

Vatra veche

Vatra veche

4

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XII, nr. 4 (136) aprilie 2020 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

Ana Ranete, Vestimentație de primăvară (pictură decorativă pe sticlă)

VERONICA MICLE - 170

SUMAR

EDITORIAL

Porția de viață, de Nicolae Băciut/3

Aniversări/Comemorări

Aniversări. Veronica Micle – 170, de Nicolae Băciut/4

Centenar R. Stanca. Studenția lui Radu Stanca la Sibiu, de Anca Sîrghie/12

In memoriam. Paul Goma, de Mircea I. Bătrănu/18

In memoriam. Mihail Diaconescu, de Nicolae Băciut/26

Aniversări 2020. Nicolae Mățaș/28

Ambasador Carmen Podgorean, la ora unui bilanț sărbătoresc, de Anca Sîrghie/73

„Lumină lină/Gracious Light” – 25, de Horia Ion Groza/87

CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

Mai altfel, despre Veronica Micle, de Dumitru Hurubă/6

O poetă-n neuitare. Magda Isanos, de Mihai Caba/10

Correspondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/15

Imprevizibilul artistic și elemente de hermeneutică în lirica lui Dumitru Ichim, de Lórinzi Francisc-Mihai/20

Despre simbolic și nocturn, cu Mihail Diaconescu, de Ionel Silviu Bucurescu/25

Clasicul de lângă noi, de Răzvan Ducan/27

Salvarea prin mit... (Ștefan Goanță), de Irina Ciama/36

Cronica literară. Sinele metafizic și grația (Răzvan Ducan), de Liliana Toma/41

Un culegător de frumuseți (Francisc-Mihai Lórinzi), de Mihai Posada/42

În clipa visului trecut (Ioan Mugurel Sasu), de Valentina Becart/45

Ubi bene... ubi patria (Valeria Bîlt), de Nicolae Suciuc/47

Metafora drept pildă (Gheorghe Andrei Neagu), de Liviu Pendefunda/49

Mozaic sentimental (Silvia Urdea), de Livia Fumurescu/51

Petru Botezatu, „Preot al ceremonialului vizual”, de Nicolae Băciut/70

Petru Maior și prietenii, de Florin Bengean/71

De la un clasic citire. Nicolae Nicolae/81

JURNALE/MEMORII/NOTE DE CĂLĂTORIE

Prin labirintul memoriei (Nicolae Breban), de Florian Copcea/16

Inedit. Blestemul chinezesc, de Francis Păcurariu/22

Asterisc. Memoriile lui Virgil Gheorghiu, de Dorin Nădrău/24

Jurnalul din jurnalul unor emigranți (Voicu Lăzăruț), de Constantin Stancu/52

Jurnalul apocalipsei românești (Constantin Tănăsescu), de Geo

Constantinescu/56

Factorul Băgulescu în Japonia, de Radu Șerban/60

Mapamond. Țara Egiptului, de Mihai Posada/77

INTERVIURI/DIALOGURI

Vatra veche dialog cu Dumitru Ichim, de Nicolae Băciut/19

Vatra veche dialog cu Olimpiu Nușfelean, de Nicolae Băciut/30

Vatra veche dialog cu Daniel Corbu, de Carmen Doreal/33

EVENIMENTE EDITORIALE

Întoarcerea din cruciadă (Radu Gyr), de Mircea Daroși/14

Portret al cărturarului la maturitate (N. Steinhardt), de Veronica Pavel Lerner,

Nicolae Băciut/50

Cultura și vechea Securitate (Vasile Mălureanu), de Ghiță Nazare/58

Un roman – anatomia singurătății și a fricii (O. Paler), de Krum Gherghitov/76

OPINII

Ochean întors. Platonice, romantic și contrafăcut... de Silvia Urdea/7

Asterisc. De la arta imunitară la manifestul negativist, de Theodor Codreanu/38

Opinii. Viața de oportunist, de Dumitru Hurubă/83

POEZIE/PROZĂ

Necontenire, poem de Nicolae Măreș/3

Poeme de Veronica Micle/5

Parole, poem de Bianca Marcovici/9

Poeme de Ioan Baba/23

Sonete de Nicolae Mățaș/29

Poeme de Veronica Pavel Lerner/35

Dumnezeul meu juca șotron printre cuvinte, de Ioan Romeo Roșianu/37

Carantina, poem de Aurel Șorobetea/40

Poeme de Tania Nicolescu/54

Quo vadis... camarazi, poem de George Filip/59

Sonete de Adrian Munteanu/62

Asterisc. „Babilon”, de Valeriu Tănăsă/69

Șarpele Lucifer, de Eugen Mera/72

Biblioteca Babel. Paul Celan, Kim So-Wol, Ernesto Cardenal, Alaida Foppa,

Forough Farrokhzad, de Germain Droogenbroodt și Gabriela Căluțiu Sonnenberg

74

Biblioteca Babel. Anna Santoliquido, traducere de Nicolae Băciut/75

Epigrame, de Nicolae Mățaș/80

Lumea lui Larco, de Vasile Larco/81

Răstignire, poem de Nicolae Băciut/88

PAGINI DE ISTORIE

Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/55

RELIGIE

Cunoaștere și misionarism, de Gheorghe Nicolae Șincan/26

Convorbiri duhovnicești cu I. P. S. Ioan, de Luminița Cornea/63

Munte. Învierea „de la pământ la cer”, de Gheorghe Nicolae Șincan/64

Muntele Athos din Muntele Athos, de Nicolae Băciut/65

Arhiereul Dumitru Emilian Antal, de Ilie Șandru/67

ARTĂ

Șevalet. Dimitrie Bișcu, de Claudia Voiculescu/78

Plastica. Ana Ranete, de Ana Amelia Dincă/79

Literatură și film. Humbert și Lolita, de Alexandru Jurcan/82

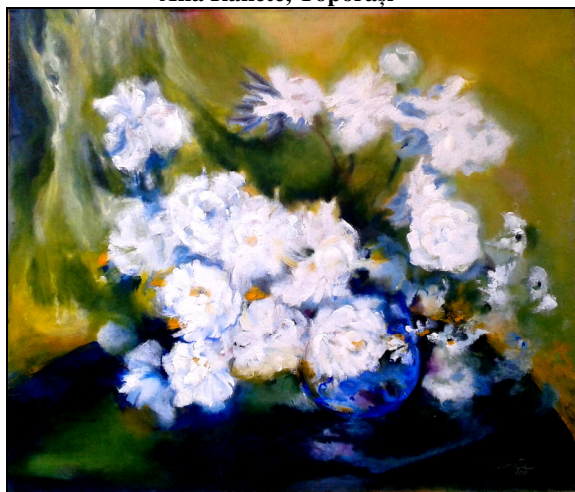
ECOURI/ CURIER/84

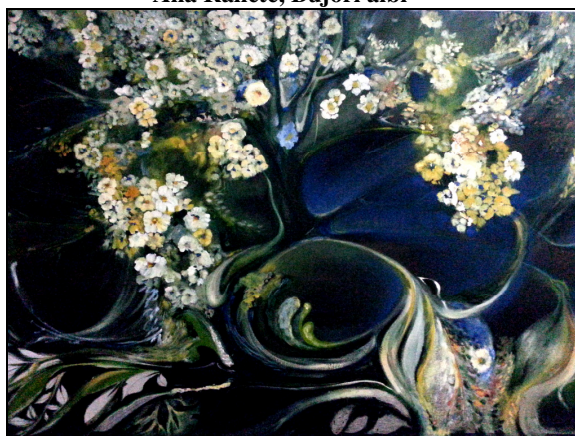
Ana Ranete, Echinocțiu

Ana Ranete, Toporași

Ana Ranete, Bujori albi

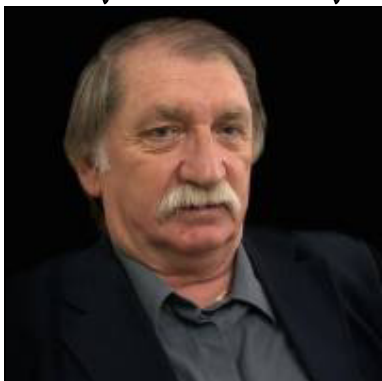

Ana Ranete, Noaptea de sânzienă

Număr ilustrat cu lucrări de Ana Ranete

Asterisc

PORTIA DE VIAȚĂ

„Cine nu are bătrâni, să-și cumpere!” – iată elogiul suprem adus celor care, trecând prin viață, au creat plus valoare, au acumulat experiență și, firește, unii, au acumulat și niște afecțiuni, care mai diminuează din șansa lor de a se bucura de puțin trai liniștit, după o muncă de o viață.

Pe nepusă masă, însă, bătrânețea a ajuns să fie stigmatizată de unii, ba chiar să fie considerată o povară pentru societate, „povară” de care minți înfierbântate ar vrea să se scape. Într-un astfel de context, poate fi interpretată și declarația făcută în octombrie 2018 de fosta directoare a F.M.I. (2011-2019) și actuala președintă a Băncii Centrale Europene, Christine Lagarde, care apreciază că „Oamenii bătrâni trăiesc prea mult, ceea ce este un risc pentru economia globală. Trebuie să facem ceva urgent”.

Nici nu ne mai miră că, în circumstanțele dramatice ale pandemiei de coronavirus, regimul pentru bătrâni, cei de peste 65 de ani, a ajuns să fie restrictiv, privativ de... libertate.

Dar dacă un venerabil, chiar și medic, lucrează și trebuie să meargă la muncă, nu mai poate merge decât în acel interval? Ori dacă un senior de 65 de ani are nevoie de pâine (și tot ce e de pus pe masă!), numai de la 11,00 la 13,00 e permis să iasă la cumpărături? Dar dacă e coadă și e depășită ora 13,00, e bun de plată „moșul”?

Iar dacă „moșul” e peste 65, iar „baba” nu are decât ... 40, ce sentință? „Moșul rămâne în casă? Se plimbă doar cu privirea? Cum rămâne cu sloganul „Faceți cel puțin o jumătate de oră de mișcare pe zi”?

Într-o ipocrită grijă pentru seniorii de peste 65 de ani, limitele temporale de mișcare au fost impuse între 11,00 și 13,00. Nu e de înțeles de ce atunci? Doarme virusul între acele ore? Dar dacă plouă în acel interval de timp, iar peste o oră e vreme bună, ieșirea afară, la puțin aer, plimbarea e ratată?!

Sigur, formal, cei peste 65 de ani sunt mai vulnerabili, dar, stă măturie cazuistica mondială, coronavirusul nu are preferințe. Oricine poate cădea victimă acestuia!

E atât de greu de realizat că „bătrânii” norocoși să treacă de 65 de ani pot scăpa de coronavirus, dar pot muri de supărare, de singurătate, de tristețe?!

Cine-și imaginează că „bătrânii” ar putea umbla brambura, ori nu știe ce e bătrânețea, care sunt așteptările ei, ori n-a avut niciodată un „bătrân” în familie?!

Se ignoră niște nevoi ale unei vârste, dar și niște capacități. Și nu vorbim doar despre cei longevivi, cu putere de muncă, ci despre cei pentru care bătrânețea nu e acceptată doar ca o antecameră întunecată a morții.

Pentru cei cu sănătate ori cu bolile sub control, bătrânețea nu e resemnare, nici așteptare fără orizont, ci o prelungire a bucuriei de a trăi, de a privi înapoi fără mânie, și spre viitor cu încredere și speranță.

Sunt destule exemple de mari realizări, inclusiv literare, la bătrânețe, care certifică prețul vârstei.

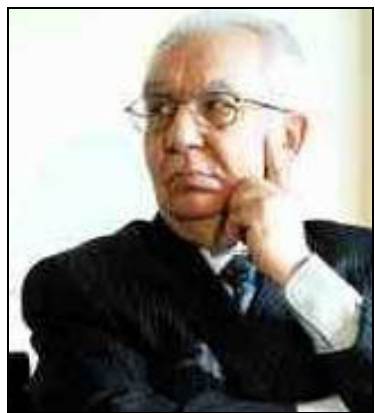
Speranța de viață de la noi, oricum mai scăzută decât în Vest, nu e o concesie, e un dar al civilizației, o aspirație firească a împlinirii noastre pe acest pământ!

Unii îmbătrânesc urât, alții frumos, unii în bunăstare, alții în sărăcie, unii nemulțumiți cu soarta, alții împăcați cu ei și Dumnezeu.

Dar toți au dreptul la această „porție de viață”, de final de drum, pe care să o trăiască în demnitate și respect.

Prin „porția lor la viață”, bătrânii nu iau din porția nimănu. Știu singuri să renunțe la ea, asemeni preotului italian de 72 de ani, infectat cu coronavirus, care a ales să moară, dar prin moartea lui să salveze un tânăr, în favoarea căruia a renunțat la aparatul de ventilație, care i-ar fi putut salva lui viața.

NICOLAE BĂCIUȚ

NECONTENIRE

*Linșteea o întruchipezi
și marea Tăcere*

Karol Wojtyła

**De ce te pomenim
Atât de des**

**Moarte!
N-ai trup
Dar ești.**

**Murim.
Dar douăzeci de vați
În trup neconținut îi avem
Asta și după ce murim
Lucru pe care până mai ieri
nu l-am știut
Lucru pe care nu-l simțim
acum**

**Energia e viață
Înseamnă că definitiv
Nu vom muri
niciodată.**

**Energia din cuvânt
Pe care n-am identificat-o încă
Se stinge ultima.
Ultima.
Și noi nu știm nimica.**

**Sfârșitul e sfârșit
și când
cei 20 de vați s-au stins.**

**Și terminusul se transformă în
finis.
Urmează multiuniversul.
De-aici și zisa?
precum în cer
așa și pe pământ.**

NICOLAE MAREȘ

Aniversări

VERONICA MICLE - 170

Motto:

„Viața mea, ciudată și azi și neexplicabilă pentru toți cunoșcuiții mei, nu are nici un înțeles fără tine”.

Mihai Eminescu

Ce a rămas din Veronica Micle la 170 de ani de la nașterea sa? Doar o poveste banală agățată de portretul lui Eminescu, cel pentru care a nutrit o dragoste mărturisită în fel și chip, împărtășită în limita unor constrângeri sociale, a unor imperative morale?

A vorbi despre Veronica Micle detașat, fără încrâncenare, ranchiună, ori adversități preluate din arhivele istoriei ori din „dezvăluirile senzaționale”, găzduite fără niciun fel de opreliști de un spațiu în care orice impostor se crede academician, e un gest firesc, necesar.

Revizuirile țin de sănătatea unui climat literar. Orice pretext poate fi bun pentru a reevalua niște judecăți, niște etichete bătute-n cuie peste imaginea cuiva, în conjuncturi nefavorabile ori în abile diabolizări, pe placul unei instanțe care nu putea fi supărată cu vreun punct de vedere contrar.

Opera literară a Veronicăi Micle cred că a fost așezată acolo unde îi este locul ei, consubstanțială unei vârste a poeziei românești, din care s-a desprins cel fără de vârstă și fără de timp poet: Mihai Eminescu.

Cercetătorii, publicul larg au preluat fiecare după propriile capacități umorile veacului, judecând cu precădere persoana Veronica Micle și mai deloc pe poeta Veronica Micle.

Dacă iubirea Veronicăi Micle pentru Mihai Eminescu a fost una de maximă intensitate și profunzime sau au fost răbufniri ale unor frustrări și răzbunări pe un destin nedrept, cred că vorbește grăitor tocmai opera poetică ignorată a ei. La care se adaugă cel puțin ultima corespondență dintre cei doi, descoperită la multă vreme după ce zarurile au fost aruncate. Sentințele date!

Orice lectură nouă a operei și cercetare a biografiei Veronicăi Micle trebuie să-i dea istoriei literaturii ce e al literaturii și adevărului istoric ce este al adevărului, dincolo de timp.

Nu e simplu să scrii despre cea pe care un cercetător de ultimă oră al vieții și operei Veronicăi Micle, Dumitru Hurubă, a numit-o, nici mai

mult, nici mai puțin decât „cea mai celebră amantă din istoria literaturii române”.

E și acesta un punct de plecare/revinire.

Unii au preferat să intre cu bocancii plini de noroiul prejudecăților, ori al judecăților fără discernământ, în intimitatea unor trăiri greu de tradus în cuvinte.

Cum poți judeca o ființă inocentă măritată mai degrabă cu de-a sila la 14 ani, cu un bărbat care-i putea fi tată, dar care i-a făcut repede două fete, încât la 18 ani, Veronica era un copil cu copii, cum se mai spune azi!

Cât despre calitățile ei, caracterizarea făcută de una dintre fiice, Virginia Gruber, e elocventă: „*Mama a fost plină de viață, plină de farmec, frumoasă, dansa perfect și avea o voce superbă. În societatea aleasă pe care o vizita, din cauza acestor calități superioare, făcea umbră întotdeauna în jurul celorlalte femei*” (G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Editura Minerva, 1983, p.269).

Nu contau nici elanurile poetice ale Veronicăi Micle, tot un fel de refugiu dintr-o căsnicie impusă. Nu conta că apropierea de Eminescu se situa și în acest orizont de așteptare, de aspirații literare și că apropierea de poet era benefică propriilor căutări existențiale.

Ca să nu mai vorbim de efectul acestei relații asupra creației eminesciene, greu de imaginat, într-o anume derulare a sa, fără zbulcimentul trăirilor cu Veronica Micle.

Să mai adăugăm că venerabilul Ștefan Micle, la niciun an de la căsătorie, se îmbolnăvește, dă semne

evidente de îmbătrânire (începe să încărunțească, surzește de o ureche...), ca în 1869 să se îmbolnăvească de friguri și „gălbinare”, însă fără să renunțe la drepturile lui conjugale și dorința ca Veronica să-i facă urmași, (în 1866, Valeria, în 1868, Virginia-Livia) și, poate, în felul acesta să-i confiște orice alte preocupări.

Unii, mai catolici decât Papa, au trecut sub tăcere toate aceste circumstanțe, în schimb, unele păcate lumești au fost puse în țarcul unui termen drastic, inchizitorial: „femeie ușuratică”, „femeie de moravuri ușoare”. Infidelitatea, imoralitatea susțineau arsenalul celor care-i refuzau lui Eminescu ceea ce el își dorea: discreție în legătura sa cu Veronica Micle, alimentată cu întâlniri formale, „oficiale”, în fapt, pretextul unor dorințe reciproce împlinite măcar la nivel vizual.

Unii contemporani ai lui Eminescu s-au grăbit să-l protejeze pe poet de ceva ce nu era treaba lor. Ca în anecdota cu cei care se ascundeau mereu, dar nu-i căuta nimeni, așa doreau și ei să aibă grijă de Eminescu, fără ca acesta să le-o fi cerut sau să aibă nevoie de ea!

Oricum, doreau să-i facă bine cu forța lui Eminescu, încercând să-l păzească de „pacostea” care considerau ei că a căzut pe capul său: Veronica! Ce mai conta frumusețea ei, inteligența ei, calitățile artistice, tinerețea ei. Drama vieții ei, până la urmă!

Unii au văzut vulgaritate acolo unde era inocență și firesc, banal, acolo unde era sacralitate. Chiar dacă relația dintre cei doi îndrăgostiți a lăsat urme scrise, gingășiile unor intimități nu au decât nota unei... intimități, care nu făcea casă bună cu rigiditatea comunicațională. Și pentru cei doi a existat o copilărie a dragostei, din recuzita căreia fac parte și lucruri care nu țin cont de formalism ori mari exigențe de clasă. În fond, cei doi tineri s-au descoperit când ambii aveau 22 de ani și, oricâtă experiență de viață avea fiecare în portofoliu, erau amândoi niște... tineri! Sentimentalismul și realismul legăturii dintre cei doi nu țineau neapărat de... romantismul epocii.

Iată cum îl parează Eminescu pe Titu Maiorescu, rămas încrâncenat după ce Veronica depusese mărturie, ca martor împotriva sa, într-un caz→

NICOLAE BĂCIUȚ

AH! DU-TE...

Ah, du-te, tu suspinul meu,
Departă să te duci mereu;

Și de-a mea jale nimănui
Pe unde-i trece să nu spui.

Pe lume să nu te oprești,
În vânt să nu te risipești;

Te du-n întinsul nesfârșit
De dorul meu călăuzit

Și acolo rămâi pierdut
În lume de nimeni știut.

AI PLECAT

Ai plecat mânat de dor
Și te-ai dus tot înainte,
De cumplitul meu amor
Nu ți-ai mai adus aminte.

Eu cu sufletul zdrobit,
Am privit în a ta cale,
Și cu lacrimi am stropit

Urma pasurilor tale.

AH! FUGI ...

Ah! fugi și du-te tu în lume,
Căci dacă m-ai iubi cu foc
Nenorociri te vor răpune,
Căci eu sunt fără de noroc.

Un crud blăstăm pe mine zace
Și ce-oi iubi n-a fi al meu ...
Ah! fugi și lasă-mă în pace,
Căci m-am născut într-un ceas rău.

AM PLECAT

Am plecat făr' de căință
Și m-am dus fără de dor,
Ca să uit a ta ființă,
Ca să uit al tău amor.

Și plecând m-am dus în lume,
Numa-n voia întâmplării,
Nici cu gând de zile bune,
Nici cu jalea-nstrăinării.

De-am mers mult pe-acea cărare

Nu mai știu de-atâta chin,
Căci cu dor și disperare
Îndărăt la tine vin.

ILUZIILE MELE

S-a stins de-acuma, stinsu-s-au toate.
Plăcute iluzii de-acuma vă las;
Tristul meu suflet de azi nu mai poate
Să simtă alta decât necaz.

Căci pe a lunei turbate valuri
Credeam că lesne eu voi pluti
Și că viața-mi făr-de necazuri
Făr-de-ntristare se va sfârși.

Astăzi dar însă când uraganul
Din visu-mi dulce s-a deșteptat,
Văzui, o, Doamne! dar ce văzui oare?
Văzui realul de spini încărcat.

...
Realitatea în asta lume
Nu este alta decât plângeri,
Pe care iluzia blând le ascunde
Sub a sa manta de mângâieri.

VERONICA MICLE

VERONICA MICLE - 170

→care nu-i face deloc onoare: „*Râde vârșă de baltă și baba de fată. Cine s-a găsit să-ți facă morală în privința relației cu mine? Maioreșcu. O fi el critic, o fi el om de litere, dar iubirea mea pentru tine și desinteresarea ta copilăroasă și adevărată cu care ai fost și rămâi a mea, aceasta nu ar fi găsit-o la nici una din doamnele pe care le-a perindat.*”

M-a fascinat, pe de o parte, destinul Veronicăi, dar m-a prins în vârtej și jertfa tatălui, care a luptat sub steagurile Iancului și care a murit în 1849, înainte ca Veronica să se nască. Cum nu puteam să trec peste decizia asumării pribegiei familiei Câmpăneanu (fratele său murise de mic și rămăseseră două ființe neajutorate!), de teama opresiunii autorităților austro-ungare, lăsând Năsăudul pentru Târgu-Neamț, până în 1853, apoi pentru Iași.

Întâlnirea cu profesorul Micle a fost fatală. Acesta i-a apreciat nu doar calitățile intelectuale, ci a râvnit la ea într-un mod total nefiresc, ca să nu folosesc o formulă, azi la modă, „relație cu o minoră”. A fost pur și simplu târguită, într-un mod condamnat sub toate aspectele – iadul a fost pavat cu bune intenții de Ana Câmpăneanu, care și-a pus fata la

mezat pentru a se salva din/de sărăcie!

Să mai adăugăm că acumularea unor frustrări a creat premisele implicării Veronicăi Micle în emanciparea tinerelor fete, Școala de fete fiind concretizarea unor astfel de ținte.

Ritmurile sincopate ale legăturii dintre Eminescu și Veronica Micle nu diminuează altitudinea trăirilor Veronicăi. Gestul ei, la două săptămâni de la moartea poetului, de a se retrage la Mănăstirea Văratec, e

grăitor pentru profunzimea sentimentelor sale pentru Eminescu, pentru exclusivitatea, așa cum a afirmat în mai multe rânduri, acestei iubiri.

Dar decisiv pentru marea ei iubire este și gestul, într-un fel anticipabil, de a nu mai dori să trăiască după moartea celui la care s-a raportat cu toată ființa sa.

Publicarea acestei antologii „tematice” nu vine dintr-un imperative al (re)judecării critice, cât din invitația la a (re)descoperi un destin literar care a înrăurit biografia poetică a celui numit de filosoful Noica „omul deplin al culturii românești”. Veronica îi scrisese o dedicație pe singura carte pe care a tipărit-o: „*Scumpului meu Mihai Eminescu, ca o mărturisire de neștersă dragoste. București, 6 februarie 1887.*” (volumul **POESII**, apăruse la editura I. Haiman din București), iar replica lui Eminescu este grăitoare pentru natura relației dintre ei: „*Cartea ei e veșnic nouă pentru mine ... Ce frumoase versuri întâlnești în cârticica asta. Citește-le și o să vezi câtă dreptate am!*”

E o restituire minimă, necesară, pentru a face parte dreaptă posterității ființei în numele căreia Eminescu a scris tulburătoare poeme de dragoste.

Mai altfel, despre **Veronica Micle** (X)

Personal, sunt convins, absolut convins că lucrurile nu s-au petrecut așa – e vorba doar de o scriere în proză, un roman, unde se poate fabula în voie, cum spuneam, dar nu fără limite. Aceasta nu fiindcă ar fi fost vorba de Veronica și Eminescu, ci pentru că nu pot crede că puritatea unor sentimente putea fi întinată printr-un comportament de... bordel. Am înțeles lecția de... imoralitate (a Veronicăi, desigur), aplicată de Lovinescu, însă totul a fost aruncat în atmosfera degradantă a unei case de toleranță. Din lipsa de profesionalism al unui versat autor de romane, Lovinescu a construit o atmosferă creată în mod deliberat pentru o exemplară aruncare în ridicol a celor doi? Dacă asta a dorit, a reușit, lucru care, însă, nu-i salvează lipsa de pricepere în desfășurarea acțiunii romanului. Așadar, nu ne oprește nimeni și să acordăm circumstanțe unui normal, admitând, la urma urmei și logica pe care ne-o asigură vârsta celor doi...

Sigur că, pentru noi, pentru suflul oricărui român, numele Veronicăi Micle are o rezonanță aparte, cu totul aparte, tocmai pentru că este indisolubil legat de numele și poetul Mihai Eminescu. Pe acest palier, să reiterez și un amănunt, din păcate pe cale de dispariție: sentimentalismul datorită căruia cei mai mulți dintre noi văd și receptează idealist știrile despre legătura Eminescu – Veronica. Prin iubirea lor, ei au rămas un cuplu de referință nu numai în literatură... Pentru că, lăsând la o parte nelipsitele bârfe și răutăți, capitol la care românii, în majoritatea lor, sunt experți, puritatea legăturii sentimentale dintre cei doi a rămas exemplară. În acest context și pentru a nu fi învinuit de subiectivism, iată ce ajutor neașteptat, sigur și important, îmi oferă Elisabeta, sora filozofului Vasile Conta, trăitoare în proximitatea Mănăstirii Văratec, persoana care o descrie pe Veronica Micle astfel, și am convingerea că o

face cu sinceritate: „*Veronica a fost întotdeauna o prietenă devotată lui Eminescu, a înfruntat invectivele mentalității putrede din acea vreme, l-a încurajat în deznădejdea ucigătoare, când el încă scria, dar și după ce s-a îmbolnăvit, mai ales atunci, când bârfele erau mai puternice decât oricând*”. Avem aici o descriere elegantă, corectă și onestă, așa cum, de ce să n-o spun, mai rar se întâmplă între femei. Iar dacă avem în vedere și încredere, în acest scurt text putem înțelege perfect evidența și explicația influenței geniului eminescian asupra creației Veronicăi și a exprimării sentimentelor sale în poezii încărcate de iubire și de sinceritate afectuoasă, prin care ea se adresează aproape în exclusivitate aceleiași ființe dragi – Eminescu. În acest sens, o dovadă cât se poate de elocventă este și poezia „*O, moarte*”, datată 1 august 1889...

Revenind la ale noastre, la cele spuse puțin mai înainte, trebuie adăugat că Veronica și Eminescu se întâlneau adesea, întâmplător sau nu, mai ales în grădina Copou, unde, pe banca de sub celebrul de-acum tei, Eminescu, la rugămintea Veronicăi, îi recita din noile lui creații, așa că respectivele momente nu au întârziat până să intre, logic, sub lupa curioșilor și, implicit, a bârfelor, faptul ducând, în final, la intervenția Anei Câmpeanu, care i-a și atras atenția ficei să rărească întâlnirile din Copou, ceea ce s-a și întâmplat. Era pentru a doua oară când mama sa intervenea în viața intimă a Veronicăi, cu deosebirea că aceasta nu mai avea 14 ani, ci 26, iar dacă suntem acum în posesia unor astfel de informații, bănuim că aceste intervenții nu erau tocmai ușor de suportat de Veronica. Era și ea femeie căsătorită, cu familie, și cu vârsta la care, în general, o femeie știe să se conducă singură, fără să fie cicălită. Teoretic, așa se pune problema, practic însă... Aceste evadări spre un ținut existențial de care Veronica nu avusese parte niciodată aveau, ca atare, circumstanțele lor, care, adunate la un loc, așezate una sub alta, rezultatul era aproape sută la sută corect și se numea *răz bunare* sau ieșirea din frustrări. La Viena, se dăduse startul într-o competiție dură, frumoasă, istovitoare și... imorală, respectiv cu mari investiții de ordin sufletec. Fără discuție, familia profesorului universitar Micle se bucura de o notorietate importantă în viața Iașiului, iar o abatere de la un traseu normal al mersului înainte era sancționată cu promptitudine de societate, or Veronica, după 1872, se

cam abătea de la traseu, fie și dacă avem în vedere doar desele plimbări prin Copou, care îi și declanșase alerta vigilenței maică-si, Ana Câmpeanu...

Din nefericire, sub imperiul aceluiași consecvent destin, anul 1876 îi aduce lui Eminescu necazul desființării postului de revizor școlar și disponibilizarea sa în urma telegrafierii sosite de la București, de la ministrul G. Chițu. Comunicarea ministerială purta data de 4 iunie 1876, astfel constatăm că revizoratul lui Eminescu pe județele Iași și Vaslui era cuprins în perioada 1 iulie 1875 – 4 iunie 1876. Cât de interesant ar mai fi faptul că numirea („înălțarea în grad”) poetului în calitate de revizor a fost făcută de ministrul Titu Maiorescu la 1 iulie 1875... Această disponibilizare este evident că nu putea s-o lase pe Veronica indiferentă, așa cum nici pe o parte dintre junimiști, care se vor uni pentru a nu-și lăsa colegul pe drumuri, găsindu-i un loc de muncă la *Curierul de Iassi*, unde era cam de toate; redactor, autor de materiale de serviciu, corector și administrator cu o remunerație de... 100 de lei pe lună. În realitate, este vorba despre o sumă umiltoare, în consecință, poetul i se adresează Veronicăi printr-o scrisoare deloc optimistă, dimpotrivă, dar conținând și câteva subtilități care obligă cititorul să se gândească la oarecare întimități între cei doi... Simplu, omeneste și cu firească atitudine, oricare dintre noi se poate întreba: de ce tocmai Veronicăi să i se fi adresat Eminescu? Iar răspunsul vine pe loc, de la sine: fiindcă între cei doi exista deja o relație de încredere limpede și reciprocă, având alte conotații și ramificații sufletești, evident, altele decât între un bărbat și o femeie cunoscându-se de la un... bună ziua, bărbatul, de obicei posesor al orgoliului de mascul nu se adresează, fie și printr-o scrisoare, precum aceasta din care citez: „*Rămân fără o poziție materială asigurată și purtând lovitura morală ca o rană care nu se mai poate vindeca, voi fi nevoit să-mi iau toiagul pribegiei, neavând niciun scop, nici un ideal. Crede-mă, Stimate Doamnă, că de azi sunt un om pierdut pentru societate*”. Deducem că textul și substanța scrisorii ascunde tristețea și revolta unui om rămas pe drumuri la o vârstă la care, în general, viața trebuie să aibă o stabilitate și un curs liniștit, și cu această ocazie înțelegem lesne că între Veronica și Eminescu existau sentimente camuflate cu grijă după acela „*stimate doamnă, stimate domnule*”.

DUMITRU HURUBĂ

Ocean întors

Platonic, romantic și contrafăcut în sfera iubirii

Referindu-ne la iubire, suntem tentați să ne întoarcem în timp, cât mai departe de epoca noastră, care se consumă după două războaie mondiale, lagăre de concentrare, cruzimi fără margini. Am vrea să izolăm acest nobil sentiment de căderile rasei umane atât de jos pe scara valorilor. Ne întoarcem la legendă, la Hero și Leandro, la literatură, Romeo și Julieta, Petrarca și Laura, Dante Alighieri și Beatrice.

În punctul cel mai de sus se situează desigur iubirea platonică a lui Dante (1265-1321) pentru Beatrice di Folco Portinari, ambii florentini, chiar vecini, ambii din familii înstărite. Situația lor materială nu este în niciun fel relevantă pentru sentimentele lui Dante Alighieri. Stelian Tănase surprinde cu o sobră expresivitate istoria acestei iubiri consumate în imaginația scriitorului mai mult decât în realitate. Dante a cunoscut-o pe Beatrice pe când el avea nouă ani, iar ea opt. Întâlnirea l-a marcat pentru tot restul vieții, iscând în sufletul lui o iubire de-o viață: „Din acea zi înainte, iubirea pentru ea mi-a robit sufletul” - a mărturisit cel rănit de un *coup de foudre*. A mai văzut-o o dată pe stradă în timpul unor serbări, în centrul Florenței. Fiecare își urmează cursul existenței fără ca pașii lor să se mai intersecteze. Beatrice moare la vârsta de 24 de ani, zdrobind inima celui care o adora, dar va trăi în veșnicie ca muză a poetului, care o ia drept călăuză în lumea umbrelor, în *Infernul*, *Purgatoriul* și *Paradisul* său. Dragostea poetului se manifestă exclusiv în planul ideal, trimițând spre concepția medievală despre iubire, care situa femeia pe un pedestal sacru. Și noi continuăm să vorbim despre evul mediu cel întunecat. „Această iubire nu are nimic carnal, cei doi nu s-au atins, nu s-au sărutat, nu au trăit marital unul cu altul. Asta nu îl împiedică pe Dante să i se dedice, Beatrice este fructul interzis, inaccesibil. ... Era o iubită aflată deasupra omenescului”. (Stelian Tănase, *Repertoarul amorului*, Ed. Hyperliteratura, 2019, p. 60).

Mai aproape de zilele noastre, povestea de iubire dintre Mihai Eminescu și Veronica Micle ne reține atenția deoarece este mult mai încărcată de omenesc decât coteriile de-a lungul timpului ne lasă să o credem. S-au cunoscut foarte tineri, la Viena, în 1872, la vârsta de douăzeci și doi de ani. Veronica era marcată de drama ei matrimonială. Ca s-o scape de sărăcie, mama ei, Ana Câmpăan, a căsătorit-o cu profesorul universitar Ștefan Micle, mult mai în vârstă, pe când ea era doar o copilă de patrusprezece ani. Veronica s-a refugiat în poezia ei ca într-un jurnal, confesându-se despre o iubire interzisă și o soartă tristă. Ea crede în predestinare: „Un crud blăstăm pe mine zace! Și ce-oi iubi n-a fi al meu.../Ah! fugi și lasă-mă în pace./Căci m-am născut într-un ceas rău” (Ah! Fugi ..., - Veronica Micle, *Poezii*, ediție îngrijită de Dumitru Hurubă, Ed. Vatra Veche, 2019, p. 9). Ediția îngrijită de Dumitru Hurubă din poeziile muzei lui Mihai Eminescu, publicată la aniversarea a 170 de ani de la nașterea celor doi, la editura Vatra Veche, la Târgu-Mureș, umple un gol în istoria noastră literară mai recentă, dându-ne posibilitatea să ne facem propria opinie despre o relație complexă, judecată nu o dată strâmb.

Când în 1887 îi apare volumul de poezii, Veronica trimite primul exemplar cu dedicația „Scumpului meu Mihai Eminescu, ca o mărturisire de neștearsă dragoste”, București, 6 februarie 1887. Autoarea este mai mult o versificatoare, cu ecouri eminesciene și influențe folclorice. Așa cum bine observă Nicolae Băciuț în comentariul care însoțește ediția lui D. Hurubă, poezia ei este „consubstanțială unei vârste a poeziei românești”. Pentru noi este importantă pentru valoarea ei de

seismograf al dramei sentimentale. Ea a trebuit să înfrunte constrângerile sociale și presiunea anturajului. Nu ne îndoim de profunzimea trăirilor ei și de valoarea lor ca sursă de inspirație a eroticii eminesciene.

Veronica este pe deplin conștientă de obstacolele ce stau în calea dragostei lor, dar mărturisește deschis curajul ei: „Și toate legile din lume/Călcându-le eu te-aș iubi” (*De dorul tău*, ibidem, p. 45). În majoritatea timpului, despărțiți în spațiu, ea la Iași, el la București și, până în 1879 când moare Ștefan Micle, și de legătura matrimonială, iubirea lor se consumă în cea mai mare parte epistolar și în versuri. Trebuia să se ascundă. Situația transpare mereu în versurile Veronicăi: „Încetează de-a mai plânge/Inimă fără de noroc” ... „Foc ce arde în tăcere/Și-i ascuns în pieptul meu” (*Lacrimi și lacrimi* - ibidem, p. 20) sau „Eu cu sufletul zdrobit,/Am privit în a ta cale,/Și cu lacrimi am stropit/Urma pasurilor tale” (*Ai plecat*, ibidem, p. 10). Notele elegiace abundă în poezia ei, natura situației se pliază pe tiparul pesimismului shopenhaurian la modă, în contextul dat, răspunzând unei stări de fapt: „Tristă ca și ieri sunt astăzi, și ca astăzi voi fi mâine” - se confesează în poezia *De pe țarmurile lumii...* (idem, ibidem, p. 16).

A fost o legătură pătimașă, oscilând între declarații înflăcărâte de amor, combinate cu dor de răzbunare: „Și-atuncea când tu o ruină/Vei fi în fața mea,/Eu nici măcar a ta țărână/Nu voi putea ierta”. (*În dorul meu*, ibidem, p. 79). Aflăm detalii inocente ale momentelor de fericire. Poeta ne destăinuie cum îi căuta cel drag nume de alint: „Să-ți repet câte-mi spunea/Când prin stelele din ceruri și prin florile din lume,/Visător și cu iubire căutai un dulce nume/Care mie să mi-l dai” (*Dor de trecut*, ibidem p. 49) sau „Duși de-al iubirei farmec, - privind cerul împreună/ Noi visam eternitate în durata unei clipe” (*Raze de lună*, ibidem, p. 26). Să notăm încercarea ei de a se adânci în reflecția asupra efemerității condiției umane, care în iubire poate transcende spre absolut. Luceafărul lui Mihai Eminescu cerea „o oră de iubire” în schimbul renunțării la absolut.

Femeie inteligentă, Veronica →
SILVIA URDEA

Micle a perceput, dincolo de marea iubire, dimensiunea geniului eminescian față de care manifestă reverență, smerenie, admirație nețărnută. Citată frecvent este imaginea monumentală evocată în poezia *Lui X*: „*Vârful nalt al piramidei ochiul meu abia-l atinge.../ Lângă-acest colos de piatră vezi tu cât de mică sunt*”, dar mai pot fi menționate încă multe alte texte ca expresie a adorației care se pleacă în fața genialității. „*Icoană de iubire la care să mă-nchin*” sau „*Dar tu ca un luceafăr departe strălucești*” (*Să pot întinde mâna*, ibidem, p. 8), sau „*Tu luceafăr mi-ai fost mie/Ce în zori de ziuă luce*” (*Drag mi-ai fost*, ibidem, p. 50). Contemporanii au văzut în persoana Veronicăi Micle frumusețea ușuratică, sursa nefericirii poetului. În clamarea nefericirii, trebuie să vedem și o poză romantică, un motiv liric, o temă. În realitate, cei doi s-au întâlnit pe mai multe planuri, depășind atracția telurică spre dimensiunea spirituală. Ea n-a fost o mondenă, ci o ființă încercată de viață, frumoasă, inteligentă, atrasă de chinurile scrisului. Și cel mai important mi se pare faptul că Veronica Micle a aproximat cu exactitate genialitatea eminesciană. Unul dintre aforismele ei ne-o arată cugetând asupra artei poetice și asupra vieții, cu ecouri din propria-i biografie: „*În poezie adeseori se sacrifică ideea pentru rimă, în viață inima pentru situații sociale*”, cu trimitere directă la drama ei conjugală.

Combustia dragostei își pierde treptat din dogoare, lăsând loc oboselii existențiale, tonului romanțios înrudit cu cel din *Pe lângă plopii fără soț*. „*Și nu mai e nimic în stare/Să-ntoarcă vremile-napoi/Și-acea iubire-atât de mare/Ce-a fost odată între noi./Rămâi tu, dar rămâi cu bine./Rămâi cu suflet liniștit.../Un dor se duce și-altul vine/Și vei uita că te-am iubit*”. (*Nu plânge* - ibidem, p. 31). Asemenea lui Eminescu și ea trăiește aceea înstrăinare de propria-i ființă: „*Și cum s-a stins fără de veste/Amorul cel nemărginit,/De-ți pare că e o poveste/Ce alții ți-ar fi povestit*.” (*Și cum s-a stins ...* - ibidem, p. 29).

Mihai Eminescu moare la 15 iunie 1889. Stelian Tănase descrie astfel momentul: „*Slujba are loc la Biserica Sfântu Gheorghe, într-o mare emoție publică. Veronica Micle*

participă, își ia adio de la omul iubit, depunând un buchet de „nu mă uita”. (*Repertoarul amorului*, Ed. Hyperliteratura, Timișoara, p. 74). După două săptămâni, ea se retrage la mănăstirea Văratec, unde se stinge la 4 august 1889, după ce înghițise arsenic. Acest gest exprimă fără puțință de tăgadă profunzimea iubirii ei. Sensul vieții ei dispăruse odată cu trecerea în neființă a celui căruia îi mărtuisea „*Ești singuru-mi noroc*” (*Ar fi destul, Poezii*, Ed. Vatra Veche, 2019, p. 36). La mai bine de un secol, în 2002, balerina Irinel Liciu își va lua viața pentru un motiv similar, îndată după moartea perechii ei, poetul Ștefan Augustin Doinaș.

Tot ceea ce se consumă în rama iubirii dintre Veronica Micle și Mihai Eminescu: amestecul de trăire inocentă, suferință, „farmec dureros”, aspectul fatalist, pesimist al relației, taina ei, aspirația spre absolut și inclusiv sfârșitul lor timpuriu are un aer romantic, se încadrează în gesticulația epocii. La 170 de ani de la nașterea celor doi, viața și moartea lor rămân încă pecetluite de un mare mister, după cum tot Stelian Tănase observă: „*Deși viețile celor doi au fost scotocite meticuloasă de mulți cercetători, gazetari, memorialiști, istorici etc., marile enigme ale poveștii lor de iubire, ca și cele legate de moartea lor, rămân intacte*”. (idem, ibidem, p. 75). Atașament până la sacrificiu de sine descoperim și în cuplurile Maria Walewska și Napoleon Bonaparte, Nadejda și Osip Mandelstam, Olga Ivinskaya și Boris Pasternak, așa cum rezultă din reconstituirea istoriei lor

Ana Ranete, Flori albe

de viață în cartea deja menționată a lui Stelian Tănase.

La antipodul cuplului definit prin preeminența sentimentului, a inimii, se află cel al dorinței mediate de interese colaterale autenticității trăirii. Acele interese trec pe primul planul vieții de cuplu, alterând esența omenescului.

Pot fi amintiți aici, între alții, Elsa Triolet și Louis Aragon, Simone de Beauvoir și Jean-Paul Sartre, cuplurile care includ actrițe de la Hollywood, precum Gloria Swanson, Marilyn Monroe, Liz Taylor.

Iată-o de pildă pe Elsa Triolet, rusoaică dintr-o familie evreiască înstărită sosită la Paris în 1917, care se orientează să cunoască pe scriitorul *en vogue* în acel moment, Louis Aragon. Sunt femeii care își urmăresc prada. În acest scop, după cum ne arată Stelian Tănase, ambițioasa Elsa se duce special la o petrecere în Montparnasse în 1928, după ce divorțase de ofițerul Triolet. Aragon, știm cu toții, a fost un vajnic tovarăș de drum, susținător al lui Stalin, membru al Partidului Comunist Francez, redactor al revistei partidului *Les Lettres Françaises*, stipendiată de la Moscova. Tovarășii de drum erau la modă, banii veneau pe jgheab de la sovietici, așa că Elsei Triolet și lui Aragon le mergea bine. Ce a sudat acest cuplu? Stelian Tănase ne răspunde că era „*ahtiat după mondenități, glorie, dispute ideologice și bani*” (*op. cit.*, p. 9) Politicul era foarte implicat în relația lor. Se presupune că Elsa Triolet ar fi avut chiar o misiune de la Comintern să influențeze atitudinea intelectualilor francezi ai momentului în favoarea Sovietelor. Deși pretindeau că acționează în favoarea proletariatului descătușat, atât Elsa Triolet cât și Louis Aragon epatau prin aerele lor aristocratice, care nu aveau nimic comun cu doctrina comunistă. Erau, de fapt, am zice azi, cu un termen drastic, niște fripturiști, niște profitori care au sărit în caleașca Moscovei. Ambii, niște ariviști, au fost însuflețiți de dorința de putere pe care s-o exercite asupra altora sub scutul moscovit. Stelian Tănase notează că cei doi, „*Mai ales în primele decenii de după război, făceau și desfăceau totul - mai ales la stângă*”. (*op. cit.* p. 11) Un lucru este cert și anume că, alergând după →

Parole

Încă o zi încă un vis destrămat,
Soarele în mișcarea lui robotică ca un
pendul al lui Dali... se scurg
orele...neputința de a schimba ceva
se acumulează,
Dansez în balcon, sport necesar...să
nu uit să fac mișcare, să nu uit că sunt
vie,
Peste drum nici un admirator,
Doar un om fără mască cu un câine...
plimbat forțat, cu o zgardă roșie
răsucită cu putere,
Câine se chinuie să-și urmeze
stapânul;

Astăzi mâncăm orice ne priește la
regimul de a sta în casă,
Ca și cum studiind tablourile, le-am
vedea prima oară,
Oricum luăm lecitină pentru ținare de
minte: după statistici nu am văzut la
televiziunea israeliană vreun concert
de vioară sau pian adăugat la
coronavirus19 .. poate
Argumentele muzicienilor
profesioniști sunt mai greu de
urmărit:
Un parlament plin de viori, suflători,
harpa lui David, ritmului născut din
poporul Ales să sufere, sau cu lecții
pentru adulți și copii, ala Bernstein

să ne cunoaștem țară, să ne
cunoaștem dirijorii!?
Trăim un vis care nu e al nostru,
opera și-a închis porțile, SĂLILE
VOR FI PRIVITE PRECUM
Piramidele, renașc prin cuvinte:
"parole... parole... parole".
BIANCA MARCOVICI

PLATONIC, ROMANTIC...

→bani, favoruri, străluciri mondene,
loialitate față de o ideologie
criminală, Aragon și-a ucis talentul,
lăsând în urmă doar maculatură, nu
literatură. Acesta este marele preț al
trădării adevărului. Cum am putea
numi cuplul Triolet-Aragon dacă nu
unul de conveniență? Este
contrafăcut, commercial, în sensul că
ambii s-au vândut pentru ceva.

În cazul Simone de Beauvoir -
Jean-Paul Sartre, iubirea adevărată
este sufocată de dorința de glorie:
„Amândoi au mari ambiții literare.
Sartre mai ales își dorește cu ardoare
succesul. E sclavul gloriei, o dorește
mai mult chiar decât pe Simone de
Beauvoir” (idem, ibidem, p. 224). Nu
s-au căsătorit niciodată, dar mai mult
decât asta au trăit în total libertinaj. Ei
exemplifică relativizarea moralității
după război. Se înșeală reciproc și
apoi revin unul la altul pentru a-și
povesti aventurile. Este cât se poate
de straniu acest tip de relație
impregnată de infidelitate și risipire a
dragostei. Este o totală invertire a
ceea ce secolele dinaintea lor au
înscris în codul iubirii și al
matrimoniului. Pentru Sartre și
Simone de Beauvoir nu mai există
nimic sfânt. Ei anunță marile
schimbări care vor avea loc în a doua
jumătate a secolului trecut și la
începutul secolului nostru în viața de
cuplu.

Actrițele de la Hollywood sunt
sclave ale vizualului, în consecință,
viața lor privată se desfășoară și ea pe
scena lumii. Ele nu suportă să rămână
în umbră, viața lor trebuie să fie
vizionată ca și filmele pe care le fac.

Ele nu apreciază discreția, ci mereu
zgomotul, aplauzele, spectacolul. Ele
au impus o cultură a celebrităților al
cărei spirit, Chris Hedges, îl surprinde
ca un aspect penetrant în viața
oamenilor obișnuți: „*We try to see
ourselves moving through our life as
a camera would see us, mindful of
how we hold ourselves, how we dress,
what we say. We invent movies that
play inside our heads.*” (Încercăm să
ne privim, mișcându-ne prin viață ca
și cum un aparat de filmat ne-ar
vedea, atenți cum ne purtăm, cum ne
îmbrăcăm, ce spunem. *Inventăm filme
care rulează în capetele noastre* -
Chris Hedges, *Empire of illusion*,
Nation Books, New York, 2010, p.
16). Aventura lui Marilyn Monroe cu
J. F. Kennedy ilustrează acest aspect
al transformării vieții personale în
spectacol. Ca să se știe că ea a fost la
un moment dat favorita președintelui
american a cântat *Happy Birthday
Mr. President* la Madison Garden în
New York.

Aceeași observație se impune și
despre amorul lui Liz Taylor cu
Richard Burton „*cu multe năbădăi și
care le-a adus o grămadă de bani. ...
Liz Taylor și Burton au jucat totul ca
pe un platou de filmare - chiar și
când au fost sinceri, în intimitatea
lor. Totul pentru consumul
publicului*”, notează în spiritul
adevărului Stelian Tănase (*op. cit.*, p.
23). Este o mare distanță între ceea ce
s-a petrecut și s-a exprimat între
Veronica Micle/Mihai Eminescu și
progeniturile veacului nostru.

În ecuația celor din urmă,
societatea de consum își pune viguros
amprenta, totul devenind marfă și
bani, vanitate și glorie. Este un
amalgam în care cu greu se poate

recunoaște sentimentul de dragoste
originar. Totul pare îmbâcsit de
elementele colaterale care nu au
nimic de-a face cu iubirea. Iată cum
în epoca noastră valori general
umane, fundamentale ființei, au fost
contrafăcute.

Și ca să dăm măsura întreagă a
alienării sentimentelor celor mai
firești în lumea contemporană, să ne
oprim și la bizarul cuplu Bonnie
Parker și Clyde Barrow, transpuși pe
ecran în filmul aproape cu același
nume în 1967 de regizorul Arthur
Penn cu Faye Dunaway și Warren
Beatty. În opinia mea, este un film
controversat, deoarece face apologia
violentei, care se amestecă sui generis
cu dragostea. Inspirat din timpul
marii crize 1929-1933, cei doi sunt
anarhiști revoltați împotriva legii, a
ordinii capitaliste, îndrăgostiți de
crimă. Pe Bonnie, violența o exaltă.
Deci Clyde ucide ca s-o cucerească.
Lasă multe crime în urma lor până
când vor sfârși într-o ambuscadă de
poliție ciuruiți de gloanțe.

Relegați la marginea societății, ei
își regăsesc identitatea în uciderea
polițiștilor, a micilor proprietari de
magazine, într-un cuvânt a oamenilor
cumsecade. În contextul actual al
violentei societății americane, nu
consider acest film nici astăzi de bun
augur, ci foarte discutabil. Pot iubi și
cei mai mari ticăloși, „*au dreptul la
fericire ca oricare dintre semenii
noștri*”, observă Stelian Tănase (*op.
cit.*, p. 19).

Asocierea crimei cu iubirea mi se
pare dincolo de orice morală, în acel
tărâm al aneantizării care a urmat
după „moartea lui Dumnezeu”,
prevestită de Friedrich Nietzsche
(1844-1900)

O poetă-n neuitare, Magda Isanos

Cu fiecare aprilie, ce așează de-a binelea primăvara în jilțul ei înverzit, împodobit cu florile-i multicolore, generos zâmbitoare, și să tot fie peste șaizeci de atunci, de prin anii mei liceeni, de când am aflat-o norocos pentru prima oară, neastâmpăratul de gând îmi tot dă ghes să-i recitesc iarăși și iarăși, mânat de o aceeași dulce pătîmire, poezia Magdei Isanos, de fiecare dată mereu revigoratoare sufletește, precum și psalmii noului anotimp care redeșteaptă în simțirea fiecăruia dintre semeni spiritul reînnoirii.

Și cine n-ar putea să fie pătruns lăuntric de gingășia și candoarea versurilor poeziei sale, care definesc primăvara: „În zori m-a trezit sărutarea / trimisă pe-o rază de soare; / Lumina-neca depărtarea - / tot răul murise-n uitare. /.../ Tu soare trimite lumină / în raze bogate spre noi / și fă să răsară-n grădină / frunzișul, pe arborii goi”?! (Primăvara).

Cu fiecare poezie parcursă într-o uimitoare revelație produsă asupra propriei percepții, Magda Isanos îmi dezvăluia un univers poetic aparte, tot mai cuprinzător în expresia lui lirică, plină de feminitate, puritate și vis, gata să înfrunte cu noblețe și umanism nuanțatele stări ale trăirii sale. Astfel, am descoperit poeta: „fata bolnavă / ce stă la fereastră-ntr-o flori” (O, primăvară), „Mă scald în zi ca un copil în râu. / N-am ieri, nici mâine, și voioasă-n uliți / privesc cum trece soarele cu suliți, / și mă gândesc la vară și la grâu.” (Mă scald în zi), „Fata de cinsprezece ani și jumătate, unde-i? / Era la chip ca mine și cozi purta pe spate: / mi-i dor de voioșia, de îndrăzneala ei, / acuma, când nădejde și visuri mi-s uscate.” (Fata de cinsprezece ani), „Trebuie să plec astă-seară / sau mâine. Un înger de pară / lângă patul meu va veni: / scoală-te, nu zăbovi.” (Trebuie să plec astă-seară) într-o multitudine de clipe dezvăluitoare ale propriei vieți, care mi-au trezit firescul aflării biografiei autoarei.

Ca licean ieșean, norocul mi-a surâs și de această dată; curiozitatea fiindu-mi împlinită de către colega de orchestră, Gorgona, nimeni alta decât fiica doamnei Gorgos, una dintre cele mai bune prietene ale Magdei Isanos din perioada viețuirii ei la Iași, după cum aveam să aflu direct de la „sursă”. Punând cap la cap informațiile primite, la care s-au tot adăugat în timp și cele ale biografilor și exegeților poetei, am reușit să întregesc biografic destinul

poetei Magda Isanos, pe cât de scurt și luminos, pe atât de tragic.

După memoriile fiicei sale, Elisabeta Isanos-Camilar, „Magda Isanos s-a născut în Iași, la 17 aprilie 1916, la ora 3 după amiază, în Duminica Tomii, în locuința părinților săi, Mihai și Elisabeta, medici de profesie, din incinta Spitalului Sf. Spiridon, cu puțin timp înainte ca România să intre în Primul Război Mondial.”

La doar un an și jumătate, se îmbolnăvește de cumplita boală a timpului – poliomielite – pe care o trece cu bine datorită îngrijirii deosebite a părinților săi, rămânând însă sechelele minime ale unei „sănătăți delicate și a unei vizibile dificultăți la mers”. De altfel, mai târziu poeta avea să mărturisească cu recunoștință: „Mama m-a născut a doua oară”. În 1918, tatăl, Mihai Isanos, este numit medic psihiatru la Spitalul din Costiujeni de lângă Chișinău și familia Isanos se mută acolo, scăpând de coșmarul unui Iași supraaglomerat de refugiații fugiți din calea războiului. Oricum, la Costiujeni, la Casa din Vale, cu grădina ei „paradisică”, viața familiei Isanos se desfășura armonios; aici născându-se cele patru surori ale Magdei: Silvia, Veronica, Elisaveta și Ana. La vârsta școlară urmează cursurile școlii primare din incinta spitalului de la Costiujeni, unde deprinde gustul cititului, alimentat de bogata bibliotecă a familiei. În 1929, aflându-se în clasa a VI-a, Magda devine elevă a Liceului Eparhial de fete din Chișinău, unde își manifestă vizibil primele sale „poeziore”. Acestea prind „aripi de zbor” ale debutului său din 1932 în revista „Licurici” a Liceului de băieți „B. P. Hasdeu” din Chișinău, care-i publică în nr.2/28 mai 2 poezii: Aș vrea un basm și Primăvara. Prinzând curaj, își continuă cu succes drumul publicării noilor creații, pe care-l și lărgeste în revistele: „Viața Basarabiei” și „Crai nou”. Ba,

mai mult, în clasa a VII-a înființează și devine redactor al revistei „Ghiocel” a școlii, în care va publica și primele sale proze. Devine membră activă a Societății „Tinerimea română”, scriind eseuri și ținând conferințe.

În toamna lui 1934, Magda Isanos descinde la Universitatea din Iași, devenind studentă a Facultății de Litere și Filozofie, dar și a Facultății de Drept, pe aceasta din urmă absolvind-o în 1938. Perioada studenției avea să-i deschidă și „porțile literare” ale Cetății ieșene, ea devenind colaboratoare a revistei „Însemnări ieșene”, în cărei mentor era M. Sadoveanu, în care va publica număr de număr minunatele ei poezii, atrăgându-și și o binemeritată apreciere critică: „un nou talent în plină ascensiune, acel al d-rei M.I. (Magda Isanos), poetă a preocupărilor transcendente, minunat redată în versuri de o temeritate care depășește cu mult feminismul”, înserată în ziarul „Lumea” / dec. 1937.

În septembrie 1935, se căsătorește la Chișinău cu Lev Panteleev, absolvent de limbi clasice la Iași (și el poet și pasionat bibliofil), însă, „această alianță bizară a două temperamente opuse” a eșuat după câteva luni, așa cum menționează și biografia poetei. Chiar dacă suferise o „marginalizare” a femeii divorțate, gloria sa literară era tot mai cuprinzătoare. Astfel, după publicarea în „Însemnări” a memorabilei poezii „Murim ca mâine”, însuși Profesorul C. I. Parhon, impresionat, „a citat din ea în fața unui auditoriu select din Aula Universității.”

La „Însemnări”, îl cunoaște pe Eusebiu Camilar, scriitor, cu care înfiripează o strânsă prietenie, ce a dus, în 31 martie 1938, la oficierea căsătoriei lor la Primăria din Iași, avându-l pe George Lesnea, unul dintre martori. Comentată cu umor, aceasta a fost prezentată drept... „un mariaj dintre poezie și proză”.

Luându-și în toamnă licența în Drept, la începutul anului următor Magda Isanos se înscrie în Baroul de Iași ca avocat stagiar, înregistrând și aici un succes notabil. În același timp, continuă la fel de expresiv activitatea publicistică, inclusiv în noul „Jurnal literar” și participă la ședințele Societății Noua Junime, înființată prin grija lui George Călinescu. După evocarea amicei din studenție, Veronica Zosin, devenită apoi Gorgos: „această perioadă a fost cea mai veselă și mai fericită din viața Magdei.”

În iunie 1940, în urma haosului provocat de ultimatumul →

MIHAI CABA

guvernului sovietic privind părăsirea Basarabiei de către funcționarii români, părinții săi de la spitalul din Costiujeni abia au reușit să prindă „*ultimul tren*” și să se refugieze la Iași, ca apoi, peste o lună, să se stabilească la București.

În septembrie, se aprobă apariția ziarului *Avântul*, din al cărui corp redacțional condus de George Ivașcu făcea parte și familia Camilar. Lipsit de fonduri și acuzat de cenzură, ziarul nu mai apare. În octombrie, familia Camilar se mută în locuința din strada Săulescu nr.19, unde va locui până în primăvara lui 1944, când pleacă în refugiu. Cutremurul din 11 noiembrie le-a produs o șubrezire serioasă a locuinței, ca de altfel și a tuturor edificiilor din oraș. Eusebiu (*Zebi*, cum îl alinta Magda) este concentrat în armată, iar biroul avocătesc al Magdei deschis în propria locuință nu reușește să adune „*arginții*” necesari existenței. Totuși, în primăvara lui '41, sosind într-un concediu medical, Eusebiu și Magda reușesc, să scoată un nou ziar „*Avântul*”, în care și-au investit toți banii și a cărei corvoadă redacțională îi revine în întregime Magdei. Din lipsă de fonduri, la jumătatea lunii mai, ziarul și-a încetat apariția. Vremuri grele...

Într-un Iași cu o situație „*tulbure*”, poeta, însărcinată, este luată de mama sa la București, unde „*pe 8 iulie 1941, la Spitalul Brâncovenesc, Magda a născut o fetiță, dându-i numele de Elisabeta* (precum și cel al mamei sale)”. După naștere, mai spre toamnă, aflându-se tot în București, boala de care suferea Magda se agravează, astfel că la sfârșit de noiembrie transmite Baroului de Iași un certificat medical și actul de delegare a d-rei Veronica Zosin „*pentru amânarea proceselor sale*”. În 1942, merge la Costiujeni, unde tatăl său și-a recăpătat funcția de director al spitalului și stă acolo până după botezul fiicei sale din aprilie, pe care o lasă în grija bunicilor și se întoarce la Iași, să poată avea mai multă grijă de dragul ei *Zebi*, aflat tot pe front. În toamna lui '42 revine pentru scurt timp la Costiujeni, să-și revadă fetița, dar este și neliniștită pentru soțul rămas singur la Iași, redactor la Radio Iași și secretar de redacție la ziarul „*Cetatea Moldovei*”. Se întoarce iar la Iași, nu pentru mult timp, deoarece crizele bolii sale se întetesc dramatic și este nevoită să plece la București, unde se internează într-o clinică, în grija surorii sale Silvia, medic, și a doctorului Dimitriu, constatându-i-se o „*deformare îngrijorătoare a inimii*”. Tratatamentul aplicat face un adevărat „*miracol*” și starea ei „*se ameliorează într-un chip*

extraordinar”, după cum nota „*sursa*” citată. Drept recunoștință, Magda compune nouă poezii, cuprinse ulterior în ciclul „*Spital*” al viitorului prim și singur volum antum al poetei, intitulat „*Poezii*”, apărut în 1943, la Editura ieșeană „*Brawo*”, sub îngrijirea lui Eusebiu Camilar. La Iași, își reia dezinvolt seria publicării noilor sale poezii în reviste precum: *Vremea*, *Revista Fundațiilor*, *Victoria*, *Orizont*, *Tribuna poporului*, iar primăvara lui '43 o surprinde „*plantând pomi în grădina casei din Săulescu*”. La sfârșitul anului, se retrage din avocatură „*din motive medicale*”, dar continuă să publice noi poezii în care se întrevăd, nuanțate poetic, situații trăitoare: *Bunavestire*, *Oglinzi*, *Oamenii*, *Duhurile pământului*, *Doamne, n-am ajuns până la tine* ș.a.

Tăvălugul războiului fiind tot mai aproape, iar crizele bolii sale întetindu-se, în martie '44 abia reușește să se refugieze cu fetița la București, *Zebi* fiind concentrat. Dar cum nici la București, după cumplitul bombardament din 4 aprilie, nu se mai putea locui, refugiuul a continuat înspre munte, mai întâi la Costești și apoi la Drăganu de Argeș, acolo unde Magda are „*premoniții*” lirice: „*Mă bate în față răcoarea morții./ S-au fost deschis canaturile porții./ Văd întunericul./ Văștește, văștește puternicul/ Charon, aud lopețile./ În urma mea rămân diminețile.*”

În urmă, la Iași, după bombardamentul de aviație din noaptea de 5/6 iunie, casa lor din Săulescu este distrusă, odată cu toate manuscrisele Magdei și ale lui Eusebiu. „*A mai rămas în grădina casei doar un caiet cu patru povestiri inedite*”, găsit și păstrat de doamna Gorgos.

În septembrie '44, Magda și familia revin cu greu la București în casa rămasă neatinsă.

Cu toate durerile vieții și bolii, poeta lucrează intens la alcătuirea următorului volum intitulat „*Imnuri pentru pământ*”, pe care l-a predat *Ed. Fundațiilor Regale*, la început de noiembrie. Agravându-se crizele, doctorul Dimitriu, care o vizita des, a dat de înțeles că nu mai poate face nimic pentru a o salva. Și a venit acel cumplit „*murim... ca mâine*” al Magdei Isanos, pe 17 noiembrie dimineața, la doar 28 de ani (!), când „*Eusebiu, întors de la farmacie, o găsește fără suflare și a căzut lângă ea în ghenunchi*”, după cum mărturisește Veronica Isanos - Luscalu, sora ei.

A fost înmormântată „*duminică pe 19 noiembrie în Cimitirul Reînvierea*”.

Ulterior, va fi reînhumată la Bellu, în parcela scriitorilor. Pe placa de marmoră a mormântului stau săpate versurile sale: „*Oamenilor voiam să le las / suflul meu drept pâine de popas, / drept livadă și cer./ Tuturor acelora care nu mă cer / și nu mă cunosc, am venit să le fiu / o candelă pentru mai târziu*”.

Postum, i-au fost publicate volumele: „*Cântarea munților*”(1945), „*Țara luminii*” (1946), „*Versuri*” (1955), „*Versuri*” (1964), „*Confesiuni lirice*” (1989, la Chișinău), „*Poezii / Poesies*”- ed. bilingvă română - franceză, traducere Elisabeta Isanos (1996).

Opera poetică a Magdei Isanos a fost apreciată în timpul vieții sale de Mihai Codreanu - „*o poetă de o mare sensibilitate și de o reală profunzime*”, Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu, Ion Caraion, Virgil Ierunca și în posteritate de acad. C-tin Ciopraga - „*poezia Magdei Isanos cunoaște o audiență remarcabilă, pe măsura celei care a fost o personalitate de excepție*”, Garabet Ibrăileanu, George Ivașcu, Al.Piru, Al.Jebeleanu, Laurențiu Fulga, Geo Bogza - „*A scris versuri în care se simte tălăzuirea oceanului când se pregătește furtuna, versuri uriașe, poate cele mai dintâi versuri uriașe pe care le-a scris o fiică a poporului nostru*”, N. Manolescu, Al. Călinescu ș.a.

Mai nou, acad. Mihai Cimpoi din R.Moldova îi acordă Magdei Isanos un spațiu destul de larg în a sa „*O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*”.

Iubiții mei cititori, voi, cei statornici într-o neuitare a poetei Magdei Isanos, haideți să-i primim și acum, la cea de-a 104-a primăvară a nașterii, darul ales pe care ea ni-l trimite pe o rază a Luminii de Sus, cu o aceeași exuberantă versificație inconfundabilă:

Ce dar să-ți fac acum că-i primăvară?
Din nori îți cos o rochie ușoară,
Din ghiocci îți fac o cingătoare,
La gât îți pun șirag de lăcrămioare.

Te-ncaț cu pantofiori de toporași,
Să fii cea mai frumoasă din oraș.
Vrei și brățări? Ba încă și cercei?
Îți fac un set complet din brebenei.

Și gata! Nu mai am, știi bine
C-am cheltuit vreo trei poieni cu tine!
Mai vrei și pace, bucurii și sănătate?
Din astea n-am, la Dumnezeu sunt toate.
Și-atunci cu dragoste-oi îngenuchea,
Rugându-mă la El să îți le dea!

CENTENAR RADU STANCA STUDENTIA LUI RADU STANCA LA SIBIU

Poetul și omul de teatru Radu Stanca aparține generației strălucite de personalități artistice formate atât de solid în perioada interbelică, el înscriindu-se din toamna anului 1930 în cls. I gimnazială a Liceului „Gh. Barițiu” din Cluj. Sub semnul precocității, stau la 15 ani debutul ca poet, aparițiile unor cronici la romanele *Noaptea de Sânziene* și *Frații Jderi*, de M. Sadoveanu, la *Codîn*, de Panait Istrati, și *Floare de oțel*, de Victor Ion Popa. Adolescențul citea cu pasiune și mânuia condeii versificând, astfel că de timpuriu și-a dobândit prestigiul de „veniamin” al scriitorilor de la revista „Gând Românesc”, unde criticul literar Ion Chinezu îl distinsese între elevii liceului la care era profesor de literatură română. Tot în Cluj, Radu Stanca avea să înceapă în 1938 Facultatea de Litere și Filozofie, debutând ca actor în roluri ca Farfuridi, în *O scrisoare pierdută* din 1940, spectacol studentesc reluat la Teatrul municipal Sibiu în 1943, ca și *Heidelbergul de altădată*, în 1942. Scrie din 1938, între altele, și la revista „Sympozion”, unde se bucură de tovarășia de idei a lui Victor Iancu, Eugen Todoran și Ion Negoșescu.

Odată cu refugiul la Universitatea „Regele Ferdinand I” din Cluj la Sibiu, studentul Stanca se simte ca pește-n apă în atmosfera Cetății de pe malurile Cîmbinului, care îl inspiră pentru baladele sale, gen literar pe care îl va ilustra în mod strălucit. În *Nocturnă* (Întru-n Sibiu...) sau în *Un cneaz valah la porțile Sibiului*, poetul nu ezită să introducă în versuri chiar și numele orașului de refugiu. De un entuziasm contaminant părea cuprins și Horia Stanca, fratele său mai mare, care va vedea o rază de lumină în drama națională a cedării samavolnice a unei bune părți a Transilvaniei tocmai în alegerea astfel făcută: „Sibiu! Nu cred să fi fost mai potrivită alegerea altui oraș pentru stabilirea universității din Cluj. Erau aci toate vestigiile luptei noastre. Circulau prin înghesuiala de străduțe umbrele lui Eminescu și Coșbuc, Slavici și Goga, erau aci umbrele marilor luptători pentru drepturile naționale.”

Atmosfera tensionată a războiului nu izbutea să înăbușe elanul tineresc

al studenților care însuflețeau orașul. Șt. Aug. Doinaș avea să rememoreze plimbările lor studențești prin centrul urbei, când Radu recita în gura mare poezii întregi din literatura germană. Stimulatoare erau pentru tinerii condeieri concursurile ad-hoc, ce porneau de la vreun dicton celebru sau o idee, ce urma să fie poetizată de ei. Așa cum va mărturisi Aug. Doinaș, absolut totdeauna Radu Stanca scria cele mai inspirate versuri. Drama refugiului era contracarată de ceea ce el numea, în manuscrisul *Amintiri din viața mea*, drept „Descoperirea Sibiului”. Era o bucurie imensă pe care nu ezita să o împărtășească și cu colegii lui de studenție. Escapadele nocturne împreună cu Ion Negoșescu au lăsat urme în viitorul lor dialog devenit în 1978 *Un roman epistolar*. Între cei mai apropiați, Ovidiu Cotruș și le amintește astfel: „Pasul domol al poetului pășea sfios printre semne de vestigii, temător să nu tulbure umbrele fraterne din alte văleături. O plimbare nocturnă prin Sibiu, în tovarășia lui Radu Stanca, echivala cu o inițiere. Știa, ca nimeni altul, să-ți dezvăluie latura de taină a vechiului burg, să-ți deslușească semnele întipărite în pietrele și în porțile sale, așezate acolo, parcă pentru vecie, ca elemente ale unui decor ideal. El privea Sibiu cu ochii regizorului, visând un spectacol absolut, în care Timpul, Frumusețea, Viața și Moartea erau actorii principali.”

Între inițiativele majore, semnalăm în 12 februarie 1942 inaugurarea oficială a Cercului literar „Octavian

Goga”, la festivitate participând însuși ministrul Culturii Naționale, Ion Petrovici. Decanul Facultății de Filosofie și Litere D. D. Roșca a rostit o cuvântare, iar în numele studenților a vorbit Radu Stanca. Tot el va fi și primul președinte în comitetul Cercului, ales în 25 noiembrie 1942. Se organizează ședințe periodice de lucru, conferințe susținute de Ovidiu Drimba, Cornel Regman, Eugen Todoran, Ion Negoșescu, Petru Hossu. Radu va citi în reuniunea din 17 decembrie 1942 poeziile *Seară medievală*, *Acesta este locul*, *Sfârșit de toamnă* și *Elegie de toamnă*, iar în ședința din 9 februarie 1943 lecturează *Lumina lunii* și un fragment din *Balada menestrelului*. El va rosti tot atunci și conferința *Teatrul și cinematografia*, inițiativă semnificativă pentru profilarea sa profesională ulterioară. Realizările Cercului vor fi comentate de către studenții Cornel Regman în „Viața universitară” nr. 6-8, 1942, și Deliu Petroiu (semnând Dorin Drumaru) în „Țara” din 15-30 decembrie 1942 și 17 februarie 1943. I.D.Sîrbu redactează chiar un *Raport de activitate al Cercului literar Studentesc „Octavian Goga”* (1942-1943), publicat în „Viața Universitară” din 16 martie 1944, ca dovadă a prestigiului de care se bucura această formă de manifestare artistică a studenților.

Facultatea de Filosofie și Litere își desfășura la Sibiu activitatea în clădirea fostului Liceu „Domnița Ileana” din actualul Bulevard al Victoriei. Electrante erau—

ANCA SÎRGHIE

prelegerile tânărului profesor de estetică Liviu Rusu, pe care după alte două decenii l-am ascultat și eu cu aceeași bucurie, dar la Facultatea de Filologie din Cluj, predând cursuri de literatură comparată. În anii refugului sibian, corpul profesoral era constituit din personalități de marcă ale domeniilor științifice respective. Totuși, la cursurile deja celebrului profesor Lucian Blaga, care lectura monoton textele unor cărți deja publicate, studenții nu se prezentau cu regularitate. În schimb, ei erau la curent cu fiecare noutate ieșită de sub tipar. La scurt timp după ce profesorul teolog Dumitru Stăniloae publicase în „Telegraful Român” de la Mitropolia Ardealului un serial intitulat *Poziția d-lui Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie*, studentul Radu Stanca scrie o recenzie la lucrarea blagiană *Religie și spirit*, recenzie apărută în „Transilvania” nr.5, 1942. Pentru că acest text a stârnit nemulțumirea profesorului său, și în semn de riposte față de atitudinea lui Dumitru Stăniloae, filosoful Blaga înțelege să demisioneze din societatea ASTRA. Președintele ASTREI, Iuliu Moldovan, publică articolul *O lămurire*, în revista „Transilvania” nr. 7-8, iulie-august 1942, spre a clarifica gestul de desolidarizare față de recenzia studentului Stanca.

Tânărul Radu Stanca era un student eminent, uneori incomod pentru dascălii lui, dar nu mai puțin un spirit artistic în plină efervescență creatoare. El scrie piesa de teatru *Atotputernicul sânge*, care în 1944 va fi transformată în *Madona cu zâmbetul*. Astfel debuta creația sa de dramaturg, care va totaliza 16 texte, dar nu toate finalizate, data fiind stingerea sa timpurie la numai 42 de ani.

Un eveniment solemn a fost la Sibiu, în 31 mai 1942, comemorarea mitropolitului Andrei Șaguna, la mausoleul din Rășinari, moment pentru care a sosit și Mihai Antonescu, vicepreședintele Consiliului de Miniștri.

Înaltul demnitar va vizita Universitatea „Regele Ferdinand I”, aflată temporar la Sibiu.

În sala de lectură a Bibliotecii universitare, vor lua cuvântul rectorul Iuliu Hațegan și studentul Radu Stanca, mereu strălucit în aparițiile sale publice.

În atmosfera tumultuoasă a burgu-

lui de pe malurile Cîmbului, din Cercul literar al studenților clujeni se va desprinde o grupare autointitulată „Prietenii Seminarului de estetică”, sub pavăza lui Liviu Rusu. Aceasta se va reconfigura drept „Cercul literar de la Sibiu” care se afiliază ideatic direcției moderniste de la „Sburătorul”, al cărui mentor, criticul literar Eugen Lovinescu, primește o scrisoare-manifest, inițiată, se pare, de Radu Stanca și redactată de Ion Negoieșcu sub titlul *Ardealul estetic*. Acest manifest al cerchiștilor sibieni a fost semnat de Victor Iancu, Eugen Todoran, Cornel Regman, Damian Silvestru (respectiv Ion Negoieșcu), Ovidiu Drimba, Ion Oană, Radu Stanca, Romeo Dăscălescu, Șt. Aug. Doinaș, spre a fi publicat în cotidianul „Viața” la 13 mai 1943. După două săptămâni, deși foarte bolnav, chiar aflat în sanatoriu, E. Lovinescu răspunde cerchiștilor printr-o epistolă publicată tot în „Viața”, spre a exprima speranța că din gruparea pe care o reprezintă cerchiștii se va configura la modul simbolic „a patra generație postmaioresciană de apărători ai autonomiei estetice”. Faima grupării era, așadar, asigurată în epocă. Victor Iancu definește în paginile ziarului „Timpul” din 19 iunie 1943 *Ce este Cercul literar din Sibiu?*. La moartea lui E. Lovinescu din 16 iulie 1943, cerchistul Radu Stanca face o evocare în stil propriu a celui dispărut, care timp de 40 de ani stăruise în căutarea autenticelor talente literare, respectiv a „Marelui necunoscut” în viziune stanciană. Dar

„acesta a venit într-o dimineață (ca să-l găsească singur) - tânăr strein, înalt, înfășurat într-o mantie purpurie, tânăr liberator, purtând cu sine sulul celui mai frumos poem: *Moartea*. La colocviul dintre cei doi mari scriitori, nu a asistat nimeni. Și nici posteritatea nu va putea afla vreodată cum s-a petrecut marea întrevvedere. Pentru că nicio amintire nu se mai poate scrie dincolo de mormânt.” (publicată în revista „Transilvania”, nr. 7-8, iulie-august 1943) Fiorul tragic va rămâne o constantă a întregii creații pe care avea să o plămădească poetul și dramaturgul, întrucât din prima sa etapă de cugetare se păstra afirmația: „Sunt trist pentru că nu sunt trist.”

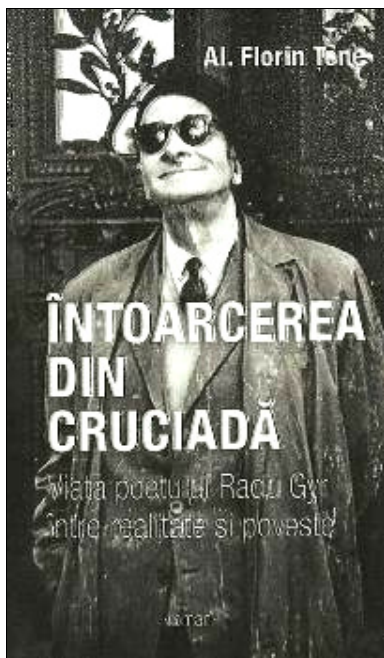
Cu două numere înainte, în „Transilvania” apăruse studiul lui Radu Stanca *Problema cititului. Contribuții la estetica fenomenului literar* - purtând o dedicație către profesorul său Liviu Rusu, în fapt tema pe care a susținut-o în vara anului 1942 ca teză de licență la Facultatea de Filosofie și Litere. Astfel, se încheia studenția propriuzisă a lui Radu Stanca, dar nu și legătura sa cu mediul universitar sibian, care va rămâne la fel de strânsă până la revenirea din 1945 a Universității „Regele Ferdinand I” la Cluj. Talentul său de poet și dramaturg care a creat exploziv în acei ani versuri și piese de teatru îl impusese drept steaua cea mai strălucitoare a constelației Cercului literar de la Sibiu. În anul 1945, Radu Stanca a scris 5 piese de teatru cu teme foarte diferite.

Când Universitatea „Regele Ferdinand I” s-a reîntors în 1945 la Cluj, unde clima era prea aspră pentru maladia pulmonară de care suferea încă din adolescență, Radu a decis să rămână la Sibiu, unde, de la cedarea Ardealului, se stabiliseră și părinții săi. Ținta lui era să contribuie la formarea cu forțe locale a unei trupe de tineri actori care aveau să urce cu succes pe scena sibiană a Teatrului municipal, devenit apoi „popular”, „muncitoresc” etc., în cele din urmă, schimbându-și denumirea în Teatrul de Stat, care astăzi pe drept cuvânt îi poartă numele. Cu Sibiu anilor proletcultismului socialist, într-o luptă grea și inegală, Radu Stanca avea să-și măsoare elanurile artistice ca poet, actor, dramaturg și mai ales ca regizor.

„ÎNTOARCEREA DIN CRUCIADĂ”

O RECUPERARE NECESARĂ A
POETULUI RADU GYR

Excelând în domeniul romanului monografic, Alexandru Florin Țene reînvie personalitățile de seamă din istoria noastră literară. În palmaresul scrierilor sale de acest gen, fac parte monografiile scriitorilor Gib Mihăiescu, Alexandru Macedonski, Ion Minulescu și Radu Gyr. Titlul volumului dedicat poetului Radu Gyr este dat după o poezie din creația sa: „Întoarcerea din Cruciadă”. Construcția acestei cărți are la bază elemente reale și un ales spirit imaginar, puse în deplină armonie pentru a se apropia cât mai mult de viața și opera acestui poet. Pornind de la premisa că între biografia și opera lui există numeroase și semnificative filiații, scriitorul reconstituie momentele existențiale, mai puțin obișnuite, dar și pe cele dramatice și cu impresionante manifestări de curaj și demnitate umană. George Călinescu spunea că „adevărata viață sufletească a unui poet e înscrisă în poezia sa, iar viața zilnică e o aparență, de cele mai multe ori contradictorie”. Pentru ca biografia să se închege într-o icoană totală și liniile să capete înțeles, adaugă D. Caracostea, e nevoie ca „amănuntele să ducă la o intuiție clară a personalității. Un amănunt biografic capătă valoare atunci când intră în geneza unei plămăiri”. Pe aceste coordonate se află lucrarea lui Al. Florin Țene, care este o pledoarie pentru adevăr, onestitate, credință și sacrificiu uman. Romanul a apărut la Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, în 2020, cu titlul „Întoarcerea din cruciadă - viața poetului Radu Gyr între realitate și poveste”, și cuprinde două părți structurate pe zece capitole. Partea întâi o formează capitolele: *Leagăn fără cântec, De aici vremea se măsoară, Sunt, Doamne, copt pentru cules*, iar partea a doua: *Noi nu am avut tinerețe, Pentru cei viteji zidim altare, În veacu-acela de aramă, Noi cei pierduți, Dacă într-o zi o să se vadă, Viața abia mai licărea în mine, Întoarcerea din cruciadă*. Fiecare capitol este precedat de un motto foarte sugestiv, ales din creația lui Radu Gyr. În prefață, sunt prezentate câteva considerații deosebit de pertinente ale jurnalistului Ionuț Țene, intitulate „Radu Gyr – poetul secolului XX”, prin care nu ezită să spună: „Radu Gyr este un poet major al secolului al XX-lea, a cărui operă literară trebuie

reconsiderată și analizată în cheia comentariului critic și literar, nu ideologic”.

Sub aspect compozițional, cartea are puncte comune cu toate celelalte trei editate până acum, prin evocarea spațiului copilăriei, formarea intelectuală a personajului principal, mediul familial și anturajul în care se formează relația poetului cu literatura etc. Un accent pronunțat este pus pe seama marilor suferințe prin care a trecut poetul supranumit „patriarhul închisorilor”, „sfântul închisorilor” sau „rapsodul popular al închisorilor”.

Dovedindu-se un foarte bun cercetător al documentelor de arhivă și cunoscător al studiilor dedicate poetului de către scriitori cunoscuți ori critici literari precum, E. Lovinescu sau George Călinescu, autorul reușește să dea cititorului informații inedite despre viața și activitatea acestuia, despre situația istorică, politică și culturală a României în care a trăit, iar prin talentul său de scriitor consacrat, să împlătească realul cu povestea în așa fel încât nu poți ști care sunt dimensiunile acestor valori.

Radu Gyr, cu numele său adevărat Radu Dumitrescu, este prezentat în cele mai firești ipostaze omenești, de la naștere și până la moarte. Pseudonimul lui provine prin derivare de la muntele Grui din Câmpulung Muscel.

Poetul s-a născut într-o familie iubitoare și a crescut în respectul față de tradiție și credință, dragoste de neam și țară și a rămas la fel până la bătrânețe. Dar, așa cum spune Rousseau, „orice om are dreptul să-și riște viața pentru a

și-o păstra”, la fel a făcut și Radu Gyr. Romanul lui Al. Florin Țene ne prezintă în mod cronologic șirul evenimentelor fericite, dar și nefericite care s-au abătut asupra poetului.

Radu Gyr este un personaj real și reprezintă drama intelectualului român, care „protestează în fața mașinii de abrutizare și de negare a personalității umane”.

A făcut carieră în domeniul universitar, s-a remarcat pe plan literar, face voluntariat în primul război mondial la un spital de răniți, a fost grav rănit în cea de-a doua conflagrație și a cunoscut tratamentul bestial al închisorilor.

Radu Gyr a avut și alegeri greșite pe care el însuși le recunoaște: „poate uneori greșim tocmai în credințele cele mai curate, cele mai cinstite. Istoria va vedea unde am greșit și unde nu”. A fost închis în perioada a trei dictaturi: regală, antonesciană și comunistă, trecând în mai multe etape prin câteva penitenciare din țară, însumând 18 ani de detenție, perioadă în care a trecut de la viață la moarte și invers. „De o mie de ori am murit”, spune în poezia „Basm”.

Cea mai severă condamnare o primește în urma publicării poeziei „Ridică-te Gheorghe, ridică-te, Ioane”, considerată de autorități drept mijloc de instigare la luptă împotriva regimului comunist. Pedepsa cu muncă silnică i s-a comutat la 25 de ani de închisoare, dar a executat numai 6, fiind grațiat prin amnistia generală din 1964.

Atmosferă plină de groază a penitenciarului din Aiud este surprinsă de Al. Florin Țene în culorile întunecate ale răului. În bezna temnițelor, Radu Gyr a creat cele mai răsunătoare poezii ale sale în care descrie inimaginabilele suferințe la care a fost supus: foamea permanentă, frigul cumplit, moartea ca prezență zilnică, un infern al teroarei din care a putut ieși pentru că a avut credință în Dumnezeu. Semnificativ în acest sens este poezia „Cu Isus în celulă”.

Pentru el, poezia devenise o adevărată rugăciune.

Romanul e scris într-un stil plăcut și atractiv, cu o construcție sintactică bine așezată în text, cu dialoguri pline de sensibilitate, cu un verb dinamic care își pune amprenta pe valorile etice și estetice ale artei scrisului.

Cartea autorului clujean Al. Florin Țene este „o recuperare necesară”, prin care face o reparație morală a imaginii poetului Radu Gyr.

MIRCEA DAROȘI

Correspondența lui Dimitrie Stelaru

(XXV)

București, [luni, 16 iulie] 1962

„Dimitrie Stelaru
Strada 1 Mai nr. 35,
Localitatea Turnu Măgurele
Regiunea București

Dragă Mitea,

Nici nu sunt supărată, nici nu m-am răzgândit, nici nu mi-am găsit altă cameră. Pur și simplu am fost ocupată. Atît de ocupată că nu am putut nici să respir.

După concediu (în care timp am muncit cît șapte), a trebuit totuși să mă întorc iar la Tarom. M-am zbatut cît m-am zbatut, am cerut concediu fără leafă și, în cele din urmă, a trebuit să-mi dau demisia. În ziua în care mi-am dat demisia, am și alergat la Alexandria, unde am stat aproape două săptămîni.

Am scos spectacolul și m-am prezentat și la concursul regional. Piesa a ieșit foarte bine - un adevărat spectacol - din unele privințe mai bune decît unul profesionist, din altele - mai puțin, bineînțeles, dar, totuși, un spectacol antrenant, emoționant.

De-abia acum patru zile am sosit în București - adică joi 12 iulie - obosite, frînte - și eu și mama - și, colac peste pupăză, bolnavă. Probabil, din cauza oboselii, a lipsei de regim, am făcut o criză de colecistită a doua zi, dar știi - serioasă de tot. Îmi investisem toată leafa în alimente, ca să plec la munte cîteva zile (știi tu de cînd tot vroiam să mă duc la Mănăstirea Suzana). Mi-am cumpărat bilet de tren și pantaloni de munte și îmi rămăseseră 150 de lei în buzunar. Exact în noaptea cînd trebuia să plec, am făcut criza de colecistită și adio munte, adio leafă, bilet de tren etc. M-a ținut trei zile - nu mai mult - dar a fost de ajuns, fiindcă nu mai am bani, iar alimentele nu mai pot fi utilizate. Deci astăzi este prima zi - cînd nu mă mai doare ficatul și am timp să-ți scriu - fiindcă nu sunt nici la repetiție, nici pe drum.

Dragă Mitea, fiindcă n-am putut să mă duc la munte, o să mă întorc tot la șes. Țasta-i destinul meu! În orice caz, veneam acolo și-ți mulțumesc foarte mult, fiindcă mi-ai găsit cameră, dar speram să fac o mică călătorie prealabilă. Știi tu cum îmi place mie „cu traista-n băț”. Dar cum nu mă mai

Portret de Ion Vlad (1953)

țin ficiații, la propriu, să merg pe jos, iar banii de tren s-au dus pe medicamente, o să mă stabilesc în Turnu Măgurele, la cererea celor doi locuitori ai săi: Mitea și Stelaru, cel mai tîrziu pe data de 21 și cel mai devreme pe 20 iulie. Deci, vă rog să mă așteptați acasă. Vineri și sîmbătă dimineța, fiindcă s-ar putea să vin cu mașina (adică cu IRTA), nu cu trenul.

Toate celelalte amănunte rezervate. Îi mulțumesc Angelei pentru a nu mă fi uitat și spune-i că o s-o sărut cît de curînd.

Mamei îi e dor de tine și mereu, te înjură (din dragoste), fiindcă ne-ai părăsit.

Multă sănătate și toate cele convenite mamei tale. Nu uita deci, vineri 20 și sîmbătă 21.

Te sărut,

Carmen”

Notă

Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

*

Cartea poștală trimisă de Carmen Mihașescu, din Mamaia, lui Dimitrie Stelaru, la Turnu Măgurele (str. 1 Mai, nr. 35, data poștei: 26 iulie 1962), arătând că după 1 august 1962 va veni la Turnu Măgurele, cerînd rezervarea unei camere pentru ea.

Mamaia, 26 iulie 1962

„Dimitrie Stelaru
Strada 1 Mai, nr. 35,
Localitatea Turnu Măgurele
Regiunea București
Dragă Mitia,

După cum vezi - am ajuns și la Mamaia. În afară de palmieri, totul este autentic, și prezența mea aici și frumusețea litoralului. Mă plimb, ca de obicei, singură pe țărmul mării și

încerc să devin mai deșteaptă, dar nu prea reușesc.

După 1 August, ne vom vedea, în orice caz. Chestiunea camerei rămîne în picioare (cea de la Turnu, bineînțeles).

Toată dragostea de la mine și [de la] Marea Neagră.

Carmen”

Notă

Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această vedere, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

*

Scrisoarea trimisă de Ion Vlad, de la Buftea (Bd. R.P.R., nr. 44, Reg. București), în 5 august 1962, poetului Dimitrie Stelaru, la Tr. Măgurele (str. 1 Mai, nr. 35, data poștei: 6 august 1962), „invitându-l” la expoziția lui de sculptură de la Sala Dalles, deschisă „de șapte zile”, până pe 15 august 1962.

5 august 1962

„Domnului Dimitrie Stelaru
Str. 1 Mai, nr. 35,
Turnu Măgurele
Regiunea București

Dragă Stelaru,

În sfârșit, de 7 zile am reușit să deschid la Dalles expoziția din 15 aprilie a.c. Nu prea stau prin oraș - și nici clienții nu prea se înghesuie. Dacă poți să treci ești scutit cu 5 % pe C.F.R.

Mă simt cam plictisit cu încă o vară furată.

Am să caut să fiu mai des pe acolo pînă la închiderea din 15 august.

Te îmbrățișez cu drag, Ion”.

Notă

1. Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

2. Scrisoarea a fost donată de Gheorghe Sarău Muzeului Literaturii Române, în 4 aprilie 1997. Victor Corcheș, în 16.06.2003, a verificat și scrisoarea se găsea încă acolo. Reproducerea s-a făcut aici dintr-o copie păstrată de Gheorghe Sarău.

*

Cartea poștală trimisă [n.n.: reconstituit de noi: de către Polixenia Karambi] de la Vatra Dornei, în 6 august 1962, lui Dimitrie Stelaru, la Turnu Măgurele (str. 1 Mai nr. 57, 35, data poștei: 09.08.1962).

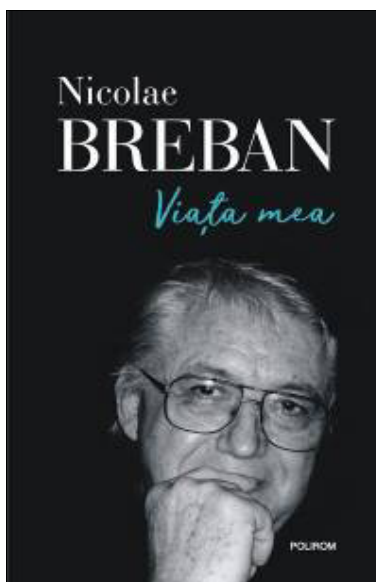
GHEORGHE SARĂU

Prin labirintul memoriei în căutarea timpului trăit

Suntem în labirint. Nu captivi și nici urmăriți/vânați de Centaur. Suntem călăuziți de umbra lui Mefisto. De fapt, labirintul este, cum și-l imaginează Nicolae Breban în *Viața mea* (Editura Polirom, Iași, 2017), un triaj, adică o inițiere în supraviețuire, prin care, obligatoriu, trebuie să trecem în căutarea non-ficțiunii intelectualului prins fatal, definitiv, în istorie. Oricât ar părea de dificil sisifical „periplul existențial” (p.7), autorul, aflat într-o temporară criză de identitate, ipostaziindu-se într-un *mărturisitor* profund, vine să ne demonstreze, în termenii lui Roland Barthes¹, că „literatura nu e decât cadavrul” limbajului utilizat, evident, pentru facerea/desfacerea *scriiturii*. Deși, în esență, este departe de a fi un jurnal, *Viața mea*, prin travaliul epic ce-l sugerează, este romanul unui *eu dedublat*, aflat în oglindă, atras de mirajul *celuilalt*. De aceea, probabil, obsedat de fantasmale obiectivității, Nicolae Breban dă construcției epice formă de cerc, unde „biografemele” sunt antrenate într-o ireversibilă mișcare în care „axul ficțiunii mele este într-o oarecare măsură fals” (p.44).

„Trăiristul”, adică Nicolae Breban, spirit adamic și lucid fiind, nu-și teoretizează, nici nu-și romantizează viața, preferă să ne-o prezinte ca pe o operă, să o lase, desigur controlat, să curgă rațional. Acest lucru nu trece neobservat la lectura cărții. Fascinația memorării, a confidenței sincere, a „biografiei ideilor”, cum se exprima Paul Ambroise Valéry, ne oferă un spectacol-șoc, senzațional, în care măști și oameni se perindă ca într-un carnaval, bineînțeles, după ce își joacă rolul conferit de autor cu o plăcere savuroasă, explicită.

Acesta, cât de paradoxal ar părea, nu subminează în niciun moment al multiplicității amintirilor ideea de literatură, pur și simplu (re)creează lumea „așezată pe marginea drumului”, asumându-și diacronic și programatic trecutul. Ceea ce impresionează în *Viața mea* este faptul că marele romancier care este, în pofida „delirului” unor contestatari, Nicolae Breban, cu o vivacitate aproape ieșită din comun,

cultivă, fără niciun fel de teamă (teama de a deveni ficționar, teama de a poza în victima avatarurilor istoriei, teama de apocriefe și absurd), *le debors* și *le dedans*, ca să folosim termenii lui Georges Gusdorf. Pendularea auctorială între o lume și alta relevă puterea de imaginație, imaginarul, dacă vreți, al „unui constructor de lumi epice” în care, după Nietzsche, filozof atât de des citat de autor, „trăirea-tip [...] revine mereu”, conferind memorialului un sens cert în valorificarea timpului trecut și a timpului trăit. Evident, Nicolae Breban nu se află, proustian vorbind, în căutarea acestora, cum lăsam să se înțeleagă și mai sus, le interpretează, le actualizează dimensiunea, și, ceea ce este mult mai stimulator, le retrăiește: „Timpul în acei ani ai noștri – mărturisește memorialistul – era de-o densitate unică, noi, cei vitali, nepăsători și nebuni și care făcuserăm un pariu aș zice... usturător dar și straniu cu destinul, deoarece visam nu numai o carieră, dar și o artă de vârf, veritabilă, rezistență, adică mare, într-o țară prinsă într-un taifun magnific, o tornadă istorică ce ne smulsesse din rădăcini nu numai copcacia, stâlpii și acoperișurile, dar și strămoșii, valorile, tainele noastre cele mai sfinte, icoanele originii noastre” (pp.182-183).

Introspecțiile operate, aducerea în prezent a unor ani deopotrivă de tumultoși și plini de secetă (nu de dogmatism intelectual, cum s-ar mai putea spune, gândindu-ne la licențioasa „Siberie a spiritului”!), recuperarea lor, impun un mod

riguros de desconstructie, fie și provizoriu, a conceptului de realitate. Respectiva transgresiune trădează, dincolo de „de-temporalizarea” poveștilor narativo-biografice, un om sensibil, vulnerabil, dar puternic, conștient de istoricitatea clipei trăite. Rezultă că descrierea anumitor „coduri”, în aparență urmate de un fel de pretext în discursul inafertil și „genetic”, nu poate exclude abisalitatea vieții „diegetice”, prin definiție, standardizată/arhitectonizată astfel încât să dea în întregime sens mitului Creatorului înghesuit „într-un vis pe care, vrând-nevrând, trebuia să-l trăiești și care ne-a convins că nu rareori, în existența socială, oniricul, fantasmale bine organizate și susținute *manu militari*, dar mai ales prin fraze ce ne cad precum grindina din difuzoarele radioului sau al megafoanelor de pe străzi sunt mai puternice, mai decisive decât... raționalul, bunul-simț sau decât valorile vechi și acceptate?”. „A trebuit – își continuă confesiunea Nicolae Breban – nu numai să credem, dar a trebuit să arătăm și entuziasm și cine era atât de stângaci încât nu era în stare de a-l produce, acest ciudat și original entuziasm era pe dată izolat și exclus nu numai din societate, dar și din memoria tuturor” (pp.169-170).

Accentul expres pus pe incursiunea din lăuntru către exteriorul realului reprezintă o probă peremptorie, verosimilă, a ceea ce Umberto Eco² numea „construct doxastic” care, deși revendică o lume ficțională, își etalează corespondențele comune ce le are cu „lumea reală”, situată în învelișul epic al textului, nu și „pe drumul spre”, cum ne orientează spre altă direcție același estetician.

Devine foarte complicat, odată pătrunși în labirintul circular, palimpsestic al lui Nicolae Breban, să te pronunți, clar și prompt, asupra pseudo-simulacrelor generate de „verbocentrismul ingenuu”³ al „personajelor” sale, aduse în prim-planul dialogului care, fără a se erija în figuranți ai istoriei, le confirmă totala adeziune la o logică văzută ca o fatalitate a unei filosofii pe cât de abrutizantă, pe atât de atractivă pentru destinul individului. De aici concluzia, firească dealtminteri, că labirintul-cerc al lui Breban, „creator de ample fresce epice”, nu are →

FLORIAN COPCEA

capacitatea de a se metamorfoza în „capcană textuală”⁴, întrucât, fiind marcat de „singura mea viziune asupra existenței, pe care am împodobit-o cu tot atâtea personaje, istorii, scene, dialoguri, sentințe și descrieri, încercând să mă conving eu însumi nu că acestea sunt adevărate și există, sunt reale, ci că eu însumi *exist*; că, în sfârșit *sunt*”, de ce nu?, «semnelor vremii profet», cum o spune Eminescu ...” (pp.389-390), ci într-o oglindă magică, din care răzbat la nesfârșit vocile lumii, „să nu uităm, în care s-au descoperit scrisul, logosul, ca și o anume măreție umană, iscălită cu caravane de siluete fascinante de zii-regi, de taurii-zei sau de gravi și înalți arhieri ai unor divinități care ne dăruiau intimitatea cu Posibilul!” (p.218).

Viața mea, privită din acest unghi, este un reflex provocat estetic, datorită căruia paradisul este întemeiat biografic și epistemologic în scopul proiectării în viitor a amintirii unui timp istoric. Să nu ne iluzionăm însă, Nicolae Breban nu-și privește printr-un glob de cristal viața, ci, mai ales, când cade victimă propriului său labirint, o reconstruiește fără ca aceasta să fie copia celei destinată, după obsedantul deceniu, irosirii. Nu ne-am propus să extragem din textul autobiografic în discuție amănunte despre odiseea-epidice a destinului său, este suficient, presupun, să subliniem că scriitura „poartă deopotrivă alienarea Istoriei și visul Istoriei”⁵.

Tehnica inserției dezvoltată, sub imperativul eului biografic, mecanismele unui proces axiologic de *trans-scriere* artistică a emoțiilor convertite, orice s-ar spune, în actul creator. Viața naratorului nu poate fi separată de operă, indiferent de forma în care aceasta este creată, dar, vasăzică, există un dar, este regândită și literaturizată astfel încât să capete statut de operă și să nu permită haosului să domine peste universul spiritual-ființial al cărui centru este el, omul-artist, cel care acum, „în amurgul existenței” (p. 138), își acceptă (nietzscheian!), condiția de muritor atoatevăzător. Eliberându-ne de prejudecata că Nicolae Breban ar interpreta trecutul doar pentru a reînvia „stările sale de veghe deosebit de intense”⁶ necesare rememorării „cu multă ușurință a o parte mai mare a trecutului său [...] chiar dacă

faptele sunt foarte confuze”⁷, să fim de acord și să acceptăm ideea că „lumea mea de atunci, în ciuda atâtor mari diferențe de climat istoric european și de mentalități, e, în fapt, aceeași cu cea de azi. [...] Da, ce să facem, după cum vedem, este aceeași lume!” (p.49).

Nicolae Breban este convins că „Niciunde, ca într-un labirint existențial, simțul auto-critic nu se revoltă contra ta cu o vigoare mai nemiloasă, totul se falsifică din ceea ce ai lăsat în urmă, imagini și voci, chiar și figuri disprețuite altădată de inși profitori și insolenți fără măsură se umanizează oarecum, vina sau vinile tale se măresc fulgerător, îți devii iute o auto-victimă. Singura teamă de care scapi în labirint este, probabil, vechea atracție a sinuciderii, deoarece *acolo*, în acele coridoare, izbindu-te de pereți falși și mereu asemănători, hrănit de speranțe care-ți rād batjocoritor în față și hărțuit de tirania crescândă a regretelor ce seamănă tot mai mult cu neputințele unui biet copilăndru pierdut într-o pădure brusc animată și totalitară, sarcastică – da, acolo nu trebuie să te mai preocupe momentul și felul unei posibile și cândva, mai știi, a doritei salvări totale, cea a unei *sinucideri bărbătești*, deoarece *aici* zeul labirintului se va ocupa cu rigoare și simț al măsurii și al unei bune, inspirate torturi de propria ta moarte. Ceea ce am numit *labirintul existențial* are și *meritul*, în plus, de a te salva de ceea ce numim ratare și de stafia ei, deoarece el, labirintul și *ființa* sa se vor ocupa să dispari înainte de a fi fost!” (pp.143-144).

Suspecta, provizoria claustrofobie a memorialistului nu afectează desfășurarea, după I.A. Richard⁸, imagistică, a reflecțiilor, ci o adaptează emoțional.

„În textele magistrului meu Nietzsche – își continuă confesiunea Breban – i-am găsit și justificarea acestei noi și izbitoare, ciudatei *realități* ce-mi invadase existența încă înfășurată de aburii adolescenței, singurătatea ca o armă, un scut, poate, mai știi, ca un semn al unei anume dreptăți intime” (p.151).

Asemeni lui Gabriel Garcia Márquez (cel din *Toamna Patriarhului*) Nicolae Breban își încifrează biografia și o transferă, în fraze luxuriante, cu întortocheri sintactice copioase, din conștiința

unei colectivități, când stabilă din punct de vedere etico-psihologic, când în derivă prin imperiul unor arhetipuri ușor de sesizat, în cea a singurului personaj al cărții *Viața mea*, care este însuși autorul. Se destăinuiește Breban: „În mărturisirea de față, numită carte, descriu faptele și chinurile prin care am trecut eu, acel eu schimbător, fugace și multiplu care am fost și care încă sunt, pentru a ajunge, cum se spune, scriitor. Acum însă, în ultima vreme, mi-am dat seama că, în fapt, voiam să stăpânesc mai deplin, mai sigur și mai expresiv, cum se spune, acest cuvânt scris, prins și articulat în fraze, capabil să ne împingă și să ne salte nu numai din bolboroseala gâtlejului animalic, dar și din bolboroseala și confuzia peltică a intelectului nostru, de care ne arătăm adesea atât de mândri și care de cele mai multe ori se află la distanțe remarcabile, cosmice adesea, față de intențiile și de visatul nostru adevăr. Atunci când ni se pare că un fior din adâncuri, numit inspirație sau, mai bine, presimțire, ne șoptește o altă istorie, un alt fel de a ne apleca asupra lucrurilor din jur, o altă privire pentru animalele care mârâie și ne scâncesc la picioare, o altă mână mai fermă și mai blândă pentru hotărâri ce-ar trebui să facă lumină. Atunci când am puterea și bărbăția de a constata, în sfârșit, că ceea ce mi s-a dăruit, nu atât limba grăitoare, ci cuvântul scrijelit pe piatră, pe piele de animal sau pe hârtie, a fost, s-a iscat pentru a putea ieși din mine, cu adevărat, tot mai des, mai iute, mai decis, puterea de a-mi părăsi măruntele mele interese și scopuri care vor muri cu siguranță cu mine, poate chiar și înaintea mea, și pentru a *cânta* ceva!” (pp.155-156).

Timpurile narrative se suprapun fericit peste timpurile mărturisirii, se dizolvă, se contopesc, ca într-un joc postmodernist de oglinzi, fără a distorsiona „sensul metafizic” (Jacques Derrida) al prezenței în scriitură a autorului-personaj, satisfăcut că până la urmă arta este superioară vieții, chiar dacă uneori i se amputează, din cauze existențialiste, sensurile împovărate de fantezie și frumos. Nicolae Breban și-a propus, și a reușit!, să salveze valorile spirituale ale umanității într-o perioadă când în România demagogia încă mai era o virtute, un mit al absurdului care nu poate fi →

conceput, totuși, în afara clișeelor/canoanelor estetice.

Dacă am lua în calcul preferința sa funciară pentru reinventarea unei istorii multă vreme captivă, condamnată la cosmetizări excesive, sau la tăcere, dar și o ambiție hagiografică de a dovedi, precum diaristul Julien Green, că, totuși, „viața... e o carte”, am putea să concluzionăm că romancierul nostru nu numai că își împrumută vocea personajului literar, dar se și identifică cu el. Meditațiile sale, referitoare la spectacolul al cărui unic actor și regizor este, trădează pe de o parte preocuparea lui permanentă de a-și promova continuu idealul de a fi în istorie, iar pe de altă parte de a face istorie.

Apariția cărții *Viața mea*, aceasta raportată la ficțiunile caracteristice genurilor literare cunoscute, marchează un eveniment literar de excepție pentru istoria literaturii române. Nicolae Breban este un scriitor dintotdeauna, așa cum s-a format, așa cum s-a visat.

Prin urmare, itinerariul biografico-spiritual-nihilist prin labirintul vieții propus este, înainte de toate, în avatarurile unei comunități literare aflată, miraculos, într-o perpetuă ascensiune. De aceea, nu greșim afirmând că Nicolae Breban rămâne, orice s-ar invoca, *înnoitorul* literaturii române contemporane al cărui demon a „traversat prin deșert”, spre a-și ocupa locul în „panteonul invizibil și înalt dominat al umanității”.

Fără îndoială, *Viața mea* poate însemna și istoria polemică, nuanțată, comentată, a literaturii române, singura în măsură, instinctiv sau nu, dincolo de orgolii și interese, să-și tezurizeze valorile.

Note:

¹Romanul scriiturii, Ed. Univers, București, 1987, p.52

²Lector in fabula, Ed. Univers, București, 1991, p.178

³Umberto Eco, *Trattato di semiotica generale*, Milano, 1975, p.286

⁴Umberto Eco, *Lector in fabula*, Ed. Univers, București, 1991, p.196

⁵Roland Barthes, *Romanul scriiturii*, Ed. Univers, București, 1987, p.67

⁶Principii ale criticii literare, Ed. Univers, București, 1974, p.179

⁷Idem, p.180

⁸Idem, p. 187, 196

IN MEMORIAM

PAUL GOMA

(1935-2020)

La începutul lui octombrie ar fi împlinit 85 de ani. Pronia cerească nu l-a lăsat până atunci. Nu știm ce socoteli au fost la mijloc. Nebunul de virus shakespearean - îi spun așa pentru că și-a permis, ca un uzurpator cine e, să-și tragă și o coroană - l-a secerat, acum 2 nopți, 24/25.03., la spitalul Pitié Salpêtrière, unde era internat din 18 martie a.c.

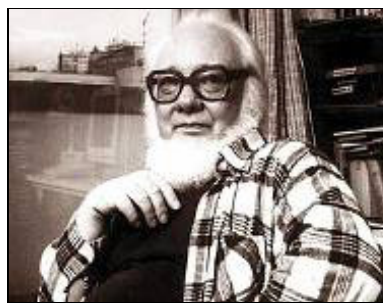
Scriitoarea Mariana Sipoș (căreia țin să-i mulțumesc și pe această cale pentru volumul biografic, de mare profunzime, ca analiză și onestitate a datelor, *DESTINUL UNUI DISIDENT. PAUL GOMA*, reeditat în 2015 de Ed. Eikon), reține, după informațiile echipei medicale că scriitorul „a plecat senin, fără durere și cu sufletul împăcat”. Mai precizează tot ea: „Fiul său, Filip Goma, după ce în urmă de doi ani și-a pierdut și mama, este foarte tulburat și îndurerat și roagă să nu fie contactat. Conform indicațiilor sale, respectând dorința tatălui său și ținând cont de restricțiile actuale în vigoare în Franța, trupul lui Paul Goma va fi incinerat, iar urna funerară va fi depusă în Columbarium, la cimitirului Père Lachaise din Paris”.

Ce scurt! Cât de sec!

Cum se poate încheia traiectul unui Om de excepție, un Destin foarte agitat al secolului al XX-lea, ce și-a permis și impus să facă cunoscută adevărata istorie a României Mari. Cât de rapid! Ca nisipul fin de la mare ce se prelinge inexorabil printre degetele micuțe ale copiilor, în fiecare vară de concediu...

Pe Paul Goma l-am văzut la Paris, la Institut (Institutul Cultural Român – ICR), în vara lui 1991. Mic de statură, ușor corpolent, grăbit ca de obicei. A dat mâna cu noi toți, vreo 15-20 de persoane, cu ochii extrem de vii și cercetători, căutând probabil pe delatori, sau mai simplu spus, pe turnătorii foști și actuali la Secu, ori la te miri ce alt serviciu de intelligence. Bietul om era prea mâncat de rele! Atunci l-am auzit cu urechile mele vorbind, fără emfază, despre bătaia primită în beciurile celei mai represive poliții politice din România. Și dacă mai aveam dubii, gândindu-mă firește la un anume caimac de exagerare literară, Pleșiță, generalul de securitate, invitat la o televiziune de „casă”, prin 1997, mi le-a risipit definetiv / iată citatul aproximativ pe care l-am reținut șocat de veninul de șarpe cu clopoți din voce/: „Eu personal l-am bătut cu sete pe gunoiul ăsta de Paul Goma, auzi, cică scriitor!

L-am umplut de sânge pe nenoro-

cit! Ticălos de spion american și ovrei, ca să-mi dea toată lista, cu toți ăia de la Europa Liberă + Vocea Americii + toți colaboratorii lor dintre intelectualii de aici. Intelectualii ăștia atâta rău ne-au făcut și ne vor mai face. Le-am spus eu la ăștia de la guvernare. Nu cu mânuși. Nu! Dom'le toți trebuie eliminați! Unul să nu scape!”

Dumnezeu nu i-a mai dat timp să-și pună în aplicare gândul. L-a „plivit” pe nenorocitul de general mai repede decât se aștepta și l-a trimis cu picioarele înainte la 2 metri adâncime, la firma „Sub pământ SRL”...Vezi, înțelepciunea poporului acesta, atât de oropsit, nu se dezminte: „cine sapă groapa altuia, cade el în ea!”

I-am auzit pe unii așa-ziși intelectuali că Paul Goma nu a fost un scriitor, ci doar un foarte bun dizident, de parcă am vorbi de talent „la kilogram”! Nu e nici locul, nici nu vreau să mă mai enervez. Îi rog pe toți să meargă la bibliotecă și să caute de pildă, romanul din 1971, *OSTINATO*, și apoi mai stăm de vorbă.

Închei acest scurt crochiu cu un gând amar - cei buni ne tot părăsesc! De ce oare? Unde aş putea să-l așez, pe Scriitorul, pe Omul care, indirect mi-a reabilitat bunicul ?

Unde altundeva decât alături de Vlad Georgescu, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, lângă draga mea profesoară, Doina Cornea... și să mă bucur că-i mai avem încă pe Ana Blandiana și pe maestrul Mihai Șora.

O lacrimă sinceră pentru **PAUL GOMA**. A fost colțul de stâncă ițit din adâncul apei ca să spintece burta crocodilului comunist!

A făcut-o constant, da capo al fine, fără preget și ezitare, de aceea l-au urât mulți, scrâșnind din măsele, atâta amar de ani... Și dacă tot vorbim de Franța și de locul unde se va odihni urna sa - Cimitirul Père Lachaise, o să reiau concluzia poetului: „Mourir c'est Partir un peu...”

Îmi place la nebulie acest complement de mod de la final: „un peu”. Doamne odihnește-l în pacea Ta celestă, cum știi Tu mai bine! †††

MIRCEA I. BĂTRĂNU

Vatra veche dialog

DUMITRU ICHIM
„Poezia este dorul timpului care a
fost cândva veșnicie și prin care omul
tinde să se înveșnicească”

(Continuare)

Cărarea pe care vine „poesis” și cărarea nostalgiei sacralului au aceeași origine a „facerii”, a „genezei”, și nu întâmplător descrierea „facerii” omului este și titlul de geneză cu care începem urcușul Cărilor. Amândouă aceste cărări formează acel helix al ADN-ului nostru, astfel verbul „a face” și „a fi” sunt verișori primari. „Dumnezeu a făcut pe om”, aflăm din cartea „Facerii”, deci „a face” dacă îl plasăm în timp, altfel ar fi nonsens, are un început și un sfârșit. Și aici găsim subtilitățile filosofice și teologice pe care nu le au multe limbi. Orice acțiune de „facere” a unui lucru poate ajunge la un sfârșit, românul zicând că „am dus lucrul la un bun sfârșit”. Pentru ca un lucru să poată ajunge la starea de a oglindi „geneza” creaturalului produsă de Cineva Necreat, acest lucru trebuie cusut cu firul veșniciei, trebuie să depășească noțiunea de „sfârșit”, care aparține timpului și acțiunea să devină „săvârșită”, iar lucrul „respectiv să fie „desăvârșit”. În antichitate, salutul împăratului victorios într-un război era „săvârșitu-s-a!”, după cum adevărata traducere scripturistică a cuvintelor de pe cruce nu este „sfârșitu-s-a”, ci „săvârșitu-s-a”, sau „desăvârșitu-s-a”. Aici e diferența între un lucru care poate ajunge până la „existențialul” lui ca temporalitate și depășirea timpului prin „esențialitate”. Aceasta îmi aduce aminte de o precizare făcută de profesorul și filosoful Paul Tillich. Le spunea studenților că nu e mare lucru să găsească etimologia lui „esențial”, „esență” – ESSE, dar care ar fi etimologia lui „existențial”. Normal, din existens, entis din ex-sistere, a sta pe ceva din. Întrebarea profesorului nu

era din ce a provenit creația, răspunsul fiind arhicunoscut de oricine, adică ex nihilo, ci „pe ce a stat”? A ieșit din nimic și a stat pe ce? Răspunsul teologului Dumnezeu era, simplu, ca și oul lui Columb, că a stat pe Cuvânt pentru că înainte de nihil „la început a fost Cuvântul și Cuvântul a fost la Dumnezeu și Dumnezeu a fost Cuvântul”, așa cum citim în prologul Logosului de la Ioan. Nu e de mirare că job-ul lui Adam în Rai a fost făurirea de cuvinte. Și nu era un lucru ușor, pentru că Adam trebuia să cuprindă în cuvântul unui animal sau al unei păsări, de exemplu, tot ce era caracteristic pentru acel animal, sau zburătoare. Trebuia ca acest cuvânt să fie „desăvârșit”, o încuvântare a fiecărui lucru, a fiecărei „rațiuni” despre care vorbește, atât de plastic și coerent, alt mare filosof din vechime, Sf. Maxim Mărturisitorul.

Astfel, poezia este dorul timpului care a fost cândva veșnicie și prin care omul tinde să se înveșnicească. Poesis este geneza omului și de aceea trebuie să redefinim tot ce înțelegem noi prin poezie pentru că înțelegem greșit. Poezia nu este o versificare, exprimarea unui sentiment, ceva înădrit cu rimă și ritm, ci poezia este cunoașterea vie prin care ajungi la ceea ce teologii numesc act soteriologic spre mântuire. Algebra, chimia, fizica, astronomia etc. Tot ce ne înconjoară - natură, muzică, artă - și tot ce contribuie la devenirea noastră soteriologică, totul culminează în poesisul Cuvântului. Teologul Stăniloae, pornind de la „rațiunile” plasticizate ale lui Maxim Mărturisitorul, ajunge la acest poesis pe care-l numește cuvânt. Totul în jurul nostru sunt cuvinte. Omul, fiind chip și asemănare ale Cuvântului, este la rândul lui un cuvânt pentru celălalt semen-cuvânt și numai astfel avem un sens cosmic și ontologic, omul-cuvânt care se revelează celui alt om-cuvânt și împreună primesc revelația supranaturală a Omului-Cuvânt pe care îl putem numi Poiesis, spre care firea umană e primită în sânul îndumnezeirii prin întruparea în Cuvânt a omului. De aici dorul cosmic și nostalgia sacralului în tot ce facem ca „făptură”, iar nu „făcătură”. Suntem făcuți să făptuim și să ne înfăptuim prin cuvânt. Numai când ai ajuns pe culmile cuvintelor, poți zări și simți omenește puterea divinului care prin apa reînnoirii ne ridică la cer.

Mintea mă duce la însemnările lui Mitrel, într-un carnet cu copertile îngălbenite în care scria cu

cerneală: „A fost odată un om care s'a născut în Țara Candeliei de Aur. Pre acolo, pentru fiecare născut, părinții aprindeau la poartă trei candelie: una pentru credința în Dumnezeu, una pentru neamul de candelie văzute și nevăzute, iar a treia pentru îngerul păzitor al pruncului.

Întâmplatu-s-a întâmplat că un nevolnic megieș - Crivățul de Pustiu - a purces cu război ca să stingă toate candeliele. Oamenii le ascundeau în schiturile inimii, la răspântii cu troițe, prin luncile cuvintelor sau la răscrucele apelor de-a lungul de buciom.

A fost odată un om, unul din tinerii de atunci, care și-a răpit candela spre a nu fi de prihană Crivățului de Pustiu și cu ea a străbătut mări și țări. A pornit de la marea neagră până a ajuns la marea albă pe tărmlul căreia corăbiile lumii erau așteptate de un înger cu o torță înălțată spre cer.

A fost odată un om... Crivățul de Pustiu nu a putut să-l mai ajungă. În colțul de odaie, sub icoana Răstignirii, a așezat ca pe un cuib neprihănită candela. Ca prin minune, din bobul de grâu aprins deasupra untdelemnului, s-au auzit din cer negraite coruri de candelie pe care Crivățul de Pustiu nu a putut să le scoată din izbavă: candelie de voievozi, candelie de sfinți cu opinci și suman, candelie de râu, candelie de motocei, candelie de brad, candelie de nuntă, candelie de buciom, candelie de piatră...

Pereții de odaie s'au înveșmântat cu codri și lună nenuntită, au dispărut prin livezi, prin răzoare și prisăci ascunse prin hugeaguri de dor. Veneau săracii la el și tânărul le oferea pâine de cuvânt din Cuvânt, pâine din grâul de bob rusalină frântă românește ca inima frântă și smerită a Cinei de Taină. Cu pumnii lua lumină din izvoarele candeliei și o întindea ca băutură de potir tuturor ochilor flămânzi și însetați: „Veniți de luați lumină! A murit Crivățul de Pustiu, a murit stăpânirea morții, le spunea pe undele sonore, bucurați-vă că Hristos a înviat!”

A fost odată un om... A fost odată o candelă... Într-o zi, candela a spus bobocilor de crin de pe pământul proaspătului mormânt: Mai așteptați puțin cu înflorirea. Încă puțin, trâmbețelor albe. Și ștergându-și o lacrimă de foc, grăi aproape șoptind: Deocamdată e încă Postul Paștelui în Țara Candeliei de Aur.” Drumul de la om la candelă e tot acela, sau poate numai o cărăruie, e Calea după care ne-am botezat cu nume de îndumnezeire toate devenirile noastre spre Poiesis.

NICOLAE BĂCIUȚ

Imprevizibilul artistic și elemente de hermeneutică în lirica lui Dumitru Ichim

Despre opera Poetului se pot scrie, parafrazând-o pe Muguraș Maria Petrescu, tratate întregi de critică literară, filosofie, literatură comparată, teologie, semantică și semiotică. Limbajul poetic cuprinde elemente de înnoire, structuri gramaticale inovatoare, lingvistic-trasfrontaliere, care nu îngrădesc, ci introduc un parfum sublim: „un artist trebuie să fie imprevizibil”¹, „una din figurile de stil ale poeziei este cea a imprevizibilului artistic. Fără imprevizibilul artistic, poezia nu ar fi altceva decât un tabel similar cu cel al mersului trenurilor. Cuvântul folosit de artist poate să fie piatră prețioasă, dacă îi găsești imprevizibila muchie de diamant a diferitelor valențe ale luminii.”² Imprevizibilul artistic este condimentul poeziei, fără de care mireasma tainei ar dispărea, valorificând ideea de spontaneitate, manifestarea nedeterminării într-o libertate deplină: „facultatea de a acționa intenționat imprevizibil, independent de circumstanțe, care derivă din conștiința, capacitatea de discernământ și nedeterminarea specifice omului, contribuie în mare măsură la valoarea operelor de artă.”³ Orice judecată implică o înțelegere superioară a artei, cum spune Lovinescu, care „este cea mai profundă dintre toate revelațiile nemuririi „sub șocul unei opere de artă trecem printr-un fel de conversiune, avem mai mult decât în orice alt moment senzația unei continuități, ca și cum ni s-ar fi dat încă o pereche de ochi pentru a contempla fluviul de la un capăt la celălalt, mult mai departe de unica secțiune care este partea noastră de viață în această lume. Vom descoperi în străfundul operei de artă aproape o amintire a ceea ce exista înainte de a ne fi născut și a ceea ce va fi după

¹ <https://gzt.ro/un-artist-trebuie-sa-fie-impvizibil-interviu-cu-petru-lucaci/>, accesat la data de 19 ianuarie 2020.

² Flavia Topan, *Diaspora literară românească, în 14 interviuri*, cu prefață de Aurel Sasu, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015, p. 90.

³ <http://www.contrafort.md/old/2007/155/1309.html>, accesat la data de 19 ianuarie 2020; Marcel Gherman, *Despre imprevizibil*.

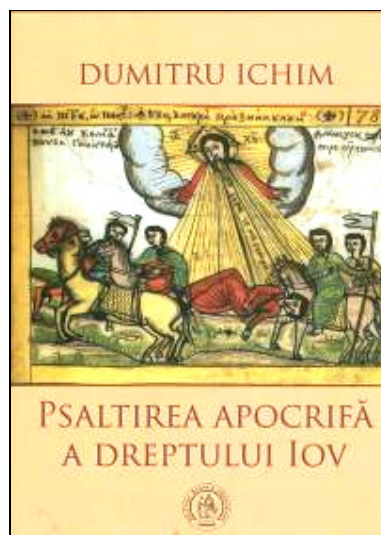
moarte.”⁴ Imprevizibilul conferă valoare operei, pentru că el descătușează noul prin fluidizarea emoției și a creativității. Liricul nu se poate supune niciunei constrângeri.

Metaforele revelatorii umplu cu nebănuit conștiința, devin speleoteme artistice și surprind împietrirea luminii revelatoare în cuvânt: *Acum când se miște, l din verdele/adânc, Pleiada, l suntem atât de singuri, l că-avem nevoie/ unul de altul, amândoi; l Tu – apa, iar eu – scrisul tău a pește, l că pot ca să-ți șoptesc, l candrăgostiții între ei, l iubirea și livada. l Lumină ochilor Te am l de când Te știu, Lumino, nu-Ți fie scârbă de gunoi l și vino l acum când se miște, l din / verde albăstrui, Pleiada. l Și-atât de singuri amândoi! l Aș îndrăzni, dar cum să chem? (Spovedania lui Iov, din volumul *Psaltirea apocrifă a dreptului Iov*).*

Să citești poezia lui Dumitru Ichim este un dar și un privilegiu. Este acea poezie care te înalță, care te umple. Citind, auzi cuvântul în nuntire ca licoarea de la Caana vălurind în cupe și ți se pare că stelei îi poleiește rubinul. Este poezie scrisă cu lumină harică, ce trece în celălalt, lumen re-creator, vrăjit. Este cuvântul ca seducție, în interpretarea pe care o dă Liiceanu termenului, adică „a lua de o parte. Nimeni nu trăiește cu adevărat dacă nu cade sub o formă sau alta de seducție: în creștinism, e conturată extrem de bine lumea aparte care apare la capătul seducției, aceea născută din separație și din ducerea de o parte, și aceasta ca mod de viață creștin, care creează o adevărată conversie interioară. Calitatea ei se modifică potrivit așezării în orizontul parusiei. Sistemul de referință al vieții devine altul, infinit mai vast, în măsura în care închiderea prin moarte este suprimată, în locul ei apărând o așteptare fără când. Ca posibilitatea cea mai bogată a ființei umane, iubirea nu e doar spovedanie și povară, ci, deopotrivă, dar și dăruire. Recuzita de posibilități a Dasein-ului, a ființării umane, este considerabilă și din ea face parte tot ce ține de o opțiune sau alta”⁵. Într-o exprimare plastică, Dumitru Ichim denumeste omul un mic Dumnezeu care este dăruit cu libertate: *Că Ziditorul mării*

⁴ Charles Morgan (1989), *Sparkenbroke*, Editura Univers, București, pag. 88

⁵ Gabriel Liiceanu, *Despre seducție*, Editura Humanitas, București, 2010, p. 156

„îi puse-n om iubire, l Cu rai și iad alături, vecini în strop de pleoapă (Tu știi că te iubesc, CCLXXXI) sau Bob de nisip Ți-s ușă, liman și prag al mării, l Eu, ultima tristețe din strai de crisalidă (Psalm spre început de nuntă). Marele dar al liberului arbitru este de o covârșitoare semnificație și responsabilitate morală creștină: „Dumnezeu e, pentru că e libertatea (Berdiaev). Astfel, existența libertății e un argument pentru existența lui Dumnezeu, căci o lume în care binele ar fi obligatoriu și ar exista numai el, ar fi o lume fără Dumnezeu, un mecanism fără libertate; ar fi o lume a despotismului nelimitat. Unde nu este libertate, nu e răspundere, domnește tirania. Mântuitorul Hristos ne-a dat ultima și singura libertate autentică: libertatea în bine, libertatea în iubire, libertatea în adevăr, libertatea harică, libertatea mântuitoare.”⁶

Îmi apare acum în minte cuvântul fântână. Parcă imediat te duce cu gândul la adâncime. La apă. La viață. Parcă în fântână s-ar întâlni toate cuvintele lumii. În adâncimea cea mare, toată limpezimea, în zâmbetul fractalilor. La fântână s-a întâlnit Mântuitorul cu femeia samarineană: *iar fântâna este adâncă. De unde ai deci această apă vie?! Ești Tu mai mare decât părintele nostru Iacov, care ne-a dat fântâna și care a băut el însuși din ea, atât el, cât și fiii și turmele lui? Isus i-a răspuns: – Oricui bea din apa aceasta, îi va fi iarăși sete. Dar celui ce bea din →*

LĂRINCZI FRANCIS- MIHAI

⁶ Ilarion V. Felea, *Religia iubirii*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2009, p. 271.

apa pe care i-o voi da Eu, nu-i va mai fi sete în veac, ci apa pe care i-o voi da Eu va deveni în el un izvor de apă, fâșnind spre viața veșnică. Cum sunt oare oamenii fără fântâni? Unde e fântâna inimii? N-ar urca la cer cuvântul de nu i-ar fi acolo patria, iar în adâncul fântânii, în limpede de apă, n-ar râde fractalii în hohot de spirală când sărutul, dintâiul, l-a smuls sublim din cer: *cum ai putea să tulburi iazul fântânii / când luna se joacă de-a crinii?*

Imaginea, viziunea scării în poezia lui Dumitru Ichim se regăsește sub forma cercului: „problema ontologică fundamentală se desfășoară în cerc. Cercul cunoașterii aparține structurii sensului, acest fenomen se înrădăcinează în construcția de existență a ființei, în înțelegerea care interpretează. Într-o gândire, esențial este drumul, nu pozițiile provizorii ocupate în diverse faze ale percepției.”⁷ *drumul stă-n osia de roată (Tu știi că te iubesc, CCXLVIII)*. Dincolo de liniaritatea scării lui Iacov care verticalizează, unește cerul cu pământul, este cercul și spirala de aur, Cuvântul viu: melcul la Dumitru Ichim simbolizează Învierea. Cercul este inima labirintului poetic: *dar duhului înnegurat ca fumul, / sfetnic de taină, / de ce-mi trimiți doar drumul? / E neam de cerc? Pe amândoi ne fură / Are-nceput? Pe unde – obârșie? / Și nici sfârșitul nimeni nu i-l știe (Din nou revin la geamul Tău, stăpâne, Psaltirea apocriță a dreptului Iov)*. Sfârșitul drumului e drumul: *de ce din capăt drumul mi-l începi/ din nou? / înțelepciune crezi că o să-mi deie? / la orizont – doar Apa morților/ scapă mereu ispita să mi-o beie.*

În miezul poeziei, se găsește cercul: „Se iscă astfel un cerc tautologic, în care lucrurile tânjesc spre ființă pentru că poartă în ele închiderea ce se deschide, dar cea care dă în lucruri această închidere deschizătoare este chiar ființa. Dar așa fiind, ca închidere ce se deschide, ființa este deopotrivă ca limitare ce nu limitează.”⁸ Și în cerc mai multe cercuri, așadar spirala, iar acest cerc nu este spre a fi închidere perfectă, el se deschide spre veșnicie, iar spirala

înseamnă suire, continuu drum, este înviere: melcul și-a părăsit casa, a fost în mormânt, dar a ieșit în afară: *Ce oare melcul ne-a-nvățat / o viață-ntreagă / predându-ne spirala?* Ideea mormântului gol, *fașur de miere*, într-o interpretare filosofico-religioasă: „melcul (simbolul învierii în poeziile mele) e cel care, o viață, ne-a predat teoria spiralei. Cercul lui thanatos în loc să se închidă implacabil, sigilându-ne destinul, se deschide spre alt cerc – taina spiralei.”⁹ Or, altfel spus: „desprinderea spiritului de infernul vâscos al materiei, arderea viermelui și ieșirea fluturelui din crisalidă.”¹⁰ Dumitru Ichim afirmă că fluturile a ieșit din straiul de crisalidă, a înviat. Din mormânt, Dumnezeu-Omul a înviat. Prin suferință, omul se mântuiește, dar numai dacă trece hotarul morții: *Iubirea-i roata morii dând sens în suferință/ Pierzi bobului pariul? Și mai înalt e semnul! / Podoaba frumuseții-i cu pâinea de-o ființă, / Că ne hrănim din moartea ce-a înflorit-o lemnul (Tu știi că te iubesc, CCLXX)*. Sublimul frumuseții este durerea: *De e suferință-n adâncul frumuseții/ Și florile-s zidite din strop de răstignire? (Tu știi că te iubesc, CCLIV)*. Omul nu a rămas la stadiu de cocon, a înviat. Mormântul a rămas gol. Din plânsul cuvântului, ca mustul dulce care curge după tescuirea boabelor de strugure, poemele se

dezbracă de pleavă și rămân doar bob curat: „simbolul absolut e bobul care trebuie să moară ca să devină pâine și să dea viață. Imaginea supremă a lui Iisus, care se regăsește și în simbolistica spicului, văzut „paharnic al lui Dumnezeu”, este cea a nunții ce unește sufletul omului cu suflarea divină”¹¹: *Putea-vei să-ncepi nunta fără de mine oare, / Tu, care-ai pus lumină în cuib la fiecare?” (Tu știi că te iubesc)*. Poemele „încununează perfect strădania poetului de a turna aurul în forma prețioasă a sonetului”¹², acestea sunt un efort de traducere a durerii în fagurii lirismului: *numa-n suferință simți raiului aroma*. Bobul de grâu trebuie să moară. Spicul este doar straiul: *Mirelui care te-duce să-i amintești că ne-am cunoscut la frângerea pâinii, pe cruce (La frângerea pâinii, Psaltirea apocriță a dreptului Iov)*.

Misterul e taina lucrurilor. Limbajul este încifrat, substanțial, învăluit în metafore, cuvinte rupte dintr-un aluat profund, bine ars în cuptoare, cu o nevoie și o chemare nestăvilită de a scrie, într-o adevărată aventură hermeneutică, copleșind prin nebănuț și substanțialitatea scrierii, utilizând o rețea densă de simboluri, metafore, în care sunt învăluite ideile poetului care conduc spre esență. Textul este curat, elegant, îmbibat de sensuri, bine ticluite, scriitorul fiind un bun rindeluitor de cuvinte: „adevărul se spune în metafore ca și în cazul unei experiențe mistice. În literatură, creația este adesea onirică, iar opera nu se poate transmite prin simple cuvinte, ci numai și numai prin simboluri. Când este vorba de simboluri, vorbim despre hermeneutică și despre interpretare.”¹³ Este nevoie de un cititor experimentat care să descifreze mesajul profund al scrierilor, cu întreaga bibliotecă subterană pe care poetul își clădește propriul sistem filosofic în poezie. Este un poet care realizează un excurs plin de îndrăzneală, care duce ideea uneori până la limite sensibile. Dumitru Ichim este un adevărat atlet spiritual și un discernător adânc.

¹¹ Maria Daniela Pănzăan, *Poezia lui Dumitru Ichim. Eseu monografic*, Editura CronoLogia, Sibiu, 2017, p. 122.

¹² Daniela Șontică, *Tu știi că te iubesc - o carte scrisă de Dumitru Ichim*, în <http://www.observatorul.com/Default.asp?action=articleviewdet&id=16752>, accesat azi, 24 august 2017.

¹³ Becheru Ramona Florentina, *Intervenții hermeneutice în practica lecturii*;

⁷ Cornel Mihai Ionescu, *Cercul lui Hermes*, Editura Univers enciclopedic, București, 1998, p. 140-142.

⁸ Constantin Noica, *Scrisori despre logica lui Hermes*, Ed. Humanitas, București, 1998, p. 41.

⁹ Flavia Topan, *Diaspora literară românească, în 14 interviuri*, cu prefață de Aurel Sasu, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015, p. 98.

¹⁰ Dan C. Mihăilescu, *Ce-mi puteți face, dacă vă iubesc!? Eseu confesiv despre Ioan Alexandru*, Editura Humanitas, București, 2015, p. 32.

Inedit

BLESTEMUL CHINEZESC

- MEMORIILE UNUI
AMBASADOR „ROȘU” – 1997
(XII)

[...] Noi, românii, eram cei mai săraci din satul meu natal. Cei mai bine situați țărani români nu se apropiau de gospodarii mijlocași ai maghiarilor și nu treceau de sașii cu stare modestă. Dintre meseriași, tot ai noștri erau cei mai sărăcuți, și numai unirea din 1918 a făcut să se spulbere opreliștea ridicată în fața așezării în satul meu natal. Adevărul este că tatăl meu, la începutul secolului, adus de bunicul dintr-un sat vecin, ca să învețe meserie, nu a fost primit de niciunul dintre meșteșugarii sași și maghiari din satul meu, deși bunicul, gospodar cu oarecare stare, era un client bun, care cumpăra produse de ale lor de mulți ani, și n-ar fi vrut să-l piardă. A introduce, însă, un pui de valah printre meseriași era o faptă de ocară, și nimeni nu dorea să fie expus oprobriului obștesc. Astfel că tata nu și-a găsit, până la urmă, loc de ucenic decât la un cizmar evreu, nu tocmai dintre cei mai buni, care l-a folosit nu numai ca ucenic, ci și ca slugă în casă și la toate. Tata nu și-a făcut însă inimă rea dintr-o nimica toată ca asta, și în anii de ucenicie nu a învățat numai o meserie, dar și trei limbi din care la venirea sa de acasă nu cunoștea o boabă, și după câțiva ani vorbea nu numai maghiară și dialectul săsesc, dar și limba idiș, de se mira lumea de el. Iar în anii serviciului militar și ai războiului, pe lângă graiul săsesc deprins în anii uceniciei, a învățat și germana literară, pe care o vorbea atât de bine încât se mira și dascălul școlii germane, care purta pomposul titlu de „Rector”. Dar noi am avut întotdeauna bunul obicei de a privi înainte și de a uita ușor relele din trecut, deși pe la noi se spunea, în săsește ca și în ungurește, că românul este ține-minte. Așa a uitat și tata (sau s-a prefăcut că uită) că, întorcându-se din armată în 1919 nu a găsit de lucru la niciunul dintre numeroșii cizmari din sat, deși de lucru ar fi fost mai mult decât ar fi trebuit, căci oamenii întorși din război se grăbeau să-și facă încălțăminte noi ori să le repare pe cele vechi, și deși făcuse ani lungi de război împreună cu cei care-i refuzau o bucată de pâine. Și a găsit cu mare greu chiar și

o cameră nenorocită în care să se mute cu nevasta și copilul (căci în timp ce el își făcea cel de-al optulea an de militărie, de data aceasta în armata română, venisem pe lume și eu), iar bunicii dinspre mamă (că ceilalți, dinspre tată, se săvârșiseră întru Domnul înainte de sfârșitul războiului, în satul lor de peste dealuri) locuiau cu un trib întreg de copii într-o căsuță foarte modestă. Fiind nevoit să-și deschidă un atelier, a trebuit să se mulțumească, vrând-nevrând, cu o hrubă întunecoasă de pe o uliță lăturalnică, unde era greu de găsit, deși toți gospodarii sași, cu case arătoase și odăi câte vrei îi erau prieteni la cataramă, gata oricând să golească împreună cu el o cană pântecoasă de vin. Dar tata (deși nu uita niciodată nici binele, nici răul) se ferea să cerceteze ce are pe răboj, s-a prefăcut că nici n-a observat că s-a întâmplat ceva ciudat cu el, și a rămas prieten cu toată lumea, făcându-i pe ceilalți să-și cumpănească mai grijuliu faptele și să le fie rușine de cele întâmplare, dovedindu-i valahului pe care se străduiseră că nu-l admită printre ei, o stimă care a rămas vie până la sfârșit, și o prietenie care se dorea, într-un fel, și o compensație pentru cele întâmplare. Îmi amintesc foarte viu cât de ofensat a fost unul dintre prietenii săi sași, om cu stare, când, cerându-i tata împrumut o sumă destul de importantă, deoarece i se terminase materialul și datornicii nu-l plățiseră la scadențele făgăduite, tata a vrut să-i dea o chitanță de mână, prin care își recunoștea datoria. „*Da ce – izbucnise Kondort Ghirko, de altfel om calm și tăcut – noi suntem oameni care avem nevoie de hârtii?! Tu ești om de cuvânt, nu om de hârtie!*”, murmurase el supărat, iar tata a simțit că este compensat pentru toate decepțiile prin care trecuse. Iar după plecarea prietenului său, el îmi

spuse, ridicând degetul arătător de parcă mi-ar fi poruncit să-mi notez bine zisele sale, că nu poți fi prieten adevărat cu un sas decât dacă tatăl tău s-a cunoscut cu tatăl său de când erau flăcăi, iar pe tine te cunoștea din copilărie. Schema astfel conturată nu mi se pare, însă, a fi pe deplin adevărată, deoarece cel mai bun prieten sas al său, care i-a fost la bătrânețe mai curând fiu adevărat decât i-am putut fi eu, veșnic călătorit pe meleaguri străni și îndepărtate, care sunt aproape sigur că bătrînului meu tată i se păreau absolut ireale, pure invenții de-ale mele, destinate să-l inducă în eroare, a fost Hani Müller, pe-al cărui bunic nu-l cunoscuse, după cum Hani nu știa nimic despre seminția tatii. Numai că tata a fost pe front, în 1917, cu tatăl lui Hani, care a murit lângă el în timpul unui atac, iar tata i-a adus văduvei sale portofelul cuprinzând actele celui căzut și câteva sute de coroane adunate pentru nevoile de acasă, scrisorile primite de la nevastă și câteva fotografii de familie. Mama lui Hani s-a recăsătorit, era încă tânără și frumușică, avea și ceva pământ și câteva iugăre de vie, și noul ei bărbat, Beder, era un om cumsecade, harnic și bun gospodar, care s-a silit să fie un tată bun pentru copiii săi vitregi. Dar, undeva în adâncurile insondabile, tatăl adevărat al lui Hani a rămas bătrânul Ifrim, tatăl meu, prietenul în brațele căruia a murit tatăl căruia îi datora viața. Lucrurile erau încurcate, sunt și vor rămâne veșnic încurcate, iar relațiile dintre oameni se numără printre cele mai greu de descifrat. Tata nu uita, însă, să-mi spună adesea, ridicând degetul arătător, că nu trebuie să crezi că un om e om numai pentru că are înfățișare de om, trebuie să constați, și nu e ușor să constați, că are și suflet de om... Altfel, bătrânul era convins că oamenii trăiesc în lume pentru a se înțelege ca frații, și că deosebirile dintre neamuri nu fac decât să mărească și să multiplifice neasemuita frumusețe a lumii.

Adevărul adevărat este că satul meu natal nu era o lume chiar atât de lipsită de contradicții și de conflicte cum îmi apare după atâția ani, în acest ceas al reamintirii. Dar era o lume arhaică atât de solid închisă în propriul ei echilibru încât părea că→

FRANCISC PĂCURARIU

CONTRIBUABIL EUROPEAN BUIMAC

Ești suprasolicitat de varii competențe
Care au considerații
Pentru abonamentul la viață
Când fiscalii înzestrați cu rapacitate
Își iau lumea-n cap

Chitanță după chitanță
Pentru abonamentul răscumpărat
Apa rece și cea caldă
Calculul pentru curentul electric
cosumat
Puterea angajată exprimată în kwh
Numărul Perioada Compensarea
Despăgubirea lunară
Impozitul general
Impozitul special
Taxa pentru numărul televizat
Taxa pentru șomaj
Decizia pentru impozitul pe avere
Decizia pentru impozitul pe aerul
des/poluat
Impozit pe mașină
Pentru terenul din văzduh de la etaj
Taxe și para-taxe
Impozite și para-impozite

Tragi linia cinstei pe rușine
Deduci că ești contribuabil european
Când ți se impune o anteprețuire
generală
Când luna precum caii devine fugară
fugă
Iar tu bați toaca în urechea surdă

Unde ești lună ingrată
Vântul suflă
Cu amenzile usturătoare-n buzunare
Ca țugul care trage prin măsele
De ce nu ai ouat mai mult
Nu-mi vine decât să-ți fac
O ceremonie de sanctificare funerară
În starea asta de buimac

La naiba viața săpunea
Trăiască taxa mulgătoarea
Trăiască X-garhia isteapă
Paradisele fiscale

CUTIA DE REZONANȚĂ

Când s-a făcut curățenie generală
Cutia de rezonanță
Păstrată de la o generație la alta
Cu fel de fel de acte răposate
A fost exilată-n pivniță

Clovnii cu obraji pudrați
Și interiorul viermuit
Au bătut cuie-n ea ca-n sicriu

Vasko ar fi spus acum
*-Te-au împrejmuț cu-n palid zid
Al tăcerii
Te-au împrejmuț cu-n zid întunecos
Cu minciuni*

Era o vreme (i)rațională
În care se păstrau
Doar valorile de ultimă modă

În anvelopa timpului cenușă
În condiții vitrege
Cutia nu s-a dezmembrat

Tânjind după nițel aer și lumină
Cântecul înaripat
Zgârâie acum piatra
Enunță solilocuri meditative
Ca-ntr-o surdină

Vocea-năbușită și redusă la tăcere
Provoacă întrebări externe
Suplinind perenitatea și schimbarea
fetelor

Când vor începe lucrările de
restaurare
Se întrebă lumea taciturnă
Cu cap de găscă sub aripă

IOAN BABA
(Serbia / România)

BLESTEMUL CHINEZESC

→ nimic n-o putea clinti din încheieturile ei. Domnul Müller Erwin putea să alerge cât era ziua de lungă de la un corp de moșie la altul cu teleguța sa galbenă și să-și bată cu cravașa slugile, niște unguri mari cât urșii, aduși de undeva din Bihor, domnul Scheiner, zis cel bogat, putea să-și mai ridice o moară modernă, cu motorină, domnul notar public Dorjo putea să mai cumpere o vie și domnul baron Doșa putea să mai piardă în trei nopți de pocher câteva hectare, căci aceste fenomene se petreceau dincolo de orizontul lumii noastre, ele nici nu existau cu adevărat. În lumea noastră, singură reală și adevărată, exista Wagner Miști, măcelarul, om bogat dar de omenie, care își invita slugile să golească împreună cu el o cană pântecoasă de vin, Borșoș Ianoș, rotarul, care abia își țara cizmele uriașe și părea veșnic roșu de mânie și gata de galceavă, deși era cel mai

blând și mai drept om din lume, sau Câmpeanu, lemnarul, care era un munte de om cu o privire mâniașă de bătașu înrăit și înverșunat, deși era cu adevărat pâinea lui Dumnezeu, bun și blând ca un miel, ori Aron, măștarul, un evreu foarte scund și gras, cu umeri largi de luptător și cu fața invadată de roșeață, căruia îi plăcea nemaipomenit vinul sec și carnea de porc, dar nu cuteza să-și manifeste aceste preferințe decât în vecini, căci se temea de nevestă-sa, slabă de-o suflă orice vânticel și urâtă de să sperii copiii cu ea, și alții mulți, asemeni lor. Aceasta e lumea noastră – mă învăța tata. Și am rămas profund uimit când am văzut această lume prăbușindu-se în dezmăț, ruină și război. Dar am înțeles că singurul adevăr trainic și nedezmințit al lumii este înfruntarea forțelor antagonice și necurmată schimbare izvorâta din ele.

În orice caz, sunt și astăzi convins că nici propria realitate mai profundă

și nici realitatea exterioară în care ne afundăm ca morcovii în huma reavănă nu acționează în modelarea ființei noastre cu puterea cu care se plămădește modul de a vedea și de a înțelege lumea și rostul nostru în ea, cu care ne-a învățat ambianța copilăriei. Firește, vedem lumea într-un anumit chip, deoarece ne-am născut dintr-o anumită plămădă, într-un anumit orizont, care este în același timp al spațiului și al duhului. Dar și pentru că ne modelăm, prin experiențele din anii copilăriei, prin noi înșine, prin gând, prin lectură și prin experiența vieții din jurul nostru.

Mă gândesc adesea acum, în amurg, la felul cum s-au limpezit și s-au depus în mine gândurile de odinioară, alcătuiindu-se în gândire și îngăduindu-mi o anume deschidere asupra realității sau, mai exact poate, făcându-mă să deslușesc unele înfățișări ale ei, lăsând învăluite în umbră pe altele.

Asterisc
Memorialistică
Memoriile lui Virgil Gheorghiu

(1916 - 1992)

„Memorii” se intitulează cartea în care Virgil Gheorghiu, poet, jurnalist și romancier, și-a relatat atât momentele luminoase, cât și episoadele tragice ale unei vieți excepționale, paginile sale fiind printre cele mai captivante și intense pe care le-a scris. Alain Peyrefitte, membru al Academiei Franceze, autor al unui eseu celebru, „Le mal francais”, găsește memoriile mai mult decât remarcabile, exclamând: „Un mare scriitor, martor al dramelor și marilor tulburări ale secolului nostru, se angajează să reînvie și să cânte o lume dispărută”. Reputatul academician Eugen Simion consemnează: <<Constantin Virgil Gheorghiu a debutat ca poet („Viața de toate zilele”, 1939, „Caligrafie pe zăpadă”, 1940), fără să atragă prea mult atenția criticii literare. Mai mare succes au avut reportajele sale de război („Ard malurile Nistrului”, 1941), prefațate de Tudor Arghezi și folosite mai târziu de Marin Preda ca sursă documentară în romanul „Delirul”. Autorul a studiat, după război, Teologia la Heidelberg și, instalat la Paris, a devenit preot și, după ce a publicat „Ora 25”, roman de succes (succes întărit și de versiunea cinematografică americană în care rolul principal este jucat de Anthony Quinn), a scris un mare număr de cărți în manieră polițienească (...) A publicat și câteva scrieri autobiografice, inclusiv un volum de „Memorii”, tradus în limba română de Sanda Mihăescu-Cârsteanu... Emigrația românească din Franța a primit, la început, favorabil proza lui Constantin Virgil Gheorghiu, apoi, din pricini pe care nu e locul să le discutăm aici, a repudiat pe acest teolog ortodox prolific și imprezvizibil în reacții. Mircea Eliade citește, de pildă, „Ora 25” și este entuziast. „N-am citit nimic în nicio literatură, care să se apropie, cât de departe, de teroarea istoriei pe care o îndură personajele Dumitale. Consider *Ora 25* una dintre cele mai mari cărți ale generației noastre, din toate țările” - scrie el autorului (Cf. Corespondența III, 2004). Nu peste mult timp își retrace admirația și-l denunță pe autor ca un înrăit impostor. La fel vor proceda

Monica Lovinescu și Virgil Ierunca. Care-i adevărul? Adevărul nu poate fi stabilit decât după o lectură, fără idei preconcepute a operei sale>>.

Volumul „Memorii” redă copilăria autorului, tinerețea și anii de formare până la catastrofa ce va înghiți Regatul României. Virgil Gheorghiu trebuia să ajungă preot, la fel ca tatăl și strămoșii săi, dar sărăcia îi va închide ușile seminarului și va intra la liceul militar, unde vreme de opt ani va purta uniforma regelui, înainte de a se dăruia în întregime poeziei, căreia îi va rămâne definitiv credincios. Va cunoaște înfricoșătoarea atmosferă din apropierea frontierei sovietice, cu întregul ei cortegiu de masacre, teroare și exterminare. Atunci când se va căsători cu avocata Ecaterina Burbea, cea care va reuși să obțină achitarea unei tinere din popor acuzată de uciderea seducătorului său, va izbucni cel de-al Doilea Război Mondial. Fără îndoială, memoriile lui Virgil Gheorghiu înfățișează o frescă impresionantă a sfârșitului unei lumi în care Regatul României dispăre sub valul Armatei Roșii. Cartea este una complexă, incluzând cunoștințe din varii domenii: istorie, teologie, sociologie și filosofie, constituindu-se totodată într-un incontestabil manual de dragoste de țară. Limbajul fluent și narațiunea palpitantă ne descoperă un autor care relatează cu umor, emoție și, deseori, cu ironie, dar niciodată cu patimă, împrejurări și fapte de viață legate de mari personaje ale unei lumi trecute: Iorga, Antonescu, Călinescu, Cezar Petrescu, Carol al II-lea, Corneliu Zelea Codreanu, Virgil Cari-

Ana Ranete, Pictură decorativă pe sticlă

anopol. Confesiunile lui Virgil Gheorghiu impresionează și prin firul roșu al întregii cărți: voința tânărului intelectual de a deveni poet, credința lui nestrămutată că „voi fi marele poet al poporului meu”. Și adaugă, într-un loc: „Sunt poetul lui Hristos și al României. Aceasta este adevărata mea identitate”.

Fragmente:

- *Nicio ființă omenească nu-și poate alege data și locul propriei sale nașteri. Tot așa cum nu-și alege părinții, culoarea ochilor sau limba pe care va trebui să o vorbească de-a lungul întregii sale vieți. Aceste elemente ne sunt impuse. Suntem constrânși să le acceptăm. Nu le putem refuza! Trebuie să le suportăm. Să ni le asumăm tot timpul existenței noastre pământești. Până la ultima suflare.*

- *E la fel de absurd să reduci identitatea omului doar la elementele înscrise în pașaportul său pe cât e să apreciezi calitatea unei opere de artă după culoarea și costul hârtiei în care este ambalată. Omul este singura făptură din cosmos care e liberă și suverană.*

- *Străinii care ne spun romani nu greșesc. Limba noastră e latină. Dacă se vorbește românește rar, orice persoană care cunoaște latina o înțelege. Dacă coborâți din tren într-o gară românească, indiferent care, auziți de jur împrejur oameni care strigă cu nume romane: Titus, Horațiu, Tiberiu, Ovidiu, Virgil, Cezar, Livia Valeria, Sabina...Ca și cum v-ați găsi la Roma, pe timpul Imperiului.*

- *Sunt poet. Menirea poezilor e frumusețea.*

DORIN NĂDRĂU
(S. U. A.)

DESPRE SIMBOLIC ȘI
NOCTURN ÎN LITERATURĂ ȘI
MUZICĂ (IV)
DIALOG CU ROMANCIERUL ȘI
ESTETICIANUL
MIHAIL DIACONESCU

(Continuare)

Mă gândesc nu numai la Eminescu, ci și la Novalis, un romantic reprezentativ, care ne-a lăsat *Hymnen an die Nacht (Imnuri către noapte)*, creații lirice cu caracter mistic, scrise în proză poetică, o culegere de texte lirice fără rime, în care nocturnul apare ca mister inepuizabil și sursă de miracole, dar mai ales ca sentiment al vieții și al morții asociat cu preocuparea pentru ceea ce este infinit și etern. Evocând puterile binefăcătoare ale nopții, Novalis ne îndeamnă să ne gândim la ceea ce este spiritual și salvator în natură, dar mai ales la *Causa causarum* în cele mai diferite aspecte ale existenței. În *Hymnen an die Nacht*, Novalis ne-a oferit o patetică poezie religioasă și mistică. În acest sens, el este nu numai un romantic reprezentativ, ci și un discipol al merelui autor mistic, monahul dominican, *magister* Eckhart din Hochheim.

Mi se pare potrivit ca în acest context să amintesc de *Cursurile de mistică* ținute de Nichifor Crainic la Facultatea de Teologie în anul academic 1936-1937, când a vorbit despre *Magistrul Eckhart și școala sa*. La aceste cursuri, Crainic a vorbit, de asemenea, despre personalități teologice precum Heinrich Seuse, Johannes Tauler, Ruysbroeck Admirabilul, Juan de la Cruz și alții.

Mie îmi place mult creația lirică pe care ne-a lăsat-o Alexandru A. Philippide, convins că scriitorii romantici doresc să pătrundă „pe calea visului și a contemplației în lumea dinăuntru, în lumea întâmplărilor psihice”.

Philippide a fost atras în mod deosebit de creațiile lui Novalis și Eminescu, respectiv de modul cum ei estetizează tema nopții.

Iată cum traduce (recrează) Philippide în limba română, ceea ce Novalis a scris în limba germană despre trăirea lirică nocturnă în *Hymnen an die Nacht*:

„Mai cerești decât stelele
Ni se par ochii fără margini
Pe care noaptea i-a deschis în noi

*Ei văd mai departe
Decât nenumăratele oștiri de aștri
Fără să aibă nevoie de lumină.
Ei străpung adâncurile unui suflet
care iubește
Străpung ceea ce cu nespusă
voluptate
Umple un înalt văzduh”*

Zeci de alți autori romantici și simbolisti evocă nocturnul. În sute de opere literare create de ei, nocturnul apare într-o mare varietate de ipostaze.

- *Vă rog să amintiți de unii dintre ei!*

- Nu știu pe cine să aleg mai întâi... Vă rog să mă iertați, dacă pe unii îi voi aminti și pe alții îi voi uita... Voi încerca să mă refer și la unii autori străini, și la unii autori români.

Forța revelatoare a nopții este evocată și de francezul Aloysius Bertrand, un autor din prima jumătate a secolului al XIX-lea, amic cu Victor Hugo, cu Gérard de Nerval, cu Théophile Gautier și cu alți autori care credeau în ideologia și valorile romantismului.

Aloysius Bertrand este autorul poemului în proză *Gaspard de la Nuit, Fantaisie à la manière de Rembrandt et Callot (Nocturnul Gaspard, fantezie în maniera lui Rembrandt și Callot)*, o creație plină de elemente onirice, stranii, fantastice, oculte și simbolice.

Ca și la Novalis, noaptea este prezentată de Aloysius Bertrand ca o sursă a imaginarului, a visării, a irealului, îndeobște a unor atitudini extatice trăite de creatorul de artă în raport cu misterul existențial.

Atras de poemul lui Aloysius Bertrand, compozitorul Maurice Ravel a realizat o evocare lirică romantică intitulată *Gaspard de la Nuit*, una dintre creațiile sale reprezentative. Se află aici un mod personal de a utiliza limbajul

armonic, o uimitoare inventivitate sonoră, un interes special pentru ceea ce este straniu, rafinat și misterios în artă.

- *Puteți aminti și alți compozitori care au evocat nocturnul?*

- Bineînțeles... De altfel, în domeniul muzicii există numeroase compoziții numite *nocturne*. Cred că nu greșim dacă în acest dialog al nostru ne vom referi, pe scurt, bineînțeles, la forma muzicală a nocturnei.

Forma unei nocturne, ca legătură între părți și întreg, ca rețea de relații între conținut și expresie, ca opoziții convergente, ca reuniune între diverse aspecte stilistice, este variabilă de la un compozitor la altul.

Fapt semnificativ, creațiile numite nocturne au apărut în cuprinsul muzicii clasiciste. Ele au fost compuse ca piese instrumentale cu caracter descriptiv, pentru a crea o anumită atmosferă. Este același rol pe care îl aveau în epocă piesele numite serenade.

John Field, un pianist și compozitor irlandez, de la finele secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, celebru în epoca sa, afirmat la Londra, Paris, Sankt Petersburg, Viena și în alte orașe, a compus, între altele, un ciclu numit *Nocturne*, primit de public cu mare entuziasm.

Frédéric Chopin, copilul minune al muzicii romantice, dedicat toată viața pianului, a creat, și el, nocturne.

Robert Schumann, probabil cel mai important teoretician al muzicii romantice, datorită activității sale de eseist și critic la revista *Neue Leipziger Zeitschrift für Musik*, un continuator al principiilor armonice instituite de Beethoven, a creat nocturne de o mare frumusețe.

Franz Liszt, care s-a impus mai întâi ca mare pianist (în această calitate a venit și a concertat și în palatele unor boieri români pasionați de muzică) și abia ulterior în calitate de strălucit compozitor, mai ales după ce a început să comunice în planul ideilor cu Richard Wagner, este autorul unor nocturne.

În cuprinsul muzicii rusești, Mili Alexeievici Balakirev, autor, între altele al unor lucrări pentru pian solo, a compus mai multe nocturne.

**PROF. IONEL SILVIAN
BUCURESCU**

IN MEMORIAM

MIHAIL DIACONESCU

S-a stins din viață scriitorul Mihail Diaconescu. Născut la 8 noiembrie 1937 în comuna Vulturești, Argeș, ne-a părăsit în 25 martie.

Părintele Dumitru Stăniloae l-a considerat „cel mai important scriitor al spiritualității românești, începător al scrisului nostru viitor”.

*

A plecat dintre noi, la ceas de grea urgie, cărturarul Mihail Diaconescu. În orizontul întunecat al vremurilor, moartea lui a trecut aproape neobservată, fără să mai avem răgaz să realizăm ce pierdere uriașă a suferit cultura română. Poate măcar posteritatea îi va face dreptate, când neamul nostru se va întoarce cu fața la valorile sale și la Dumnezeu.

A lăsat moștenire o operă de mare consistență, de rezonanță teologică, istorică, filozofică, configurată cu temeinicie și eforturi supraomenești, dedicându-se cu toată ființa, apostolic, mântuirii neamului său.

Și-a iubit neștirbit limba, istoria, credința strămoșească, neamul, cu conștiința menirii sale pe acest pământ.

Ne-am intersectat viețile în ultimul deceniu sub semnul revistei „Vatra veche”, în care și-a regăsit parte din elanurile sale de publicistică, devenind nu doar colaborator împătimit, dar și promotor al acesteia, nerăbdător să citească cu acribie număr de număr, aducând adesea elogii măgulitoare, dar care ne responsabilizau și mai mult.

L-am resimțit mereu ca pe un spirit protector, garant al eforturilor noastre de a nu ne lăsa amăgiți de tentații și mode efemere, rămânând o publicație atentă la „vatra veche” a devenirii noastre.

La Centenar, revista „Vatra veche” i-a acordat Diploma și Medalia Centenară, pentru contribuția sa la „creșterea limbei românești/ Ș-a patriei cinstire”.

Mai mult, Mihail Diaconescu s-a apropiat de poezia mea, căreia i-a dedicat un studiu amplu, o „Încercare de profil literar”, detectând reperele ei definitorii.

Fără îndoială, afinitățile reciproce au dinamizat și consolidat legăturile dintre noi.

Discuțiile noastre telefonice erau în primul rând privilegiul de a asculta

veritabile miniconferințe pe teme fundamentale, punând în valoare erudiția sa, dorința sa de a-și apropia intelectuali cu care să împărtășească idei și idealuri.

Ne-am întâlnit și la București și la Târgu-Mureș, la Mănăstire Lainici, care îi era foarte dragă, iradiind întotdeauna bucurie, prietenie, cu însuflețire în a zidi cu temeinicie în cultura și civilizația românească.

Ultimul nostru dialog telefonic, cu puține zile înainte de a se prăpădi, nu lăsa loc unui sfârșit neașteptat. Era încă angajat în proiecte pe termen lung și dorea să-i stăm aproape.

Rămăsese încă tânăr în spirit, neliniștit, dar nu lipsit de optimism.

A plecat cu nădejdea în Domnul, ca un creștin adevărat, cu suflul împăcat cu sine, cu lumea, punând în acord depărtarea și timpul.

NICOLAE BĂCIUȚ

Gânduri pe o margine de suflet CUNOAȘTERE ȘI MISIONARISM

Am primit cu durere în suflet vestea trecerii la cele veșnice a profesorului universitar doctor, romancier, critic, istoric literar, estetician, și teolog ortodox MIHAIL DIACONESCU. Fiu al preotului învățător Aurelian Diaconescu și al Aureliei (n. Mârfu), ofranda lui de suferință s-a terminat în ziua de Bunăvestire, când Domnul a binevoit să-l cheme la sine.

Om de aleasă cultură și teolog profund, filozof înăscut și mare iubitor al limbii române. Înzestrat de Dumnezeu cu multe daruri, răspundea cu promptitudine și claritate la toate provocările moderne și postmoderne. A fost un clasicist remarcabil și un iubitor de limba străromână pe care o cunoștea în cele mai mici detalii. A scris mult, adeseori cu lacrimi în ochi, ca un apostol al neamului.

Despre Mihail Diaconescu

La Târgu-Mureș, la Universitatea „D. Cantemir”

s-a spus că este un „titan al culturii” (Acad. Irineu Popa, eminent teolog specializat în hristologie și în istoria Bisericii Universale, Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei). Un memorialist enciclopedic, un senior al cuvântului. „Un mare boier al artei cuvântului. Un scriitor contemporan de lege veche românească, un sfetnic înțelept și ascultat al neamului său străvechi.” (Ion Dodu Bălan); unul dintre acei „străluciți teologi și oameni de cultură din a doua jumătate a secolului al XX-lea” (Preot acad. prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, teolog și istoric bisericesc de imens prestigiu); Romancier „care se însoțește pretutindeni cu istograful erudit și cu gânditorul politic” (Artur Silvestri, critic și istoric literar). Creator al unei opere în care „apare evident faptul că întrepătrunderea dintre teologie, metafizică, logică și epistemologie e unul dintre aspectele cele mai importante ale gândirii sale de tip dialectico – speculativ. (Acad. Alexandru Surdu, logician, istoric al filosofiei române și universale, filosof al culturii); „fenomenologia narativă creată de M. Diaconescu se compune într-un vast ecran de cunoaștere și misionarism pentru întregul popor” (Prof. univ.dr. Ilie Bădescu, sociolog, filosof al culturii, eseist).

Ca dascăl de cultură și simțire românească, MIHAIL DIACONESCU a știut să fie profesorul care a crescut multe generații de intelectuali români. L-a preocupat relația dintre istorie, cultură și spiritualitate. A fost inițiatorul unor reviste culturale militante, începând cu revista Argeș, căreia i-a fost director. Un abil →

Preot Dr. GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

exeget al gândirii românești, un mare cunoscător al istoriei, un scriitor neegalat, care a lăsat în cultura română peste 60 de volume în care putem descifra sensibilitatea sufletului său, dragostea pe care a avut-o pentru această țară și pentru fiii acestui popor. Un muncitor de neegalat. Până în ultima clipă a rămas la masa de scris, cufundat în gândurile sale și în scrierile sale, mereu altele, lăsate nouă ca moștenire.

Aflăm de la părintele său duhovnic că a murit spovedit și împărțit cu bucuria că a dus mai departe credința tatălui și a mamei sale. Ca și Sfântul Apostol Pavel, și-a încheiat viața având conștiința că și-a făcut datoria față de toți și mai ales față de Dumnezeu. A ținut să fie înmormântat în pământul moșilor și strămoșilor săi.

Ne rugăm Mântuitorului Hristos, Biruitorul morții și Izvorul vieții veșnice, să așeze sufletul lui împreună cu dreptii, unde nu este durere, nici întristare nici suspin, ci viață fără de sfârșit, iar familiei îndurerate și tuturor celor ce l-au cunoscut și l-au prețuit să le dăruiască mângâiere și întărire sufletească.

Fie-i țărâna ușoară și, veșnica lui pomenire din neam în neam!

Clasicul de lângă noi

De Bunavestire (25 martie) a anului 2020, numai bună vestire nu a fost pentru cultura și spiritualitatea românească. Aceasta fiindcă a trecut în lumea dreptilor scriitorul cărturar Mihail Diaconescu (n. 1937, Vulturești, Argeș). Opera celui despre care Preotul Acad. Dumitru Stăniloae spunea că este „cel mai important scriitor al spiritualității românești, începător al scrisului nostru viitor” e una impresionantă, greu de cuatificat într-un material de mărime rezonabilă. Opera sa se compune din: 10 romane - *Visele au contururi precise* (1963), *Culorile sângelui* (1973), *Adevărul retorului Lucaci* (1977), *Umbrele nopții* (1980), *Marele cântec* (1982), *Călătoria spre zei* (1982), *Speranța* (1984), *Depărtarea și timpul* (1986), *Sacrificiul* (1988) – „romanul Marii Uniri în cuprinsul fenomenologiei epice a spiritului românesc”, roman care - așa cum mărturisea autorul, „pornește de la un punct al ignoranței mele”, *Nopți și neliniști*, *Pseudojurnal metafizic*

(2008), concepute drept părți ale „fenomenologiei narative a spiritualității românești”, pe care a teoretizat-o „în diferite studii, eseuri, articole și interviuri”. Mihail Diaconescu a scris, de asemenea, și un număr de 14 nuvele. Dintre lucrările sale de căpătâi, trebuie amintite: *Tratatul „Prelegeri de estetica Ortodoxiei* (vol. I. Teologie și estetică; vol. II, Ipostazele artei), (A afirmat acesta: „Fără calitatea mea de fiu de popă de la țară, nu aș fi citit lucrările teologice”); *Tratatul „Istoria literaturii dacoromane”* (1999, ed. a II-a 2013), ce vizează secolele I-VI; Volumul „*Antologie de literatură dacoromană*” (2013); Album monografic „*Lainici, capodoperă a artei românești și europene*” (2011); Volumul „*Fenomenul dialecticii și fenomenologia narativă*” (2001) etc.

Despre cărțile sale și despre lupta sa neostoită de cercetător și apărător al ortodoxiei, de scriitor, de publicist (redactor-șef al revistei *Argeș* etc.), dar și de patriot român, au apărut cărți de sine stătătoare, dar și rânduri de apreciere venite din partea unor personalități și somități în domeniu. Astfel, Maria Dohotaru, în prefața cărții sale (ca și coordonator) „*Romanul capodoperă SACRIFICIUL, epopee națională a românilor*”, Ed. Magic Print, 2010, care e o „culegere de studii, eseuri, cronici și articole”, trece în revistă un astfel de florilegiu. Spune aceasta: „Nu întâmplător Mihail Diaconescu este numit „*Clasicul de lângă noi*” (acad. Gheorghe Păun), „*Un titan al culturii*” (Dr. Irineu Popa, arhiepiscop al Craiovei și mitropolit al Olteniei)...unul dintre acei „*străluciți teologi și oameni de cultură din a doua jumătate a secolului XX-lea*” (preot acad. prof. univ. dr. Mircea Păcurariu), „*o personalitate de anvergură hasdeiană*” (Theodor Codreanu), un „*ctitor de conștiință românească*” (preot prof. univ. dr. Theodor Damian, New York), „*un mare boier al artei cuvântului*” (Sergiu I. Nicolaescu), „*Magul de la Vulturești*” (N. Georgescu), „*un scriitor contemporan de lege veche românească, un sftenic înțelept și ascultat al neamului său străvechi*” (Ion Dodu Bălan), „*un moralist enciclopedic*” (Rodica Lăzărescu), comparat adeseori „*cu Cantemir, Eminescu, Hașdeu, Iorga, Blaga, Crăinic, Enescu, Noica și Mircea Eliade*” (preot prof. univ. dr.

La Mănăstirea Lainici

Dumitru Radu), autor al unei opere unde „*apare evident faptul că întrepătrunderea dintre teologie, metafizică, logică și epistemologie este unul dintre aspectele cele mai importante ale gândirii sale de tip dialectic-speculativ*” (acad. Alexandru Surdu), motiv pentru care „*fenomenologia narativă creată de Mihail Diaconescu se compune într-un vast ecran de cunoaștere și vizionarism pentru întregul popor*” (prof.univ.dr.Ilie Bădescu)”. Etc.

L-am cunoscut pe dl. Mihail Diaconescu prin intermediul revistei *Vatra veche*, fiind, după cum spunea Nicolae Băciuț „*unul dintre susținătorii fervenți ai revistei, un promotor neostoit al ei, mândru că se numără printre colaboratorii ei permanenți*”. Apoi l-am cunoscut de *factum* când **dl. prof. univ. dr. și Multi dr. Honoris Causa, Mihail Diaconescu**, membru U.S.R., al Societății „Ad Fontes” de sub egida Vaticanului și a Uniunii Europene, Academiei Daco-Română București, a fost la Tg. Mureș, în martie 2018, la Simpozionul „Centenarul Unirii Basarabiei cu România 1918-2018”, organizat în instituție de către Universitatea „Dimitrie Cantemir”.

Intervențiile sale au fost încântătoare, pline de seva de erudiție polidisciplinară. O surpriză i-a fost făcută tot atunci distinsului profesor de către scriitorul Nicolae Băciuț, care i-a înmănat acestuia, din partea revistei „*Vatra veche*”, pe care o conduce și administrează, o „*Diplomă de excelență*” și o medalie, în An Centenar, pentru tot ce a făcut pentru cultura română. Momentul a continuat și cu alt gest altruist, Nicolae Băciuț dăruindu-i o nouă carte (o nouă surpriză pentru dl. profesor), scrisă de Mihail Diaconescu, intitulată „*Nicolae Băciuț - Încercare de profil literar*”, Ed. *Vatra veche*, Tg.Mureș, 2018, apărută cu doar câteva ore în urmă.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

RĂZVAN DUCAN

Aniversări 2020 NICOLAE MĂTCAȘ - 80

Lingvist, poet, publicist, om de cultură și de stat. prof. univ. dr. în filologie.

Născut la 27.04.1940 în comuna Crihana Veche, județul Cahul, Regatul României. Studii primare, gimnaziale și medii în satul natal. Licențiat al Universității de Stat din Chișinău, Facultatea de Istorie și Filologie, specializarea Limba și literatura română („moldovenească”, în uzul impus de regimul sovietic) (1962). Studii postuniversitare de doctorat la Leningrad, specializarea „Lingvistica matematică, structurală și aplicată” (1964-1967). Doctor în filologie (1967). Asistent la Universitatea de Stat din Moldova (1962-1964); conferențiar doctor docent (1967-1980), decan al Facultății de Litere (1967-1970), șef al Catedrei de limba și literatura română (1980-1987) și al Catedrei de limba română (1987-1993), profesor (1990-1993), Institutul Pedagogic de Stat „Ion Creangă” din Chișinău; ministru al științei și învățământului al RM (1990-1994); cercetător științific principal (prin cumul) la Institutul de Limbă și Literatură al AȘM (1979-1985); profesor invitat la Universitatea din București (1994/1995); redactor-șef la gazeta de mic tiraj „Tânărul învățător” a Institutului Pedagogic de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (1980-1990); redactor la revista chișinăuiană „Limba Română” (1994-1996); expert în probleme de relații internaționale la Camera Deputaților din Parlamentul României și consilier la R.A. „Monitorul oficial” (1995-1996); expert superior la Direcția Generală Integrare Europeană și Relații Internaționale, Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului din România (1996-2007). Autor, coautor, redactor și corector a 30 de manuale, elaborări metodice, dicționare pentru învățământul preuniversitar și universitar, a peste 250 de articole, studii științifice și științifico-metodice și a 16 volume de poezie. Participant activ la mișcarea de eliberare națională a românilor basarabeni din 1985-1989. Secretar al Comisiei Interdepartamentale pentru problemele limbii materne de pe lângă fostul Prezidiu al Sovietului Suprem al RSSM (1988-1989), supranumită „Comisie de salvare a limbii”; membru al grupurilor de lucru din parlament pentru elaborarea proiectelor de legi privind funcționarea limbilor vorbite pe

teritoriul RSSM, oficializarea limbii române (numită oficial, pe timpul URSS, dar și începând cu 2004, de către comuniști, „limba moldovenească”) în Republica Moldova și revenirea la grafia latină (1989); expert la Sesiunea a XIII-a a Parlamentului RSSM (august 1989), în cadrul căreia, încă pe timpul URSS-ului, a fost recunoscută unitatea de limbă moldo-română și au fost votate legile privind oficializarea limbii „moldovenești” ca limbă de stat pe teritoriul RSSM și revenirea ei la alfabetul latin. Zecile de articole din periodice din perioada mării bătălii pentru oficializarea limbii române în Basarabia și revenirea la scrisul latin, scrise împreună cu prof. univ. Ion Dumeniuk, au fost incluse în cartea „*Coloana infinită a graiului matern*” (Chișinău, 1990), iar lupta din presa timpului contra „moldoveniștilor” gen Vasile Stati, care s-au opus introducerii în uzul oficial din Republica Moldova și în Constituție a denumirii corecte a limbii (limba română) și a poporului care o vorbește (poporul român din Basarabia), e reflectată în cartea „*Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul*” (Chișinău, 1998). Pentru facilitarea însușirii grafiei latine și a normelor de scriere de către conaționali, a publicat, în tandem cu Ion Dumeniuk, în mass-media de limbă maternă de la Chișinău, mai multe articole sub genericul „Învățăm a scrie cu caractere latine”, iar cu începere din octombrie 1989 și până la finele anului 1990, a susținut la TVM, seară de seară, împreună cu colegul de breaslă Ion Dumeniuk, ciclul „Învățăm a citi și a scrie cu caractere latine” (preluat și de TV în limba română de la Cernăuți). În același scop, în 1990 a editat (în colaborare) mai multe lucrări

(„*Normele ortografice, ortoepice și de punctuație ale limbii române*”, „*Îndreptar de ortografie*”, „*Elemente de ortografie și ortoepie a limbii române*”, „*Ortografia și ortoepia limbii române în tabele și blocuri schematice*” etc.). Pentru a-i ajuta pe rusofonii din republică să însușescă limba oficială, a susținut, în presa de limbă rusă (revista „Kodri”, ziarele „Narodnoje obrazovanije”, „Sovietskaja Moldavija” ș.a.), în colaborare cu Ion Dumeniuk, seria de articole „Învățăm limba moldovenească”; în același scop au editat ghidul „*Învățăm limba moldovenească fără profesor*” (Chișinău, 1990). În perioada 1990-1994, membru al Guvernului Republicii Moldova (în trei guverne consecutive: Druc, Muravschi, Sangheli), ministru al științei și învățământului. A întreprins o serie de măsuri în vederea reformării învățământului vechi anchilozat și rusificat, revenirii la învățământul în limba națională, ralierii la cel european prin integrarea în învățământul românesc modern: unificarea programelor și a planurilor de studii cu cele din România; introducerea în școlile din Basarabia a manualelor românești (în perspectiva creării de colective de autori din România și din Republica Moldova); studierea obligatorie în școlile de stat a limbii române, a istoriei românilor și a cursului integral de literatură română; folosirea în învățământ, din 1990, încă pe timpul Uniunii Sovietice, a glotonimului „limba română” pentru limba oficială a statului și a etnonimului „popor român” pentru denumirea populației majoritare din republică; revenirea la sistemul clasic de structurare a învățământului preuniversitar (primar, gimnazial, liceal; special și profesional) și de apreciere a cunoștințelor elevilor și studenților pe bază de 10 puncte; deschiderea, pentru prima dată după 1944, a liceelor (peste 50), cu studierea avansată a unor limbi străine, la care elevii moldoveni până atunci nu aveau acces; înființarea și reînființarea unor școli normale (Bălți, Taraclia), facultăți, specializări și universități noi (Chișinău, Comrat, Bălți, Cahul); derusificarea învățământului național, atribuirea, limbii ruse din școlile neruse de pe teritoriul republicii, a statutului de limbă străină, care poate fi studiată opțional; atestarea periodică a cadrelor și conferirea de grade didactice; trimiterea masivă a profesorilor la specializare și a tineretului la studii de toate gradele în Țară pe burse oferite de statul român; reabilitarea cadrelor→

SONETE

Țara mea de dincolo de sârmă

*Compatriotului meu cahulean,
poetului Andrei Ciurunga,
in memoriam*

Prinsă-n gheara marilor imperii,
Ți-au stors seva. Oasele, din splaiuri,
Ți le-au semănat pe alte plaiuri,
Ca să crească pauri și-n siberii.

Noi, estimp, cu pompă și alaiuri,
Spre canal pășeam, hipotisterii,
Dar să-ți plângem doina sfâșierii,
N-aveam frunze, fluiere, nici naiuri.

Alți hultani azi croncân' și te-ncârmă,
Și te-ngroapă-n lipsuri pân-la brâu,
Țara mea de dincolo de sârmă,
Țara mea de dincolo de râu.

Cum nu vîi la pieptul Țării iară,
Țara mea de dincolo de Țară?

Când mă-nsenin, când gânduri mă-mpresoară

Lui Adrian Păunescu, in memoriam
Îmi clocotește-un râu prin defileu.
Sunt grav bolnăv. Nu-i nerv să nu mă
doară,
Că-i noapte, zi, că-i toamnă, iarnă, vară,
Că-nfrunt siróco, crívăț, alizéu.

Ea leac nu are, azi e-atât de rară!
Mi-a dat-o, boala, însuși Dumnezeu.
Această boală-i dragostea de Țară,
De neamul meu, de ram, de graiul meu.

Când mă-nsenin, când gânduri mă-mpresoară,
Când mă-nfiór, la bine și la rău,
Aștept când sau petrec un tren din gară,
Mă doare dulce rana mea mereu.

Eu sunt bolnăv de Dumneavoastră,
Țară,
Dar fără Țară ce m-aș face eu?!

O roată de olar ni-i viața noastră

Strămoșii mei sunt oale și ulcioare.
Când beau din țâța sâului de lut
Răcoarea de izvor sau de licoare,
A inimii bătaie le-o aud.

Când țin în mâini naiada ta, olare,
Când mai să-l mușc, burluiul, ca pe-un
but,
Simt anii tăi cum curg prin capilare
Și-al vieții drum, din palme, -n lut
crescut.

O roată de olar ni-i viața noastră,
Pe care timpul, crudul, ne-o tot mână
Ca vântul visul, setea gândul, zi de zi,

Până-ntr-o zi ne-o smulge, samulastră,
Ca să ajungem iarăși în țărână,
Din care, peste ani, vom reveni.

NICOLAE MATCAȘ

→didactice din învățământul superior, destituite din posturi în temeiul originii sociale „nesănătoase” de către fostul regim etc. Neocomuniștii („agrarieni”) l-au acuzat de „românizare” a învățământului din Republica Moldova, de „reținizare” (alias românizare) a tinerelor generații de moldoveni. În 1994, când au venit la putere, l-au demis, ostracizat pentru românizare, lăsându-l fără loc de muncă, îngrădindu-i revenirea în învățământ, căruia îi consacrase peste 30 de ani, forțându-l să se autoexileze în Țaramamă. Timp de 13 ani a activat ca expert superior la Direcția Generală Integritate Europeană și Relații Internaționale din cadrul Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului din București.

Membru al Uniunii Jurnaliștilor din Republica Moldova (din 1980). Membru al Uniunii Scriitorilor din România (din 1999) și al Uniunii Scriitorilor din RM (din 2011), al colegiilor de redacție ale revistelor „Limba Română” (Chișinău, din 1990) și „Limba și literatura română” (București, din 1995), al Societății de Științe Filologice din România (din 1996). Eminent al învățământului public din RSSM (1969). Eminent al învățământului superior din URSS (1980). Doctor honoris causa al Universității „Al.I.Cuza” din Iași (1993), profesor honoris causa al Universității București (1994). Cetățean de onoare al comunei Crihana Veche (2010). Ordinul „Gloria muncii”(1996). Ordinul Republicii (2010). Ordinul

Național al României „Serviciul Credincios” în grad de Mare Ofițer (2014).

Debut poetic în ziarul raional „Calea spre comunism” din Cahul (1956). A publicat poezii în revistele: „Glasul națiunii”, „Limba Română”, „Literatura și arta”, „Patria tânără”, „Spirit românesc”, „Viața satului” (Republica Moldova); „Apollon”, „Apollon junior”, „Arena literară”, „Armonii culturale”, „Art-emis”, „Boema”, „Bogdania”, „Caietele ”Columna”, „Cartelul metaforelor”, „Climate literare”, „Constelații diamantine”, „Contemporanul – Ideea europeană”, „Cronograf”, „Curierul de Vâlcea”, „Curierul românesc”, „Dacia literară”, „Dacoromania”, „Dor de Basarabia”, „ION”, „Luceafărul”, „Mărturii culturale”, „Moldova literară”, „Nomen Artis”, „Nord Literar”; „Oglinda literară”, „Paradox”, „Pe aici nu se trece”, „Plumb”, „13 Plus”, „Poezia”, „Portal-MĂIASTRA”, „Porțile Nordului”, „Pro Saeculum”, „Revista română”, „Revista română de poezie și proză”, „Spații culturale”, „Surâsul Bucovinei”, „Știri. Botoșani. Ro”, „Vatra veche”, „Zeit” (România); „Alternanțe” (München, Germania), „Destine literare” (Montreal, Canada), „Observatorul” (Toronto, Canada); „Lumina” (Panciova, Serbia) etc. Poezii ale autorului au fost introduse în antologiile: „Eterna iubire” (Editura Biodova, B., 1999), „Iubirea de metaforă” (Universitatea de Stat, Chișinău, 2000), „Limba maternă - floare eternă” (Ed. Dep. Rel. Naț. și

Funcționarea Limbilor, Ch., 2000), „Antologia sonetului românesc” de Radu Cârneli (Ed. Muzeul Național al Literaturii Române, B., 2009), „Poeme creștine românești” (Ed. Biodova, B.-Ch., 2011), „101 poeți români” (Ed. Biodova, B.-Ch., 2013), „Poemele limbii române”, vol. I-II (Ed. Biodova, B.-Ch., 2014), „Cartea poeziei-2014” (Ed. ARC, Ch., 2014), „Sonet. Antologie românească” (în 5 vol.), partea a V-a, de Florian Chelu Madeva (Ed. Primus, Oradea, 2015), „Actori printre Aste. Antologie de poezie contemporană românească în 2 volume, vol. I (Ed. Armonii Culturale, Adjud, 2016), „Cartea poeziei – 2017” (Ed. ARC, Ch., 2017), „Ovidiu. Două milenii de neuitare” (Ed. Next Book, Constanța, 2017), „România, pentru Tine!” Antologie de poezie Armonii Culturale (Ed. Armonii Culturale, Adjud, 2017) etc.

A debutat cu poezie în volum la București, în 1997.

Despre poezia autorului au scris: Ana Bantoș, Veronica Bâtcă, Leo Bordeianu, Mihai Cimpoi, Anatol Ciobanu, Anatol Ciocanu, Ion Ciocanu, Victor Crăciun, Nicolae Dabija, Mihail Dolgan, George Ghirilă, Aureliu Goci, Florin Grigoriu, Ioan Holban, Ion Iachim, Vitalie Marin, Ioan Mazilu-Crângașu, Ionela Mengher, Tudor Opriș, Maria Diana Popescu, Vlad Pohlă, Adrian Dinu Rachieru, Theo Răpan, Gheorghe A. Stroia, Mihai Sultana Vicol, Elena Tamazlăcaru, Elena Ungureanu, Ion Ungureanu, Gheorghe Vodă ș.a. (Red.)

Vatra veche dialog

OLIMPIU NUȘFELEAN

„O societate serioasă și sănătoasă ar trebui să se bucure că este formată și din scriitori.”

- Unii intră în literatură spectaculos, alții sînt mai reținuți, nu se avîntă prea repede în valurile vieții literare. Cum a fost intrarea lui Olimpiu Nușfelean în literatură? Ce influență a avut mediul literar din care făceai parte asupra evoluției tale literare?

- Intrarea mea în literatură nu a fost deloc spectaculoasă, deși, la momentul debutului editorial, am avut două cărți, una de poezie și una de proză, reținute de Editura Albatros la concursul anual de debut, debutând însă, în același timp, cu un roman la Editura Dacia, poeziile de la Albatros fiind totuși publicate într-un volum colectiv, iar cartea de proză, doi ani mai târziu. Dacă aș fi ținut-o în ritmul inițial, aș fi transformat scrisul propriu într-o întreprindere industrială, ceea ce nu era de dorit. Intrarea mea în literatură a fost deci lentă și firească... Cu acumulări de parcurs, lecturi și ... încercări literare, ieșirea din inocența creației prin conștientizarea importanței scrisului, prin asumarea acestuia. Am scris primele poezii prin clasele primare, inspirat de ... Eminescu, am continuat în liceu, am primit răspunsuri la Poșta redacției, dar declicul, atingerea „masei critice” de inspirație, de lecturi și ... de „știință” a creației s-a petrecut în primii ani de facultate. Nu un mediu literar anume a fost hotărâtor în formarea mea, fapt dovedit și de aceea că n-am ținut și nu am fost tentat să mă leg foarte strâns

de vreun cerc sau grup literar – deși am frecventat asemenea grupări -; hotărâtoare a fost lectura unor scriitori, descoperiți de-a lungul timpului, prozatori, poeți, filosofi, pe care mi i-au adus traduceri și mai apoi venindu-mi în sprijin și limba franceză, prin care aveam acces la scriitori încă netraduși în românește. Cred că „mediul literar” mi-a fost configurat mai întâi și pentru totdeauna de bibliotecă. Cu ajutorul lor mi-am găsit drumul de urmat și ele erau principala dovadă că literatura nu e o vorbă-n vînt, chiar dacă aceasta era trimisă constant în derizoriu de maculatura însuflețită de ideologia perioadei, cu care eram bombardat direct sau indirect la școală și în viața de fiecare zi. Am intrat efectiv în casa lecturii, când bunica Veronica ne-a luat de mână pe mine și pe sora mea și ne-a dus în vizită la un tânăr întors recent din armată cu câteva cărți. El mi-a împrumutat prima dată poveștile lui Creangă, citite pe lângă basmele inerente perioadei împrumutate de la biblioteca din sat, un dulap aflat într-o sală a căminului cultural, sau din biblioteca proprie începută cu cărțile primite de mine ca premii în clasele primare. Au venit apoi Biblioteca orașenească din Beclean, Biblioteca Universității din Cluj, Biblioteca Franceză (de la care primeam cărțile prin poștă), sau cărțile venite într-o vreme de la Galerie Lambert din Paris... Ca și cărți împrumutate de la prieteni, de la oameni care îmi cunoșteau într-un fel sau altul preocupările și preferințele. Iar acum în sprijin îmi vine internetul. Nu pot neglija totuși importanța revistei *Tribuna*, citită din liceu, secundată de *Steaua*... *Cenaclul Tribuna* mai întâi, apoi *Echinoxul* (revista și cenaclul), *Amfiteatru* (revista și cenaclul) sau *Cenaclul Saeculum* (Dej și Beclean) au fost medii literare favorabile, poate importante pentru o anume socializare... literară, pentru cunoaștere și dialog între scriitori, care dezvoltau desigur și sentimentul apartenenței la un anume timp ... literar.

- Ai cochetat cu poezia, cu proza, cu critica literară. Unde te regăsești cu adevărat, în poezie sau în proză? Unde crezi că poți spune ceea ce simți? Este poezia doar apanajul unei anume vârste?

- N-am ales literatura cu intenția de... a cocheta cu ea. Știu că întrebarea ta nu e

glumeată, dar țin să spun că nu cochetez nici cu poezia, nici cu proza, nici cu critica literară. Sunt genuri pe care le abordez cu toată seriozitatea. Și nu cred că pentru un scriitor e o problemă să scrie în mai multe genuri. Unii au mână pentru un anumit gen, alții, poate, pentru toate. La un moment dat, am fost îndemnat de cineva să țin la un anumit gen, ca să mă pot afirma mai întâi, limpede, în acesta. Nu m-a tras inima să fiu chiar atât de „practic”. Faptul că scriu poezie, proză, critică literară sau, mai precis, eseu, dar și teatru, nu ține de ambiție. Și nici de o risipă ... nestăpânită, păgubitoare, pentru că, îmi place să cred, nu scriu ... mult. Sunt momente când sunt disponibil pentru poezie, altele, pentru proză. Poezie scriu mai rar, în clipe de grație, ținând la asemenea momente cu toată seriozitatea.

„Nu doar viața inspiră literatura, ci și literatura poate să inspire viața.”

- „Orice se întîmplă în viață poate constitui un roman. Și în viață nu se întîmplă numai amoruri, căsătorii sau adultere; se întîmplă și ratări, entuziasme, filosofii, morți sufletești, aventuri fantastice. Orice e viu se poate transforma în epic. Orice a fost trăit sau ar putea fi trăit.” (M. Eliade). De unde îți alegi subiectele, personajele, în ce spații epice se simt cu adevărat în lumea lor personajele tale?

- Este cât se poate de adevărat ceea ce spune Mircea Eliade. Cum adevărată poate fi răsturnarea sau parafraza enunțului: orice se constituie în roman, poate să se întîmple ca viață. Nu doar viața inspiră literatura, ci și literatura poate să inspire viața. Un poem romantic poate să se constituie într-un fel de adjectiv al contemplației apusului, dar poate și să „potențeze” contemplația noastră, să îi dea o anumită particularitate, să „sporească” în mod misterios, indefinibil, starea noastră contemplativă. Modelul unei asemenea complementarități literare se risipește prin epoci și mode literare, subversiv și potențator deopotrivă. N-aș putea spune precis de unde îmi aleg subiectele sau personajele. Unele se apropie de universuri ale lumii intelectuale sau țărănești, cu trimiteri mai directe, altele izvorăsc dintr-o stare a ființei, dintr-un gând, dintr-o preocupare spirituală sau socială. Altele pot veni din confruntarea cu o realitate cotropitoare, declanșate de atacul agresiv al realității asupra persoanei mele sau asupra unor →

NICOLAE BĂCIUȚ

persoane din anturajul meu. Primul roman publicat – *La marginea visului* – pornea de la o scenă petrecută într-o școală, la final de an, cu anumite trimiteri la lumea școlii. Dar eram departe de o încercare de a evoca lumea școlii. Era, poate, vorba de o problemă existențială, de manifestarea vinei – nepercepute de critica momentului –, de funcția acesteia în imaginarul care ne organizează viața. În *Piatra soarelui* dezvolt o parabolă a lumii momentului în care trăiam, a societății „multilateral dezvoltate”, în care o construcție monumentală se metamorfozează continuu, nefiind niciodată terminată. Cred că aceste cărți ar trebui reeditate. Ce să mai spun de prozele scurte, unde temele și subiectele sunt foarte diverse, nu pot fi configurate unui anumit aspect. Cât despre poezie, ea izvorăște din suflet. Din ce suflet? Îl caut mereu, încercând să-l exprim. Poate dintr-o stare de *seninătate* a sufletului, *seninătate* amenințată sau agresată mereu de dezechilibrele lumii în care trăim.

„O operă poate învia într-un timp neașteptat”

- *Crezi că există o criză a literaturii, în general, în România în special? Cum stă proza, de unde-și mai ia subiecte?*

- Literatura este mereu în criză, are de-a face cu criza, se leagă mereu de ea, pe mapamond, ca și la noi. Romanticismul, cu melancolia contemplării unui apus sfârșit și vindcător în același timp, *le mal du siècle*, existențialismul, care a adâncit problemele legate de criză... Poate putem vorbi, în imediatul literaturii, de o criză de receptare, de interes. Cursul literaturii în imediat poate devine mai „strâmt” la un moment dat, dar literatura, în esența sa și în generalitatea ei, nu prea are legătură cu... criza. Avem, în spatele timpului nostru, muzeul literaturii, care conține multe opere vii, emergente, chiar și opere de impact scrise în limbi deja moarte. Translatarea are fericita putere de a învia o operă pentru un timp neașteptat. Am putea vorbi de o problemă a schimbării suportului pentru text, a trecerii de la fila de hârtie la suportul electronic, dar asta e o problemă tehnică, pe care tehnica o va rezolva cu timpul.

În privința găsirii subiectelor, oportunitățile sunt întotdeauna foarte mari pentru literatură. Am o senzație că proza noastră de azi n-ar fi prea bine fixată pe timpul, pe epoca în care trăim, că nu face conexiunile cele mai fericite între timpul trăit și sufletul sau conștiința noastră, poate e vorba și de o lene de receptare a lumii din

partea scriitorului, o lene sinucigașă, o sincopă acceptată după atâta reflecție, câtă a ilustrat literatura secolului trecut, incredibilul secol în care ne-am format, dar subiecte există mereu. Vezi cum Mircea Cărtărescu a scos bani dintr-un subiect minor, de foileton monden, punându-și întrebarea de ce iubim femeile și determinându-le pe femei să cumpere cartea și să-și relaționeze condiția cu aceea a eroinelor prin imaginația lor de cititoare. Dar nu doar femeile sunt cumpărătoarele cărții. Femeile – și unii bărbați – au descoperit că mai pot fi „romantici”, chiar dacă discursul în care erau atrași nu era neapărat „romantic”. Nu am pretenția că sunt la zi cu aparițiile în domeniul prozei, mai iau pulsul prozei, al întregii literaturi, din reviste, cât se poate, de vreme ce ieșirea cărților spre librării sau biblioteci nu e întotdeauna foarte fericită, dar există, dincolo de monștrii sacri existenți încă între noi – Breban, D. R. P. etc. - prozatori puternici, din generații diferite, care țin sus ștacheta prozei. Pomenesc la întâmplare câțiva, pentru niște direcții de configurare, dintr-o listă mai lungă: Radu Mares – plecat nu de mult dintre noi, Petru Cimpoieșu, Gabriel Chifu, Gabriela Adameșteanu, Marta Petreu, Ioan Groșan, Radu Țuculescu, Dan Lungu, Dumitru Crudu... Mai sunt câțiva poeți care au scris niște romane frumoase. Imaginea lui Alexandru Vlad e încă vie, deși a plecat și el dintre noi. Dacă observăm la un moment dat că discursul prozastic se îndepărtează de țelurile mari ale prozei, că se încarcă de licențiozitate, de scabros, asta ține de preferințele unor autori care au plăcerea să se scalde în eroare. E treaba lor și a celor care îi citesc.

- *Există și o criză a lecturii? Se citește mai mult, mai puțin ca înainte d1989? Va fi marginalizată lectura de e*

alți concurenți ai timpului liber?

- Lectura cărții se reinventează mereu, ineputabilă. Vor fi fiind, ca și acum, crize de lectură, dar ele sunt trecătoare. Poate că tinerii, ce să mai vorbim despre seniori, care încep, odată cu vârsta, să se confrunte cu tot felul de disfuncții, adică suferințe fizice, disconfort psihic, deci tinerii își mai schimbă obiceiurile de a-și petrece timpul liber. Poate că stau prea mult pe smartphone, dar asta este, de la un moment dat, o boală, pe care medicina va trebui să o învingă. Și, sunt sigur, va trece. Când? Poate nu pe un termen scurt, dar pe un mediu, desigur. E o criză a cărții pe suport de hârtie, așa cum se poate ajunge la o criză a carburanților fosili. O să ne dezobișnuim să ne alimentăm mașinile la Peco cu benzină. Dar lectura pe suport – fie și pe un suport electronic foarte sofisticat, dar simplificat în practica obișnuită – nu o să dispară. Ea va fi întotdeauna o îndeletnicire privilegiată. Așteptăm perfecționarea/digitalizarea masivă a bibliotecilor publice, încât să putem accesa de acasă orice carte dorită. Asta tot „lectură” va fi. Nu va trece mult timp și „tableta” va oferi confortul și bucuria unei cărți de hârtie. Iar cei aleși, elitele, de ce nu?, vor avea și un acces privilegiat – privilegiat de educație – la cărțile de hârtie.

„Un amestec de talente și veleități”

-*Este Bistrița un spațiu favorizant afirmării literare? Crezi că-i lipsește vieții literare bistrățene un mentor, un lider? Cam ce stă în calea afirmării scriitorilor bistrățeni? Pentru că, oricât de „mari” sunt unii „acasă”, validarea lor întârzie!? Cine sunt „vinovații”? Autorii, critica literară?*

- Am putea crede că mecanismul afirmării se schimbă în funcție de epoci și de crez literar. Nu-i foarte sigur, deoarece scrisul este, orice s-ar zice – și se tot zice – o întreprindere pe cont propriu. Fiecare scriitor își găsește „mecanismul” de afirmare. Dacă îl găsește. S-ar putea și să nu-l găsească. Înainte de '89, când cultura – implicit literatura – era controlată oarecum ideologic, anumite instituții, influențate de cenzură sau de cenzura deghizată, autoimpusă, inițiau unele mecanisme prin care era „dirijată” desfășurarea publică a scriitorului, cenacluri, colocvii (mai puține), întâlniri cu cititorii, unde se amestecau muncitori cu țărani și cu profesori, planuri editoriale restrânse, piste false prefigurate de „Cântarea României”. Nu era greu să organizezi o →

lansare de carte într-o fabrică, unde, cu tot hazul pe care l-ar fi putut stămi situația, tot se obține o anumită receptare. Azi lucrurile sunt foarte relaxate. Dar și imprecise, multe înecate în pasta mediocrității. Un lider? Nicolae Breban repetă, cu exemple legate de biografia sa literară, că literatura este făcută și împinsă înainte de grupuri, de lideri. La Bistrița sunt câteva zeci de scriitori. Câți viabili? Nu mulți. Există tot felul de biserițe, foarte... variabile, numărându-și „enoriași” precum partidele membrii de partid, cu un traseism deschis. Câteva instituții culturale – Biblioteca, Centrul județean pentru Cultură, Casa de Cultură – ambiționează să-i țină aproape pe anumiți scriitori, unii cu pretenții superelitiste, alții doar elitști, iar alții foarte... populari, într-un amestec de talente și veleități. Putem fi amabili și să laudăm multe lucruri bune, dar nu trebuie însă să ne îmbătăm cu apă rece. Ce mentor să fie cui? Mentoratul presupune schimb de idei, empatii literare. Aici fiecare e cu lecturile lui, de la imitatorii eminescieni la cititorii lui Friedrich Nietzsche. Iar în acest perimetru, vorba lui Nicolae Manolescu, cărțile fac diferență. Dar, cu toată democratizarea relațiilor literare și ameliorarea comunicării – ajutate și online – provincia își spune cuvântul. Provincia e cărtoasă și aplatizatoare, oricât de mult te-ai împotrivi acesteia. Îți „aplatizează”, artificial, imaginea. E mai greu să-ți găsești calea de afirmare, cât și un critic literar care să te citească motivat, cu toată empatia. Deși nu e imposibil.

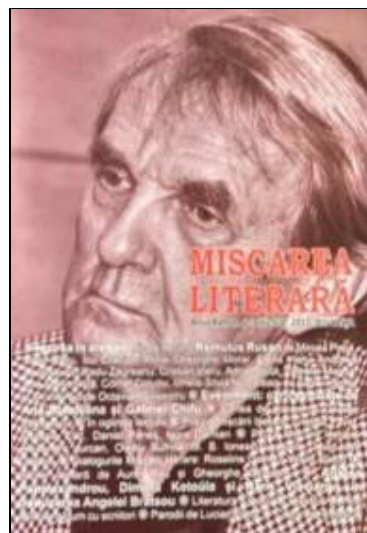
- Cum se simte Olimpiu Nușfelean în spațiul literaturii bistrițene? Ești un autor (in)comod? Dar în spațiul literaturii naționale? E el receptat pe măsura valorii lui?

- În „spațiul literaturii bistrițene” mă simt ca un locuitor al Bistriței. Fiind aproape de satul natal, Șieu-Sfintu, unde pot ajunge destul de repede, „literar” mă simt mai în elementul meu acolo. Adică în elementul reflecției și al scrisului. Un spațiu care, urmare a unui eveniment tragic, a fost bulversat, dar care își produce și anticorpii vindecători. Cred că sunt integrat – scriitoricește – Bistriței, atât cât pot și eu să-mi „construiesc” această integrare. Aici am lansări de carte cu cititorii care, cel puțin, mă respectă, scot o revistă și conduc un cenaclu, deși mă socotesc mai mult un simplu... cenaclist. Incomod eram poate pe vremea când eram ziarist – destul de intransigent. Făceam anchete și scriam articole mai dure decât se scriu azi în presa bistrițeană. Și nu se scriu din motive pe care le putem înțelege. „Incomod” am devenit după apariția *Mișcării literare*, care menține un standard, nici nu foarte exigent, în

privința publicării unor autori, a receptării opurilor semnate de ei. Revista e deschisă tuturor, dar, dacă un autor, cu pretenții deșarte, nu-și vede opera tipărită sau comentată în revistă, primul vinovat sunt, desigur, eu, când, de fapt, oricare din membrii redacției poate susține sau nu pe un anumit scriitor ca să fie publicat. Am avut chiar reclamații – scrisori – la „partid”, adică la Consiliul Județean sau în presă că nu public pe nu știu cine – scriitor vexat de asta, dar, în asemenea cazuri, solicit redacția, dacă dorește cineva, să susțină explicit publicarea individului. Dacă nimeni din redacție nu face gestul avocatului... apărării, ce pot eu să fac? Totuși, cazurile sunt rare. În spațiul literaturii naționale mă mișc după cum mă ajută puterile. Nu insistent. Poate constant. Îmi place să cred că am o bună relație cu revistele din țară, centrale, zonale sau... de nișă. Nu-s as în socializare literară, dar sunt destui oameni ai scrisului pe care îi prețuiesc și care, cred, mă prețuiesc. Printre ei și critici literari. Am avut parte și de impresii critice entuziaste, ca și de comentarii amabile, dar și de recenzii... critice, puține, unele dovedind că nu am prea fost înțeles. Cândva, Constanța Buzea spunea că scrisul meu nu poate fi înțeles de cei care citesc în grabă. Un bilanț al receptărilor mele critice nu m-am gândit încă să fac. Poate chiar greșesc nefăcând asta.

- Cu ani în urmă, George Bălăiță afirmă că avem poeți buni, dar poezie mai puțin bună? Cum stăm cu prozatorii și proza ultimelor două decenii? Cine e pe primul loc: prozatorii sau proza?

- Opinia lui George Bălăiță poate fi aplicată fără reticențe și prozei. Avem prozatori buni, dau consistență vieții literare actuale, se constituie în puncte de referință, fortifică etape literare... Dau la tipar cărți meritorii, care îi individualizează în contextul literar. Dar nu știu cum răspundem la întrebarea: care sunt capodoperele literaturii actuale? Mă uit la ce se publică la noi – și aici, să mi se ierte că mă includ și pe mine – și relaționez cu cărți cutremurătoare – cutremurătoare chiar prin frumusețea conținutului și prin realizare estetică – care se publică aiurea prin lume, în chiar acest timp, în chiar acest moment literar... Literatura noastră de azi ar merita și ea un Nobel, după cum arată cărțile premiate în ultima vreme, dar nu știu dacă ar onora în mod ideal toate criteriile unui asemenea premiu.

„Trebuie să spun că *Mișcarea literară* m-a... absorbit mai mult decât mă așteptam.”

- După mai multe încercări, Bistrița era, în sfârșit, o revistă literară adevărată, care și-a câștigat deja un loc meritos în presa literară postdecembristă. Ce înseamnă „*Mișcarea literară*” pentru tine, care ți-ai asumat conducerea ei?!

- Apariția unei reviste literare la Bistrița era necesară. Deprovincializarea fenomenului literar, mai ales în perioada postdecembristă, creează aspirații și necesități noi, obișnuințe culturale care își cer actorii/ actanții. Revista s-a instalat într-un spațiu viran, care merita folosit. Au fost câteva încercări – *Pasaj*, *Minerva*... - care însă nu au rezistat. Poate chir aceste reușite parțiale m-au determinat să caut o cale de a „elabora” o revistă care să țină mai mult timp. Calea era dată de seriozitatea inițiativei, de alcătuirea unei redacții sau, mai bine, a unui nucleu care să conceapă și să facă revista, de existența unui fenomen literar care să merite a fi reprezentat și în/ printr-o publicație specifică, dar și, desigur, de determinarea cuiva dispus să fie mereu pe baricada publicistică, să aibă energia necesară, inspirație și propensiune, capacitate de sacrificiu. Personal, trebuie să spun că *Mișcarea literară* m-a... absorbit mai mult decât mă așteptam. Dar, cum sunt un ardelean constant în decizii, am mers mai departe, cu toate sacrificiile pe care trebuia să le fac. Sacrificii înseamnând și mai puține cărți proprii publicate. Nu-i o chestie de laudă.

- Crezi că ar fi lipsită de motivații înființarea și a unei filiale a *Unimii Scriitorilor la Bistrița*? Ce mai reprezintă astăzi solidaritatea de →

breaslă, pentru lumea literară? -

- În lumea literară, solidaritatea de breaslă este ceva despre care se poate vorbi, dar care nu prea există. Sporadic pot să apară „mişcări” în care grupuri mai mici sau mai mari de scriitori să pledeze – punctual – pentru o anumită cauză, dar o „solidaritate” bine definite este mai greu de găsit. Scriitorii bistrițeni sunt și ei împărțiți în tot felul de biserițe – cum spunem și mai sus, biserițe care, totuși, nu sunt deloc omogene. „Biserițele” se mixează mereu, se adună și se despart într-o mișcare constantă, aproape anonimă, tot astfel și scriitorii în amicițiile lor, precum nisipul antrenat de valurile ce sfârșesc pe plajă, ridicat pentru o clipă în norișori cenușii și apoi lăsat să se așeze, și imediat ridicat din nou. Și tot așa, neobosit. Într-o asemenea situație, e greu de adunat scriitorii într-o filială, mai ales că ar trebui dusă o politică specială ca să faci numărul necesar de membri. Și apoi să găsești și să alegi un lider al ei, un președinte. E nevoie de un om cu capul pe umeri, nu de unul cu capul în nori, care să țină la scriitori și nu la propriile interese. Să fie bun ca scriitor, dedicat profesiei și totodată... solidarității de breaslă, care să aibă tăria să se și ridice de la masa de scris în folosul comunității scriitoricești. Trebuie făcute proiecte, căutați bani, organizate manifestări literare, relaționare oficială sau personală cu breasla. De altfel, de ani buni la Bistrița există o reprezentanță a Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România. Cu tot dragul pentru cei care s-au ocupat sau se ocupă de ea, trebuie să spun că activitatea acesteia e cel mult anemică. Câte o pulsiune o dată sau de două ori pe an. Dacă scriitorii de aici nu pot să facă funcțională o reprezentanță, cum ar putea să se descurce mai bine cu o filială. Pe această temă, sunt cât se poate de sceptic. Pe de altă parte, observând că scriitorii de aici sunt împărțiți în mai multe filiale, cei mai mulți optând însă pentru Filiala Cluj a USR, trebuie recunoscut că activitatea acesteia este cât se poate de atrăgătoare și benefică pentru viața literară, inclusiv pentru bistrițeni. Clujul are o filială de referință. Ce ai putea dori mai mult?

„Ca să trăiască din scris, scriitorul trebuie să intre într-un sistem social, de cerere și ofertă, iar el nu scrie de obicei ce se cere.”

- Se știe, e greu să poată trăi scriitorul român din scris. Ce ar trebui

să facă scriitorul și pentru a putea trăi, măcar rezonabil, dar și pentru a nu fi deturnat prea mult de la masa de lucru?

- A trăi din scris este o utopie, o idealitate ce descinde greu și rar pe pământ, în atelierul de creație. Scriitorul este de obicei un revoltat, un rebel – oricât de cuminte ar părea – , un inadecvat la realitate, dar deloc desprins de aceasta. Ca să trăiască din scris, scriitorul trebuie să intre într-un sistem social, de cerere și ofertă, iar el nu scrie de obicei ce se cere. El este sau trebuie să fie cu un pas înaintea așteptărilor cititorului (sau ale societății), provocând, prin inspirație, aspirațiile, trăgându-le pe acestea după el, cât mai sus. Dar, de fapt, ce se cere? Știe el asta? Când o face, de cele mai multe ori dă greș, fie face concesii exigențelor literare, fie răspunde prea fidel unei comenzi sociale și politice. De obicei, croindu-și drum, se adresează unei elite, care trebuie să-l recepteze și să-l trimită mai departe, spre un public mai larg. Deci, în cel mai fericit caz, e și o problemă de timp. Iar scriitorii au de obicei o viață grăbită!... Practica te trimite spre un sistem de... relații. Or, la acest sistem de relații nu se pricepe oricare scriitor. Deși unii scriitori par făcuți și pentru asta. Și vorbesc de scriitori talentați. Într-un sistem ideal de funcționare și promovare a scrisului, s-ar putea trăi și din scris. Dar trebuie să ții cont de multe elemente, iar acestea pot fi puse foarte greu împreună. Unii scriitori se pricep să mixeze în operă tot felul de elemente, cu un efort mai mare sau cu unul mai mic, care să-i propulseze spre un public mai cuprinzător, altora s-ar putea să le pună Dumnezeu mâna în cap, chiar și ați fiind, dar cazurile sunt foarte rare. Un scriitor e creator de lume, imitând într-un fel Instanța Supremă. O Instanță care se bucură de ceea ce a făcut, fără sentimentul interesului. Scriitorul se bucură și el de scrisul său, chiar și dacă este sărac. O societate serioasă și sănătoasă ar trebui și ea să se bucure că este formată și din scriitori. Cu toate cele ce ar trebui să decurgă de aici.

—
Notă

Dragă domnule redactor-șef,

Iată răspunsurile la niște întrebări formulate de tine în urma cu vreo zece ani... Nu cred că întrebările și-au pierdut actualitatea. În provincie, timpul este mai încet. Cât despre răspunsuri...

Cu gratitudine pentru interes și răbdare,

Olimpiu N.

Vatra veche dialog

DANIEL CORBU
DESPRE DIALOG. SCRIEREA
CU SINE. ESTETOGENEZA.
CUNOAȘTEREA FACIE AD
FACIEM

Cel mai mare cadou pe care-l poți oferi

Celuilalt, este o bucată de timp ruptă din viața ta.

(Daniel Corbu – Confesiuni)

- Onorate poet Daniel Corbu, bine v-am găsit ! Vă mărturisesc că ador poezia dumneavoastră, faceți parte din categoria de vârf a autorilor mei preferați ! Ceea ce vă propun este o invitație la dialog, Iași – Montreal, despre artă și creatorii ei, despre importanța și rolul culturii în lume, despre poezie, despre fericire, despre Dumnezeu, despre devenirea Dumneavoastră ca scriitor, despre impulsul divin care îl face pe om să scoată din el ce este bun și frumos.

Suntem în acest al douăzecelea an din mileniul trei, în ciuda mijloacelor de comunicare, în situații aproape imposibile de comunicare. Este aici, poate, vina acestor gânditori francezi, germani, italieni, englezi și americani care au dezvoltat și fructificat formele slabe ale postmodernismului. Chiar îmi propun, atunci când vom ajunge la acest subiect, să îl dezvoltăm. Știu că în cel puțin trei cărți ați cercetat de aproape fenomenul postmodernismului și al postmodernității. Totuși, în deschiderea dialogului nostru, vă întreb în ce măsură mai este posibil dialogul, atâta vreme cât iată, oamenii comunică minute în șir la telefon, pe internet, prin diferite mijloace audeo-video. Chiar cei mai mulți au ajuns să scrie preponderent pe→

CARMEN DOREAL

laptop-uri și Facebook decât pe hârtie. Este acesta un alt chip al postmodernismului, confiscarea comunicării de la om la om, față în față? Vă invit să vorbim despre tipurile de dialog. Ce-l determină pe om să dialogheze și cum poate dialogul să ni-l arate adevărat pe om?

- Dialogul pe care-l invocăți, dialogul în sens platonician e o împărțire a logosului, dar și confruntare și regăsire de sine și terapeutică. Pentru Socrate, rostirea avea, fără doar și poate, un rol terapeutic, pentru că dezvăluia treaptă cu treaptă ceea ce există în adâncul nostru. Nu-mi mai amintesc acum cine spunea că maieutica socratică era un exercițiu de arheologie spirituală, comparabil, în timpurile moderne și postmoderne, cu tentativele cathartice, mult mai confuze, ale psihanalizei. Ceva îmi spune că lui Socrate scrisul i se părea un blocaj, o ineficiență.

- *Ar mai fi posibil un Socrate azi?*

- Nu, nu mai e cu putință acel Socrate clasic și fascinant. Istoria se repetă, dar nu în toate detaliile. Un om asaltat zilnic de cotidian (de ziare, de televiziuni ticsite cu banalități dăunătoare spiritului, de mijloacele existenței), nu mai peripatetizează socratian în căutarea adevărului. De altfel, într-o lume adânc pozitivistă, sălbatic pragmatică, tot mai puțini sunt interesați de adevărul ființei. În perioada acestui neclar prezent, este o problemă la nivelul „ascultării”. De multe ori, la capătul celălalt al verbului nu se mai află nimeni.

- *E o simplă problemă de autism mai mult sau mai puțin mascat, așa cum se vorbește de analfabetismul funcțional?*

- Nu e o simplă, o cumplită problemă! Am credința că romanul reprezentativ pentru secolul douăzeci, nu de mult încheiat, este *L'Etranger*, scris de Albert Camus în 1942. Iar problema acestei lumi, numită tot mai mult postmodernă (supranumită – sfântă ironie – și a comunicării totale!) este străinul și înstrăinarea. Întorcându-ne la magneticele personaje Socrate, dacă ar trăi astăzi și ar vrea să-și exercite peripatetismul și maieutica prin Grădina Copou, Grădina Icoanei sau prin Jardin de Tuillerie, n-ar mai găsi atât de ușor un Gorgias, un Fedon, un Menon, un Polos, un Fedru, un Alcibiade sau un

Kallikles cu care să dialogheze despre soarta sufletelor, despre Eros sau despre doctrina metempsihozei. Rolul esențial îl are partenerul de dialog. Într-un timp în care dialogul e tot mai viciat de convenții, de orgolii, de superficialitate, de un egoism prost educat, un Socrate postmodern dar cu aceeași încredere în om, în adevăr și în dialogul ideal, provocator de cunoaștere și chiar de katharsis, ei bine, acest Socrate ar cam vorbi singur, ca personajele din poemele lui Bacovia.

- *Și atunci, ce rămâne? Dialogul cu tine însuși, cu propria singurătate?*

- Sigur că ne asumăm singurătatea, așa cum ne asumăm și sărăcia materială și înfrângerile, dar nu e vorba de o singurătate supusă, pentru că în cazul ăsta aș fi fost călugăr, e o singurătate grefată de răzvrătiri față de limite, de explozii, implozii și de tot felul de nonconformisme.

Alteritatea!? Deh, pentru ea s-au consumat zeci de mii de pagini. Celălalt: căutat, prins ca într-o iluzie, încărcat de mister, scăpat și pierdut de fiecare dată printre degete. Problema e delicată și ține de infinitul interior, acel infinit misterios despre care am spune, aristotelizând, că este gândirea care se gândește pe sine.

Dar e bine să ducem discuția în exterior și să mai spunem câte ceva despre dialog și hărțuirile cunoașterii. Într-o adresare către efesenii, apostolul Pavel prevedea dispariția profețiilor (născute din cunoaștere speculativă) și pleda pentru *cunoașterea față către față* (facie ad faciem). Dar cum? Dialogul e, la urma urmelor, un fenomen pe cât de fascinant, pe atât de pragmatic, pentru că poate separa masca de rolul real. Și pentru că poate revela ceea ce eu aș numi *estetogeneza*. Prin urmare, cunoașterea este hiper-verbală. Suntem supuși logosu-

Iași, Parcul Copou, participanți la manifestarea „În memoriam Grigore Vieru”, februarie 2020

ui. Suntem logofagi din tată (ceresc, neceresc)-n fiu și nepot. Pornind de aici, se vede de la o sută de leghe că dialogul e învățământul omiletic. Iisus n-a scris decât o singură dată și atunci pe nisip. Dar a vorbit mereu. Despre acea scriere pe nisip cu bastonul se spune că e o scriere cu divinitatea. *Scrierea cu sine*, descoperită de moderni, e scrierea doar cu misterul articular al ființei tale, într-un proces de autocunoaștere. Ne învrednicim să constatăm, nu fără apăsător fior, că acum grafomania (în sensul bun al cuvântului, nu în cel pejorativ de azi!) mi se pare o cruce în sânge, un dat existențial al omului în lume. Există: *scrierea pe pietre* (mă rog, și pe pereți), *scrierea pe nisip*, *scrierea pe hârtie* (cu cerneală, creioane, cu sânge), *scrierea pe suport electronic*. Pe orice suport se pot scrie lucruri esențiale și se pot scrie prostii. Reîntorcându-ne în timp, constatăm că Buda, Socrate și Iisus au refuzat scrisul. Oare din ce rațiuni? Pe de altă parte, citim evangheliile și suntem siderați de profunzimea dialogurilor și a zicerilor celui care refuza scrisul.

- *Arta dialogului, atât de admirată la cei vechi, credeți că a dispărut sau va dispărea total?*

- Arta dialogului a decăzut secol de secol și din cauza împovărarilor. Omul recent e plin până la refuz cu informații care-i sporesc inutilitatea, încât lucrurile profunde ori îi scapă ori nu le mai vrea! Astfel, dialogul înalt, superinteligent, dialogul aristocratic pasionat de cunoaștere și intercunoaștere a fost înlocuit cu dialogul de conveniență și, de multe ori, cu dialogul tembel, lipsit de ironie, de fast, de capcane, dar înțesat de clișee. Și e știut faptul că toate clișeele civilizației de azi lenevesc gândirea. Iar o gândire leneșă preferă în locul dialogului înalt *trâncăneala* (practicată și de Miticii lui Caragiale) sau, cum i se spune la Moldova, cu un cuvânt frumos ca un alint, *taifas*. Amândouă însă sunt legate de *cozerii*, termen impus și la noi de Saint-Beuve, cel care avea ca rubrică de revistă magazin *Causeries du lundi* (bărfe literare, întâmplări de salon etc.). Însă toate aceste cozerii nu limpezesc, ci pulverizează ființa.

(Fragment din cartea de dialoguri neconvenționale „AVATARURILE SCEPTICISMULUI TONIC”, în curs de apariție)

Din ciclul "Trecutele cuvinte"

am obosit

am obosit
de așteptări
de ploii
de nelumină

de strigatele mute
ale firii

de începuturi
care nu se mai termină

am obosit
de necuvinte-ntre
poeme

fără sfârșit
fără-nceput
și fără' de vreme

mi-e gândul fad
greoi și plictisit
de-a mea trăire
inutilă

azi
de prea mult
sau prea puțin
am obosit...

triste cântece

triste cântece
sunt cuvintele mele

fiecare literă
e sunet

versul învăluie
muzica

dar o ceață ascunde
sunetul
și nu se aude

pentru că degetele
au înțepenit
pe literele-clape
înainte de
cea mai importantă
parte

încheierea

triste cântece
sunt cuvintele mele

ca din nimic

și dacă azi e-un timp când încă speri
din viață numai binele s-aduni
prietenii și-i cheamă, cei de ieri

doar amintește-ți cât au fost de buni

și dacă-n luptă trupul ți-e înfrânt
tot la prieteni sprijin vei găsi
chiar de rostirea lor n-are cuvânt
tu scrie-le în fiecare zi

și dacă răbdător vei aștepta
răspunsul lor timid, oricât de mic
va licări în umbra ta o stea
venită-n ajutor... ca din nimic

acoperișuri moarte, flori uscate

ce-i pasă pomului fără o creangă
sau crinului de i-au căzut petale?
răsufli greu mi-e frig în plină vară
pășesc în timp ca prin nisip agale

privirea-mi curge azi împământată
cuvântul s-a mpietrit în poezie
o ardere s-a stins, copacul frate
s-a prăbușit din lumea noastră vie

acoperișuri moarte, flori uscate.
lângă morminte cei rămași se-adună
e liniște, pustiul ne-nconjoară
când în tăcere plângem împreună.

Din ciclul "Neliniști"

plecare

plecare-a fost dintru-nceput,
lumină frântă în secundă,
vibrație rece, muribundă,
pământ pierdut

înving arsuri, ascund, suspin
să rețrăiesc trecuta clipă
când tot ce strălucea-n risipă
topea doar chin...

azi zbor prin negru și prin vid
cu-arcuș întins pe corzi străine
ca să despart răul de bine
pe-un trup livid...

ninsoarea-ncărunțește

vino să vezi

ninsoarea încărunțește aerul
și îmbătrânește
pământul

zapada s-a transformat
din voal
în zbârcituri

vântul
gonește păsări
biciuiește oameni

vino
închide-ți ochii
urechile
amintirile

și întinde-mi mâna
cu respirația albă
pe care o aștept

ghioceul meu
din altă viață

atunci, acum

când valuri de albastru
se lasă-n câmp din ape
își drumuiesc izvorul
departele - aproape

când cerul din lumină
pe flori împarte bruma
se-ascunde-n joc amarul
de timp: *atunci – acum*

de unde vii străine
și-n ce cuvânt de carte
preschimbi tu din nesomnuri
aproapele-n departe?

când cerul pârguiește
felii de soare-n pâine
departele-i aproape
și-*atunci.. e-acum* sau mâine?

azi

azi mă-nfășor în fostul ieri
iar mâine-n ziua mea de azi
și, precum pasărea, când pieri
te-ascunzi în limba ta și cazii

tăcute umbre-s încă vii
și-n flăcări siluete-apar
tu traversezi încă o zi
lumini se sting, pe rând, amar

plecat e timpul lui *a fi*
repetă vocea din eter
din ploaie s-au cernut frânghii
iar acrobații urcă-n cer

VERONICA PAVEL LERNER

Salvarea prin mit și revelația estetică a memoriei

Poet, prozator, dramaturg și om de cultură, Ștefan Goanță (11 martie 1933, Nuntași – Histria, Constanța – 19 oct. 2010, Timișoara) a avut un parcurs sinusoidal. La vârsta primei copilării, are parte de o educație liberală, cu bogate acumulări culturale și întâlniri care i-au pecetluit copilăria și tinerețea, dar mai târziu, în timpul anilor de comunism, toate aveau să devină un paradis pierdut, odată cu apusul democrației și al societății rurale tradiționale. Ajuns la anii senectuții, este nevoit să colinde aproape toată țara pentru a-și găsi un loc de muncă și de trai. În orice condiții însă, scrisul nu l-a părăsit niciodată. Debutază cu proză scurtă, în 1957, la revista „Universitatea” din București, iar editorial, abia în 1993, după evenimentele din 1989, fapt explicabil prin parcursul vieții și activității sale. Până în 2003, când se va muta în localitatea Liebling din județul Timiș, desfășoară o variată activitate culturală, ceea ce-i va consolida profilul polifonic: este director al Casei Creației Populare din Sălaj, publică volume de folclor, *De dor și de omenie* (în colaborare cu Ion Pițoiu și Ioan Mureșan), *Du-te, dor, și vino, dor!* (în colaborare cu Ion Pițoiu), este scenarist, regizor, creator de texte, interpret, iar în 1973 este numit pentru o perioadă nedeterminată director al Casei de Cultură a Sindicatelor din Zalău, însă vicisitudini de natură politică fac ca acesta să se reîntoarcă la Casa Creației Populare.

Tot în această perioadă, participă la concursurile literare ale vremii și scrie intens proză, teatru și versuri: *Pământ străbun românesc*, antologie de versuri (1977, 1981), *Portativul*, nuvelă (1979), *Ultimul schimb al ștafetei*, episod dramatic într-un act (1989), *Altarul de nisip*, roman (1993), *Vinul de piatră*, zece nuvele și un roman (1997), *Zodia Țărului*, roman (1998) *Popescu E. Napoleon*, trilogie (1999-2001), *Teatru* (2002), *Moartea e facultativă*, proză scurtă (2003).

În scrierile sale, valorifică întâmplări, situații, contexte sociale și

istorice, dar și umanitatea care i-a populat anii de tinerețe. Așa cum remarcă Ileana Petrean-Păușan, trăsătura dominantă a scriiturii sale o reprezintă spațiul și timpul social, cu marile bulversări în plan material, politic și moral. Cadrul în care evoluează personajele îl influențează, însă nu este definitoriu, „nu determină umanitatea și inumanitatea” acestora. „Oameni în adevăratul sens al cuvântului, dar și monștri sau caricaturi umane au existat întotdeauna și în palate și în colibe, și în «lumea bună» și în «lumea de jos», și în societățile declarate democratice, și în cele aflate sub imperiul opresiunilor dictatoriale. Detașarea, catalogarea, etichetarea, promovarea sau eradicarea și, nu în ultimul rând, crearea ficțională a prototipurilor au constituit și constituie esența rațiunii de a fi, a căutării, a marilor întrebări și mult așteptatelor răspunsuri.”¹⁴

În romanele sale și în proza scurtă, salvarea de teroarea istoriei o constituie întoarcerea la mit, acesta reprezentând amprenta identitară a trăirii autentice în societățile și comunitățile agricole și păstorești, fiind o coordonată fundamentală, programul de viață al comunității sociale și al ființei umane. Mitul exprima relația cu natura: spațiul geografic, pământul, plantele, animalele, climatul și spațiul cosmic. Toate aspectele vieții erau marcate de mitologie.

Odată cu adoptarea creștinismului, această relație a fost asimilată de creștinism și nu întâmplător s-a numit creștinism cosmic.

În comunitatea creștină, mitul devenit tradiție este atașat sărbătorii creștine.

Uneori asimilat, alteori alternativ, mitul își etalează eroii mitici, ființele mitice în manifestări comune ale comunității creștine.

Romanele prozatorului sunt populate de personaje mitice, fixate în memoria populară milenară ca reprezentând fenomene cosmice ale naturii și ale mediului ambiant sau ale unor întâmplări, evenimente, fapte misterioase, enigmatice, bizare, inexplicabile decât prin gândirea mitică imaginativă, prin proiecție în imaginar.

Prin întoarcerea la mit, autorul valorifică proiecțiile gândirii imaginative și exprimă relația vie cu universul întreg, cosmic sau terestru, dar mai ales cu memoria care este trecutul și tradiția, or comunismul reprezenta o ruptură cu trecutul, o cădere antropologică în care omul cădea într-o capcană labirintică și irealistă a istoriei, o falsificare a trecutului printr-o alternativă perversă.

În cultura populară tradițională, personajele realiste din viața cotidiană sunt mitizate, ele fiind elemente ale naturii (Muntele, Zarea), timpul (un bătrân), animale sau plante, fenomene ale naturii, fiecare elemente dobândind conotații simbolice.

Muntele este nu numai locul de transumanță și de exil al țăranilor cooperativizați, ci și al celor ce vor să trăiască liber, acesta oferindu-le ocrotire și bogățiile lui. Muntele, cu toate elementele sale, este, în mentalitatea populară moștenită de la daci, kogaionul care conservă ordinea mitică, iar în creștinism ordinea divină. Muntele este cel mai aproape de cer, un element profetic, relieful muntelui fiind cel care anunță schimbarea vremii, a anotimpurilor, schimbările care se produc jos, în diferite forme tiranice sunt văzute dintr-un spațiu suspendat, anistoric, al detașării, inaccesibil în care omul se poate apăra de teroarea istoriei, pentru că își are ascunzișurile lui și protecția lui extraordinară, dar și morala lui pe care bătrânii fără vârstă o conservă. În același timp, muntele oferă, prin bogăția și varietatea lui, labirintică uneori, căile de inițiere a omului între cele adevărate, exprimând și ascensiunea omului, împlinirea destinului său.

În munte își găsesc posibilitatea de a trăi liber Cucu și ai săi, acolo își găsește și descoperă iubirea Înșcolatul, tânărul frumos ca păstorul→

IRINA CIAMA

¹⁴ Petrean Păușan, Ileana, *Ștefan Goanță, Teatru*, în vol. „Ștefan Goanță văzut de...”, Editura Brumar, Timișoara, 2011;

mioritic, Munte, dar ateizat, intelectualizat și înstrăinat de iubire, el se regăsește în munte și în anotimpul friguros, potențialul lui de iubire fiind o revenire la matca adevăratei vieți.

Când războiul social sus-jos se încheie tragic, muntele însuși își pierde splendoarea și vitalitatea. „Muntele Mare s-a coșcovit, pare un uriaș mormânt bătucit în care cineva a înfipt în bătaie de joc sumedenie de lumânări negre, cocârjate, buboase și neaprinse.”¹⁵

Muntele e într-o agonie când comunitatea cea de sus este dispersată sau lichidată tragic.

În romanul *Patul de zăpadă*, zona numită Nouă Izvoare este un simbol al muntelui, al curăției, al demnității, al măreției, dar și dărniceii acestuia. Bătrânii care trăiesc pe munte sunt păstorii comunității și instanțe morale pentru a realiza statornicia, legătura cu pământul și cu Dumnezeu. În amândouă romanele, *Vinul de piatră* și *Patul de zăpadă*, a căror acțiune se petrece jos, în vale, și sus, la munte, alternativ, se pun față în față valorile tradiției și ale umanității românești în raport conflictual cu cei de jos care sunt răpitorii valorilor, reprezentând antivaloriile prin colectivizarea forțată, desacralizarea valorilor, distrugerea sufletelor și instalarea unei ordini utopice, tiranice și devoratoare pentru poporul românesc și spiritul lui. Roboții nomenclaturii îl au în frunte pe Înșcolatul sau Licențiatul care reprezintă utopia, în timp ce Cucu și Starosteale reprezintă tradiția, fiind personaje simbolice.

Precum la Marin Preda, timpul „nu mai are răbdare”, nu se mai derulează ritmic, ci spasmodic, în funcție de confruntările dintre cei de jos, între „cuceritori” și cei de sus, „apărătorii”. Timpul relatării este concentrat de parcă n-ar mai fi el însuși, egal cu sine. El nu mai poate fi „ogoiț”, liniștit, recalibrat și viața oamenilor se desfășoară sub aspectul unui timp care geme el însuși. Dominant este zgomotul istoriei, nu clopotul care cheamă la liniște, pace și omenie.

Prin tehnica inversării problemelor, autorul dinamitează utopia prin ironie și sarcasm. Hoții de

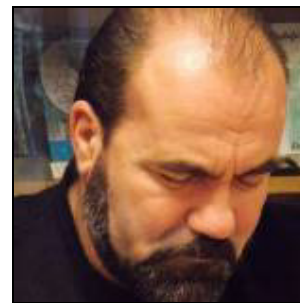
jos, oficialii, îl înalță pe Cucu la rangul de erou al muncii socialiste, apoi, de teama hoției lui Cucu, îl coboară la stadiul de exploatator capitalist. Jocul textual este magistral condus de autor, încât oficialii de jos, până în vârful vârfului, devin marionete goale de sens, niște fantoșe și epave umane ale istoriei comuniste. Comicul sardonice, al genei pantagruelice a celor de jos care devorează până la fund bunățile de sus, dezvăluie adevărata față a aparatnicilor comuniștilor, foamea și setea lor de posesie, de „animale bolnave” cum am spune în limbajul lui Nicolae Breban. Sub instinctul setei de putere se ascunde setea de bunuri materiale, de confort și de avere luate cu japca de la adevărații făuritori ai ei.

Istoria își are formele ei perverse de desfășurare, aici lupte de clasă și războiul civil pentru a ridica la rang principal forțele marginale și obscure ale societății. Constantin Zărnescu denumește fenomenul „sindrom al inconștienței dobândite”.

Originalitatea estetică și literară, stilul complex, tratamentul modernist al subiectelor și personajelor, talentul de dramaturg și spiritul de observație profund, travaliul în text îl afirmă pe autor în rândul prozatorilor români contemporani cu epoca sa. Ștefan Goanță a inovat romanul prin aceea că narativul nu este lăsat să curgă, ci evenimentialul este redat sub forma unui mozaic, a unui puzzle în care intră o varietate de elemente umane: natura, situațiile vieții, viziunea lui asupra lor.

Astfel, narațiunea nu este construită într-o continuitate de situații succesive și continue până la final ca în narațiunea clasică, ci este construită din episoade care se focalizează pe anumite momente.

Problematica omului, a conștiinței, a sensului existenței într-o societate bulversată de mutațiile pe care le aduce regimul politic, dar și în care valorile, virtutea și adevărurile morale au căzut în desuetudine devin preocuparea majoră a scrierilor sale, dar și a autorului însuși care încearcă și reușește să ajungă la idealul propus de acesta, de a rămâne om între oameni, de a salva în sine însuși ideea de om.

Dumnezeul meu juca șotron printre cuvinte

Tu n-ai văzut Creația, draga mea, iar eu nu pot să ți-o arăt, orișicât aș vrea!

Se apropie Sărbătorile și eu nu știu de ce lumea stă la rând, de ce oamenii se ascund prin biserici, pe lângă sfinți pe care nu i-au văzut niciodată, pe lângă imagini nicicând văzute, trăite.

E... AZI, mai e puțin până la ZIUA cea mare, vecinii-mi spun că Dumnezeu stă la rând pentru mine.

Doamne, sunt orb, nu te văd!
Unde ești?

De printre umbre Păcatul mă trage de mână,
îs singur cu mine-n momentul răzleț,
aș vrea să mă cert cu-ntunericul din mine,
Dumnezeu nu mă lasă și-mi spun că sunt bun!

Vreau să mai cred în cuvinte și-n șoapte!
Vreau să mă-mpac cu mine și El!

Unde ești, Dumnezeule ascuns în cuvinte?
Dumnezeule ascuns în șoptiri, unde ești?

Când m-am trezit în aceeași viață urâtă eram biet actor inutil,
infantul era cerul, insalubră privirea.

Dumnezeul meu juca șotron printre cuvinte.

Cum să-l întreb eu de ce rănește privirea,
cum să-l întreb dacă nu-l doare trecutul,
cum să-l întreb dacă mai vine și mâine?!

IOAN ROMEO ROȘIANU

¹⁵ Ștefan Goanță, *Patul de zăpadă*, Ed. eLiteratura, București, 2016, p. 171;

DE LA ARTA IMUNITARĂ LA MANIFESTUL NEGATIVIST (III)

Arta Imunitară

Cartea cu acest titlu semnată de tânărul Darie Ducan este dedicată „tuturor acelor care au făptuit România Mare, generațiilor care au premers Marea Unire de la 1918, momentul cel mai înalt din istoria națiunii mele, când au fost laolaltă aproape toți românii”. Această faptă istorică a unui întreg neam nu era posibilă fără *imunizare*. Imunitatea invocată de poet este una împotriva *fricii*, în sensul eminescian al cuvântului, ca și în cazul Nicolae Breban, care vine cu *Frica* tot în Anul Centenarului, descoperind că fractura istorică adusă de comunismul asiatic a însemnat o teribilă resurecție a *fricii*. Dimensiunile monstruoase ale *fricii* au fost experimentate, la noi, prin faimosul „experiment Pitești”. Cum în viziunea lui Darie Ducan Ortodoxia este, ca și la Eminescu, *axa imunitară* a neamului românesc, să înțelegem că Sfințirea Altarului Catedralei Mântuirii Neamului, venită tot la Centenar, semnifică Stâlpu și Temelia Adevărului împotriva *fricii* de Adevăr. Tulburătoare această întâlnire Treimică între generația '60 și cea a începutului de mileniu creștin trei. Arta Imunitară nu este decât partea lumească a Bisericii, parte codificată de poetul nou venit în imprezizibilele metafore *usturoi*, *hrean*, *ceapă*, *anticorpi*, țării capabile să rezească puterea de rezistență împotriva căderii și morții. Așa concepe *kyнизмul* diogenic și Darie Ducan: „*piatra cinismului meu*”, mărturisită și de Î.P.S. Ioan Selejan al Banatului, care s-a trezit că în altarul bisericii a crescut un *frasin*, după ce, cândva, în urma Dictatului de la Viena, românii din Doboșeni, județul Covasna, au fost siliți să-și dărâme biserica cu mâna lor: „Cândva puteam scrie canoane./ *azi scriu numai șuier*./ *azi scriu sevă și spațiu gol*./ *Azi piatra cinismului meu*l suferă de reumă și devine umană.../ *Dar în ulcer, în ulcer nu se roagă nimeni*l așa cum stomacul are o pungă mărturisitoare/ *care știe să absoarbă corpurile străine*l fără să se autodistrugă, în ulcer nu/ *e fosa niciunui sufleur*, *ci numai un fosat*l din care va

țâșni, dincolo de mărturisire./ *un frasin de rânduială...*” (*Un frasin*, p. 564). În frasinul mărturisitor al Părintelui Ioan Selejan, oare nu sunt „straturile de păgânătate” ale lui Ion Barbu, cele care dau tărie imunitară liturghiei creștine în „bizantinia” românească?

Un mare teolog și filosof englez convertit la ortodoxie, G.K. Chesterton, o recunoștea astfel: „El (creștinismul ortodox, n.n.) așază sămburele dogmei într-un întuneric central, dar de acolo se ramifică în toate direcțiile, provocând din abundență o sănătate naturală”¹⁶.

La rându-i, Darie Ducan se arată nostalgic după „visata barbarie”: „Darea în plată/ ca formă de creștinism./ O, mult visata barbarie...” (*Mult visata barbarie...*, ciclul din *Poeme postimunitare*. *Supliment*, 2018, p. 365).

Între toți însă, Eminescu a tranșat *dogma* în plinătatea ei estetică, răsturnând canonul clasic al frumuseții, dând o direcție brâncușiană *formelor perfecte* care l-au însetat întreaga viață: „S-a zis de mult că frumusețea consistă în proporția de forme. *Nimăru* (s.n.) nu i-a venit în minte că consistă în proporția de mișcări și, cu toate acestea, asta e adevărata frumusețe. Frumuseți *moarte* sunt cele cu proporție de forme, frumuseți *vii* cele cu proporție de mișcări.

E evident că această proporție de mișcare unde nimic nu e prea întins, nici prea flasc, e o stare de echilibru –

¹⁶ G.K. Chesterton, *Ortodoxia. O filozofie personală*, trad. din engleză, note, de Mirela Adăscăliței, Editura Humanitas, București, 2008, p. 33.

fericirea”¹⁷. Eminescu a atins perfecțiunea *canonic-contraconică* în *Luceafărul* și în alte texte, dar contemporanii săi și critica eminescologică n-au înțeles răsucirea antitetică imunitară, talmăcindu-i poetica tot prin grilă clasică și de romantic întârziat. Abia Brâncuși a înțeles marea *Kehre* eminesciană, abandonând definitiv „proporția de forme” și optând pentru „proporția de mișcări”, înlocuind *pasărea* cu *zborul păsării*, călătoria Luceafărului cu Coloana Infinitului.

Ciudad: Darie Ducan se întâlnește cu Brâncuși tot printr-o formă de *mișcare*, una canonic-contraconică a rearmonizării antitezelor, spre a întregi sensurile dinamismului integrator în plan istoric. O mărturisește în felul următor: „Brâncuși a mers pe jos la Paris./ Eu visez, de la Paris, să merg pe jos acasă” (*Pe jos, acasă...*, p. 441). De ținut minte: atunci când Brâncuși a vrut să organizeze, în 1951, o expoziție cu lucrările sale la Muzeul de Artă al R.P.R., onorații academicieni prezidați de Mihail Sadoveanu pe data de 7 martie 1951, au refuzat aprobarea, denunțând că lucrările hobișeanului sunt un specimen de *artă decadentă*, primejdioasă, netrebuitoare românilor!

Arta aceea „decadentă” era o Artă Imunitară, de maximă forță, înspăimântând până și pe cele mai „luminate” minți ale momentului. România era atunci la cel mai scăzut sistem imunitar, la *gradul zero* al capacității de rezistență: *zerocentric*, *zerovotiv*, în limbajul lui Darie Ducan.

Așa se face că Brâncuși nu s-a mai întors nici prin moarte (27 martie 1957) de la Paris. *Întoarcerea* de acolo, pe jos (adevărata mișcare imunitară), și-o asumă, orgolios, până la „cinism”, dar în numele celor patru milioane de români siliți, din varii motive, să se exileze, Darie Ducan, cel care-și pusese speranța imberbă în nemțomahie: „încet și aspru cresc, ca părul/ de suplu mistreț de cinsim./ ține-mă, Doamne, în adevărul/ mai suveran decât un autism” (*Nemțomahia*, p. 569). La care se poate adăuga *franțomahia* ciolășiană: →

THEODOR CODREANU

¹⁷ M. Eminescu, *Opere*, XV, *Fragmentarium*. *Addenda ediției*, Editura Academiei Române, București, 1993, p. 332.

„să-l punem pe Cioloș cocoș,/ galic, desigur, ca să ne cânte/ aria unui oral cu proști,// cu Guru Bivolaru-n jur de munte...” (Pamflet tragic, p. 572).

Autorul încearcă să ridice conceptul de artă imunitară și la nivel sistemic, doctrinar, în texte precum *Pentru o artă imunitară și Manifestul negativist* (dar și în prefețe, subsoluri lămuritoare, interviuri sau în poemul de prolegomene aforistic-acatistice *Strategikon. 33 de acatiste pentru o artă canonică*), reluând tradiția mișcărilor de avangardă. Cât privește cele 33 de prolegomene, mi se par mai apropiate de *teoremele poetice* ale transdisciplinarității lui Basarab Nicolescu decât de spiritul avangardei pariatoare pe teribilismul oricărei fronde.

Le reproduc pe cele care mi se par definitorii pentru arta imunitară:

2. *Arta imunitară înseamnă surprinderea atacurilor de panică prin atacuri de stil și tratarea lor împreună;*
3. *Arta imunitară e faptul că, atunci când îți sângerează buzele, e prevăzută cu săruri saliva. Cineva s-a gândit și la asta;*
4. *Arta imunitară înseamnă a scrie 10 ani un blog penibil pentru a te izola de ceilalți și a putea scrie;*
8. *Arta imunitară e faptul că punerea în negativ a poemelor reclamă empatie: arta e un rasism critic;*
9. *Arta imunitară sunt luciditatea și dorul de casă;*
10. *Arta imunitară e contrapunctul înainte de zel;*
11. *Arta imunitară e plăcerea sexuală care li s-a dat oamenilor ca să nu uite să se reproducă, sărind marja;*
12. *Arta imunitară e funcția unui truver: întoarcerea la tradiție prin privatizarea ego-ului în interiorul ei;*
13. *Dumnezeu e geniul Artei imunitare;*
14. *Arta imunitară e debusolarea generației mele printre cancericale și bolile de inimă ale părinților;*
15. *Arta imunitară e supă în care literele scriu supă;*
18. *Arta imunitară e Athos-ul plat: izolarea în lume;*
20. *Arta imunitară e privilegiul de a scrie în limba română;*
22. *Arta imunitară e a scrie în exil în limba mâinii tale și natală spre a nu o uita și spre a-i da lui Dumnezeu ce-i a lui Dumnezeu;*
23. *Arta imunitară e istoria, dacă știi să te învețe ceva;*
26. *Arta imunitară e când din usturoi se naște usturoa;*
27. *Arta imunitară e a te lumina, în Occident, că Vlad Țepeș a inventat corectitudinea politică, drept tactică militară, și a o detesta profund când nu e folosită*

defensiv; 28. *Arta imunitară e dorința de a nu fi tradus în altă limbă (și a pune blestem pe cei care vor cuteza!); de a rămâne în limba română cum ai fi rămas, la cald, în mama;* 31. *Arta imunitară este a ști că Universitatea din Cernăuți (fiind și cu/tocmai cu arhitectură ortodoxă făcută de ocupant) a avut rol de cal troian, fiind generatorul deromânizării prin cosmopolitism;* 33. *Arta imunitară e izbăvirea prin atipic, pe tine, ție a te reda...* (p. 201-203).

Darie Ducan compară imunitatea artei cu aceea a magistraților, a elitelor prezidențiale și parlamentare. Prin spiritul ei critic, anticorpic/ autocritic, arta transferă în imunitatea de tip parlamentar păzirea de „a autiza corpul respectiv” spre a permite mediului social ridicarea imunității, „permeabilitatea la îndoială” (*Pentru o artă imunitară*, p. 640). Adevărata imunitate este opusul pseudoimunității pe care o practică organismele elitare ce reclamă independență spre a-și proteja faptele de corupție. Arta însăși poate fi coruptă printr-o sterilă receptare în școală și în istoriile literare dependente de pseudocanoanele care se mortifică în „complexele de cultură” ale vremii. De aceea, viabilitatea artei imunitare se verifică prin metoda hermeneutică a negativului stilistic. De fapt, prima infuzie de deconstructivism în artă își are rădăcinile în pictura barocă, aceea care consacră anamorfoza ca principală figură de stil în premodernitate. (Bănuiesc că Darie Ducan a avut intuiția fenomenului când vorbește de „barocul plămânului urlând”, vizând stilurile

Ana Ranete, *Zodiac (pe sticlă)*

de profil *contrațiganiadă*, p. 120). Anamorfoza constă în deformarea obiectelor prin oglinzi convexe și concave spre a fi ferite/ascunse ochiului profanator al mediocrității. Așadar, tot un fel de „imunizare”. Rafinamentul degustătorului de artă constă în a găsi punctul gravitațional optim din care să reconstituie *adevărul*, splendoarea imaginii. Altfel spus, privitorul devine părtaş hermeneutic la creație. Simplificând, Darie Ducan se apropie involuntar de spiritul anamorfozei prin ceea ce el numește *negativism*, cale de regăsire a imunității devalorizate prin uz și abuz a poeziei, atât în scolastica receptării didactice, cât și în critica oficială.

Regăsirea punctului privilegiat de *privire*, *auzire* a armoniei interioare a operei se fundează pe ideea *negativului fotografic*, imunizator prin schimbarea indicilor de lumină și unghi (anamorfofic), recuperând ceea ce s-a pierdut prin uz și abuz. De aici, se poate vorbi și de o artă a *negativului stilistic*, prezentă la G. Bacovia, opusă complementar *ermetismului canonic* al lui Ion Barbu, ambele realizări geniale, probabil cele mai originale și mai strălucite din poezia secolului al XX-lea european.

Partea insolită în demonstrația lui Darie Ducan este adaptarea dimensiunii imunitare la tehnicile digitale ale momentului, asimilând, de pildă, fotografiile-*selfie* cu acel insondabil *pe mine/ Mie redă-mă* al *Odei (în metru antic)*: „De pe adresa mea electronică, îmi trimit emailuri în dero versul pe mine mie redă-mă” (p. 10). Teoreticianul artei imunitare merge până la deciptări →

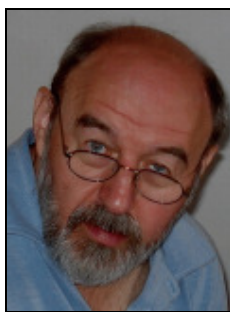
CARANTINĂ

Lui Topârceanu

Să nu ieșim ...
și dacă, totuși, ieșim,
să nu ne-ntâlnim
cu nimeni ...
și dacă, totuși, zărim
amice și amici,
persoane cunoscute,
să le ocolim,
să le salutăm-sărutăm
și să ne salute-sărute
numai de la distanță,
prin semne cu mâna,
prin bezele-pupici;

dar mâna
să n-o dăm,
că, altfel, riscăm
s-ajungem în instanță.

Și, bineînțeles,
de ne-am înțeles
cu vreun preocupat
la preț,
să nu batem palma
la târg ...
Și, oricum,
să ne spălăm
pe mâni,
dar nu așa cum ne spălăm
pân' acum,
ci cu sârg,

zi de zi,
de zeci de ori pe zi,
măcar
vreo șase săptămâni.

Ah, era să-mi scape,

să avem
aproape,
la îndemână,
șervețele-batistă,
fie
de orice fel de hârtie,
și să le folosim,
când tușim
și când strănutăm;
iar, de nu avem,
atunci, să tușim
și să strănutăm
doar în unghiu' mâncii,
ha-ha-ha-ha-ha-hapci!

AUREL ȘOROBETEA

DE LA ARTA IMUNITARĂ...

→ existențiale și filosofice din Nietzsche, în cazul Wagner, sau cel shakespearian, în cazul Shylock din capodopera *Neguțătorul din Veneția*, unde „Convenția teatrală e negativul fotografic al primeia: receptaculul” (p. 647). Drama lui Shylock, citită din exterior, alunecă în „corectitudine politică”, *închizând* opera: „din exterior nu se poate citi această operă pentru că nu există cheia: ea e topită în complexele latente ale fricii/ipohondriei care eșuează într-o răceală ce poate părea inumană. Exact ca în tragedia lui Oedip, unde apar străfulgerările prin care ghicitorile/enigmele au relevanță tragică, aici Shylock pare un cinic dar e doar rigiditatea simetriei, a omului constant cu sine din autoconservare. Autoconservarea nu e ofensivă, ci defensivă. Lui Shylock i se cer bani împrumut, nu el îi oferă, pentru a fi un Mephisto (în sens edulcorat și vag, mai mult marxist decât goethean). El e închis într-o lume autoreglantă. Are de recuperat. E mai mult un ipohondru, poate, decât un frustrat, e ilizibil, nu are cheie. E un punct fix în ilizibilitatea sa. Poate fi privit ca o fatalitate, ca un fapt incontestabil. Ca fatalitate, deține funcția folclorului dar, mai cu seamă, funcția tragică a destinului.

Pentru celelalte personaje. De aceea pare diabolic, pentru că continuă (și subsumează) sfinxul. Sfinxul are de bușeu salvator în mitologie – pentru contemporani e mai degrabă religie (oricum, tabu-ul de divinație) –, pe când Shylock e

apatrid. A-patria lui se închide solemn și cursiv în Belmont, pentru a estompa radicalismul și teza unei piese politice.

Geniul lui Shakespeare e fundamental, aici, prin faptul că fuge de schematicismul vizibil al piesei fără să îl nege cu desăvârșire. Îi adaugă un bemol înainte de a-i adăuga cheia. El, personajul, poate fi citit numai printr-o nevoie de imunizare” (p. 649).

Drama nevoii de imunizare devine și condiția erei digitale: „E vorba despre *selfie*, o metodă de a ne fotografia. Noi înșine, pe noi, cât ține brațul, de la distanța unui braț – la fel cum pământul se măsoară cândva în picioare (în limita fizicului uman, deci).

S-a renunțat la forma *auto-*, se folosește forma *selfie*. Trecând peste faptul că ea devine o justificare politică și economică, ne întorcem la recrudescența originii formelor și la o manifestare de individualism – devenit comunitar pe Facebook și alte boli venerice, paradis artificial edulcorat, de tip fast-food, gata să desemneze și să ne clasifice like-urile, acești anticorpi exteriorizați (*in vitro*)” (p. 643). De fapt, e vorba de o recădere în mitologia „complexul lui Narcis”, *selfie*-ul fiind forma postmodernă a narcisismului cu „oglinză” la purtător, frustrată însă de tulburarea apei care juca rolul negativului fotografic.

Știind că în orice act artistic există o doză de narcisism (Ion Barbu a mers până la capăt, definind poezia ca „act clar de narcisism”), provocatorul postmodern de *selfie*-uri adaugă la textul străin care este lumea

propriul narcisism ca *feed-back*: „Dacă nu sunt poemul care îmi place și pe care îl modific în negativ, poemele negativiste pot fi *selfie*-uri fără nicio problemă. Eu mă identific cu poemul pentru că forța mea critică lucrează în el necrofor, – în firescul inconștienței reglatorii a solului.

Mutația care se produce între critic și cititor e mai apropiată gestului reflex auctorial de autocritică decât gestului ulterior al criticului, care are un caracter de distopie dar, de foarte multe ori, fără factorul de reglaj. Însă acest autotelism nu se verifică printr-o formă exterioară. *Selfie*-urile sunt expuse comentariilor pe facebook iar gratuitatea utilizării facebook e corp comun gratuității artei.

Factorul de reglaj e legat de faptul că e al acelui organism, ca un instinct de conservare al unui individ dintr-o populație, iar nu al populației în ansamblu, amorfă, independentă” (p. 643-644). De fapt, recunoaște Darie Ducan, poemul-*selfie* e suprimare a dialogului „până acolo unde îl putem mima: în comentarii” (p. 644). Recădem în plin simulacru posmodernist, eludând adevărul că lumea nu are consistență ontologică, ci numai dialogică (Dumitru Stăniloae).

Or, spre a nu trăda tocmai premisele ontoestetice ale artei imunitare, trebuie să ne întorcem la cele 33 de prolegomene-acatist, ca întoarcere la comuniunea euharistică a națiunii. Stau mărturie, dincolo de moderna iluzie a gratuității artei, cele mai multe dintre textele poetice ale lui Darie Ducan.

Cronica literară

Sinele metafizic și grația

în lirica lui Răzvan Ducan

Cu ultimul volum de versuri, „Electron în rochie de dantelă”, apărut la editura „Vatra Veche”, la finele anului 2019, Răzvan Ducan marchează o linie strategică și clară, aflându-se, mai mult ca oricând, în căutarea materialității, dar nu în accepția dualității fond și formă, ci, aici, forma denotă concretizarea unor abstracțiuni. Tentația poetului, dincolo de plăcerea jocului, este de a da ideilor un rost, o menire, de a le face tridimensionale și ubicue, validând, astfel, măiestria artizanului care transformă absența, în prezență, informul, în materie. Absența formei obligă artistul să-și cuantifice energiile, abilitățile, capacitățile de a resemantiza Totul și Nimicul, luate la pachet, ca o antiteză creatoare, într-o curgere fluidă, numită limbaj poetic. Alchimizează nu doar limbajul, ci însăși esența poeziei, ducând-o spre un postmodernism cu accente de suprarealism, în care dicteul automat își revendică o felie consistentă din construcția poetică. Poezia aspiră să devină spațiul în care semnificatul și semnificantul suferă un proces de reaşezare, în beneficiul artei. Abstractivismul trebuie perceput prin prisma intenției de a reface, poetic, o stare de lucruri, de a îmbrăca în forme și culori, de a însufleți și înnobilă elementarul fără personalitate.

Metafora din titlu ascunde această intenție, prin unirea a două elemente aparținând unor registre diametral opuse prin regn, semnificație, încărcătură sensibilă. Dematerializat electron, din câmpul nepoetic al științelor exacte, tinde să se luminească, să capete contur și frumusețe, umanizându-se, prin actul creației de mare vibrație, al lui Răzvan Ducan, ba, chiar aspiră spre acel inefabil feminin, sugerat de rochia de dantelă.

Dincolo de aceste considerații, observabile la un nivel profund de lectură, frapează recurența temei numite „Eminescu”, așa cum se simte și în alte volume, aparent fără legătură cu titlul. Cele mai neașteptate asocieri de cuvinte converg spre a defini spiritul eminescian și legătura lui Răzvan Ducan cu acesta. Nimic super-

fluu, deși, repetitivitatea unor structuri este evidentă, pentru că, de fiecare dată, îl privește pe genialul poet din alt unghi, așa încât, deși e același, e mereu altul, ca în „Eminescu”, „Sentimentul Eminesc` al ființei”. Și, din nou, apare o poveste, se infiltrează o narațiune subiectivizată în fluxul poetic: „În timpul zilelor de vară,/ obișnuiesc să merg la bustul lui Eminescu din Parcul Primăriei”. Acest lucru devine o obișnuință, mai ales că „peste tot e la fel,/ în toate orașele și satele românești”.

Dar mesajul excedează obișnuitul, deoarece, prin această aparență de fapt divers, românii exersează veșnicia și n-o pot face decât în „Sfânta Limbă Română”!

Regăsim, și în acest volum, teme plăcute inimii și simțirii poetului, cum ar fi, pe lângă eterna și inepuizabila temă „Eminescu”, patriotismul, faptul divers, creația, parafraze după Nichita Stănescu, etc. În „Arca mea format A5”, adună perechi de cuvinte trimise de Dumnezeu, semn că, și pentru Răzvan Ducan, actul creației este, în egală măsură, inspirație divină și trudă îndelungă.

Emblematică pentru acest volum e absența legăturii, cel puțin la un nivel elementar de lectură, dintre titlu și conținut, așa cum însuși autorul mărturisește. Și nici nu este nevoie de vreo legătură, pentru că există în poezia lui o inocență a fluxului instanței referențiale, care-i permite să jongleze cu grupuri metaforice, definibile între ambiguitate și polisemantism, o libertate totală a creației, cu încifrări șocante, spectaculoase, cu o filosofie poetică pro-

Ana Ranete, Flori în vas de cobalt

prie, de o înaltă ținută estetică, rafinament și originalitate. În cronica la un volum anterior, spuneam că Răzvan Ducan creează mitul „Eminescu”. În acest volum, nu mai creează mituri, ci îl amplifică pe cel deja născut și, la antipod, demitizează dihotomia abstract/ sensibil și o face cu armele redutabile ale alchimiei poetice, într-o retorică și cu o reflexivitate crescute. Concretizarea poetică a unor concepte științifice, poate fi o deformare profesională, imixtionarea raționalului în trăirile sensibile aducându-i un mare câștig în arhitectura poeziei.

În perfect acord cu Umberto Eco, dar și cu Ion Barbu, Răzvan Ducan consideră că „orice formă artistică e un substitut al cunoașterii științifice”. Părând că electronul este eroul de poveste al poetului, această undă nematerială descinde dintr-o dimensiune afectivă, tainică, a ziditorului de cuvinte, din dorința evidențierii saltului în planul devenirii și al cunoașterii.

Saltul, de la banalul electron la inteligența poetică, este cuantificat în metaforismul eclectic, rece și sensibil, în același timp. Poetul face mesajul greu descifrabil, în mod voit, fie dintr-o atitudine critic-nonconformistă, fie ca o zeflema inofensivă. Se simte în texte plăcerea ludicului, drapat în prețiozități, sarcasme, truisme, locuțiuni savuroase, cum ar fi ideea că poezia „nu prea este dusă la biserică”.

Un alt element definitoriu pentru creația poetului este prezența patronimelor, de la Eminescu, →

Prof. LILIANA TOMA

la Li Tai Pe, fapt ce dă greutate actului nașterii frumosului. Poetul sugerează că actul creației precede și postcede omenirea, pe scribii ei, aplecați întru abolirea anonimatului, „sub unghia asta de univers”. În sens invers gândirii poetului luminii, la Răzvan Ducan, liniștea este un motiv poetic garantat prin absență, ca fiind „o formă a născutului și a nimicului”. Și în acest volum, ca și în altele, poetul este scindat între căutări fertile și realități insalubre, prin derizoriul care tinde să devină lege. Multe dintre poeme sunt adevărate lecții de patriotism ascuns sub ironia și rechizitoriul la adresa prezentului, care și-a pierdut busola, tradițiile, omenescul: „O, petrol frumos”, „Moș Crăciun de bonton”, „Atât deocamdată”.

Dialogurile imagineare cu cel în fața căruia veșnicia stă spășită, pentru că scrisul său are valoare axiomatică, sunt o recunoaștere a faptului că miturile nu se nasc și nu mor, ele există dintotdeauna, trebuie doar re-create artistic.

De la înălțătorul spirit creator, inspirat de geniile poeziei, Răzvan Ducan trece la aparentul fapt divers, magistral prin banalitatea lui, unde „Prelucrătorul prin așchiere”, alias „poeta faber”, încearcă, într-o efortare sisifică, să netezească marea, lipsind-o de talazuri, cu toată recuzita necesară: bolobocul cu bule de aer, echerul, rândeaua.

Inutilitatea donqijotescă și drama lui Manole sunt doar instanțe ascunse ale poetului, a cărui menire - blestem este să creeze, prin supunerea cuvântului. Dacă pentru Blaga „veșnicia s-a născut la sat”, autorul volumului deplânge, prin lacrima cuvântului, soarta țării vândute bucată cu bucată și soarta, ireversibilă, a satului care și-a pierdut și veșnicia și sufletul.

Deși metafora - titlu nu apare explicit în text, este recognoscibilă, ca metaforă a creației, pornind de la cuvântul inexpressiv, înspre afectivitate și plăcere estetică, de la lumea rece, rațional-denotativă, înspre lumea sensibil - conotativă.

Poezia lui Răzvan Ducan devine, astfel, o imersiune într-un sine metafizic și, implicit, o emersiune înspre starea de grație, reproducând lumea ideilor într-o poveste caldă, umanizată, plină de culoare, palpabilă și sensibilă.

Un culegător de frumuseți

Debutant la 32 de ani, atât în revista FOAIA POPORULUI (publicație ce apărea la Sibiu încă din anul 1893, iar din 1945 ca Organ al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român „Astra”), cât și cu volumul de versuri *Michelangelice* (2008), poetul Lörinczi Francisc-Mihai este absolvent al Facultății de Geografie a universității clujene, profesor de geografie la Colegiul Tehnic de Industrie Alimentară «Terezianum» Sibiu și colaborator al unor prestigioase reviste culturale și literare românești, între care: ASTRA BLĂJEANĂ, DISCOBOLUL, EUPHORION, LEVIATHAN, LUMINA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ, MIȘCAREA LITERARĂ, PORTAL MĂIASTRA, RAPSODIA, VATRA VECHIE și altele.

Nicolae Dan Frunteleată preciza: «Cultura românească se descentralizează fără ca acest lucru să fie impus de cine știe ce normă europeană. Oamenii din zonele laterale, limitrofe, excentrice, ori cum vreți să le ziceți, simt nevoia să existe, să se exprime. Revistele literare sunt primul semn al acestui fenomen de amploare națională. Unele vor exista în continuare, altele vor dispărea, dar vor rămâne valorile pentru care ele au existat» (*O hartă a literaturii românești*, în Nr. 2/ februarie 2020 al revistei CURTEA DE LA ARGES). La ședințele lunare ale Cenaclului sibian «Radu Theodoru» sunt adesea prezenți și membrii familiei de intelectuali ardeleni-astriști al cărei cap este profesorul Lörinczi, fapt ce vine să confirme realitatea celor afirmate în citatul de mai sus, ca un adevăr în desfășurare. De asemenea, semnătura domniei sale în revista sibiană RAPSODIA, patronată de Cercul Militar.

Născut la 18 octombrie 1976 în comuna Bârgăniș, din județul Sibiu, Lörinczi Francisc-Mihai este un rafinat poet și eseist român, organizator de evenimente culturale și manager al Editurii CronoLogia din Sibiu, oraș în care locuiește împreună cu soția, cunoscuta cercetătoare prof. dr. Maria-Daniela Pănăzan, și copiii lor, Francesca. Poezia, «această îndeletnicire, cea mai nevinovată

dintre toate» (Hölderlin) i-a fost preocupare scriitoricească de căpătâi, după debutul cu *Michelangelice* din 2008 urmând, cronologic, alte nouă volume: *Preludii. Sonete* (2011), *Anotimpurile dragostei* (2012), *Cu metafore în rai. Poeme fără margini* (2013), *Zăbavă pe chaise-longue. Haiku-uri* (2014), *În fagure de rodii. Sonete* (2014), *Pe vremea secerișului* (2014), *Haiku. Poems* (ediție bilingvă româno-engleză, 2015), *Fizionomiile pietrei* (2017) și recent, *Colmatore* (Sibiu: Editura CronoLogia, 2020).

* * *

În această a zecea culegere de versuri a lui Francisc-Mihai Lörinczi, intitulată *Colmatore*, lexicul cult, presărat abundent cu termeni de specialitate, aleși din varii domenii ale științei «la zi», produce (și el) o distanțare impusă de autor, ca o barieră de siguranță, ca un scut energetic, dând impresia unei răceli augmentate pe de altă parte de economia de cuvinte cultivată de poet, probabil pe modelul extrem-asiat al lapidarității formei fixe poetice de tip «haiku». Prin extensie, austeritatea unui gen de «renga» pe o singură voce, am zice, o «tanka» de autor; o tângă lirică virilă, foarte personală. Permanentă această strădanie reușită de a sugera cât mai mult în cuvinte cât mai puține, iar notația atinge uneori valențe telegrafice: „ai libertatea/ de a nu fi liber// circul/ în libertate” (*circul*, p. 48). Paralela cu „circul” din istoria antică a sclavagiei – menționat de Juvenal într-al doilea secol al →

MIHAI POSADA

erei creștine, prin cunoscuta definiție «panem et circenses», din *Satirae*, X, 81 – se impune de la sine, fără alte cuvinte. Iar echivalarea acestui text cu o premoniție, în condițiile claustrării de teama noului Coronavirus, i-ar reduce adevărata dimensiune sociopolitică, de mai vastă perspectivă, în care situația prezentă pare doar vârful de aisberg.

O sintagmă prezentă cu repetiție devine siglă, sigiliu personalizat al volumului *Colmatate*: „lebedele de cristal”. Simboluri ale gracilității: „cu gâtul suplu ca vasele de Boemia” sau: „zborul neasemuit/ al lebedelor de cristal” (*lebaka de cristal*, 51), ele produc o manierizare formală, presărate pe tot parcursul cărții, în textele: *nubian* (p. 6), *piatra cu trei aripi* (14), *spărtură* (21), *piatra cu suflul* (22), *mânjii negri* (29), *iz* (35), *arena* (52), *haita* (72), *malahit* (74), *sihăstrie* (83). În contrastul impus de autor, cu acele: „lebede obeze/ care au uitat zborul” (*dezlipire*, p. 73), cele cristaline devin parcă mai suave, mai prețioase. „Lebedele de cristal” ale poetului Lörinczi Francisc-Mihai pot fi metaforele unui stol de vocale, ori altfel spus, poetica poemelor sale. Întâlnim o „rândunică de smarald” într-un poem «de stare» ce ni-l amintește pe Elytis (*omul metalic*, 16). Mai spre finalul volumului, găsim „lebedele albastre” (p. 101) cu „ouă de cristal”, cuibărind în Cassiopeia. Apoi aflăm și „aripi de cristal” în textul *umblare pe apă* (p. 16), inspirat de o lucrare din veacul al XIX-lea a pictorului german Anton Dietrich, mai patetică decât «Pluta Meduzei» de Géricault: «Christ Calming the Tempest/Hristos potolind furtuna», una din minunile lui Iisus consemnată în *Evangheliile după Matei, Marcu și Luca*, tablou ce va inspira un vitraliu la Stanford Memorial Church ridicată în California, în timpul Renașterii Americane (1876-1917), o biserică dedicată lui Leland Stanford în centrul Universității Stanford, de soția sa Jane, la 1890.

Avem viziunea poetică a unei *kaironomii* (de la *kairos*, în greaca veche) – ocazia propice minunii. De altminteri, la pagina 10, un text este intitulat chiar *kairos*, cu explicitarea: „timpul privilegiului”.

Vocalele zborului etericelor „lebede de cristal” explicitează **sedimentarea** poemului ca fenomen

natural, firesc deși de sorginte cerească, observabil și prin nimic hermetic, misterios, ascuns, ci (re)prezentând-o în vers de insolită frăgezime: „din inima pietrei/ ieșeau stoluri de lebede de cristal/ dar dacă priveai atent puteai/ vedea/ cum se așeza/ grijuliu în cuib/ poemul” (*poemul*, 118), sau: „și aștept zborul lebedelor de cristal/ în zori îngerii modelează pe nicovală cu barosul/ bulgări de aur/ în atelierul vechi de fierărie al străbunicului meu/ pândesc poemul/ când își aprinde dinții de cal pe nicovală ca să îi vad cum/ mușcă din gândul proaspăt ca o/ pâine de casă” (*gând proaspăt*, 100).

O altă particularitate a scrisului poetic la Lörinczi Francisc-Mihai constă în repetiția obsedantă a unui cuvânt-cheie, cuvântul-pecete „colmatate” care dă titlul întregului volum compus din sedimentări și pe care îl găsim, fie în versul inițial: *babel II* (44), *clovni* (82), *refuz* (93); fie centrat în mijlocul textelor: *revărsare* (38), *fagurii tăcerii* (90), *piatră* (97), *noaptea* (99), *gând proaspăt* (100), precum și de cele mai multe ori singur, în ultimul vers, ca un soi original de poantă finală cu efectul «scholiei» din textele antice și cântările versificate medievale: *mânjii negri* (29), *carierea* (37), *holda* (41), *furibund* (53), *aluvioni* (59), *efectul 3D* (67), *haita* (72), *îngeri de apă* (76), *balaurul* (79), *sedimente* (103), *lalele de nea* (109), *mâlul* (115).

În textul *pneuma* (p. 77) intervine glorios ironia, altminteri pasăre rară în economia întregului: „șoaptele erau de piatră/ cuiburi minerale care se prăbușesc/ din versantul abrupt după o meteorizație intensă/ lebede de cristal zburau liber/ din cuibul de stâncă [...]/ nimeni nu a bănuț că era vorba de o expirare dureroasă/ din/ pneuma”, întrucât dublul sens al cuvântului „meteorizație” care poate să însemne deopotrivă, potrivit dicționarului, **1.** Totalitatea modificărilor fizice și chimice suferite de roci în contact cu atmosfera și **2.** Meteorism, balonare, flatulență, iar „pneuma”, în filosofia stoică ar fi chiar spiritul divin care animă lumea, ordonând-o și dirijând-o, un termen grecesc ce înseamnă «suflu» și de aici impresia de licențiozitate poetică înregistrabilă sub semnul unei fine ironii, ca o figură de stil. Dar în volumul sobru, fără glume, găsim și o pneuma

abordată cu atitudine pioasă: „și mai este cineva/ nevăzută/ respirând în mine” (*sunt eu*, p. 111), inducând presupunerea că ironia sesizată ar fi chiar involuntară.

Interesantă viziunea renașterii în „trup” a textului, metensomatoza ca stare permanentă, proteică, a poemului ce se rescrie pe sine la infinit (*poezie cu trup*, 80). Cuvântul se țese în spatele unor „ițe de o curăție liturgică”, poemul ca o urzeală năvădind viața înseși a fiecărei făpturi, cu divină predeterminare. Poetul consideră existența o predestinare echivalată în „versul alb al vieții” și desconsideră ca pe un artificiu burlesc în comparație cu poezia firii, căutările formelor fixe, facilitatea rimelor sonore, în pandant la dojana eminesciană a goalelor cuvinte ce sună din coadă: „lumea caută rime”, conștient de îndrăzneala pe care și-o asumă, de pedeapsa ce se abate asupra-i ca oprobriu în urma rebeliunii contra-rutinei la care face apel: „când gândești divergent ceilalți te condamnă/ rutina e decret/ balaurul cântă cum vrea el/ un marș fără fantezie/ doar obediență” (*obediență*, 81). Astfel, o metaforă intens cultivată în straturile poetice ale volumului *Colmatate* este balaurul, simbol eteroclit aici, asimilabil «fiarei» apocaliptice sau, mai explicit, iraționalului colectiv dirijat cu malițioasă raționalitate: „azi balaurul și cei o mie de clovni conduc/ lumea” iar versul final „colmatate” cade cum ghilotina, baraj al vieții (*clovni*, 82). În textul *sihăstrie*, omniprezența „lebedelor de cristal” își falfăie și scapără vocalele ca semne sonor-luminoase ale unei înfiorate speranțe finale: „balaurul [...] într-un târziu se va retrage în/ sihăstria/ pietrei/ ca să vadă ultimul zbor al/ lebedelor de cristal” (83). Un tandru animism încununat de iubire creștină aflăm într-un text de lirism abundent: „inima mea și bobul de grâu din spic sunt/ surorii/ ele aud dincolo de lucruri/ un clopot în mine pâinea/ tu nu auzi inima mea cum bate/ în tine” (*clopot*, 84). Motivul e simplu: poetul născut la Bârgăneț crede ființial: „în tandrețe/ și în candoare” (*pescurire*, 85), fericirea pentru el nu e decât o „colmatate” umilă, de „lucruri mărunte” (*fericirea*, 86). Numeroase trimiteri, contextualizări, imagini cristice înfloresc poetic: „rubinul din noi/ vin de la Cana Galileii” →

(dar, 88), „floarea-soarelui lângă lanul de cucuruz/ pare/ Mântuitorul vorbindu-le oamenilor” (*grup statuar*, 89), „harfa lui David” (în *haita*, 72 sau *fruct*, 110); păgânizarea în desfășurare a unei contemporaneități tot mai abrupt secularizate, ateizate forțat prin manipulare (*șarpele de aur*, 27), dilema împovărării cu materialitatea demonului grecesc Mamona (*lingou de aur*, 40), ori gura protector-captatoare a chitului transfigurată sărutului aferent în taina/misterul nașterii (*calcit*, 98), sau reeditarea zărilor aurorale ale Genezei (*noapte*, 99).

O licență poetică ce transformă substantivul rodie în verb poate avea efecte notabile, de augmentare semantică: „știu că în abisuri neumbrate/ cu fast își rodie rubinul/ și bea lumini din stele” (*oglină*, 92). O alta ar fi includerea la modul «textualist» a unor sintagme în limba germană fără vreo subliniere: „spiegel-spiel” (joc de oglinzi), în același text în care un alt cuvânt aparținând lexicului german apare scris cu italice: „în rotirile *Ringelspiel*-ului” (*oglină*, 92). Sau: „poemul e *full* ochi plini cu sedimente” – o nefericită redundanță (*sedimente*, 103). Se remarcă prezența frecventă a imaginilor conținând lanuri de maci, codri din spice de grâu și sfinte albine; cea mai frumoasă rostire despre aurul dulce din fagurii curăției, între celelalte **Colmatări** poetice poate fi aceasta: „mi-a nins în inimă cu albine de munte” (*ninsoare*, 95). Des utilizată e cratima-catalizator, multiplicatoare de sens în alcătuirii ca acestea: „co-chilie primară” în *aluvioni* (59) și „co-chilia tăcerii” în textul cu titlu ce face uz de același procedeu: *stră-vedere* (68).

Martor, mărturisitor, poetul notează comparativ sentimente diverse de «ieri» și de «azi», geopolitic enumerate: *supra-vegheat* (24); chiar neliniștitoare stări actual-angoasante ale unei captivități denunțate acuzator: „într-o captivitate *politically correct*l orgile roșii lăcrimează” (*badlands*, 19). În contextul actualului program-experiment de dizolvare a statelor-națiune, când Jean-Claude Juncker, încă președinte al Comisiei Europene, îi numea în mai 2019, cu prilejul alegerilor europarlamentare, pe suveraniștii europeni (membrii partidelor anti-sistem): «Acești

populiști, naționaliști tâmpiți, [care] își iubesc țările...», Lörinczi Francisc-Mihai exprimă firescul unei reacții încă omeneste, cu fin simț al satirei amare, de un cutremurător vizionarism: „în timp ce zâmbea/ robotul a rămas cu gura încleștată/ europoem la început de secol XXII” (*empatie*, 119) – o cutremurătoare viziune poetică la afirmația puternicului om de afaceri nord-american și propagandist al Globalizării, David Rockefeller, fondatorul Standard Oil: «Tot ce avem nevoie este o criză majoră, iar națiunile vor accepta Noua Ordine Mondială», într-un discurs din 23 septembrie 1994, la un dineu al ambasadurilor ONU.

Dacă «peștera platoniciană» lasă să fie descoperite fascinante „speleoteme vechi” pline de vrajă (*calcit*, 98), până și dialectica hegeliană e percepută natural, în mirabila amintire a originilor: „grohotișuri răni deschise în cercul glaciari/ în spărtura caldă a pietrei lebedele și laptele proaspăt/ muls/ ca o ispită a spiralei” (*piatră*, 97).

Din gust pentru termenii rari, de jargon aparținând în special științei geologiei, se face uz de barbarisme, pe lângă alte cuvinte exotice culese corect, cu italice: „*river running*” (*caiac*, 108) pentru condimentarea textului comis de un geograf, rezultatul putând fi o ambiguizare, fie în text, când bunăoară pentru cuvântul german este folosită chiar majuscula inițială improprie limbii române: „Henklesch-ul” pentru care avem echivalentul «lichiu», dar nu i se conferă același statut și substantivului de limbă engleză din titlul *pattern* (p. 31), pentru care în românește avem sensuri multiple: «exemplu», «model», «tipar», «mostră», «mod», «fel», «desen» sau «structură lingvistică»); fie numai în titlu: *badlands* (19), *wadi* (75) – pentru care lexicul românesc folosește existentele: «regiuni rele», respectiv «vale seacă» sau «ued».

Procedeu stilistic predilect al discursului poetic la Lörinczi Francisc-Mihai este **enumerarea**. Poetul enumerează aproape cu fiecare vers o imagine, o perspectivă, o idee, înseilându-le toate într-o poezie. Tehnic, atunci când nu este nevoie de largă respirație a unui poem, enumerarea poate fi redusă la un singur vers, o singură expirare ce

spune totul: „de-ținut liber” (*simetrie*, 34). Dacă, potrivit dicționarului, «sinadelf» înseamnă un monstru dublu cu un singur cap și trunchi dar cu opt membre, iar «aletheia» (adică: «adevăr», în limba greacă) semnifică modul conceptual-cauzal de motivare a întregii existențe, gradarea poetică a enumerărilor produce un crescendo întru «misterul» blagian «și revelarea» ritmat-ciclică a acestuia, prin sesizarea amprente repetabile „în ochii fractalului” (*synaesthesia*, 91). Contaminarea cu atmosfera blagiană și prin extensie rilkeeană se manifestă firesc în versurile lui Lörinczi Francisc-Mihai care împărtășesc statornică «liniște între lucruri bătrâne», asemeni poetului din Lancrăm și de la care împrumută termeni filosofici consacrați: „răstignit de propria metaforă/ cu dovada în mâinile flămânde/ revelând misterul” (*badlands*, 19), „în fiecare zâmbet solar reflectarea/ misterului” (*synaesthesia*, 91), „unde stau ninsele mistere în brazdele de iarbă” (*maci*, 94), ori de celebră rezonanță poetică: „și privesc luciul apei la obârșii” (*oglină*, 92). Camilpetrescian, când afirmă: „aud idei”, sau: „văd cuvinte nescrise încă” (*idei*, 96), poetul rămâne un blagian cu sufletul pentru totdeauna juruit pământului natal, invocat în diverse moduri, urmând și actualizând tradiția literară a unor clasici poeți ai satului cum George Coșbuc sau Octavian Goga: „mi se face dor de fântâna de acasă”, „ce rădăcini adânci au casele de acasă” (*maci*, 94). Nu se sfiește să introducă toponime natale, încercate cu valoare mondial-etnoculturală și desigur particulară oricui are și prețuiește un loc, un nume, un Dumnezeu: „pârâul lui Matisz” (*acasă*, 70), „apa Hârtibaciului” (*ne-mișcare*, 87; *mocănița*, 104), „inima Transilvaniei” (*malahit*, 74), „casa părintească din Bârgăniș” (*ninsoare*, 95); iar matrice contextuală rămâne „cercul glaciari” (97).

Prin aceste enumerări în avalanșă se creează o stare de șoc destul de puternică, generând un efect de atracție a lectorului.

Avem a face, prin enumerările de care vorbeam cu titlu de inventar strategic, cu o aglomerare bine dozată, o **sedimentare** de «figuri poetice» care, în final, **colmatează** producând efectul dorit, imaginea pe care autorul a gândit-o și a simțit nevoia să o →

transpună în vers. O sedimentare de trăiri «colmatate» în imagini plastice alcătuiește POEMUL în această carte de versuri: „vase de preț/ pline/ cu aparențe” (*colmatare*, 25); alte splendide exemple: „după un zbor prelungit pietrele s-au lăsat/ pe fundul lacului glaciuar [...] / tăcerea [...] / se desprinde de pe amfiteatrul osos/ ca o haină veche pe care o arunci de pe tine/ rămâne doar cortul/ autohtonul/ apoi urmează colmatarea” (*aluvioni*, 59), „ca o nălucă noaptea [...] / bălțește în tine ca o negură/ grea/ și necunoscută/ sedimentul” (*sedimentul*, 65), „clovni rîd cu chipuri destrămate/ iar memoria încarcă fantasmă din trecut/ suicid” (*suicid*, 106).

Lörinczi Francisc-Mihai,
(*Colmatare* – (Sibiu: Editura CronoLogia, 2020).

În clipa visului trecut...

Cum orice lucru frumos e binevenit, chiar dacă mai târziu, Ioan Mugurel Sasu prezintă cititorului volumul de poezii „*Lumina toamnelor târzii*”, ed. PIM, Iași, 2019, apărut sub egida Asociației Universul Prieteniei, președinte Rodica Rodean. Alte volume de autor: *Bătrânul*, Ed. Miorița – Câmpulung Bucovina, 2005, proză; *Dora și alte povestiri*, Ed. Miorița – Câmpulung Bucovina, 2007, proză; *Alături dar nu împreună*, Ed. PIM Iași 2014; *Robinetul*, Ed. PIM Iași, 2017.

Volumul cuprinde 3 părți: 1. Versuri; 2. Folclor de bodegă; 3. Tentative nipone.

Iată câteva titluri de versuri: *Speranță de toamnă; Uneori, seara; Nu mă lăsa să plec; Ecouri de toamnă; Adio, tinerețe; Rugăciunea unui ateu; Seară de primăvară; Strada nopții; Melancolie; Pustiul etc.* Îndatorat clasicismului, I. Mugurel Sasu construiește fiecare poezie, cu mîgală, căutând în „fibra” cuvântului armonia interioară, rima, ritmul.

„Te rog nu mă lăsa să plec / La tine-n casă-i liniște și bine / Minutele se scurg și trec, / Ce scurt e timpul lângă tine... / Te-aș săruta, de-ai vrea, pe păr. / Pe frunte, poate și pe umăr. / De ce să plec, aici miroase-a măr / Și-a flori de toamnă fără număr.” (Nu mă lăsa să plec).

Flacăra lirică arde domol, asemenea focului din vatră, în pâlpâiri unduioase și calde. Sufletul poetului, deschis spre reverie, se lasă subjugat de atmosfera ce-l înconjoară, de miresme, sperând că ea va face un singur gest, spre a-l reține. Cuvântul, purtând străie de culoarea argintului vechi, conferă versului valoare și profunzime. Titlul volumului „*Lumina toamnelor târzii*” are o simbolistică aparte: un anotimp al marilor schimbări, al acumulărilor spirituale, dar și al declinului, al neliniștelor cauzate de trecerea timpului. Lumina este blândă, melancolică, adesea, ca o pactizare cu frământările poetului, încercând, parcă, să-l ajute să înțeleagă rostul lumii, efemeritatea a tot ce există. „Știu că-i târziu, că totul trece”... Omul, din păcate, nu reușește să-și depășească condiția de prizonier al timpului limitat. Va fi o zi când focul va consuma amintirile.

Conștient de vremelnicia lucrurilor, acesta suferă: în adânc de suflet, în umbra clipelor stinghere. Rana nu se vede, dar, în tăcere, se extinde. Tăcerea, ca orice tăcere, implică o mutație interioară. Acolo, se produc „rupurile”, curgerile în deșert. Să strigi? Inutil să fii vehement în deșert. „Aș vrea să strig, să spun cu voce tare, / Să smulg din piept acel taifun / Ascuns de dureroasa ferecare.” (E doar o șoptă). Poezia este flacăra, descătușare de forțe, spovedanie și eliberare din spirala gândului prins în mijlocul furtunii. Este mângâiere, uneori. Starea de extazie, de ieșire din

sine, de uniune cu absolutul este „evitată” cu delicatețe, alteori, vag sugerată. „Dacă ideile suprarealiștilor sunt, uneori, interesante, opera lor poetică e un morman inform de material susceptibil să devină poezie, să fie prelucrat” (N. Balotă – Arte poetice ale sec. XX). Un adept al versurilor scurte, tăiate din stânca imaginarului, de altfel, chiar el un om al muntelui... a întors privirea de la acel „morman inform” de cuvinte, preferând semnificația imediată, ca o oglindire într-o apă limpede. Rareori, plonjează în metafizic, în abstractul frazei. Realul este mult mai pregnant, cu impact asupra sensibilității trăirilor. Temele fundamentale regăsite în volum sunt: nostalgia, vremelnicia, pustiul clipelor, dorul, speranța târzie, tristețea nopților, regretul, iubirea etc. Trecerea timpului este acut resimțită de poet.

„Cu a gândului privire/ Străpung anii ce-au trecut. / În această irosire/ Jertfă timpului pierdut, / În noianul de-amintire/ Chipul, vorba, poate gestul/ S-au pierdut, s-au estompat...” (Uneori, seara). Dorul este un sentiment complex, profund, nedefinit, dorință puternică amestecată cu nostalgie și neliniște, stare de suflet chinuitoare. E locul te taină unde sălășluiește amintirea.

„Mi-e dor de clipele ce dor/ Rămase în trecutul lor”; sau:

„Aș vrea de inima-mi s-ascult: / Să fiu în fața ta tăcut, / Purtat de dorul meu durut / Și cu privirea ochii să-ți sărut.” (Dor). ”Eu te iubesc încă sperând” e declarația de iubire în care poetul mai crede, chiar dacă frunza toamnei se așază peste toate... „Eu îndrăznesc acuma, doamnă, / Să îți dedic iubirea mea târzie”. Cum e iubirea târzie? Cumva, mai potolită, fără excесе... Poetul este adeptul plimbărilor sub clar de lună sau „pe strada plină de lumină / Cu palma ta ascunsă-n mână”, acest gest considerat a fi plin de gingășie și iubire tainică. Departe de trăirile „furibunde”, de vâlvătăi care să facă sufletul scrum, caută mereu o cale de echilibru, de împăcare cu sine, undeva la întretăierea a două cuvinte blânde, lipsite de răzvrătire, fără repercusiuni iremediabile în straturile profunde ale ființei emotive.

Poezia este un dar, un har. Momentele de revelație sunt rare, cum rare →

VALENTINA BECART

sunt nestematele. Există o esență supratemporală a poetului, prin care se intră în contact doar printr-un har, o *gratia gratis data*, o „favoare a zeilor” specială. Muza Euterpe este „acuzată” uneori: „*Și m-ai lăsat la margine de drum, / Să măzgălesc hârtia, ca acum, / Cu niște biete rânduri sterpe*”... (**Euterpe**).

Sigur, nimic fără speranță. Speranța este cea care întreține flacăra inimii, sentimentul care conferă zilei ce vine... un sens, o nouă dimensiune. „*În așteptare mi-e speranța / Cu care clipele-mi petrec. / Va fi? / O zi când toate avea-vor rost? Și tot ce încă nu a fost / Va fi?*” (**Depart**). sau: „*De-ai ști, de-ai ști / Cum pasu-mi rățacea / Pe străzile pustii / Sperând venirea ta.*” (**De-ai ști**).

Poetul vine în dragoste, ca și în viață, cu o viziune sublimă și pură, de unde și marile decepții. „Singura formă de iubire eternă, incoruptibilă, posibilă... este fantasma. În iubire, suprema realitate nu este niciodată individul, ci cuplul, desființarea reciprocă a entităților sufletești, reîntrunirea lor într-o unitate superioară. „Poezia, ca și iubirea, are nevoie, adesea, de un mediu propice. Astfel, natura, cu toate frumusețile și furtunile ei... influențează starea poetului, îi umple sufletul de lumină sau neliniște. Înțelegând graiul naturii, se înfrățeste cu aceasta, ori de câte ori își caută liniștea interioară. În fața frumuseții, sufletul devine captiv, sorbind din gingășia fiecărei clipe așternute în cale. Sigur, iarna, frigul induc o altfel de stare: „*În letargie gândurile cad / Când viscolul se-agață de ferestre. / În noaptea asta e mai frig ca altădată / Și frigul mi se pare mai hain, / Fereastra e-nghetată toată, / Iar frigu-n casă e stăpân deplin*” (**Frig**).

Primăvara, anotimpul marilor vise și elanuri, nu este uitată: „*Au înflorit castani în Sărărie / Și atât de multă floare au, / Încât pentru moment îi dau / Iluziei statut de fericire.*” (**Primăvară ieșeană**) sau: „*Plină de blândețe luna / Face pasul indiscret / De a lumina poiana / Unde pașii sunt buchet.*” (**Seară de primăvară**). Timpul se rostogolește și întreaga percepție a vieții se schimbă. Astfel, cântecul de lebedă devine cunoscut poetului care știe (mai mult ca oricând) că nimic nu dăinuie. Totul de destramă, se risipește, chiar dacă „*iubirea îl cântă în suflet zidită*”... „*Un cântec de lebedă aud uneori /*

Seara-l aud, ba chiar și în zori, / Eu notele triste nu voi să-i ascult, / Dar știu că există demult mai demult.” (**Nemilos de târziu**).

Simbolistica cuvântului poartă vâlul subțire al transparenței, exprimarea este lipsită de ascunzișuri, de trimitere pe drumurile întortocheate ale metaforei. Clasicismul abordat în scriere denotă meșteșugul și disponibilitatea poetului spre forme noi de exprimare. Poezia, această „*lacrima a privighetorilor care au ostenit toată noaptea cântând*” (L. Blaga) este, până la urmă, și visare. Visul este starea care exaltă sufletul. În vis, totul este posibil, totul se poate întâmpla. Dar, vai, „*de ar fi fost vecinic visul*” ... abisul s-ar fi estompat și cei doi ar fi devenit unul, poate... „*Te-am visat că mă visai / Când în visul meu erai, / Ca-necatul de un pai / Eu m-am agățat de visul / Care-nvăluie abisul / Ce se află între noi.*” (**Te-am visat**). Poetul, după ce viața întreagă a alergat după un Vis, gata ricând să strivească sub tălpi mărăcinii drumului – privește cu neliniște și melancolie spre clepsidra care, fără milă, își cerne timpul într-un spațiu al uitării. „*Nu caut, nu vreau, nu aștept / doar vise haotice mai zboară.*”... (**Melancolie**).

Un alt sentiment prezent în scrierile lui Ioan Mugurel Sasu e acela al singurătății. Teama de singurătate e sugerată într-o manieră elegantă, fără lamentări excesive. Atunci când vremea devine ostilă, când „*vântul taie*

Ana Ranete, Flori

dușmănos”, acest sentiment se acutizează, se agravează, produce o răscolire în suflet.

„*Să mă ascund? Nu pot, / N-am unde / Și cu privirea caut fără șanse / Un loc al meu, nu ziduri, / Ci o armură pentru gânduri, / Un adăpost de tainică fereală / În care cu sfială / S-aștept un gest de nicăieri.*” (**Singur**). Răscolind în „*bezna dinăuntru*” mai caută urmele unor sentimente estompat, cu speranța că „pustiul” va căpăta o altă înfățișare, va deveni înfloritor, peste noapte.

„*În singurătate-mi stau / Doar privirea mai cutează / Căutând prin întuneric / Loc de reazem pentru frunte.*” (**Capitulare**). Descoperim în lumina poemului – umbra unui gând tensionat, temător... Privind din miezul de foc al amurgului, viitorul își pierde din strălucire, viața nu mai are aceeași vitalitate: lipsește speranța unor noi zboruri, locurile, altădată însorite, care îndemnau la visare, astăzi, peste ele doar „*fășii de beznă cad tăcute*”. „*Ești prisoselnic pe trotuar / Și tot mai triste, tot mai sumbre / Par clipele din viitor*”... (**Prisoselnic**).

Gândul caută totdeauna în trecut, acolo unde elanul tinereții nu cunoștea margini. Astăzi, „*Cade-o lacrimă, cad două / Pașii parcă s-au rărit.*” Exaltarea trăirilor, angoasa, extazul metafizic, sfâșierile lăuntrice sunt stări ținute la o oarecare distanță de mâna care așterne versurile pe hârtie. Clevetirea, intriga, prostia, „mahalaua” ... se regăsesc printre rânduri, toate acestea conturând realitatea poetului, spațiul ce-l face deosebit, îl separă, dar îl și unește, vrând nevrând, cu mulțimea din care face parte.

Tanti Tunde e un poem care evocă un timp trecut. Țesătura fină a textului sensibilizează, versurile predispunând la complexe trăiri, gândul oprindu-se o clipă (spre a medita) la strada astăzi „*pustie*”, sumbră, cu „*bătrâni neputincioși*”...

„*Eram noi, copii sărmani, / Cu noroi pe haine rupte, / Cu ochi mari și fețe supte, / Prea bătrâni la pușini ani. / Venea clipa cea frumoasă / Dintre zile imunde, / Când eram chemați la masă / De vecina Tanti Tunde.*”... Astfel, poetul Ioan Mugurel Sasu vă invită la „*cina cea de taină*” a cuvântului așternut în versuri - spre a vă împărtăși din „*Lumina toamnelor târzii*”...

„UBI BENE?... UBI PATRIA?...”

ȘI NEVOIA UNUI TITLU ATIPIC

Așa cum romanul **Ubi bene?... Ubi patria?...** (apărut la editura Grinta, 2019) este, cum precizam în recenzie cu titlul *Un roman al emigrării și al celor mai acute întrebări*, apărută în *Vatra veche* nr. 10/ 2019, unul atipic, atât prin construcție, cât și prin finalul deschis: „Ubi bene, ibi patria, spusese Padre, cu resemnare. Dar, care... Ubi bene?... Ubi patria?... Trebuie să-l caute pe Padre! SEQUITUR SPECTACULUM MUNDI” (p. 202), tot așa și titlul acestuia este unul pe măsură, el însuși în loc să fie o „mise en abyme”, parând a conduce cititorul în acea lume așezată, pe care o indică dictonul latin, sugerează o „sortie de abyme”.

Mai întâi de toate, trebuie menționat că în componența titlului, derutează recurența adverbului interogativ de loc „ubi”, total opus adverbului relativ, prezent în alcătuirea dictonului *ubi* (bene), căruia îi corespunde adverbul de loc *ibi* (patria). Pe de altă parte, deruta cititorului neexperimentat continuă văzându-și asaltată atenția de o dublă interogație, urmată de greaua încărcătură a punctelor de suspensie: „Ubi bene?... Ubi patria?...” Știind că, de cele mai multe ori frazele interogative au în literatură, o încărcătură semantică mult mi bogată decât frazele asertive, alcătuirea simplului text, eliptic și el de predicat, asemenea enunțurilor de tip paremiologic, reprezintă de fapt, prima provocare forte. Prin urmare, până să răsfoiască volumul propriuzis, cititorul inocent trebuie să se mulțumească doar cu propriile-i întrebări, ca răspunsuri la interogațiile-săgeți de foc din titlu. Adică, de ce nu „Ubi bene”, și tocmai „Ubi bene?” și de ce „Ubi patria?”, în loc de „ibi patria”?

În sfârșit, să presupunem că cititorul nostrum nu se mai poate răbda și purcede, în sfârșit, la răsfoitul lent al primelor pagini, pe care le citește cu atenția cuvenită. Lectura primelor 60 de pagini cel puțin, îl va „relaxa” în mod cert, acestuia părându-i-se că are de a face numai cu o *mise en abyme* (1),

ca în *Iona* lui Marin Sorescu, la care face aluzie Gabriel Petric(1), citând eseurile subsemnatului cu privire la *Iona* marelui dramaturg bulzeștean. Neștiind că titlul la care va trebui să privească din când în când, pe furate, fără să știe ce-l așteaptă, prefigurează o *sortie de abyme*.

Ei bine, încă dintru început, înainte de a redacta eseu anterior, la începutului lui mai 2019, alcătuirea titlului m-a dus cu gândul, pe de o parte, la acea „spargere a acoperișului casei” (2), la care face referire Mircea Eliade, iar pe de altă parte, la ieșirea din absurd a lui Iona, prin spargerea ultimei burți din finalul metadramei omonime a lui Marin Sorescu: „- (*Scoate cuțitul.*) Gata, Iona? (*Își spintecă burta.*) Răz bim noi cumva la lumină” (3).

Raportat la „spargerea acoperișului” (4), titlul romanului de față ar putea semnifica nu tocmai o ieșire dintr-o lume la fel de imprevizibilă, ca cea în care se mișcă personajele acestuia. O ieșire, am zice, dintr-o lume a absurdului (și aici), într-o lume nicidecum lipsită de absurd. Ieșirea la care aspiră Ressa, se dovedește a fi în final, o plonjare într-un previzibil care de fapt rămâne mai departe, însuși Imprevizibilul purtând o altă mască, printre miile de măști, una încă necunoscută. Aceasta, cu toate că Ressa, atât ca martor al multitudinii de drame provocate fie de „mica migrație”, fie de „marea migrație”, cât și ca personaj-receptacol – instanță narativă de primă mână, angajată în redactarea unei scriituri (de unde tenta de metaroman a lui *Ubi bene?... Ubi patria?...*) despre avatarurile căutătorilor „unei lumi mai bune”, sparge mitul dictonului latin, în care

se închide o lume, și asemenea protagonistului sorescienei *Iona*, plămădește un alt mit - mitul ambiguității, al nesiguranței și al ieșirii fără de ieșire.

Dar să mai facem un ultim efort și, reluând lectura, să urmărim care sunt semnificațiile textului, aflat într-o permanentă relație cu titlul atipic:

„...Vocea episcopului vicar rosti:

- Don Padre, cu cei 50 de ani de ordin, Don Marco... Don Lorenzo... Don...

Niciun cuvânt în plus despre activitatea și meritele lui Padre. Nimic despre lupta lui pentru integrarea creștinilor în lumea creștină...Nimic despre complicațiile survenite în viața sa, despre persecuția la care a fost supus pentru misiunea lui de preot creștin ce apăra creștinii... Nici despre reabilitarea lui, nici despre omenia lui. Nimic, doar numele și anii petrecuți în ordin. Ressa părăsi catedrala cu o ușoară părere de rău pentru Padre...

*

Se întoarce în țară, hotărâtă să scrie despre el. Confruntată însă, cu tevatara cotidiană și profesională a propriei vieți, proiectul scriitoricesc întârzie. Trecură câțiva ani buni, legătura cu Padre s-a pierdut, nici nu mai știa cum... Nu mai avea să afle despre cum și-a încheiat existența. Îi răsuna în minte doar cuvintele Janei:

- A murit Padre, a murit...Nu mai știu nimic despre el, nici unde-i îngropat. Poate că la parohia unde-a slujit ultima dată...Știu de la Mircea, profesorul de la noi care-i aducea mereu români, să-i ajute, că a stat o vreme la azil... Apoi, așa am auzit, că s-a stins, dar cine știe, poate mai trăiește...

Ubi bene, ibi patria, spusese Padre, cu resemnare. Dar, oare...Ubi bene?...Ubi patria?...

Trebuie să-l caute pe Padre!

SEQUITUR SPECTACULUM MUNDI” (*Ubi bene?...Ubi patria?...* pp. 201, 202).

Finalul romanului, după cum se poate observa chiar și la prima vedere, este format din mai multe paragrafe, primul fiind chiar partea din urmă a „pomelnicului” rostit de episcopul vicar, în timp ce al doilea paragraf este unul narativ, axat fie pe adjective pronominale de →

NICOLAE SUCIU

negație: „niciun” și pe pronume negative: „nimic” reluat de trei ori, fie pe negații, spre a surprinde covârșitoarea dezamăgire a Ressei, în fața gafei făcută de episcopul, partizan al unei biserici, care apărându-i pe migranții necreștini, prin pedepsirea lui Padre, lovește în însăși dogma creștină de bază, respingând ocrotirea migranților creștini, cărora faimosul părinte, în război și cu legile europene, le oferea găzduire. Nu sunt de ignorat nici termenii ca: „activitatea”, „meritele”, „lupta”, „misiunea”, „omenia”- sugerând tot atâtea virtuți ale lui Padre, și nici termenii ca: „persecuția”, „complicațiile”, „reabilitarea” – alte substantive comune, cu rolul de a viza amara viață a acestuia.

Partea a doua a finalului propriu-zis cuprinde alte texte diferite: unul narativ, în care aflăm câte ceva, atât despre neputința personajului principal de a-și reveni din debusolarea cu care revenise acasă din Italia, cât și despre flagelarea din motive obiective, a relațiilor ei cu Padre. Cel de-al doilea text este unul dialogat. Ambiguitatea mărturisirii Janei este cea care va dirija indirect, cititorul spre cele din urmă nelămuriri și spre reevaluarea titlului: „Apoi, așa am auzit, că s-a stins, dar cine știe, poate mai trăiește.” Pertinente sunt și aici, punctele de suspensie care marchează pe de o parte, incomensurabilul regret al Janei, iar pe de altă parte, firicelul de speranță al acesteia.

În sfârșit, un alt alineat component al acestui roman, reia problema titlului care de fapt este o parafrază a cuvintelor lui Padre: „Ubi bene, ibi patria, spusese Padre, cu resemnare”, ceea ce semnifică nevoia personajului de a se reîntoarce, cu toată reținerea față de mai marii lui, slugi ai legilor *Cetății terestre* (vezi Sf. Augustin), la o lume funcționând în parametri normali. Resemnarea lui, care poate surprinde prin „ibi”, patria nevăzută în care va merge, adică *Cetatea celestă*, trădează și o ușoară ironie la adresa vechii devise, hodorogită cum e, a dictonului (5), praf aruncat în ochii veteranilor de război împroprietăriți de autoritățile romane ale acelor timpuri.

Următoarele enunțuri sunt unul marcat de interogațiile proprii titlului: „Dar, oare...Ubi bene?...Ubi patria?...”, conjuncția adversativă

„dar” și punctele de suspensie sugerând mai departe, starea sufletească de nebuloasă a Ressei, relunând totodată ideea „spargerii acoperișului” pe care o indică titlul. Alt enunț este o frază exclamativă: „Trebuie să-l caute pe Padre!” care sugerează imperativul reluării dintr-o eventuală pură împăcare sufletească, a legăturilor cu „tatăl” sufletească al româncelor care, aflate

Ana Ranete, Vas cu flori

în țară străină și abandonate, nu avuseseră unde să locuiască.

Enunțul final notat cu majuscule: „SEQUITUR SPECTACULUM MUNDI !” împreună cu replica în engleză „...& the story of the world goes on...” aflată în tandem și redactată cu minuscule pe o pagină intenționat nenumerotată, au rolul de a produce deschiderea de care vorbeam la începutul acestui articol, repetarea spectacolului lumii și mai apoi povestea lumii care continuă, fiind condiții sine qua non. Astfel, titlul romanului surprinde și ideea cărților gata făcute de mai marii lumii, care întotdeauna au avut grijă să învețe muritorii de rând (morituri) să dea click pe SAVE-ul computerului vieții, în ideea de a-și salva măcar traiul de mâine-pomâine, neștiind că, în orice moment, dincolo de acel cabotinic SAVE, se poate ivi un NOT RESPONDING, propriu unui „paradis în destrămare” sadea (real/fictiv), adică lumea de azi în carne și oase, în care doar i se dă cetățeanului senzația că trăiește în pace și cu ideea că odraslele lui vor avea un viitor asigurat.

BIBLIOGRAFIE ȘI NOTE:

Gabriel Petric în *Viziune și spirit TRAGIC în literatura română*

a secolului XX, ed. Limes, 2014: „Sunt apoi, de menționat critici ca Nicolae Suci, care scot în evidență fenomenul de *mise en abyme* prin raportare la Godel și Esher (Nicolae Suci, „*Jona lui Sorescu și arta abstractă*”, în Ligia Csiki, Attila Csiki (coordonatori), *Între coperișele școlii, vol III, Calitate și modernitate în învățământul de azi*, Cluj, Editura Fundației Alfa, 2013. A se vedea și eseurile acestuia consacrate piesei *Iona* din volumul *Obsesia arhetipului* (Cluj, Editura Fundației Alfa, 2012, pp.131)

1. Mircea Eliade, *Sacrul și profanul*, ed. Humanitas, 1992: „Imaginea spargerii acoperișului (casei) semnifică abolirea oricărei situații, alegerea, nu a instalării în lume, ci a libertății absolute, care pentru gândirea indiană, implică distrugerea oricărei lumi supuse condiționărilor” (pp 163-164).

2. Marin Sorescu, *Setea muntelui de sare, Teatru I*, Editura Art, București, 2006, p. 41.

3. Pentru omul modern, pentru care „cosmosul- devenit opac, inert, mat” (Mircea Eliade, ibidem) nu mai transmite niciun mesaj, iar transcendentul e o simplă gogoasă goală pe dinăuntru.

De aceea, atunci când acesta ar vrea totuși „să spargă acoperișul casei” (Eliade, id., p. 162), nu mai ajunge, ca omul arhaic, la „libertatea absolută (indiferent ce nume i s-ar da: nirvana, asamsharta, samadhi, sahaja, etc)” (Eliade, ibid.), ci trece dintr-o lume a derutei gata tatonate, într-o altă lume, cea a derutei imprevizibile.

4. Privit față-n față cu dictonul, titlul-antidicton pare a avea rolul de a opri „mașinăria” dictoanelor/ unele glisând în tagma lozincilor și a sloganurilor - carne de tun lingvistic și nisip în ochii proștilor mai mult sau mai puțin antici („Ubi bene, ibi patria”, „Ora et labora”, „Ubi panis, ibi patria”, „Nu ne vindem țara!”, „Acta, non verba”, „Noi muncim, nu gândim”, „Ceașescu, te iubim, că ca tine nu găsim!”), gata de a da pasărea din mână pentru cea de pe gard și sarmale de libertate gata confecționate pentru cei care încă mai cred în democrație.

5. Așadar, titlul e ca un fel de momeală aruncată de pescar în baltă în așa fel încât peștii, fascinați de ea, să n-o poată nici măcar atinge.

Metafora drept pildă

Supraviețuirea pe o tablă de joc relevă o adevărată paradigmă, o lume a ideilor după Platon. Noul volum al maestrului Gheorghe Andrei Neagu e o parabolă scrisă în stilu'i caracteristic, un prototip al lumii sensibile în care trăim și sensibilizate cu precădere de legăturile și opozițiile fundamentale ale unei societăți dominate de comandă și control al gândirii. Aparent, mai ales datorită numelor și locurilor bine conturate ale unei falii de timp și spațiu, suntem introduși în primele decenii ale erei comuniste din România. Structurăm întrebări, dăm răspunsuri, fără să realizăm că, în timpul lecturii, elaborăm, aproape interactiv, relația cu firul roșu al romanului, chiar dacă secvențele faliilor spațiale ori temporale se succed de-a lungul paginilor. Caracterul istoric implică cunoaștere; e pe undeva "pour les connaisseurs", amintind de experiențele trăite de autor.

Chiar dacă cele două planuri, tată și fiu, se desfășoară secvențial între un început și un sfârșit, la distanță de circa două decenii și care tind apoi să se întrepătrundă, între zona Romanului din Moldova și București, ele împlinesc între ele aria milcoviană dragă autorului. *Dăscălescu Dinu* – tatăl este un personaj puternic, capabil să înțeleagă și să reziste, capabil să se adapteze. În opoziție, *Paul* – fiul, rebel, nesigur și copleșit de visuri, înaintea în viață parcă adoptând prin experiențe metafora măgarului din fântână. Personaje bine conturate împletesc destinul tânărului avântat și dornic de a fi un strălucit scriitor printre neaveniți. Sărăcia și lupta de supraviețuire în toate mediile societății (industrie, agricultură, învățământ), printre oameni ai străzii sau în lumea literară a vremii cuprind personaje conturate magistral indiferent de vârstă ori dezvoltare intelectuală.

Sunt din nou impresionat de felul în care este prezentat rolul femeii în societate (*Magda, Steluța, Maia, Ildiko, Rozalia etc*), de sensul în care viciile și tabieturile caracteristice tuturor epocilor omenirii sunt descrise și încondeiate cu măiestrie de prozator - e o virtute scriitoricească, aceea de a putea înfățișa antiteza dintre frumos și urât, dintre obiectivitatea gândurilor și subiectivitatea

transpunerii acestora în viață. Spun că din nou, nu doar pentru că super-realismul abordat îl întâlnesc în proza lui Neagu cu tendințe nostalgice și pe alocuri revoluționare ci pentru că discursul epic curge natural. Nimic nu pare artificial în comportamentul și dialogul personajelor. E un previzibil tacit care răscolește imprezvizibilul și îl relatează la valoarea normalului. E paradigma vieții. Alte trăsături vădesc caracterul unic și capătă valorile unei monade întotdeauna invizibilă, virtuală, existând doar prin manifestările sale. Atât descrierile, povestirile întâlnirilor din redacțiile și cenaclurile vremii relatate prin ochii personajului Paul Dăscălescu în jurnalul său, interferențele cu oamenii partidului, securității sau turnătorii (Gogu Martac, Tovarășa Caracuda, Stan Pistică, Lampagiu și mult prea mulți alții), sunt generatoare ale sentimentului de realitate într'o imensitate de informații, intraductibilă și incomunicabilă pentru alte paradigme, dar care întregeste tabloul cultural al epocii, generând o viziune asupra acelei lumi. Iar schimbarea timpurilor de tranziție prin care au fost românii nevoiți să treacă mereu, antrenează o perturbare de univers, trecerea într'o lume improprie, obligatorie în a deveni proprie.

Atmosfera timpurilor este redată cu talentul autorului de povestitor recunoscut, atât în descrierea locurilor, a naturii cât și a spațiilor în care se desfășoară acțiunea, frecvent în mod alert parcă dorind să cuprindă cât mai mult în cât mai puține cuvinte. *Zăpada a venit ca o mângâiere peste orașul năclăit de mătza înghețată pe alocuri. Trebuia să mergi cu multă precauție prin preajma ochiurilor de apă înghețată, pentru că, dacă aveai neșansa să treacă roata unui vehicul peste pojghița de gheață, apa mocirloasă din dedesubt ar fi fășnit cu putere. Acum, dacă zăpada avea să se așeze temeinic, totul ar deveni alb, atât de alb încât ți-ar fi milă s-o calci. Dacă vreo pisică s-ar încumeta să treacă strada, ar ridica ușor lăbuțele, le-ar scutura, cuprinsă de mirare și ar trece pe nesimțite spre destinație.* Personaje reale din lumea teatrului, muzicii, mass-mediei și literaturii sunt prezente în paginile romanului, autentificând perioada istorică în care trăiesc personajele. Crâmpie de război, istorii legionare ori din vremile dacice se intrică armonios cu

ultimile clipe ale vieții de zi cu zi: *O trăsură hârbuită era în așteptarea unor clienți. Balega de cal se uscase și ea de așteptare. De jur împrejur, paiele tresăreau la câte-o adiere de vânt, lăsând colbul să umple trotuarul ce străjuia bulevardul...*

De ce insist în dorința de a recomanda lectura acestui minunat roman (*Măgarul din fântână*), o baladă, o poveste care, chiar dacă are un sfârșit, continuă? Insist asupra paradigmei unei parabole, a unui tâlc subtil strecurat de autor în sufletul cititorului precum în toate romanele sale. De fapt ce sunt paradigmele dacă nu formule teoretice cu caracter general care propun postulate-supoziții pe care le putem considera descrieri ale realității în scopul obținerii unor ipoteze derivate? Simplitatea metaforei este la Gheorghe Andrei Neagu cuprinzătoare, furnizând cadre de referință, în care pentru o perioadă, conferă probleme și oferă soluții unei comunități. De ce oare nu cred că între personaje suntem și noi, cititorii, implicați, cunoscând și recunoscând întâmplări, evenimente și tragedii din viața care a fost și încă mai este?

Cu siguranță pentru că moartea, prezentă și ea ca o realitate nedorită, învâluie acțiunea punctând drama și frustrările relative create de cele mai inumane vicii ale oamenilor, cuprinse de erupțiile tectonice năpraznice generate de destabilizarea poate divină a crustei pământului. Punerea față în față a sorții omului și animalului declină esopica reacție a metaforei drept pildă.

Acad. LIVIU PENDEFUNDA,
H. D. Litt.

PORTRET AL CĂRTURARULUI ÎN POSTERITATE

Nota autorului

Pentru anul 2019, când s-au împlinit 30 de ani de la moartea lui N. Steinhardt, am început să trimit revistei *Vatra veche*, la care colaborez de peste zece ani, câte un articol lunar despre N. Steinhardt, gândindu-mă să-l readuc pe acest minunat prieten al meu în memoria cititorilor revistei.

După ce am trimis revistei primele patru articole, în care inserasem citate din scrisorile lui N. Steinhardt către Virgil Ierunca aflate în volumul „Dumnezeu în care spui că nu crezi”, am primit un mesaj de la d-l Băciuț cu următorul conținut: *Văd că vă îndreptați spre o carte despre N. Steinhardt, care s-ar putea numi „N. Steinhardt în care spui că nu crezi”.*

Sinceră să fiu, nu mă gândisem la carte, dar titlul propus mi-a plăcut grozav. Nicolae Băciuț are două mari calități (în afara celor scriitoricești): e un bun vizionar, pe de o parte, iar pe de alta, nu uită nimic.

Așa se face că, după ce i-am trimis articolul pentru luna decembrie, ultimul pe 2019, mi-a comunicat că ar dori ca volumul cu articolele anului memorial N. Steinhardt să apară până în vara lui 2020. Nu numai că nu uitase de proiectul gândit, dar el urma să devină realitate.

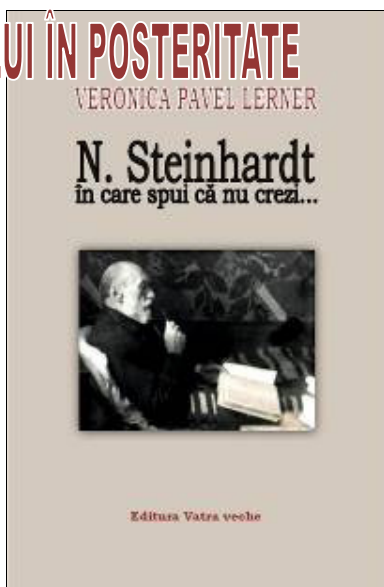
În acest fel s-a născut această carte, scrisă din dragostea mea, dar și a d-lui Băciuț pentru marele om de cultură care a fost N. Steinhardt, devenit mai târziu Monahul de la Rohia.

Mulțumiri d-lui Băciuț pentru încrederea pe care o are în scrisul meu. Sperăm ca demersul nostru să fie bine primit și ca el să stârnească curiozitatea tinerilor care nu l-au cunoscut nici personal, nici din lecturi, pe N. Steinhardt.

VERONICA PAVEL LERNER
Canada, februarie 2020

*

Nimeni nu mai poate vorbi despre o anume perioadă din viața lui N. Steinhardt, mai bine ca Veronica Pavel Lerner, cea care a avut șansa, privilegiul, de a-i sta în apropiere într-o perioadă complicată pentru viitorul Monah de la Rohia, cum a intrat în conștiința publică, dincolo de aura literară a operei sale, nu doar foarte apreciată, ci și masiv difuzată, dacă avem în vedere că *Jurnalul fericirii* a ajuns la tiraje pe care puține alte titluri le-au atins în ultimele trei decenii. În plus, editarea operei sale complete se

apropie de final, beneficiind nu doar de o grijă monahală, ci și de una editorială de înalt profesionalism.

Evocările Veronicăi Pavel Lerner, într-un an omagial (2019 – 30 de ani de la moartea lui N. Steinhardt), nu doar că l-au readus într-un orizont permanent de înțelnire, prin intermediul revistei *Vatra veche*, pe N. Steinhardt, dar au adus cu ele și emoția nostalgiilor, rememorarea unor întâmplări din cercul de apropiați ai acestuia și efectul acestora: „momentele în care-mi aduc aminte de N. Steinhardt îmi produc emoție și bucurie”. (p. 31)

Contextul inițial al evocărilor sunt scrisorile lui N. Steinhardt către Virgil Ierunca, acestea fiind în măsură nu să ne ofere imaginea unui alt N. Steinhardt, ci să consolideze dimensiunea umană a legăturilor sale trainice, prietenești, cu cei care i-au stat în preajmă, ori de care s-a simțit apropiat sufletește, dincolo de distanțe geografice.

Parcursul scrisorilor creează o anume intimitate, emană parfumul unor vremuri apuse, în care scrisorile aveau conținut, erau prelungiri în eternitate ale clipei. Relectura scrisorilor reface trăiri ale universului steinhardtian în rezonanță cu propriile trăiri ale autoarei, care-i confirmă ori nuanțează păreri din discuțiile purtate cu N. Steinhardt.

Apoi, scrisorile atestă și cultura de larg orizont a lui N. Steinhardt, erudiția („revărsare a erudiției”, „cultura lui era copleșitoare”), interesul pentru literatură, muzică, pictură, știință, pe de o parte, iar pe de altă parte, arta lui epistolară, care face din scrisori veritabile pagini de literatură.

Evocarea lui N. Steinhardt continuă cu un alt reper al existenței sale, urmărirea de către Securitate, așa

cum reiese din cartea *Nicu Steinhardt în dosarele securității 1959-1989*, document cutremurător despre anchetarea în procesul intentat lotului Noica, dar și despre implicarea tatălui autoarei, ca avocat al apărării, Doru Pavel, întreprindere deloc confortabilă: „Parcursul întregului traseu al vieții în care Nicu a navigat - cu durere și de multe ori cu o îndreptățită spaimă - a fost pentru mine, prietenă cu el, extrem de dureroasă” (p. 42).

Sunt prezentate și elemente de notate legate de confiscarea manuscrisului „*Jurnalul fericirii*”, despre starea de sănătate precară, despre suferințele fizice și psihice pe care a trebuit să le îndure și înainte de întemnițare și după eliberarea lui N. Steinhardt.

Referirile la „*Jurnalul fericirii*” sunt numeroase, pentru că, spune Veronica Pavel Lerner, „Oriunde aș deschide cartea, găsesc un fragment care merită citat”. (p. 56)

O imagine inedită este cea a lui N. Steinhardt, văzut prin ochii copilului Veronica, dar și regretul de a nu fi putut sta de vorbă atunci („mi-ar fi plăcut să fi putut schimba atunci cu el păreri și despre literatură și artă plastică, nu numai despre muzică”), dar și acum, ca să poată afla înțelesurile lui N. Steinhardt despre lumea de azi, când, afirmă autoarea: „văd clar uriașa diferență dintre valorile culturale, morale și spirituale ale generației lui Nicu și cele de acum”.

E pus accent și pe opțiunea încreștinării în închisoare a lui N. Steinhardt, o altfel de eliberare, pusă deasupra celei din decembrie 1989, pe care Monahul de la Rohia nu a mai apucat-o, întărind și mai mult dimensiunea creștină a existenței acestuia. „Asupra mea se zoresc clipă de clipă tot mai dese asalturi ale fericirii, scrie N. Steinhardt legat de boteluz din 15 martie 1960, din închisoare. (...) ...nou, sunt un om nou”. (pp. 52-53)

Prezența în familia Pavel este adesea evocată, ea contribuind la conturarea unui portret al lui N. Steinhardt, cu date de detaliu pe care le observă copilul: „Venea întotdeauna îmbrăcat elegant și cu un zâmbet larg pe buze”. (p. 60)

Veronica Pavel Lerner a împletit amintirile personale cu documentele legate de Steinhardt, cu cărțile sale, reușind un portret creionat cu linii fine, sigure, ca de un artist adevărat al cuvântului, un portret al „unui om credincios și curajos, dar chinuit”. (p. 47) care „rămâne un model și un reper pentru mine” (p. 55)

NICOLAE BĂCIUȚ

MOZAIC SENTIMENTAL

Mângâiată de balsamicele adieri de pe culmile dealurilor din jurul Făgărașului copilăriei, receptivă la emulația culturală din Clujul studenției, implicată în eferescența intelectuală din orașul Tg. Mureș, unde și-a început activitatea profesională ca asistent la Institutul Pedagogic, emigrată în SUA de peste douăzeci de ani, profesoara dr. în Filologie Silvia Urdea a fost și a rămas mereu preocupată de căutarea și înțelegerea adevărilor existențiale, formulate în cugetările care-i toposc trăirile și crezul.

Așa se explică numeroasele semnale luminoase din cărțile publicate și din articolele apărute în presă, ca un salt peste valurile Oceanului și peste furtunile vremurilor a căror cronică o recomune aici, unde s-a născut, dar și acolo, în America, unde viețuiește. Colaborarea la diferite publicații confirmă disponibilitățile analitice ale autoarei, a cărei temeinică documentare bazată pe lectură și permanentă informare se regăsește în scrierile de înaltă ținută și obiectivitate.

În acest halou spiralat se înscrie volumul **Gânduri printre rânduri** (Ed. Vatra veche, Târgu-Mureș), o impresionantă culegere de comentarii, articole și eseuri, în care trecutul se împletește cu prezentul, clădind repere pentru cei de azi, dar și solide temelii ale istoriei recente pentru viitorime.

Prefața cărții **Aproape/Departe**, semnată de scriitorul și publicistul Nicolae Băciuș, convertită într-un succint curriculum vitae profesional și spiritual al autoarei, dezvăluie disponibilitățile omului de largă cultură, pătruns de „patriotismul său luminat, unul de mare vibrație și sinceritate într-o preocupare constantă față de destinul neamului și țării sale”.

Structurat în trei mari secvențe, impresionantul volum (491 pagini) al Silviei Urdea e un mozaic de gânduri, impresii și analize ale evenimentelor culturale, politice, sociale, privite cu clarviziunea profesionistului implicat în complexa problematică a țării-mamă, dar și în pulsul polivalent al țării de adopție. Genericul celor trei părți sugerează conținutul articolelor și eseurilor, multe publicate în presa de aici sau de acolo (*Art-Emis, Curentul Internațional USA, Clipa com., Vatra-Veche etc.*).

Sub titlul **Însemnări critice**, autoarea grupează studii și comentarii interesante despre scrierile unor imigranți români (Ștefan Străjeri, Corneliu Florea), care înregistrează aspecte din viața culturală, religioasă și politică a celor plecați peste Ocean, al căror suflet a rămas în țara din care au plecat. Sentimentul solidarității prin apartenență și destin este firul roșu care leagă diversitatea informațiilor prelucrate cu har de autoarea cărții. Comentate cu multă sensibilitate sunt și volumele de poezii ale unor autori talentați (Alexandra Medrea, Doina Popa, Ion Pandele) sau picturile artiștilor plastici (Mihai Criste, Ion Pandele), mustind de lirismul expresiei și al culorilor, transmitând emoții și mesaje sufletești răscolitoare. Un loc aparte, remarcându-se prin profunzimea analitică, îl are prezentarea cărții doamnei Ileana Vulpescu „Preludiu”, care propune spre dezbatere și cugetare probleme de etică tradițională și de atitudini comportamentale, amestecate în creuzetul mentalităților contemporane, în care oamenii, sperând să-și găsească împlinirile pe care și le doresc, se caută, experimentând mereu relații noi, sub presiunea chinuitorului sentiment al trecerii.

Capitolul **„Așteptări și frustrări – la începutul secolului XXI”** comentează scrierile și opiniile unor sociologi, filozofi, oameni politici și lideri pendulând între aspectele politice, economice și sociale, care polarizează în prezent societatea americană. Scriitoarea evidențiază realismul unor scrieri (de Henry Kissinger, Noam Chomsky, Richard D. Wolff etc.), criticând demagogia

din campaniile electorale și culisele așa-zisei democrații americane, bazate pe adormirea vigilenței populației prin „panem et circenses” și prin ispitele consumerismului amăgitor. Problema imigrației, a înscenărilor și manipularilor, a propagandei belicoase din furtunoasele dezbateri electorale (de Dan Kovalik) fac parte din recuzita luptelor pentru putere. Silvia Urdea sistematizează și interpretează bogăția informației din operele al căror titlu în engleză, tradus în limba română, completat cu citate demonstrative, traversează guvernarea Obama, competiția electorală dintre Hillary și Donald Trump, prin prisma responsabilității față de masele de alegători și a aplicării măsurilor democratice, care să-i apere pe cei mulți („*Despre lumea noastră la răscruce*”).

Tot în acest capitol e abordată problema minorităților din România (*Sirenele globalizării*), a eforturilor de unitate și libertate națională (*Ungaria Mare – incurabila obsesie*) și despre obiectele neidentificate (*Despre controversatele farfurii zburătoare*). Cu largă aplicabilitate în contemporaneitatea suferindă a acestei perioade este incitantul titlu „*Fericirea poate fi construită*”, promovându-se opiniile lui Dalai Lama, care, pornind de la cauze (singurătatea omului fără „ancoră emoțională”), oferă soluțiile salvatoare (legătura dintre membrii comunității, antrenarea minții și conștientizarea răului din jur, fiindcă oamenii trebuie tratați cu demnitate și respect).

„**Icoane**” la porțile Orientului asamblează în cel de-al treilea capitol aspecte ale istoriei zilelor noastre, urmând evenimentelor din decembrie 1989, insistând pe ruptura dintre ceea ce poporul și-a dorit și ceea ce s-a întâmplat în urma confiscării revoltei populare. Genericile sugerează perspectiva din care scriitoarea abordează situațiile și liderii din România postdecembristă în diferitele etape ale tranziției cameleonice : „*Minunata Piață a Universității, Vos populi, vox dei; Semidocții cu sceptru* (cu referire la Proclamația de la Timișoara); *Cum sunt românii propriii lor dușmani*, (comentarea volumului „*Românii sub invazia măr-lăniei*” de Nicolae Grosu și Ionel→

LIVIA FUMURESCU

Danciuc etc.). Speranța unor clarificări legislative și a sancționării ticăloșilor apăruți dintre foștii slujitori ai regimului defunct, deveniți „cozi de topor”, sunt dezbătute în „Dura lex, Aleșii se mută în boxe, A spune lucrurilor pe nume, Baronul din Teleorman vrea liniște, Vagi semne de normalitate” etc.

Cu același ton acuzator, cu profunzime analitică, scriitoarea demască jaful din pădurile țării (*Hoții de codri*) și fluctuațiile legislative păgubitoare progresului pe drumul democrației (*Loviți din nou de „bătele intoleranței, Toleranța sinonimă cu prostia etc.*). Diversitatea și ipocrizia multor scenarii din bătălia electorală pentru funcții și putere sunt dezvăluite sub diversitatea aspectelor pe care le îmbracă (*Între trădarea academică și jocul electoral, Seism politic la București, Suntem unde ale aceluiși râu etc.*).

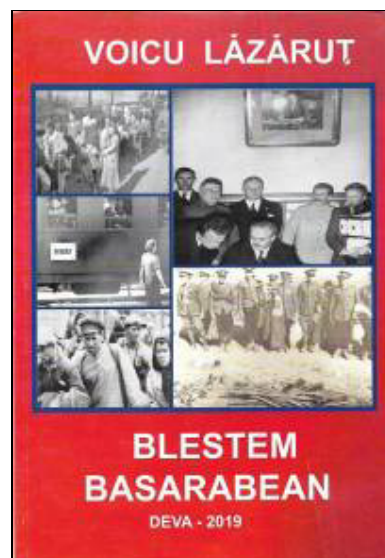
Autoarea, bună cunoscătoare a realităților din țară, dezvoltă cu exemplificări arbitrariul promovărilor după gradul obedienței și nu după criteriul competenței (*Unde ne sunt intelectuali?* etc.). Interesante și obiective sunt reflecțiile scriitoarei, a cărei atitudine echidistantă se bazează pe temeinica și diversificata documentare, argumentată cu exemplificări și cu citate convingătoare. Nu mai puțin interesante sunt și articolele în care se dezvoltă faptul că politica globalizării ridică multe semne de întrebare, nu numai sub aspect politic și diplomatic, ci și juridic, economic, legislativ (*E putred mărul în Uniune etc.*), în condițiile în care „mafioții români au avut și dascăli occidentali”.

Stilul clar și nuanțat al Silviei Urdea, formulările corecte și convingătoare din toate capitolele cărții conving cititorul de importanța unei astfel de scrieri, instructivă și lămuritoare pentru contemporani, dar și dovadă peste ani despre culisele vieții politice de pe întregul Mopamond, o desfășurare a istoriei zilelor noastre, reflectată în viața economică și socială a locuitorilor Planetei. Cauzele acestor bulversări ale vieții multor popoare, în care polarizarea între cei avuți și cei năpăstuiți este tot mai evidentă, se desprind și din pericolul necunoașterii adevărului, ceea ce autoarea cărții s-a străduit să suplinească, oferindu-le cititorilor realități care nu pot fi tăgăduite.

Jurnalul din jurnalul unor migranți

Voicu Lăzăruț este pasionat de istoria contemporană văzută prin ochii unor oameni care au suferit de pe urma evenimentelor destul de cunoscute. El își asumă o viziune subiectivă cu pasiune. Suferința înnobilează ființa umană, dar deschide și noi perspective sociale și spirituale. Cu narațiunea *BLESTEM BASARABEAN* (Deva: *Tipografia Guttenberg, 2019*), o monografie a unei familii extinse, o saga reală și pătrunzătoare despre românii de lângă noi, autorul continuă această dramă extinsă a vremurilor noi și vechi. Curajul său este evident, ne prezintă lucruri știute și neștiute despre familiile unor basarabeni care fost obligați să migreze în România și în alte zone ale lumii, împinși de forțele unor sisteme sociale diferite, aflate la limita dintre Occident și Orient, la granița unei țări afectate de comunism, de fascism, de capitalism, globalism economic etc. Povestea se derulează în mai mulți ani, începe din vremea celui de al Doilea Război Mondial și continuă până în epoca actuală, marcată de regulile globalismului economic, cu multe digresiuni și cu un remember care se impune mereu. Sunt fapte dure, contradictorii, de la agonie la extaz lumea se modelează prin eroii din carte, sub ochii lor, pe spinarea lor de oameni obișnuiți.

Cartea este în fapt o repovestire a evenimentelor consemnate de rudele sau de Margareta Morar, un fost bun specialist în domeniul programelor complexe de calculator, om de bază cândva la Centrala Minereurilor Deva. Autorul a cunoscut-o, femeia i-a fost șefă și a lucrat în colectivul coordonat de ea. Ea a lăsat mărturie un blog pe care a postat multe narațiuni din lumea basarabeană. Viața Margaretei Morar a fost cumplită, a avut și mari satisfacții profesionale în perioada comunistă, lucru mai rar, dar specialiștii aveau un loc a lor în sistem. Jurnalele mamei sale, doamna Fenea, au stat la baza narațiunii lui Voicu Lăzăruț, de asemenea, el a empatizat cu basarabeni și a înțeles drama lor, plus blogul doamnei Margareta Morar. Atenția acordată de autor întregii povestiri este meritorie, el

reînvie vremuri care au fost și pe care generația actuală nu le cunoaște sau le cunoaște puțin. Ruptura dintre generații și stilul de viață trăit a dus la acest decalaj spiritual în viața românilor. Faptele basarabenilor fac parte din istoria recentă care a ars pe pământul românesc.

Cartea ne prezintă jurnalul domnișoarei Fenea Fecla Movilă, ținut de prin anul 1926, o proză intimă, cu multe detalii despre Kilia-Nouă, despre comunitatea de români basarabeni din zonă. Domnișoara scria cândva: „Simt și acum plăcerea de atunci, când în acea seară m-am refugiat la malul Dunării, unde am călcat cu plăcere pe nisipul fin și fierbinte de la malul Grindului nostru sau pe scândura bărcii de la vârful lotcii noastre pescărești, care ardea și mirosea urât, de la soarele la care era expusă vechea noastră barcă pescărească aflată acolo de mulți ani” (p. 17). Localitatea avea un miraj aparte, Dunărea o înnobila, activitatea intensă a oamenilor făcea istoria mai agreabilă, fluviu curgea prin localitate și prin inimile lor. Era un loc unde se ciocneau civilizațiile mănate de interese comerciale, de destin, de credințe. Jurnalul reține: „Dunărea ne-a dat bogăție, distracție, griji, pericole, o prosperitate generală, dar EA își lua jertfele de marinari, locuitori, agricultori, pescari, într-o natură luxuriantă, lină sau periculoasă, iar în apropierea Deltei se făcea ca această apă să fie o binecuvântare pentru viața tuturor românilor de pe cele două maluri ale Dunării. O minunăție a naturii, →

CONSTANTIN STANCU

o prosperitate dată de Dumnezeu pentru viața concitadinilor mei de sute de ani” (p. 34).

Ultimul război mondial a adus ruptura în istoria, în geografia, în comunitatea de basarabeni din zonă. Suferințele au năvălit peste oameni, boli, bombardamente, jafuri, nedreptăți, destine frânte, oameni în mișcare spre o Românie dominată de marile puteri sau spre gulagul sovietic. Suferințele au marcat viața familiilor, au fost boli crunte, violuri, oameni morți, oameni alungați, oameni în căutarea destinului. Unii au rezistat impactului, alții s-au prăbușit și împreună cu ei au căzut averi, afaceri, rude apropiate, tradiții... Au fost, cum scrie Lăzăruț, dorințe, blesteme, suferințe, moarte și speranțe...

Mâna lui Dumnezeu la lucru în viața basarabenilor, darurile lor naturale, meseriile acceptate de nevoie, puterea de a rezista, i-a dus la liman, și-au construit o viață departe de Kilia, aproape de români. Unii au reușit să se afirme și în străinătate, în Canada sau în occident, mânași de vântul istoriei care i-a împins la margine de imperii. Au fost „migranții de acasă”, cei care au făcut din pământul românesc o Basarabie spirituală, una care să-i țină în picioare. Ei au trăit cu senzația că rușii au decis soarta Basarabiei pentru mulți ani, imperiu era/ este aproape de zona de trece dintre o lume și alta.

Monografia familiilor de basarabeni este presărată cu portretele unor bărbați atipici, rezistenți, capabili să învingă capcanele istoriei, credincioși, atenți la glasul sorții. Căpitanul de marină Ioan Plămădeală este acel erou din umbră, care a învins sistemul comunist, a reușit să evadeze din zona dictaturii în occident împreună cu familia, a cunoscut tristețea, aventura, eșecul, a biruit. Inteligența lui l-a ajutat în momente de cumpănă și i-a oferit șansa de a cunoaște lumea și a se implica în afaceri de tot felul. Personajul merită un roman special, povestea lui spectaculoasă este una tipică pentru regimul dictatorial care s-a instalat în România în perioada 1945-1989.

Simatoc, un mare fotbalist basarabean, a reușit într-o lume ciudată, în lumea sportului. S-a impus prin talent, printr-o nebulie frumoasă, a jucat la mari echipe de fotbal din

Europa, inclusiv la Barcelona, înaintea lui Gheorghe Hagi sau Gică Popescu, vedete ale generației de aur (1986-2003) în fotbalul românesc. A fost un personaj remarcabil, cu plusuri și minusuri, a iubit intens și a avut succes acolo unde puțini au reușit. Portretul lui iese din normalul de fiecare zi, este personajul care a trecut prin zidul dintre Est și Vest într-o perioadă cruntă.

Un alt personaj ciudat, aflat sub aura puterii strămoșilor, este un inginer basarabean care a avut curajul să-l semneze pe Lenin pentru a salva militarii basarabeni aflați pe frontul în care au fost implicată Armata Bolșevicilor în anii 1917, într-o perioadă de confuzie suprareală.

Într-o stare de revoltă, sentiment care i-a marcat mereu pe basarabeni, este prezentat în carte portretul lui Wiston Churchill, personalitatea care influențat istoria din Estul Europei, inclusiv pe cea a românilor din Basarabia. Revolta este dusă până la limita adevărului istoric, alături de Stalin și Roosevelt, la Yalta, când marile puteri și-au impus voința, imediat după finalul ultimului război mondial. Așa a rămas România în sfera de influență sovietică...

În cuprinsul cărții se face o analiză personală a evenimentelor istorice, inclusiv a Revoluției din Octombrie, plus alte alegații. Intrând în această zonă, autorul riscă unele concluzii care nu au întotdeauna fundament socio-istoric, dar este un autor incomod care îi place mult să

Ana Ranete, *Cercelul* (pictură pe sticlă)

între în meandrele istoriei, să pluseze. Nu o face numai în această carte. A făcut-o și în alte scrieri precum *Viața după dosar* (2015) sau *În umbra fricii* (2016), pentru a aminti doar de câteva scrieri. Memoria este materia primă a cărților lui Voicu Lăzăruț, de aici și o doză de subiectivism dar și de curaj literar mai greu de pipăit în zilele noastre.

Evenimentele din cărțile sale se petrec pe fondul războaielor mondiale, ale Marii Uniri, ale Revoluției, pe fundalul marilor tragedii și pe fondul marilor trădări. Fiecare are dosarul său în arhivele istoriei, pare să afirme autorul.

Și, totuși, iubirea aduce echilibru în viața oamenilor, ea îi adună la masa istoriei sub forme și-n locuri pe care personaje nu le-au bănuțit.

Fraza curge simplu, avântat și scriitorul face trimiteri la starea personajelor, la epoca pe care ele au trăit-o. Lăzăruț are plăcerea de a povesti, de a explica vremurile în stilul său, se vede mereu la Terasă, undeva în *orașul istoriei*, are pe tăblia mesei dosarele eroilor, stă la până să apară eroina care pune punct și o ia de la capăt. Pe alocuri este simplist și un aer de ziar de succes străbate tablourile prezentate. Personajele au curajul de a spune adevărul așa cum îl văd ele, la limita dintre literatură, jurnalistică, politică, eseu, epistolă și dramă.

Cartea nu este o carte de aventuri, este o monografie a unor familii, este cartea care ne prezintă lumea prin ochii celor care au trăit-o în perioade de criză și-n perioade de liniște, sub arcadele credinței creștine.

Voicu Lăzăruț scrie în cartea sa: „Personajele din acest volum vor purta, ca o cruce, destin, talisman, un blestem de existență, provocat de fugă sau de migrație. (...) Și migrația nu s-a oprit nici până în ziua de azi și nici nu s-a limitat la România, că generațiile aceste de „blestemați și dezmoșteniți” își vor lua viața în piept și cu... minte se vor transforma, dar, încă vor supraviețui pe alte plaiuri, după durerea, puterea lor și blestemele suferite, pentru a arăta Lumii un triumf apoteotic a vieții românilor” (p.14).

Un jurnal în jurnal la care Voicu Lăzăruț ia parte, alături de personajele sale pe care le-a admirat pentru o perioadă, sub umbra fricii de uitare.

DENTITATE

Cine
cine ești
mă întreabă norii
târându-și alene pe cer
vălătucii cenușii mustind a ploii
cine ești
mă întreabă păsările toate
într-un țipăt
împletind pe vârfuri ascuțite de
aripi
fâșiile de cer deasupra
mea
cine ești
mă întreabă și firul de
iarbă
încă vibrând
sub buburuza
care s-a oprit din zbor asupra sa
spune-mi cine
sau ce ești
insistă pe tonul său
grav
muntele
pierzându-se cu fruntea
cu gândurile
unde departe în zări
și-l îngână torcând marea
alintându-se
rostogolindu-mi-se la picioare
ca o pisică
preschimbată printr-o vrajă-n
valurile astea
de mătase verde
împodobite-n
horbotele-i înspumate
moi
da
cine
cine ești
și tac
gândind că sunt
în tot ce simt
în tot ce văd
la fel ca voi
sau uneori
poate mai mult

însă un demon nevăzut
iar chicotește
tot șoptindu-mi în
urechi insidios
că doar atât
probabil nu-mi va fi
deloc
nicicând
de ajuns.

NISIP

Necunoscutul trece iar pe stradă
ca vânzătorul ambulant
- cam obosit -
și-oferă tuturor ce stau
s-asculte
o marfa care-mi pare că
n-are căutare
deși preschimbă perisabilul
în veșnicia
cuprinsă în silabele
ni-sip
în răsărit
sau în apus de soare
necunoscutul cel cu păr cărunt
revine iar și iar
pe strada noastră
și ne îndeamnă marfa-i
s-o privim
nisip călit în flacăra iubirii
ușor
ca puful păpădiilor în vânt
nisipul înghețat
scos din abisul urii
pe mările revoltei
aisberg greoi plutind
nisip foșnind ca iarba
când doar adie vântul
și încolțește iarăși

Ana Ranete, Două surori
(pictură pe sticlă)

speranța
de-a visa
nisip
nisip...
necunoscutul
iată
te privește
și ochii-i te măsoară
și te-ntreabă
ce nisip
alegi a fi
atunci când ultima
secundă
- o lacrimă ce-anină pe genele-i
de Cronos -
cât de curând
se va sfârși.

CROMATICĂ

Printre fâșiile răzleților nori
se scurge în valuri
lumina
sticloasă și rece
oprindu-se o clipă pe
deasupra
stelelor albe-ale cerului
peste noapte prinse-n
setcile ramurilor
îngreunate de parfumul
lor
un cântec de mierlă răzbate timid
dintre ramurile
magnoliei
care se zbate-n disperată-n vânt
și foșnetul petalelor ei
roz
se pierde în zgomotul gri
de baxuri târâte
hârtii sfâșiate
sau icnetele stoarse de
ghionturi febrile
și-n spatele ferestrelor fortificate
poezii încă răsucesc
obsedant
ca pe un yo-yo
murmurând psalmul
monoton
drogul de ieri și de azi
al iubirilor lor
trecute prin ierni mucezite
debusolați
nedumeriți
că-s încă de nimeni
cerute
așadar
nicicui de folos.

TANIA NICOLESCU

(XXXV)

Influența modelelor germane și germanofone asupra românilor – câteva considerații
(continuare)

Se spune că, dojenit de către un apropiat pentru simpatia prea mare pe care o arăta „valahilor”, Iosif al II-lea (care învățase câteva vorbe românești) ar fi răspuns în sensul: acești supuși români trebuie prețuiți ca și toți ceilalți, fără deosebire, ba chiar ceva mai mult, fiindcă și datorită lor, ca urmași ai Romei, suveranul își merita titlul de împărat roman (Römische Kaiser). De asemenea, în același spirit, au rămas faimoase cuvintele pe care le-ar fi rostit menționatul împărat, pe o colină din regiunea Bistriței și a Năsăudului: Salve (Salva) parva nepos Romuli! (propoziție incorectă gramatical, în traducere liberă: „Te salut, sărman nepot al lui Romulus!”), menite să viețuiască peste secole în cadrul a patru nume de sate, amintind de aceeași convingere a suveranului despre latinitatea poporului român. De fapt, numele satului Salva, care era vechi, pare să fi inspirat și el presupusa exclamație a suveranului din Casa de Habsburg.

Timp de aproape două secole și jumătate, ordinea venită dinspre Europa Centrală a făcut epocă, din nordul Italiei până la Carpați și chiar dincolo de ei, legând Occidentul de Orient. Europa a avut și are doi „plămâni” tradiționali, cum spunea papa Ioan Paul al II-lea, adică Ortodoxia și Catolicismul, unul simbolizat de Roma, de Cetatea Eternă, iar celălalt, de Noua Romă sau de Constantinopol. Românii, care după origine și limbă erau legați de Prima Romă, s-au aflat în sfera de cultură și civilizație a Noii Rome, din ale cărei valori s-au împărtășit. Soarta a voit ca modelul occidental de civilizație să devină predominant în Europa, să se impună și să se multiplice mereu în lume, mai ales după marile descoperiri geografice. Românii, ca și grecii, sârbii, bulgarii, rușii etc., au păstrat tradițiile Răsăritului și ritul bizantin, dar au

pătruns într-un proces inevitabil de sincronizare cu Occidentul, după modelul civilizației occidentale. O cale care a înlesnit acest proces, o punte de legătură, un stimulent extraordinar au fost stăpânirea imperială vieneză și limba germană, care au influențat în mod direct aproape jumătate din teritoriul României de astăzi.

De aceea, noi, transilvănenii, suntem legați prin mii de fire de Europa Centrală, de Viena, de München sau de Leipzig, de muzica lui Mozart, Beethoven și Strauss, de poezia lui Goethe, Schiller sau Rilke, de universitățile de limbă germană, de oameni și de locuri. Clujul are și astăzi un aspect central european, cu clădiri în stil gotic și renescentist, în stil baroc, în Jugendstil, cu amintiri din „Belle Époque”, cu nume de arhitecți germani și austrieci care au ridicat clădiri peste tot în această regiune. În secolul al XIX-lea, influența spiritului german a pătruns și la sud și răsărit de Carpați, în Vechea Românie francofonă și francofilă. Prima dinastie modernă de la București a fost de Hohenzollern-Sigmaringen, iar prima mișcare culturală de amploare europeană a societății românești – Junimea – s-a desfășurat la Iași, sub conducerea lui Titu Maiorescu, de origine transilvăneană, cu studii superioare la Viena, Berlin și Giessen.

Este astăzi deasupra oricărei îndoieli că poporul român – punte de legătură între Occidentul latin și Orientul bizantin, cu rădăcini în Vechea și Noua Romă deopotrivă – a pășit pe calea modernizării numai după reluarea fermă a raporturilor sale cu modelul de civilizație apusean. Unul dintre vectorii principali ai acestei legături perene, intensificate în perioada modernă, dar existente încă din Evul Mediu, au fost germanii și germanofonii, prezenți printre români în Transilvania secole la rând.

Limba și cultura germană au oferit substanță creațiilor moderne românești, de la cele ale Școlii Ardelene până la operele lui Coșbuc și Bлага. Prezența centrelor culturale germane și austriece în România este o garanție a vocației noastre europene și un prilej de înțelegere profundă a mesajului transmis prin versurile și muzica „Odeii bucuriei”.

Miturile naționale și educația românilor prin istorie

Introducere

Regimul comunist din România a folosit trecutul ca pe un instrumentum regni, tratându-l în funcție de avatarurile sale și de raporturile cu „marele vecin de la Răsărit”.

În perioada stalinistă (numită în literatură și „obsedantul deceniu”), destinul și identitatea românilor în istorie erau ca și inexistente, latinitatea era pusă între paranteze în favoarea exhibării pretinsului caracter slav și a „frăției veșnice” cu poporul rus și cu URSS. A urmat un timp (circa un deceniu și jumătate) de relativă echilibrare a situației, când o serie de tradiții interbelice au fost parțial reluate, în sensul prezentării mai realiste a trecutului. De pe la jumătatea anilor '70 ai secolului trecut, s-a impus etapa comunismului naționalist „original” din România (1). În manualele școlare și în lucrările oficiale dintre 1974-1975 și 1989, trecerea românilor prin istorie era imaculată, caracterizată prin victorii neîntrerupte, obturate doar de străini rapace, dar „străbătută ca un fir roșu” de „continuitate, permanență și unitate”. După mai bine de patru decenii de istoriografie dirijată de către partidul unic, o drastică redresare era de așteptat, odată cu schimbările produse din 1989 încoace. Însă această necesară transformare a viziunii despre trecut, în loc să aducă o viziune echilibrată, a împins adesea concluziile în sens diametral opus.

Acad. IOAN AUREL POP

1 Gabriel Moisa, History, Ideology and Politics in Communist Romania 1948-1989, Budapest, 2012, passim

Jurnalul apocalipsei românești

Jurnalul generalului Sănătescu, apărut pentru prima dată la Editura Humanitas, București, în 1993 (cu o prefață de Simona Ghițescu-Sănătescu) aduce mărturiile la zi de pe frontul din Est ale unuia din comandanții săi, atât de controversați, până la urmă, de istorie.

Asta pentru că strategul român, Constantin Sănătescu (1885-1947), general de cavalerie, a trebuit să poarte peste stepele nemărginite ale Rusiei o bravă oaste neînarmată și neechipată suficient, din pricina corupției edemice din timpul lui Carol al II-lea, căreia i-a căzut pradă însăși armata. La fel, el însuși era pregătit, poate, pentru un război clasic, depășit de vreme, al jertfirii oarbe a vâstărelor tinere ale neamului într-un șir de confruntări inegale, care deveniseră, de fapt, încheștări ale tehnicilor distrugătoare cele mai avansate (cu mii de tancuri și de tunuri, avioane nenumărate și impresionante nave de război). Dar ca răspuns la marea apocalipsă care s-a abătut peste țară în timpul și după această mare confruntare rămân, totuși, la loc de cinste, și însemnările sale, luate la cald, în focul bătăliilor și jertfelor inumane ale tineretului patriot. Asta pentru că erorile care s-au succedat în acea criză de anvergură mondială nu sunt numai ale autorului *Jurnalului*, ci și ale multor alte personalități implicate în rezolvarea favorabilă a conflictului.

Desigur, *Jurnalul* lui are în primul rând o valoare istorică. Prezintă pas cu pas desfășurările acțiunilor, punând de la început accentul pe discrepanțele flagrante dintre scopurile nobile ale faptelor de arme și condițiile materiale ale îndeplinirii lor. De la început, generalul nu e de acord cu amplitudinea forțelor umane desfășurate de români pe un teren atât de vast, unde Țara nu manifesta niciun interes să se extindă. Mareșalul Ion Antonescu a greșit aici, angajându-se docil cu atâtea unități militare în sprijinul forțelor germane, care nici nu se sinchiseau de puțina dotare materială a partenerilor lor. Când însăși uriașa mașină de război germană începu să se gripeze din pricina gerurilor stepei ruse și a tăvălugului armatelor sovietice

refăcute după lovirile începuturilor „războiului fulger”, unul dintre strategii, colonelul Krammer, îi răspunde înaltului ofițer român, cu o suficiență a superficialității gândirii, dezarmantă: „mi-a răspuns să nu am nicio grijă, căci geniul lui Hitler va ști s-o despresoare” (*Jurnalul generalului Sănătescu*, Ed. Humanitas, 1993, p. 101).

Prin urmare, căutarea teritoriilor „vitale” pentru „Imperiul de o mie de ani” preconizat de fasciștii germani nu era un scop în sine pentru România, iar continuarea acestui război cu aceeași amplitudine de forțe cu care s-au eliberat teritoriile românești cedate în mod atât de laș de antecesori Imperiului Roșu (Basarabia și Bucovina de Nord) fără ca germanii să ajute material cât de cât pe cei cu care a plecat la drum, a fost o crimă. Ungaria lui Horthy, care promise în dar Ardealul de Nord din partea lui Hitler fără să tragă niciun foc de armă (înafară de atrocitățile perpetuate ulterior împotriva populației majoritare românești și a altor alogeni în zonele ocupate), s-a prezentat pe frontul antibolșevic cu mult mai puține trupe!

Dar Ion Antonescu se voia tratat de la egal la egal de cel care sfâșiasse fără niciun scrupul România. Și asta în dauna forțelor vitale aruncate în lupte și, prin sacrificarea lor, a viitorului însuși al României. În fața unei astfel de stări de lucruri, constată generalul Constantin Sănătescu în *Jurnalul* său, la 28 octombrie 1942: „Inamicul ne-a produs pierderi mari, nu mai am

capacitatea de luptă. După toate greutățile, începe să se împuțineze și muniția”. Făcând apel către superiorii celor două țări beligerante partenere, că astfel nu se poate continua, a primit următoarele observații: „Atât Marele Cartier General Român cât și Înaltul Comandament German n-au luat nicio măsură, socotindu-ne alarmiști” (op. cit., p. 53).

În tot acest timp, ziarele din București prezintă de pe frontul încrâncenat de la Cotul Donului situații false, mincinos triumfaliste. În fața acestor neadevăruri, militarul din mijlocul focului necruțător constată dezarmat: „Dacă aș putea să comunic cititorilor acestor ziare că bătălia s-a consumat și rezultatul este: 90.000 pierduți la Armata a III-a, adică trei sferturi din forțele combătute, iar armamentul și materialele distruse se ridică la sute de miliarde...” (p. 85).

Dar militarul lucid și dezgustat de amploarea pierderilor inutile este scos de pe front și însărcinat ca șef al Casei Militare Regale. Aici găsește situația încordată între Regele nevărstnic, Mihai I, și mareșalul Antonescu. Aceste două personalități, din pricina superficialității, nu au comunicat, lăsând țara într-o derută totală. Aici, din păcate, nefiind pe teritoriul pregătirii sale, Constantin Sănătescu a luat partea Regelui, implicându-se împreună cu generalii care îl urau pe Mareșal, fiind desconsiderați și îndepărtați de acesta din fruntea ostirii, ca urmare a neregulilor și a corupției înfăptuite în regimul anterior. Acționând pur și simplu pe bază de resentimente, au pregătit astfel, în mod grăbit și iresponsabil lovitura de palat din 23 august 1944, cu consecințe atât de grave pentru România dar și pentru estul și centrul Europei. Au oferit, astfel, Imperiului Bolșevic nesperatul prilej de a le cuceri înaintea forțelor democratice care veneau dinspre Apus și de a impune prin forță regimul totalitar.

Deși erau conștienți de faptul că însuși Antonescu și-a dat seama că Germania va fi înfrântă și pregătea împreună cu Aliații un armistițiu pe care îl dorea semnat de el însuși și reprezentanții politici democrați, pe baza unor condiții clare pentru România, aceștia, în căldășie cu comuniștii dar și cu unii lideri →

GEO CONSTANTINESCU

ai partidelor istorice, au declanșat împreună cu Regele lovitura de stat, echivalentă cu o capitulare. Au lăsat astfel în mâna rușilor o armată debusolată, care depusese armele după Proclamația către Țară a lui Mihai I. Aceștia au profitat de ocazie, luând neînarmați peste 170 000 de ostași români prizonieri. Iar până la Armistițiul încheiat târziu, în condiții atât de nefavorabile, în septembrie 1944, (și, ca urmare, și după acea dată!) România a fost pur și simplu devalizată de hoardele bolșevice. Din păcate, începând cu 23 august 1944, autorul *Jurnalului* a fost promovat în înalta demnitate politică de președinte Consiliului de Miniștri (funcție dusă până la 2 decembrie 1944) în două cabinete succesive și mai apoi a acționat ca șef al Marelui Stat Major (11 decembrie 1944-20 iunie 1945). În acest fel, a trebuit să suporte împreună cu țara, după atâtea jertfe, cele mai groaznice suplicii și fărâdelegi. În al doilea rând, prin această acțiune politică, au îngăduit venirea din URSS a comuniștilor, ce executau orbește ordinele de la Moscova. A urmat imediat cedarea prin ei în mod laș a foștilor conducători ai țării și executarea lor grabnică. Regele Mihai I, care a rămas în funcție, beneficiind și de cea mai înaltă decorație sovietică, nu și-a folosit dreptul de amnistie sau măcar pe cel de impunere a comutării barbarei pedepse cu moartea, într-una mai umană.

De ce considerăm că lovitura de stat din 23 august 1944 a fost o greșală ce a costat nu numai țara, dar și tot estul și centrul Europei, aproape o jumătate de veac de comunism și scindare tiranică a Europei, este simplu. Mareșalul Antonescu readusese cu greu oastea care se salvase din aventura războiului de la Răsărit și împreună cu rezerviștii din țară re-formase o armată de un milion de oameni care îi întâmpinau pe ruși pe frontul istoric, încărcat de glorie în timpul Războiului Reîntregirii, Iași-Nămoloasa - Galați. În acele circumstanțe, se puteau opri hoardele bolșevice cel puțin până la înaintarea forțelor occidentale antihilteriste. Iar dacă rușii acceptau condițiile omenești ale lui Ion Antonescu, care, în acele condiții, avea alte poziții să negocieze cu ei, Armistițiul cu forțele cobeligerante ar fi fost altul. Acel front putea să reziste cu succes (deși generalul Mihail Racoviță trădase la

Iași și cedase rușilor o mare lungime a întăririlor) iar condițiile înțelegerii ar fi putut fi așa cum țara merita.

Dar *Jurnalul* lui Sănătescu merge pe aceeași linie a naivității politice, gesturile disperate ale monarhiei sunt urmate îndeaproape, fără puțința îndreptării situației României, până la dezastrul final.

Moartea generalului Sănătescu, survenită în 1947, apare ca o izbăvire a unui destin complicat, cu o mare șansă irosită de a fi putut construi o lume normală în angrenajul puterii în criza de atunci. Dacă putea distinge în anturajul regelui interesele josnice, revanșarde, alunecoase și trădătoare ale celor ce-l înconjurau și-l avertiza pe Mareșal de ceea ce avea să se întâmple, drumul istoriei în această parte de lume ar fi fost altul. Dar generalul, din înălțimea carierei sale, s-a dovedit a fi o fire mărunță, credincioasă ideii de monarhie, fără a avea luciditatea de a o îndrepta pe calea victoriei și onoarei. Iar dacă amintim destinul doar al câtorva nume care au aderat la acea acțiune reprobabilă, îngăduind ingenuncherea României, ne dăm seama încă o dată că trădarea se plătește mai totdeauna, cu vârf și îndesat. E cazul lui Aurel Aldea, unul din organizatorii loviturii de palat, gratulat ulterior de cuceritori prin cozile de topor din guvernul marionetă al lui Petru Groza (instaurat la 6 martie 1945) cu închisoarea, fapt ce i-a pricinuit moartea la Aiud în 1949. Cel al generalului Mihail Racoviță, care le deschisese frontul de la Iași, precipitând lucrurile, și care a murit

Ana Ranete, Dialogul dantelelor

Ana Ranete, Diploma

în închisoarea de la Sighet în 1954, iar Lucrețiu Pătrășcanu, unul dintre fruntașii comuniști participanți la acțiune, a fost ucis de ai săi, în 1954, în condiții groaznice. Și lista ar putea continua. Ceea ce este grav este că toate elitele românești: militare, politice, economice, științifice, tehnice și artistice care nu au acceptat compromisul cu regimul instaurat prin forță au plătit cu greu această aventură. Faptele au fost îmbrăcate ulterior în falsa aureolă a minciunii propagandistice, iar ziua dezastrului, cea de 23 august, devenind pentru aproape o jumătate de veac ziua națională a României comuniste. Iar, cum se știe, atunci când adevărata istorie a unui popor nu se cunoaște, ea se poate repeta. Prin urmare, constatăm că destinul lui Constantin Sănătescu nu s-a ridicat la înălțimea epocii sale. *Jurnalul* său, însă, prin veșnicia cuvântului scris, continuă să mărturisească la cald, în virtutea evenimentelor cruciale evocate, tragedia unei epoci ai cărui actori au rămas mult, mult, mai prejos de chemarea destinului României. Iar pentru viitor, această carte se adaugă cu adevărul ei altora ce au ieșit din sertarele cenzurii comuniste, menite a lumina un drum mai drept și mai bun pentru această țară și acest popor atât de mult încercate de vremuri și nevoi. Adevărata istorie, deci, trebuie să-l discearnă din noianul de fapte și întâmplări oglindite în aceste istorii subiective. Iată una din valorile strădaniei zilnice, peste foaia albă a carnetului de însemnări, a unui om de acțiune care, dacă a fost înșelat de propriile-i fapte, oferă prilejul viitorului să îndrepte unele greșeli. Iar *Jurnalul*, dacă nu oglindește vremuri faste pentru destinul națiunii, continuă să mărturisească ceva despre limitele omenescului atunci când una din crizele mondiale cele mai atroce amenința însăși civilizația, cu extincția definitivă.

CULTURA ȘI VECHEA SECURITATE

Vrem sau nu vrem, ne place sau nu ne place, activitatea Direcției Securității Statului între 1964-1989, perioadă în care la conducerea României a fost Nicolae Ceaușescu, numită generic „perioada ceaușistă”, face parte din istoria noastră mai recentă sau mai veche. Ca urmare, nu este cazul să discutăm cu patimă despre istoria noastră, cu excесе patriotarde, cu ură sau părtinire. Istoria trebuie să slujească adevărul, să-l caute și-n „piatră seacă”. „Istoria fără adevăr, scria pașoptistul transilvănean George Barițiu, își pierde toată însemnătatea, ea nu mai este istorie.”, în vreme ce un alt fruntaș al Revoluției române de la 1848, Nicolae Bălcescu, considera istoria „cartea de mărturie a veacurilor”, „cea dintâi carte a unei națiuni în care... își vede trecutul, prezentul și viitorul.”. O astfel de istorie „ne mântuie de prejudecăți”, „ne arată ce am fost, de unde am venit, ce suntem și... ce avem să fim”, ne învață marele istoric și om politic Mihail Kogălniceanu.

Evident, cartea gen. de brigadă (r) Vasile Mălureanu, originar din Cosmești-Galați, omul care și-a trăit cariera profesională atât în slujba Departamentului Securității Statului (înainte de 1989), cât și a Serviciului Român de Informații (după 1989), poate avea, în mod firesc, și o doză de subiectivism.

După *Apărarea ordinii constituționale. Perspectiva unui ofițer de informații* (Editura PACO, 2016), gen. Vasile Mălureanu vine iarăși pe piața cărții, de data aceasta cu un volum de peste 500 de pagini, *Cultura și elitele române sub comunism, din perspectiva Securității (1964-1989)* (Editura RAO, 2019). Autorul simte nevoia să expliciteze într-o *Introducere* generoasă demersul său de a pune în circulație, pentru prima dată, printr-un „studiu cuprinzător”, „problemele cu care s-a confruntat cultura [românească, n.n.] în perioada 1964-1989 și atitudinea creatorilor de literatură și artă, a elitelor în general, temă deosebit de complexă și, totodată, foarte importantă, cu atât mai mult cu cât din rândul acestor categorii de persoane s-au ridicat, după decembrie 1989, mulți oameni politici, formatori

de opinie, exponenți de vârf ai societății civile.” Vasile Mălureanu își motivează întreprinderea și prin faptul că tratarea perioadei comuniste „continuă să fie marcată de subiectivism, abordări trunchiate și chiar dezinformare”.

Lucrarea are la bază, așa cum menționează chiar autorul, documentele Securității, adică „produsele informative finite rezultate în urma activităților specifice de culegere, completare, verificare, documentare, evaluare, valorificare a informațiilor, și nu informații aflate în faza de laborator”, detalii pe această temă oferindu-se în cartea aceluiași autor, *Apărarea Ordinii constituționale...* De asemenea, Vasile Mălureanu utilizează în documentarea sa „un volum important de documente ale Securității privind problematica abordată”, volum apărut sub egida Serviciului Român de Informații, la Editura Nemira, la care se adaugă alte lucrări, „opiniile unor istorici și analiști buni cunoscători ai domeniului informativ”, cât și unele dintre concluziile *Raportului Final* al Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, apărut la Editura Humanitas, București, 2007, alte surse de informare și documentare interne și externe.

Cartea este structurată în trei părți: Partea întâi (*Premise interne și internaționale, Situația în celelalte țări comuniste din Europa și Poziția față de regim a altor categorii de persoane din România*); Partea a doua (*Influențe exercitate din*

exterior, Particularități ale mediului cultural și Modalități de manifestare a oamenilor de cultură față de regimul comunist); Partea a treia (*Atribuții, strategie și modalități de acțiune ale Securității, Evaluări din mediul cultural și Concluzii finale*). În structura tematică a volumului se mai găsesc câteva *Studii de caz* cu referire la *Informare și dezinformare în perioada Războiului Rece: Cazul Radio Europa Liberă, Un altfel de „olandez zburător” și Grupul de la Paris*, la care se adaugă *Introducerea*, semnată de autor, *Prefață* (Florian Bichir), *Postfață* (Mircea Coloșenco), *Abrevieri, Bibliografie și Indice de nume*.

Lucrarea gen. Mălureanu este, în primul rând, o carte de istorie, de istorie politică, economică, socială și, mai ales, culturală a României în perioada regimului Ceaușescu, bazată pe o documentare solidă, documente oficiale, inclusiv ale Securității din perioada respectivă, cărți, studii, articole și interviuri apărute până la această dată. Cei 25 de ani supuși analizei evidențiază drumul parcurs de regimul politic care l-a avut în frunte pe Nicolae Ceaușescu, de la un timp asociat cu Elena Ceaușescu, de la creșterea la descreșterea, de la mărirea la decădere.

Deși în istorie nu operăm cu „dacă”, mă întreb ce s-ar fi întâmplat cu România dacă, ipotetic, Nicolae Ceaușescu ar fi părăsit puterea după două mandate, în plină afirmare economică, politică, socială și culturală. Avea poporul alături, eliberase din închisori toți deținuții politici, industria și agricultura cunoșteau un proces de dezvoltare și modernizare, desprinderea de Moscova și orientarea către Occident, către SUA, către lumea liberă era evidentă, îi confereau calități de om politic vizionar, România prospera. Vasile Mălureanu citează/reproduce/ amintește pentru evidențierea/ exemplificarea unei asemenea politici decizii importante, documente oficiale și manifestări determinate de acestea: Declarația din aprilie 1964, „o adevărată declarație de independență a României” față de Moscova, respingerea Planului Valev, în aprilie 1964, poziție care a iritat Moscova, atitudinea obstructionistă avută în cadrul Tratatului de la Varșovia, deteriorarea →

GHIȚĂ NAZARE

QUO VADIS... CAMARAZI?

aici începe începutul
în lacrima acestui ocean
lumină din lumină
din bacterii spre viață
numărăm toate minunile
bună dimineața!
timpul în marș flămând
sapă piramide prin aer
și Zamolxes trimite scrisori
din luptele cu romanii
care vând civilizația
ieftin – precum pe sclavele dace
fecunde ca gândacii de mătase

pentru iile gladiatorilor
care prânzesc la Masa Tăcerii
iar Brâncuși le toarnă țuică
în lacrimarii din care
Ovidius a furat dragostea
și a dus-o la Marea Nostrum
iar spre amurg
vine poetul liric tuzlean

învolutat ca petala de mac
și își așează statuia
în Piața Raiului
iar incomodul Dumnezeu
îl iubește pe țaran
și-l dojenește: ce faci
tu puiele de început?
- nimic nefiresc – Doamne,
Tu nu vezi?
au trecut șapte eternități
și ar fi cazul
să...bună seara!

ian.-2019, la Montreal.

GEORGE FILIP

CULTURA ȘI...

→relațiilor româno-sovietice în perioada mandatului lui Mihail Gorbaciov, pozițiile reticente ale lui Nicolae Ceaușescu față de inițiativele liderului sovietic, Perestroika și Glasnost, cât și exprimarea opoziției deschise a României, în august 1968, față de intervenția trupelor Tratatului de la Varșovia în Cehoslovacia. Dar puterea, consider eu, l-a orbit pe Ceaușescu, precum pe toți liderii din țările socialiste, și l-a îndreptat către o conducere dictatorială, nefiind nici primul și, cu siguranță, nici ultimul din această stirpe.

Spații generoase acordă autorul acțiunilor întreprinse de cercurile revizioniste maghiare, din Ungaria și din emigrație (care considerau Tratatul de la Trianon „o catastrofă pentru poporul maghiar”, acțiunile lor vizând „revizuirea tratatului respectiv și redobândirea Transilvaniei”), acțiuni care s-au intensificat în perioada 1987-1989, desfășurate în Ungaria și în străinătate, prin care se urmărea „convingerea opiniei publice internaționale cu privire la persecuțiile la care ar fi fost supusă în România minoritatea maghiară”.

La asemenea manifestări, s-au alăturat acțiunile antiromânești ale unor entități internaționale religioase și oculte, ale unor posturi de radio (Europa Liberă, Vocea Americii, BBC, Deutsche Welle), ale serviciilor secrete din SUA, URSS, Ungaria sau NATO.

Concluzia la care ajunge autorul ne oferă, cel puțin, un subiect de meditație, îndemnând la aprofundarea cercetării fenomenului, prin considerația că „opoziția împotriva regimului communist din România a

fost mult redusă”, în comparație cu „amplitudinea și diversitatea formelor de manifestare a elitelor din celelalte țări comuniste”. 50 de pagini sunt afectate de generalul Mălureanu acțiunilor întreprinse de diferite categorii sociale din România împotriva regimului ceaușist, aici fiind menționate revoltele minerilor din Valea Jiului și Motru, ale constructorilor de camioane din Brașov, opoziția deschisă a multor intelectuali (Doina Cornea, Mihai Botez, Vlad Georgescu, Radu Filipescu, Gabriel Andreescu, Dinu C. Giurescu, Dumitru Mazilu, Petre Mihai Băcanu ș.a.), opoziția unor persoane care au avut funcții și influență în PCR (ex. Scrisoarea celor șase: Corneliu Mănescu, Constantin Pârvescu, Alexandru Bărlădeanu, Gheorghe Apostol, Grigore Răceanu și Silviu Brucan) etc.

Câteva capitole/ subcapitole (aproape 175 de pagini din totalul celor 500) abordează aspecte privind modalitățile de manifestare a oamenilor de cultură din România față de regimul ceaușist (luări de poziție în for public, prin intermediul creației cultural-artistice, prin mesaje adresate autorităților, mesaje contestatar-protestatate în străinătate, acțiuni de protest public, inițiative și acțiuni de creare a unei mișcări contestatar-disidente, alimentarea propagandei externe etc.).

Ultima parte a lucrării este o reflectare a activității Direcției Securității Statului, instituție din care gen. Mălureanu a făcut parte.

Trebuie să recunoaștem însă că autorul face un consistent efort profesional de a fi obiectiv, până la proba contrarie a confruntării cu fapte, întâmplări, analize care,

eventual, au scăpat, voluntar sau involuntar, atenției sale.

Vasile Mălureanu ne oferă la modul concret, instituțional, ceea ce mare parte a românilor n-a cunoscut niciodată, atribuțiile concrete, strategiile și modalitățile de acțiune ale Direcției Securității Statului.

Vasile Mălureanu își pune analiza sub semnul „cadru legal” în care instituția Securității și-a desfășurat activitatea. Din acest punct de vedere, lucrurile sunt limpezi. Cartea oferă și legislația și atribuțiile și strategiile, și modalitățile de acțiune ale Securității, în general, cât, mai ales, în domeniile artei și culturii românești.

Fără a pune câtuși de puțin sub semnul întrebării rolul unui serviciu de securitate cu privire la apărarea interesului național, nu putem trece cu vederea modul în care opinia publică românească, pe baza unor realități evidente, a perceput, în timp, abuzurile săvârșite de această instituție în calitate de poliție politică. Îmi place să cred, să sper că gen. Vasile Mălureanu are în proiect, ca unul care a cunoscut foarte bine din interior activitatea serviciului respectiv, o nouă carte în care să scoată la lumină, la modul concret, și activitățile de poliție politică săvârșite de Direcția Securității Statului.

Volumul gen. Vasile Mălureanu este cartea unui profesionist, o carte de informare și documentare destinată oamenilor din toate categoriile sociale și profesionale, ce poate fi citită atât pentru cultura generală, cât și pentru evaluarea unei experiențe specifice din istoria României, care abordează o temă generoasă și de interes, fundamentată și prin cele peste 60 de lucrări pe care autorul le-a consultat.

Factorul Băgulescu în Japonia

În martie 2012, sosit pentru prima oară în Japonia, primisem de la președintele Ligii parlamentare de prietenie, Hakuo Yanagisawa, trilogia „Suflet japonez”¹⁸ a lui Gheorghe Băgulescu, în limba română, împreună cu un alt volum, în limba japoneză, rezumat al aceluiași roman. Eram în aceeași măsură încântat și nedumerit. Încântat - pentru că, iată, nici nu ajunseseam bine și găseam amprente ale ilustrațiilor înaintași. Nedumerit - pentru că la București nu văzusem această carte. Știam că Băgulescu fusese ambasador în Japonia în perioada 1941-1945, știam și că a scris „Suflet japonez”, dar nu mă așteptam s-o primesc tocmai la Tokyo.

În pregătirea misiunii mele, citisem și cărțile lui Mihai Epure despre Băgulescu¹⁹, așa încât cunoșteam detalii din viața generalului, erou adevărat, prim ministru din umbră al României, atașat militar și apoi ambasador în Japonia, condamnat în contumacie, pe nedrept, la...uitare.

În cel mai elegant stil japonez, Yanagisawa sensei mi-a dat de înțeles că, în ciuda inestimabilei valori literare și istorice, cartea stă într-un con de umbră, chiar din cauza titlului său în limba japoneză, dar nu numai.

Locuțunea „Yamato-damashii”, tradusă în românește prin „Suflet japonez”, conține conotații naționaliste, descriind spiritul indigen nipon prin contrast cu valorile spirituale ale străinilor, mai ales ale celor din dinastia chineză Tang.

Militariștii japonezi au propagat locuțunea drept doctrină militar-politică în perioada interbelică din era Showa²⁰.

Deși termenul în sine nu incumbă sensuri belicoase, exprimă o anumită adulație etnică, așa încât poate fi considerat, într-un anumit context, o insultă etnică. Am înțeles nuanța sa peiorativă, asemănătoare termenului „gaijin”, care și-a găsit, în contrapartidă, cuvântul „jap”, cu care-i

¹⁸ Băgulescu, Gheorghe, „Suflet japonez”, 3 volume, Ed. Nipponica București 2004. Apărut inițial la Ed. Universul, în limba română în 1939, apoi în engleză, s-a publicat și în franceză și japoneză, la Ed. Kenkyusha, în 1943.

¹⁹ Epure Mihai, „Dor de Sakura”, Ed. Cartega, București 2006

²⁰ Era Showa: 1926-1989

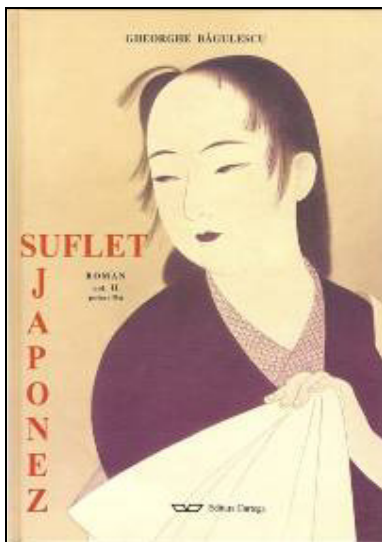
persiflau americanii pe japonezi în Al Doilea Război Mondial.

Așadar, în ziua de azi, termenul „yamato-damashii” este ocolit, pentru a nu crea suspiciuni sau confuzii, la fel ca și Codul Bushido al samurailor. Apoi, pe lângă titlu, faptul că Băgulescu, ambasador în Japonia, Manchuko și China, ajunsese să condamne militarismul și totalitarismul, poartă și el o povară specifică.

Lăsând la o parte aceste umbre, cartea, o fascinantă frescă a societății nipone medievale cu originale sofisticări ficționale, s-ar compara, după unii critici, chiar cu Shogunul lui James Clavell, devansându-l în timp.

Într-un interviu acordat cotidianului Japan Times din 2013²¹, îmi exprimam satisfacția de a mă număra printre succesorii oficiali ai ambasadorului Gheorghe Băgulescu, autorul romanului despre „ronini”²², propunându-mi să ofer japonezilor de azi mai multe detalii din viața aceluia român de excepție, atașat de istoria și cultura Japoniei, fost atașat militar în Imperiul Japonez (1935-1939) și mai ales „atașat” patriei sale.

Uneori cuvintele, printr-un fericit joc al întâmplării, spun mai mult decât strictul lor sens. Este cazul cuvântului „ronin”, tradus prin „samurai răătăcitor” care, dincolo de traducere, poate însemna pentru mine „RO-NIN”, adică ROMANIA-NIPON.

²¹ Maruko Mami, „Romanian envoy hopes cultural affinity boosts ties”, Japan Times, Feb. 26, 2013.

²² Ronin= samurai fără stăpân (exclus din clasa seniorilor) din perioada feudală (1185-1868) din Japonia

Cu gândul la românii de roman din Japonia, după misionarii Tihai și Ghika, aș fi dorit să marchez printr-un seminar personalitatea unui alt fel de misionar, de această dată diplomatic, Băgulescu. Din păcate, n-a fost să fie! M-am împotmolit în întrebări, nedumeriri și chiar sugestii voalate să evit subiectul. Puteam intui marelui impediment, prin corelația evidentă între Băgulescu și Japonia militaristă din perioada războiului.

Rămân însă la părerea că într-o zi se va șterge și mai mult praful, nu numai de pe trilogia „Suflet japonez”, dar și de pe episoadele nipone din viața lui Băgulescu. Reținerea este de înțeles, atât din partea japoneză cât și din cea română, însă cercetarea amănunțită a subiectului ar putea conduce la descoperiri nu numai senzaționale, cum ar fi soarta presupusului descendent al său din Japonia, dar și utile arhivelor diplomatice și istorice, ca și memoriei raporturilor româno-nipone.

Oare nu este fenomenal faptul că în 1939 atașatul militar al României în Japonia, colonelul Gheorghe Băgulescu, era decorat de Împăratul Japoniei, după apariția trilogiei „Suflet japonez”? Sau tocmai aici găsim mobilul condamnării sale la uitare.

Prin faptele eroice din primul război mondial, urmate de o strălucită carieră politico-diplomatică dublată de remarcabilul talent literar, Băgulescu se aseamănă cu Winston Churchill. Trăind în aceeași perioadă, ambii cu studii militare, participând →

RADU ȘERBAN

la ambele războaie mondiale, și-au lăsat amprenta asupra generațiilor următoare. Impecabila pregătire militară și excelenta condiție fizică le-au permis amândurora să treacă cu bine peste încercările vieții.

Apoi, dacă Churchill a primit Nobelul pentru literatură, se cuvine a preciza că Băgulescu a scris, printre altele, o „Biblie de ostași”²³, transpunând în narațiune fapticul existenței sale pe front.

Păstrând proporțiile, după ce am savurat cartea „Factorul Churchill” (2017) de Boris Johnson, m-am întrebat pe când vom avea și noi o carte dedicată „factorului Băgulescu”.

După o lungă perioadă de blamare și cenzură, pe fundalul atitudinii sale antitotalitare și anticomuniste, figura fostului ambasador de la Tokyo a revenit în paginile presei după 1990, ca erou, militar de carieră, diplomat, scriitor și colecționar de artă.

Cum a ajuns atașat miliar în Japonia? În anul 1917, în plin război, când s-a dovedit veritabil erou, stabilise relații camaraderești cu prințul Carol, care va ajunge și el, în 1920, în vizită în Japonia. La o demonstrație militară din Brașov în 1935, Băgulescu îndrăznește să-i sugereze regelui Carol al II-lea, voalat, că relațiile monarhului cu Elena Lupescu umbresc imaginea țării. Supărat, după ce îl amenință cu închisoarea numindu-l „nebun”, regele, recunoscător totuși pentru sprijinul acordat de Băgulescu pentru revenirea sa în țară, îl trimite atașat militar în Japonia²⁴.

Vorbind franceza, germana și italiana, a învățat repede a patra limbă, japoneza. Adaptat cu celeritate la cultura niponă, se integrează facil în societatea militară locală, remarcându-se ca un personaj de excepție în corpul diplomatic tokyot.

Sub impulsul neastâmpărului intelectual, scrie articole în presă, se remarcă în emisiuni radiofonice și la conferințe, punându-și în valoare valanțele culturale, erudiția și patriotismul. Mai mult, romanul său „Suflet japonez”, inspirat din istoria feudală niponă, îi impresionează într-

atât pe localnici, încât îl cataloghează drept „cea mai bună lucrare scrisă de un străin despre japonezi”.

Profesional, cu extraordinara-i putere de muncă, trimite în țară rapoarte privind operațiunile militare din Extremul Orient, primind aprecieri la superlativ de la generalul Sănătescu, șef al Marelui Stat Major. Sunt convins că, scoase din arhive, rapoartele sale își vor găsi locul meritat în istoria diplomației românești din secolul trecut.

La întoarcerea în țară, în 1939, în baza reușitelor de la Tokyo, reintră în cercul apropiaților regelui Carol al II-lea, numai că moralitatea nu-i permite să se afunde prea mult în compromisuri, așa că trece în rezervă la cerere. Rămânând cu sufletul aproape de Japonia, organizează conferințe atractive și expoziții de artă japoneză la Ateneul Român, cu antichități nipone din propria colecție.

În 1940, la scurt timp după abdicarea lui Carol al II-lea, devine unul din candidații la postul de șef al guvernului, alături de prietenul său, Ion Antonescu. Se spune că ar fi refuzat oferta, iar ulterior, mai multe argumente pledează în favoarea trimerii sale ca ambasador în Japonia: experiența, cunoașterea limbii, acuratețea rapoartelor din precedentă misiune diplomatică, spiritul pro-occidental și, de ce nu, într-o cheie negativă, potențiala concurență la conducerea statului român în fața lui Antonescu.

În plin sezon al florii de cireș, pe 14 aprilie 1941, Băgulescu sosește la Tokyo ca ambasador, primit cu onorurile cuvenite. La 28 aprilie, își prezintă scrisorile de acreditare Împăratului Hirohito. Abil, antrenat în diplomatie, rafinat cunoscător al Imperiului Japonez, se simte ca peștele în apă, iar după intrarea României în război alături de axa Berlin-Roma-Tokyo (22 iunie), intră și mai mult în lumina reflectoarelor diplomatice, promovând cu zel interesele românești, mai ales cele transilvane. Să nu uităm că Băgulescu participase activ la eliberarea Budapestei, pe 4 august 1919.

După atacul de la Pearl Harbor din 7 decembrie 1941, situația se schimbă și, odată cu ea, se schimbă și discursul generalului-ambasador Băgulescu, surprinzând neplăcut autoritățile locale, îndeosebi pe cele naționaliste. În mod firesc, unii foști

prieteni din cercurile diplomatice îl evită. În comunicările sale diplomatice, Băgulescu avertizase autoritățile de la București asupra planurilor de afectare a integrității României.

Relațiile tensionate din lume și din mediul diplomatic contaminatează și atmosfera din ambasada română. Pe acel fond, consilierul politic pleacă în țară, iar atașatul militar creează disensiuni cu șeful de misiune.

Ambasadorul începe să scrie o carte, „Noua Religie”, cu idei opuse regimului antonescian și Axei. Cei afectați informează Bucureștiul, iar lucrurile se precipită în defavoarea lui Băgulescu.

După ce propriul șofer îl atacă cu o șurubelniță, în martie 1943, trimite o Notă Verbală ministrului de externe, generalul Tojo, care aplanează conflictul. O lună mai târziu, se întâmplă ceva mult mai grav, ambasadorul este lovit prin surprindere la cap, în biroul atașatului militar român, pierzându-și cunoștința, îngrijit apoi de de un medic... surpriză, de la... legația germană.

Contuziile de la tâmplă și ruptura de sept constituie probe pentru Băgulescu în clamarea unei tentative de asasinat la adresa sa de către agenții secreți germani, la ordinul lui Hitler. Motivul ar fi fost apariția cărții sale „Noua Religie” (1942), cu tentă anti-nazistă antitotalitară și antirăzboinică.

Cert e că, după două zile, lui Băgulescu i se retrage acreditarea. Conducătorul României la vremea aceea cumula și portofoliul externelor, deci el a propus și tot el a aprobat.

Aici se încheie periplul nipon al lui Băgulescu, iar diversele variante ale sinuosului său destin ulterior, în China, până în 18 iulie 1946 când a ajuns la San Francisco, nu mai intră în sfera mea de interes.—>

²³ Nicolae Iorga, în prefața la volumul lui Băgulescu „Zile triste”, cu schițe și nuvele din Războiul de Întregire, București, 1919

²⁴ Detot Mitică, „Enigmaticul general Gheorghe Băgulescu, diplomat în Țara Soarelui Răsare”, Viața Militară nr. 1-4, 2011, pg. 56

După capitularea Japoniei în august 1945, romanul „Suflet japonez” este interzis în Japonia, ceea ce nu înseamnă că îi dispăruse valoarea. Firea sa de patriot rebel îl purtase pe Băgulescu de mai multe ori în „zone interzise”. De exemplu, dând în judecată Guvernul Marghiloman pentru trădare prin pacea rușinoasă de la Buftea, a ajuns în închisoare la Jilava, unde și-a petrecut și Paștele. Mereu justițiar, mereu dispus să conteste vehement autoritățile nedrepte și nedemne, și-a atras blamul diferitelor regimuri politice perindate prin România.

În lipsa unor dovezi care să susțină veridic anumite momente din viața sa, supozițiile cu iz de legendă despre un fiu nelegitim cu o japoneză rămân deschise unor specialiști interesați de subiect²⁵. După Mitică Detot (gen. br. ret.), Băgulescu a păstrat secretul, iar niponologul Mihai Epure susține clar că fiul generalului trăiește în Japonia, își cunoaște originea și este mândru de tatăl său.

Rămâne deschisă și dorința neîmplinită din testament, de a fi reînhumat la proprietatea din Florica, „dar numai într-o Românie liberă²⁶”. În prezent, mormântul său se află la Nisa, unde a donat o colecție de artă orientală de stampe, kakemono-uri²⁷ și alte artefacte. ...

Din florilegiul scrierilor sale, am ales, în încheiere, o meditație cu iz universal: „Mai periculoasă decât bomba atomică pentru mine e demagogia care duce la anarhie, la dezechilibrul spiritual sau la dictatură”.

Ce subiect de roman! Erou din galeria personalităților militare de excepție, căruia i se încredințase și misiunea de aducere la București a Rezoluției Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, supraviețuitor în războaie, „fanatic îndrăgostit de țara sa”, cum se autocaracteriza, el a gravat în cuvinte alesesocietatea feudală niponă, motiv pentru care fusese admis drept primul membru străin al Academiei Naționale Gishi-Kai din Japonia. Exemplu de prețuire a exotismului japonez, dar și a alterității în general, s-a individualizat

ca promotor complex al raporturilor româno-nipone, valoros și astăzi, în pragul unui parteneriat strategic bilateral fără precedent.

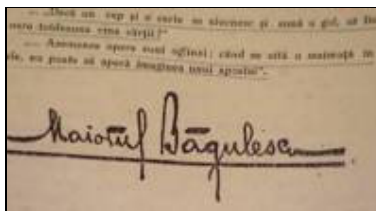
Să mai amintim că la Muzeul Național de Artă al României se găsește o impresionantă colecție de artă chino-japoneză, componentă a succesiunii generalului Gheorghe Băgulescu.

Sper ca viitorul să înlăture unele umbre sau să descopere contururile limpezi de sub ele, așa cum a procedat Boris Johnson în „Factorul Churchill”, spre a scoate în adevărata lumină complexa personalitate a celui ce a fost ambasadorul Băgulescu, poate, înainte de toate, luptător împotriva corupției și a celor ce risipesc banul public.

Din nou, vraja cuvintelor mă îndrumă spre interpretarea proprie a unui fapt incontestabil, anume decernarea Ordinului „Tezaurul Sacru”, din partea Împăratului Japoniei, în 1939, celui ce scrisese „Suflet japonez”. Băgulescu însuși poate deveni astăzi un „tezaur sacru” al parteneriatului strategic româno-nipon în devenire.

Revenind la sfera literară, fără apel la taxinomie, l-aș califica drept scriitorul român cu cel mai mare aport la valorificarea toposului nipon, contribuind la demitizarea exotismului extrem oriental. Trilogia „Suflet japonez”, prin punerea în ficțiune a istoriei samurailor răătăcitori, a revitalizat ideea loialității supreme, putând fi ea însăși, trilogia, revitalizată, ca emblemă a românilor de roman răătăcitori prin Japonia. S-ar conveni ca, după ce a primit „Le Grand Prix de la Literature” în Franța, să primească și în patria sa un binemeritat premiu literar, post mortem, închinat acestui „suflet japonez”.

Dacă viața fiecăruia este o bombă cu ceas, ca să folosim un termen adecvat unui luptător pe front, ea a detonat, în cazul eroului Băgulescu, la 26 noiembrie 1963, trecându-l în veșnicie întru veșnica cinstire a neamului pe care l-a iubit.

²⁵ Epure Mihai, „Aproape de Soare Răsare”, Ed. Cartega, București 2002

²⁶ După război, Băgulescu a fost declarat criminal de război și transfug

²⁷ Picturi japoneze neînramate, pe mătase sau hârtie, care se atârnă pe pereți sau se rulează.

ÎNVĂȚ SĂ TRĂIESC

S-alung din minte oricare ispită,
Să frâng și spaima-n noi ce mă reține,
Când întrebări se prăbușesc în mine,
Să nu privesc spre urma otrăvită.

Emoția o sorb cum pot mai bine,
În alergare prea târziu oprită,
În cea dintâi speranță împlinită.
Ce-n gândul drept ar vrea să se anine.

Să uit de tot, cu sete și în pripă
Și să mă bucur de un rost prezent,
Stăruitor și gata de risipă.

La ieri și mâine să rămân absent.
Învăț cum să trăiesc din clipă-n clipă,
Dintr-un moment în celălalt moment.

MĂ STRĂDUIESC

Mă străduiesc să-ncep călătoria
Spre mitic Elohim și-antice Vede
Pe drum de fum pe care poți accede
Doar de-ai găsit în viață armonia.

Răzbat în timp, cu urmele-mi bipede,
Spre Logosul ce-nalță datoria,
Până ajung s-ating bijuteria,
Mahavantara ce în zori se-ncrede.

Prin toate trece neschimbat frământul
Atâtor lumi pătrunse-n trupul meu
Și dizolvate auster în cântul

Cel mai ușor și totuși cel mai greu:
« La început de lume e cuvântul.
Cuvântul este însuși Dumnezeu. »

EVADARE

Mi-e trupul casă pentru zile grele,
Cu porți de fier și uși întunecate,
Clădit din ură, silă și păcate,
Ținut prea des în sfori și în atele.

Iar hainele mă strâng și sunt uzate,
În glastre zac doar fade imortele.
Privesc afară numai prin zăbrele
La văile cu flori însângerate.

Nu mi-am văzut vecinii niciodată,
Dar știu că sunt în lumea de mister
În care vreau să mă trezesc odată.

Mă lupt să evadez și să nu pier.
În casa ce pe viață îmi e dată,
Să nu rămân de-a pururi prizonier.

ADRIAN MUNTEANU

Convorbiri duhovnicești

Ioan al Banatului

„Ești tu mărturisitor al lui Hristos în familia ta?”

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, vă rog să ne spuneți un cuvânt despre o pericopă evanghelică relatată de Sfântul Evangelist Ioan (1, 43-51). Permiteți-mi să o citez, mai ales pentru că mie mi se pare mai dificilă: „*A doua zi voia să plece în Galileea și a găsit pe Filip. Și i-a zis Iisus: Urmează-Mi. Iar Filip era din Betsaida, din cetatea lui Andrei și a lui Petru. Filip a găsit pe Natanael și i-a zis: Am aflat pe Acela despre Care au scris Moise în Lege și prorocii, pe Iisus, fiul lui Iosif din Nazaret. Și i-a zis Natanael: Din Nazaret poate fi ceva bun? Filip i-a zis: Vino și vezi. Iisus a văzut pe Natanael venind către El și a zis despre el: Iată cu adevărat un israelit în care nu este viclesug. Natanael I-a zis: De unde mă cunoști? A răspuns Iisus și i-a zis: Mai înainte de a te chema Filip, te-am văzut când erai sub smochin. Răspunsu-I-a Natanael: Rabbi, Tu ești Fiul lui Dumnezeu, Tu ești Regele lui Israel. Răspuns-a Iisus și i-a zis: pentru că ți-am spus că te-am văzut sub smochin, crezi? Mai mari decât acestea vei vedea. Și i-a zis: Adevărat, adevărat zic vouă, de acum veți vedea cerul deschizându-se și pe îngerii lui Dumnezeu suindu-se și coborându-se peste Fiul Omului.” Când este citită în sfintele noastre biserici? La ce momente se referă?*

Îps. Ioan: Ceea ce ne grăiește Mântuitorul nostru Iisus Hristos la umbra unui măslin a consemnat pentru noi Sfântul Evangelist Ioan într-o pericopă evanghelică, ce este citită în prima duminică din postul mare, când prăznuim *Duminica Ortodoxiei*, adică triumful celor care au cinstit icoanele și dreapta credință. Aceasta s-a petrecut în anul 843, după ce înainte, mai ales în anul 787, la Sinodul al 7-lea Ecumenic, a fost dezbătută foarte profund problema icoanelor, dacă sunt chip cioplit sau nu sunt.

Duminica Ortodoxiei reprezintă dreapta Mărire, dreapta Credință, dreapta Cinstire a lui Dumnezeu. În primăvara anului 787, a fost sinod

mare și au fost anatemizate, negate toate ereziiile care apăruseră în biserica după Hristos și până în vremea aceea.

Iată, suntem în anul 843 și această duminică au consfințit-o Părinții de atunci. Ea s-a sărbătorit și în Răsărit și în Apus, în toată creștinătatea. Astăzi, însă, nu se mai sărbătorește peste tot, ci a rămas doar în părțile Răsăritului. Să rânduiască Dumnezeu ca, din nou, toți creștinii să sărbătorească dreapta cinstire, dreapta credință a lui Dumnezeu.

Ce au făcut Părinții în decursul timpului? Ce face creștinul astăzi? Ce este el? Este un căutător de adevăr. Eu și frații lor, cititorii, pe lângă treburile celelalte ale vieții de zi cu zi, suntem și căutători de adevăr, căutători ai adevărului, numai că adevărul nu este rezultatul unei cercetări oarecare, nu este rezultatul unei ideologii. Pentru noi, creștinii, adevărul nu este o ideologie, ci este o persoană. Pentru noi, adevărul este Hristos, este Dumnezeu. Mântuitorul spune: *Eu sunt Calea, Adevărul și Viața.*

Iată, credincioșii cititori ai acestei cărți, care mereu, mereu, se află sub cupola bisericii, sub cupola Cerului, sunt pe calea către Adevăr. Noi toți care ne aflăm în biserici formăm Biserica, ne îndreptăm spre Adevăr.

L.C.: Vă rog, Înaltpreasfințite Părinte, să revenim la evanghelia citată.

Îps. Ioan: Evanghelia la care ne referim ne spune cum doi frați, doi oameni, au găsit Adevărul.

Când s-a petrecut momentul din evanghelia citată? Acțiunea acestei evanghelii se petrece la două zile după Botezul Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Acolo erau doi frați, Petru și Andrei, și mai era un consătean de-al lor, Filip. Erau din Betsaida, din nordul Țării Sfinte. Problema se pune: ce căutau cei trei bărbați, menționați de evangelist, din nordul Țării Sfinte, care-au coborât peste 120 de km din cetatea

Betsaidei, ce căutau ei la Sfântul Ioan Botezătorul? Ei fuseseră de atâtea ori la templul din Ierusalim, au auzit acolo învățăturile rabinilor, au văzut jertfele de la templu și se pare că mai căutau ceva. Nu erau mulțumiți de jertfele de la templu, pentru că adevărul face parte din ființa noastră. Nimănui nu i se va astâmpăra setea de adevăr decât atunci când se va întâlni cu Hristos. Și iată, cei trei bărbați vin de la peste 120 de km, vin la Bethabara, la Sfântul Ioan. Ce căutau ei? *Căutau calea cum să ajungă la adevăr.* Cum se ajunge la adevăr? Ce făceau cei care mergeau la Sfântul Ioan Botezătorul, la Iordan? Întâi, își mărturiseau păcatele și-apoi erau botezați, afundați în râul Iordanului.

Iată, cine vrea, cine dorește să înceapă să meargă pe calea care-i duce spre adevăr, trebuie să treacă prin spovedanie și prin botez. Binecuvântat să fie Dumnezeu că toți care citiți aceste pagini ați fost botezați, mă gândesc că toți vă spovediți și mă gândesc că toți deja sunteți pe calea care duce la Adevăr. Iată ce căutau cei trei bărbați din Betsaida, Petru, Andrei, frați, și Filip. Filip îl întreabă pe Hristos unde locuiește și Hristos îi spune: *Urmează-Mi!* Și Filip Îl urmează pe Hristos. *Filip a aflat Adevărul, a aflat comoara cea neprețuită.*

Dar ce fac oamenii atunci când găsesc o comoară? În general, majoritatea tac, ca să n-o împartă cu nimeni. Însă Sfântul Apostol Filip n-a fost egoist atunci când a aflat Adevărul, atunci când a aflat Comoara, pe Hristos. N-a fost egoist și imediat i-a spus lui Natanael: am găsit pe Acela despre care a scris Moise și profeții în cărțile *Vechiului Testament*. Vedeți ce inimă deschisă a avut Filip! Repede vrea să împartă Comoara Cea de Sus găsită, cu Natanael. Ce-i răspunde Natanael? *Poate fi ceva bun din Nazaret?* Ce-o fi însemnând aceasta? Am putea, oare, să-l acuzăm pe Natanael că are dubii, că s-ar putea să iasă ceva bun din Nazaret? Nu. Dacă veți citi tot *Vechiul Testament*, nu veți găsi în niciun capitol amintit numele satului Nazaret. Era în vremea aceea un sat mic. În vremea Mântuitorului, existau 30-40 de familii, însă Nazaretul este menționat ca →

**A consemnat
LUMINIȚA CORNEA**

Amvon

Învierea, „de la Pământ la Cer”

„Lumea modernă și contemporană vrea să ne convingă tot mai mult că doar ceea ce se vede este esențial și vrednic de luat în seamă.

Ne comportăm exact ca în acea poveste reală, intitulată sugestiv „Intuiția, învățătorul și Dumnezeu”, pentru care un profesor, Gheorghe Zamfiroiu, a fost pedepsit cu cinci ani de închisoare (1949-1954) în perioada comunistă.

Despre ce este vorba? „La ora de intuiție, într-o școală din cartierul bucureștean Balta Albă, venise prin 1949 în inspecție un «tovarăș», care a ținut, cu tot dinadinsul, să le explice copiilor cum e cu «intuiția»:

-Copii, puteți atinge banca? O vedeți? Ea ESTE?

Copiii, în cor:

-ESTE!

La care, inspectorul, în apoteoza lui materialist-dialectică, plusează:

-Dar pe Dumnezeu îl puteți atinge, îl vedeți?

Copiii, mai șovăitori:

-N-nuu...

Deci, conchide decis inspectorul:

-DUMNEZEU NU ESTE!

La care învățătorul se simți dator să intervină:

-Copii, voi îl vedeți pe tovarășul inspector?

Toți copiii:

-Da...

Vine o nouă întrebare:

-îl puteți atinge?

-Răspunsul curge de la sine:

-Da...

Și concluzia «intuiției»:

-Copii, deci tovarășul inspector este?

-ESTE, au răspuns copiii în cor.

-Inspectorul era pe deplin satisfăcut, aprobând reluarea teoriei sale (...).

-Dar, copii, revine învățătorul, puteți vedea și pipăi mintea tovarășului inspector?

Copiii răspund, siguri pe ei și pe dialectica întâmplării:

-Nuuu, în fața unui tovarăș care încă nu apucase să-și șteargă de pe față zâmbetul materialist, pipăibil și satisfăcut.

-Ea este? sfârșește învățătorul.

-NU ESTE!, răspund copiii, decizi și fericiți că, în acea oră, înțeleseseră cum e cu intuiția.”

(Din Pastorală de Înviere a PS Ignatie, conf: Marius Oprea, Zorba și Catedrala. 59 de povestiri de la frontieră, București, Editura Humanitas, 2006, p. 146).

Pr. Dr. GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Convorbiri duhovnicești

→localitate în istorie cu aproape 900 de ani înainte de nașterea lui Hristos. Ce înseamnă aceasta, când îi spune Natanael că poate va ieși ceva bun din Nazaret? Înseamnă că Natanael știa aproape pe de rost tot *Vechiul Testament*, adică i-ar fi spus: *N-am găsit nicăieri, în toată Legea și Profeții, n-am găsit scris ceva despre Nazaret*. Vedeți cât de bine era știutor de *Sfântă Scriptură* Natanael!

Natanael avea credința lui după Legea lui Moise și nu și-a trădat-o niciodată, și de aceea, când îl întreabă Filip, el răspunde rațional, după cum citise el în *Vechiul Testament*. Cu cine seamănă întrucâtva Natanael în momentul acesta? Cu Sfântul Toma. Vă aduceți aminte când Sfântul Toma, după ce-i spun apostolii că L-au văzut pe Hristos, va spune: *până nu voi pune degetul meu în coasta și rănila Sale, nu cred*. Și Natanael așteaptă un semn – iată că Dumnezeu i l-a dat. Când l-a văzut, Hristos i-a spus: *iată cu adevărat izraelit în care nu este vicleșug*; și mai spune: *Te-am văzut înainte de a te chema Filip, te-am văzut când erai sub smochin*. Și i se arată Hristos. Ce înseamnă lucrul

acesta? Să vedem: lui Filip îi spune Hristos: *Urmează-Mi!* Și-L urmează. Natanael însă este mai rațional, mai circumspect în relația cu Dumnezeu, și dorește și el să aibă o relație directă cu Dumnezeu. Dumnezeu îi ascultă dorința și i se arată în față. Dacă am sta să privim în lumea de astăzi, sunt oameni care este suficient să audă dangățul clopotului, își fac semnul sfintei cruci și vin lin și încet, cu dragoste, la sfânta biserică, să se întâlnească cu Adevărul, cu Hristos.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, desigur, vă gândiți și la altă categorie de oameni.

Îps. Ioan: Însă sunt și oameni de știință cu carte multă, așa cum într-un fel pare a fi și Natanael, să știți că și acelora Dumnezeu li se descoperă. Dacă ați urmărit pe cei care iau premiul Nobel pentru pace, pentru literatură, pentru medicină, pentru economie și alte discipline pentru care se dau premii Nobel, sunt oameni cu o capacitate intelectuală deosebită.

Toți sunt întrebați, la un moment dat, de câte un reporter, printre alte întrebări din domeniul cercetării lor: *Crezi în Dumnezeu?* Majoritatea matematicienilor,

fizicienilor, doctorilor etc. spun că ei cred în Dumnezeu. Dumnezeu le arată și lor, slujind la altarul științei, tainele creației Sale și de aceea și pentru ei are Dumnezeu mod de a-i face să creadă în Dumnezeu, Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, creatorul lumii.

Acum, dacă ați găsit Comoara, L-ați găsit pe Hristos, vă întreb și vă rog să reflectați dând răspuns la următoarele: *Ați împărțit cu cineva Comoara pe care ați găsit-o în biserică lui Hristos? Ești tu mamă-apostol în familia ta? Ești tu tată-apostol în familia ta? Ești tu mărturisitor al lui Hristos în familia ta?* De aceea, să învățăm de la blândul apostol Filip să nu fim egoiști.

Dacă am aflat această sfântă și neprețuită comoară, s-o împărțim cu cei din familie, cu semenii noștri, ale căror suflete sunt și ele însetate de dor după Dumnezeu.

Luați-vă Comoara din inimă și pe toate cărările vieții acesteia, pe unde umblați, împărțiți, și-n dreapta, și-n stânga, din această Comoară a noastră, a creștinilor, care este Hristos Domnul. Cu cât veți împărți, cu atât vi se va înmulți Comoara pe care ați găsit-o în biserică Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Muntele Athos din Muntele Athos

(III)

Mănăstirea Sf. Arsenie cel Nou, 16 septembrie 2003

Am tăiat într-o goană continuă Grecia până la Salonic, capitala Macedoniei și al doilea oraș ca mărime al Greciei, unde am oprit pentru câteva zeci de minute. Orașul a fost întemeiat de Kasandros și a primit numele soției sale, Thesalonyky, sora lui Alexandru cel Mare. Am intrat în forfota orașului și ne-au trebuit minute prețioase până să ajungem la ținta noastră, biserica Sf. Dimitrie, cea mai veche biserică din Salonic, al doilea oraș bizantin, după Constantinopol. Patronul bisericii, Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, e și patronul întregii Grecii de nord.

Biserica Sf. Dimitrie a fost ridicată pe ruinele unei biserici mai vechi, din secolul al V-lea, ruine care pot fi văzute și azi, sub altar. E atâta istorie și credință în acest spațiu! Cât pot mărturisii aceste locuri despre vremuri în care nu se știe noi ce eram! Demetrius a fost ofițer roman care a susținut creștinismul și l-a mărturisit pe Cristos, ceea ce i-a adus moartea, la porunca împăratului Dioclețian.

Am bătut la porți închise și la Catedrala mitropolitană și la Biserica Sf. Sofia, ridicată în secolul al VIII-lea. Era după ora 15,00 și n-am găsit niciun fel de înțelegere.

Înainte de a pleca din nou la drum, am fost omeniți toți cu câte o înghețată de Î.P.S. Andrei, pe o terasă de pe malul golfului. Am respirat aerul sărat al Mării Egee, brăzdată de vapoare într-un du-te vino neconținut.

Închise au rămas și porțile Mănăstirii de la Ormilina, unde am ajuns după ce maicile s-au retras la slujba de Vecernie.

În așteptarea vreunui semn bun de la Mănăstire, am gustat din perele în pârg din livada din apropiere. Măslinii erau și ei încărcăți de roade. Dar încă nu e vremea măslinelor.

*

La Mănăstirea Sf. Arsenie cel Nou, am fost întâmpinați cu bucurie și ospitalitate. Deși este nouă, fiind construită în 1986, Mănăstirea e înfloritoare prin puterea credinței, chiar dacă în zonă mai sunt încă alte multe mănăstiri.

Complex concepută, cu multiple utilități, ea este gazdă bună și pentru trup și pentru suflet.

*

Î.P.S. Andrei mă răsfață, oferindu-mi ce-i mai bun din toate. La mare preț pentru mine este solitudinea, intimitatea care-mi aduce liniștea lecturii și scrisului până târziu în noapte.

Înainte de culcare, am ieșit la o plimbare în preajma Mănăstirii. Am admirat împreună panorama nopții peste Marea Egee, cu luminile de pe țărm oglindindu-se clipind, în apele sale.

I-am spus, plecând de la ceea ce am văzut aici, la mănăstire, că biserica noastră ortodoxă are ce învăța de la ortodoxia greacă. Ambele trebuie însă să-și redescopere vocația iubirii aproapelui, apropierea, în plin veac al înstrăinării și însingurării în căutări și rătăciri. În plină criză a comunicării, biserica ortodoxă românească trebuie să-și apropie credincioșii, ducând dialogul cu aceștia dincolo de întâlnirile din biserică, dincolo de sacru, în cotidianul sufocat de tentații și de nevoi.

Dialogul cu credincioșii trebuie să se extindă dincolo de slujbele religioase, dincolo de împreunărugarea făcută, pentru eliberarea sufletului de poveri existențiale, de eroziuni și neîmpliniri. Dacă va prelungi dialogul cu credincioșii, ortodoxia va rămâne în putere, bisericile vor fi mereu pline, nu se va ajunge ca-n multe biserici occidentale.

Altfel, s-ar putea, încet, încet, să crească numărul credincioșilor formali, „de ochii lumii”, de față, și vor fi tot mai puțini practicanții, cei care fac din biserică o ființă vie.

*

Poate că împreună cu Î.P.S. Andrei vom găsi soluții ca să mai salvăm ce-a mai rămas din patrimoniul bisericesc, prădăluit după aberanta măsură a primului ministru al culturii din 1990, Andrei Pleșu, de a abroga Legea Patrimoniului.

Încă nu s-a furat totul, încă nu s-a distrus totul din ignoranță sau indiferență. Patrimoniul bisericesc trebuie să renască din propria-i cenușă.

Noi n-avem șansa de a avea istoria Greciei, moștenirea ei, și de aceea trebuie să chivernisim mult- puținul nostru.

*

Atât de aproape de Muntele Athos! Nu l-am perceput niciodată decât ca pe un simbol dincolo de orice realitate. Cât de real e Muntele Sfânt din Muntele Athos? Cât adevăr și cât mit duce cu sine?

Sunt asemeni celui îmbrâncit de pe punte în mare, fără să știe înota. →

NICOLAE BĂCIUȚ

Mănăstirea Sfântul Arsenie cel Nou, 17 septembrie 2003

Pe la ora 3,45 au tras clopotele și a bătut toaca Mănăstirii prima oară, ca apoi, aceasta din urmă să mai bată de două ori până la 4,15, chemând pe călugări la rugăciune, la slujba Utreniei. În liniștea nopții, bătăile de toacă au limpezime, fiecare bătaie e ca un cuvânt tainic pe care numai cel care are credință puternică îl poate înțelege.

Când bătăile de toacă se pierd în noapte, doar țârăitul prelung și apropiat al greierilor se mai aude, de parcă aceasta ar fi muzica liniștii.

Mă simt ca într-un alt secol, îndepărtat.

*

„Limitele limbii mele înseamnă limitele lumii mele”.
(Ludwig Wittgenstein)

*

Toaca de lemn bate a patra oară, scurt, apoi se aude și sunetul cristalin de toacă metalică.

E prima oară când dorm într-o mănăstire adevărată, pentru că Mănăstirea Rila nu e decât amintirea unei mănăstiri. Abia acum și mai tare realizez cât de fără de viață monahală e cea mai importantă mănăstire din Bulgaria. E întrecută și de cea mai mică mănăstire grecească. Cu siguranță, Grecia este patria cea mare și autentică a ortodoxiei, chiar dacă Rusia are vreo 50 de milioane de credincioși ortodocși, iar noi vreo 17,5 milioane. Cu cei circa 10 milioane de credincioși ortodocși, Grecia e deasupra tuturor! Sigur, cifrele sunt relative și amploarea credinței nu se poate evalua în numărul de credincioși, cât în dimensiunea interioară a credinței. Tăria credinței nu poate fi cuantificată, nu poate intra în statistici. După cât e de veche, după cât prezent are, ortodoxia greacă e cea mai aproape de cer.

*

Pentru cine se roagă, de fapt, călugării? Dacă ar face-o doar pentru ei ar comite un mare păcat! Ei se roagă însă și pentru cei mulți, mai ales poate pentru cei care au trecut rugăciunea în uitare, dacă au avut ce uita vreodată și nu cumva s-au născut fără Dumnezeu și trăiesc fără Dumnezeu.

*

Cât poate reține un jurnal din trăirea unei astfel de călătorii? Cât te poți detașa de ceea ce ți se întâmplă cu atâta repeziciune, peste câte lucruri treci fără să reții esențialul. Mai există și rețineri, sunt lucruri pe care nu te lasă inima să le consemnezi sau pe care nu vrei să le faci, totuși, publice. Rămâne ceva ce e al tău și numai al tău, pe care nu-l poți împărți cu nimeni. Are dreptate Wittgenstein: „Despre ce nu se poate vorbi trebuie să tăcem”.

*

Într-o discuție pe care am avut-o aseară, cu Î.P.S. Andrei și cu ceilalți preoți, undeva, lângă mănăstire, ierarhul nostru a revenit în câteva rânduri la ceea ce crede că e nevoie să avem noi acum: modele, caractere.

*

Ce-i apropie și ce-i departe pe preoți de monahi, dincolo de statutul social, cu rigorile specifice pentru fiecare în parte? Ce înseamnă să ai vocație preoțească și vocație monahală? *A fi plus a avea, a fi plus a nu avea* –

posibile ecuații cu semnul (in)egalității. Credință, rugăciune, răbdare, smerenie, ascultare. Cine, cum, cât își ia partea din fiecare? Cine duce timpul – bun sau rău – mai departe și cine-l oprește în loc? Cine spune „Oprește-te clipă, sunt fericit?”

*

De ce numărul celor care viețuiesc pe Muntele Athos e cu măsură? De ce femeile n-au voie nici să calce pământul Muntelui Sfânt? Ele n-au acces în rai, ele nu trebuie să dobândească viața veșnică? Ele n-au dreptul la mântuire?

Credința nu poate fi misogină. Ea nu poate despărți bărbatul de femeie, după ce, prin credință, prin biserică, îi unește pe viață, dorindu-le ca nimic să nu-i despartă? **Iubește pe aproapele tău** nu face restricții, nu pune interdicții!

Oricât de mare ar fi fost păcatul Evei, există și iertare. Dumnezeu este iubire.

*

Merg eu oare spre Muntele Athos ca un răzvrătit sau doar ca un nedumirit?

Să nu accepte credința... prezumția de nevinovăție?

*

Și în țară e o mănăstire, la Frăsinei, în județul Vâlcea, singurul așezământ din România în care femeile nu au acces. Sfântul Calinic de la Cernica, episcop de Râmnic, a construit la Frăsinei o biserică de cărămidă, între 1860-1863. După ce s-a terminat de ridicat biserica, a dat o nouă dimensiune vieții religioase de aici, prin creșterea numărului de călugări, care a ajuns la 30, cât și prin impunerea unui regim de ascultare în tăcere și rugăciune. Mai mult, acesta cere cu legământ ca în mănăstire să nu intre niciodată femeile. Să fie Frăsineiul nostru, la scară redusă, un fel de Munte Athos?

*

Dorința unora de a vedea Muntele Athos e atât de mare încât se mulțumesc, neavând acces pe munte, măcar să ajungă cât mai aproape de el. Pentru aceștia se organizează călătorii cu vaporul în jurul Muntelui Sfânt. Vapoarele se opresc aproape de mănăstiri, iar călugări de la acestea vin și urcă pe vapoare, aducând cu ei moaște, icoane făcătoare de minuni, la care să se închine și pe care să le sărute și femeile. E și acesta un mod de a atinge Muntele Athos.

De ce n-ar păși însă și femeile pe Muntele Athos? Credința s-ar naște încă o dată dacă s-ar face nu această concesie, ci o necesară dreptate?

Arhiepiscopul Dumitru Emilian Antal (părintele Mitrucă) în memoriile lui Vasile Netea

„Primul intelectual din Reghin ca personalitate oficială – aflat în plină ascensiune – pe care l-am cunoscut, a fost reghineanul Dumitru Antal – părintele Mitrucă, cum îi spuneau apropiații – care mi-a deschis totodată și prima fereastră pentru cunoașterea operei și vieții lui Lucian Blaga, cu care fusese coleg la Teologia din Sibiu, în anii Primului Război Mondial”.

Cu aceste cuvinte își începe Vasile Netea amintirile legate de Reghinul tinereții sale, respectiv deceniul trei al secolului 20. Reghineanul Dumitru Antal - „părintele Mitrucă”, era de fapt un toplițean. Fiindcă părintele protopop Dumitru Antal, se născuse în Toplița Română, la 20 octombrie 1894, în familia soților Dumitru și Ileana Antal(n.Cristea), soră a Patriarhului Miron Cristea. Familia Antal a avut 12 copii: opt băieți și patru fete..

A făcut școala primară în Toplița, după care a urmat cursurile liceale la Brașov și la Năsăud. După absolvirea liceului, în 1913 s-a înscris la Seminarul Teologic din Sibiu, iar după terminare, în 1916, a devenit student al Universității din Budapesta – Facultatea de Filozofie.

Urmând cam același traseu de pregătire școlară ca și unchiul său, a devenit și el președinte al Societății Academice „Petru Maior” de la Universitatea din Budapesta. În 1918, în condițiile sfârșitului războiului, a dezintegrării imperiului austro-ungar, prin lupta pentru eliberare socială și națională a popoarelor subjugate, Dumitru Antal s-a întors în Ardeal și s-a pus la dispoziția Consiliului Național Român, luând parte activă la constituirea consiliilor locale și a gărzilor naționale din localitățile de pe Valea Superioară a Mureșului, dintre Reghin și Toplița Română. La Reghin, s-a constituit Consiliul Național Român pe comitatul Mureș-Turda, în frunte cu avocatul dr. Augustin Chețan, președinte, protopopii Vasile Duma (ortodox) și Ariton Popa (greco-catolic) vicepreședinți, avocatul dr. Ioan Harșia, secretar.

„După ce mi-am împlinit misiunea la Reghin – scrie Dumitru Antal – în jurul datei de 20 noiembrie, am ajuns

la Toplița, comuna mea natală, având de acum o bogată experiență în munca de organizare a sfaturilor și gărzilor naționale”.

La Toplița, adunarea de constituire a Sfatului Național și a Gărzii Naționale s-a desfășurat într-o zi de târg, pentru a lua parte cât mai mult popor și din localitățile din jur. Aceasta s-a petrecut luni (zi de târg), 25 noiembrie. Miercuri, 27 noiembrie, toplițenii au întâmpinat cu entuziasm pe ostașii români eliberatori din brigada a 13-a, comandată de colonelul Anton Gherescu. Cu toții, militari și civili, s-au prins într-o mare Horă a Unirii în piața din centrul Topliței. „A doua zi, am plecat spre Alba Iulia, ca să particip, în calitate de delegat al studențimii române, la Marea Adunarea Națională care a hotărât pentru vecie destinul neamului nostru”.

Nu s-a mai întors la Budapesta. A rămas să lucreze în cadrul Consiliului Dirigent al Transilvaniei, la Departamentul Ocrotiri Sociale. În 1924, s-a căsătorit și a îmbrățișat cariera preotească. În același an a fost numit protopop ortodox al Reghinului, în locul lui Vasile Duma, ales episcop al Argeșului, cu numele de Nichita.

„Reghineanul Mitruca – scrie V. Netea, emana din toată ființa sa un aer de cordialitate și de energie”. Istoricul a avut șansa să-l cunoască la Deda, satul său natal, unde părintele Mitrucă a făcut o vizită. Atunci, tânărul Netea a fost poftit să-i facă o vizită la Reghin, unde părintele i-a pus în brațe volumele lui Lucian Blaga „Poemele luminii” și „Pașii profetului”. Aceasta a fost prima întâlnire a lui Vasile Netea cu opera marelui poet. Cât a stat la Reghin – ne spune memorialistul, „părintele Antal a scris și un amplu studiu despre mănăstirile de odinioară ale regiunii, toate vechi lăcașuri de cultură și tradiție românească”, pe care l-a publicat în „Revista teologică” din

Sibiu. (E vorba despre studiul „Mănăstiri și schituri pe Valea de Sus a Mureșului”).

În 1927, a întocmit și tipărit la Reghin un „Calendar al Mureșului”, în care se găseau fragmente din operele literare ale unor scriitori: George Coșbuc, Octavian Goga, G. Topârceanu, Emil Gârleanu ș.a., notele de călătorie ale lui Gala Galaction, de pe Valea Mureșului (Deda, Reghin, Suseni, Toplița, Tg. Mureș), precum și folclor mureșean cules de Aurelian Borșianu. Calendarul a fost unul dintre cele mai bune calendare ale vremii.

În același an, 1927, episcopul Nicolae Ivan al Clujului l-a transferat în postul de revizor eparhial și de redactor-rsponsabil al revistei eparhiale „Renașterea”.

După șase ani, în 1933, la solicitarea unchiului său, Patriarhul Miron Cristea, se transferă la București, ca ajutor de preot, iar apoi ca preot titular la biserica Bradu-Boteanu. Transferul acesta a fost motivat și ca o ultimă încercare de a-și salva căsnicia, fără să știe că și prietenul soției sale s-a stabilit tot în București. Neavând încotro, spre a nu se compromite definitiv „am fost nevoit să divorțez”, scrie el în Autobiografia solicitată de Securitate (ACNSAS, dosar 5399, vol.II, pag.5, în vol. Arhiepiscopul Emilian Antal Târgovișteanul de pr. D.Valenciuc, pag. 13).

În 1938, Dumitru Antal s-a călugărit, luând numele de Emilian, fiind numit în funcția de inspector la Ministerul Cultelor, având rangul bisericesc de arhimandrit, ultima treaptă înainte de cea a arhieriei. În această situație, se discuta posibilitatea de a candida la funcția de episcop al noii Episcopii a Maramureșului, cu sediul la Sighet (înființată la 1 noiembrie 1938). Numai că, printr-o „mișcare” neașteptată a Patriarhului, la ședința din 28 octombrie 1938, a Sfântului Sinod, îl propune pe „Prea Cuviosul Arhimandrit Emilian Antal” în funcția de vicar patriarhal. Propunerea este primită în „unanimitatea absolută a celor 16 voturi ale membrilor prezenți”. Hirotonirea a fost săvârșită în Catedrala Patriarhală, la 6 decembrie 1938.

Din cuvântul Patriarhului: „Deși ești numai arhierie și nu ai jurisdicție, eu îți dau această cârjă a mea prin care-ți acord – și o voi face și →

ILIE ȘANDRU

în scris - jurisdicție de episcop, de mitropolit al Ungro-Vlahiei și patriarhicească pentru ca pe măsura în care vor slăbi puterile mele de ierarh trecut de 70 de ani, în aceeași măsură să îmi împlinesți Prea Sfinția Ta cerințele legate de marea sarcină a conducerii superioare bisericești...".

Nu a trecut prea multă vreme de la acest eveniment, când, la 10 decembrie 1938, Patriarhul era sărbătorit la împlinirea vârstei de 70 de ani și 50 de ani de slujire a Bisericii. Pe la începutul lunii februarie 1939, el a suferit o răceală ce l-a obligat să renunțe la unele din obligațiile sale bisericești și de stat (era prim-ministru). I s-a făcut recomandarea să plece la un tratament balnear. A fost aleasă stațiunea franceză Cannes, spre care s-a îndreptat miercuri, 26 februarie. Acolo, la 6 martie 1939, ora 21,45 și-a dat obștescul sfârșit, în prezența nepotului său, Emilian Târgovișteanul, sora acestuia, Emilia (Miluța) Antal și dr. Băltăceanu. Corpul său a fost adus în țară și înmormântat în Catedrala Patriarhală, la 14 martie 1939.

I-a urmat în scaunul patriarhal Nicodim Munteanu, mitropolitul Moldovei. La puțin timp, el l-a delegat pe arhiereul Emilian Târgovișteanul la conducerea episcopiei Argeșului, vacantă. De aici, în iunie 1944, s-a retras la Mănăstirea Cernica. Între timp, mitropolitul Tit Simedria, al Bucovinei, a demisionat, astfel că Patriarhul Nicodim Munteanu l-a trimis, în 1945, pe Emilian Târgovișteanul ca locotenent de mitropolit la Suceava, la marginea țării. Poate și cu speranța că de acolo oricând rușii puteau să-l invite la o „plimbare”, fără întoarcere, prin Siberia.

În urma ocupării nordului Bucovinei de către sovietici și mutarea reședinței Mitropoliei Bucovinei la Suceava, toată lumea credea că această mitropolie va dispărea. Totuși, acest lucru nu s-a întâmplat. Rămânerea ei în viață s-a datorat în mare măsură lui Emil Bodnăraș. La 6 martie 1945, Emilian Târgovișteanul este delegat oficial de către Patriarhul Nicodim, ca locotenent de Arhiepiscop și Mitropolit la Suceava. La 7 martie, el prelua și administrarea Fondului Bisericesc. Instalarea lui a avut loc în 15 martie 1945 la Mănăstirea Sf. Ioan cel Nou

din Suceava. În data de 5 decembrie, Patriarhul l-a revocat din această funcție, pentru ca în 24 decembrie să revină asupra revocării. Jocurile de interse, din culise, erau deosebit de puternice.

În data de 28 decembrie 1947, la Iași, era instalat, cu deosebit fast, noul mitropolit Iustinian Marina (1901-1977), devenind astfel clară chestiunea succesiunii patriarhale, funcție la care aspira și Emilian Antal. În 27 februarie 1948, Patriarhul Nicodim Munteanu a trecut la cele veșnice (avea 84 de ani). Odată cu aceasta a început disputa pentru supremație în Biserica Ortodoxă Română. Din păcate, pentru Emilian Antal, în lupta în care se angajase, forțele sale erau prea slabe spre a-i da câștig de cauză, fiindcă adversarul său, Iustinian Marina era prea puternic, avându-l în spate pe Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Fiecare din cei doi s-au atacat cu armele cele mai perfide. Emilian Antal l-a acuzat pe Marina de plagiat. Pentru a se răzbuna, acesta a desființat atât Mitropolia Bucovinei, cât și posturile de arhiepiscop-vicari, iar pe Emilian Antal l-a trimis profesor la Seminarul de la Mănăstirea Neamț. În locul Mitropoliei Bucovinei, a luat ființă, la 18 septembrie 1948, Arhiepiscopia Sucevei și Maramureșului, în fruntea căreia a fost ales P. S. Sebastian Rusan. Incredibil, dar adevărat: slujba de intronizare a acestuia a fost săvârșită chiar de locotenentul de mitropolit Emilian Antal, împreună cu episcopul Nicolae al Oradiei, pentru care Sebastian Rusan le-a mulțumit.

După predarea Eparhiei, arhiereul Emilian Antal s-a stabilit la București, pe str. Robert de Fleurs nr.1. Își păstra însă calitatea de membru al Sfântului Sinod al BOR. Însă treburile legate de Mitropolia Bucovinei nu s-au sfârșit aici. Fiindcă, după un control financiar sever asupra gestiunii eparhiale, s-a constatat o lipsă „uriasă” în gestine: un stilou și două albume! În cele din urmă, stiloul respectiv a fost recuperat. Și chiar dacă valoarea lui a fost estimată la 7.500 de lei, „infractorului” i s-a imputat suma de 57.500 de lei!

Patriarhul Iustinian Marina nu l-a putut ierta niciodată. Dudu Velicu, secretarul patriarhal, notează: „Arhiereul Iustinian Marina a trimis

o notă ministrului de interne, prin care se arată că arhiereul Emilian Antal este oportunist, nesincer și desfășoară o activitate de duplicitate în relațiile lui cu Guvernul.”. Trebuia făcut totul pentru ca acesta să fie îndepărtat din Sinod. Astfel a fost numit profesor la seminarul de la Neamț.

De aici încolo încep problemele. Un oarecare N. Elisei, procuror și ziarist din Piatra Neamț se adresează „organelor”, denunțând faptul că „marele legionar Emil Antal se află la Mănăstirea Neamț, unde face mare propagandă prin popor, cerând acestuia să se pregătească cu coase, topoare, furci, sape și cu ce pot, că în curând o să înceapă lupta, când vine semnalul de la Americani și Englezi. În 15 Mai” (1950).

De atunci – ca de altfel și până atunci – el a fost supus unei permanente supravegheri a Securității. Iar ca să nu se bucure de popularitate, în curând Emilian Antal a fost mutat stareț la Mănăstirea Cozia, ctitoria lui Mircea cel Bătrân, din Valea Oltului. Aici i se pun în cârcă alte păcate: că nu participă regulat la slujbe, că atacă în predicile sale doctrina materialistă, că e contra „muncii socialiste” în atelierele-cooperative, că își bate joc de călugări, care umblă zdrențăroși și se plâng de foame etc.

Prin toate acestea se urmărește ca Emilian Antal să accepte să devină informatorul Securității. Ceea ce se va și întâmpla. Dar fără urmări. Fiindcă la 1 sept. 1952, un lt. de securitate, Dumitrescu, raportează superiorilor că „față de sarcinile trasate la toate întâlnirile de către subșeful serviciului, sus-numitul (Antal, n.n.) nu a dat rezultatele așteptate, iar în prezent constituind un balast al agenturii biroului 341”.

Anul 1952 aduce o nouă schimbare în viața arhiereului Emilian Antal. Este trimis stareț la M-re Sfântul Ilie, din Toplița, ctitoria unchiului său. Nu are însă nici aici parte de liniște. O notă informativă din 25 martie 1953 precizează că la moartea tov. Stalin, Antal a spus că în curând Rusia se va prăbuși și vor veni eliberatorii americani și englezi. Un alt referat al secției raionale MAI Toplița precizează că Antal a spus că „lumea e plină de necazuri, că numai credința în D-zeu o va mai salva, iar poporul să fie strâns în jurul →

bisericii”. De asemenea, „la mânăstire se află ascunse rachete și focoase de brand, iar starețul este un element recalcitrant și periculos regimului nostru. Toate acestea – scrie lt. de securitate Blăjan Gheorghe – îndreptățesc arestarea lui Antal Emilian și trimiterea sa în fața justiței”.

În cele din urmă, aceasta nu se va întâmpla. I se vor trece cu vederea toate aceste „păcate”, apreciindu-se că „cel în cauză nu are manifestări dușmănoase”, ținându-se seama și de faptul că Emilian Antal fusese decorat, în 1964, cu Ordinul Steaua R.S.R. clasa a III-a.

Din acest motiv, la data de 28 septembrie 1966, un referat al Direcției regionale Mureș Aut. Maghiară a MAI, propunea trecerea sa „în evidența pasivă”.

Din această postură de „rezervist” în evidențele Securității, optează, la un moment dat, pentru mutarea la București, la conducerea Casei de Pensii a BOR. Știindu-se totuși urmărit chiar în postura de „evidență pasivă”, nu prea îi surâde acest transfer. „Cu mersul la București cu toată dorința de a mai ieși din starea pustie de aici, simt de multe ori îndemnul de a nu părăsi acest cuib tihnit și liniștit. Cum mi-a fost greu când a trebuit să schimb Bucureștiul cu Mânăstirea Cozia, apoi pe Toplița după șase ani, tot așa de greu îmi vine să schimb Toplița pe București, mai ales că mă așteaptă lucru mult, într-o atmosferă nu tocmai plăcută”.

Astfel, cu liniștea pe care și-o dă bătrânețea, arhierul Emilian Antal, tot mai suferind, pune în rânduială cele ale sufletului și în data de 15 iunie 1971 își dă sufletul în mâna Creatorului. Slujba prohodului a fost săvârșită de un numeros sobor de preoți și călugări, în frunte cu mitropolitul Ardealului, Nicolae Mladin, Teofil al Clujului și Vasile al Oradiei.

Arhierul Emilian Antal își doarme somnul de veci în pământul străbunilor săi din Toplița, sub zidul Mânăstirii Sfântul Ilie, ctitoria întâiului Patriarh al României Mari, cel care l-a avut mereu atât de aproape de suflet până în clipa sfârșitului său pământesc, prematur, departe de țară, sfârșit asupra căruia vor dăinui mari semne de întrebare, ce vor rămâne de-a pururea fără răspuns.

Asterisc

„Babilon”

E o realitate cutremurătoare că lumea e plecată pe calea amestecării și a globalizării plină de tulburare.

Se cuvine a pleca de la cuvântul din Apocalipsă pentru a ne dumiri câtuși de puțin în ce moment ne aflăm noi, care trăim acest prezent.

Iată ce spune Apocalipsa la capitolul 14, stihul 8: „Și alt înger a venit după cel dintâi, zicând: A căzut, a căzut Babilonul, cetatea cea mare, care a adăpat toate neamurile din vinul pătimășii al curviei sale”.

E Europa acest Babilon descris de Sfântul Ioan Evanghelist mai sus?!

Suntem înclinați să credem că așa este.

Dacă trecem prin Roma, Paris, Londra sau alte capitale occidentale, ne vom lămuri că tabloul ce-l vom vedea reflectă un amestec de populații de pe întreg pământul și fără îndoială că e un amestec și o grăire în multe limbi.

Dar nu numai marile orașe s-au transformat într-un adevărat Babilon, ci mai cu seamă mintea noastră este autoarea acestei haotice realități. Așa se întâmplă când lăsăm mintea să vagabondeze și să se murdărească prin cele mai insalubre locuri și să se hrănească cu această trivializată „cultură” ce o oferă spre cultivare și mâncare Europa.

Azi „Babilonul” e Europa eretică, raționalistă și păgână, iar „vinul curviei ei”, cultura europeană anti-hristică (vezi scrierile Cuviosului Iustin Popovici și ale episcopului Nicolae Velimirovici). Iar această „Europă” nu e altceva decât Roma păgână ridicată din mormântul în care a îngropat-o o vreme propovăduirea creștină, de care s-a lepădat cu desăvârșire. (Ecumenismul, ideologiile neomarxiste, închinarea la sutele de idoli), - alungă pe Creator din mințile oamenilor prin planuri diabolice. Cei care doresc această babilonie, - în marea lor majoritate sunt posedați de forța satanică fără măcar să fie conștienți. Iar cei din vârf, care infuzează această strategie; au jurăminte făcute, după toată regula militară, stăpânului întunericului. Paradoxal, pe noi comunismul ne-a apărut în felul lui de grozăviile amestecării lumii. Comunismul a fost sabia cu un singur tăiș de care s-a folosit Satana.

Dar această democrație dementială e ideologia aidoma unei săbii cu două tăișuri ce taie sufletele fără milă și de care se folosește în mod perfid aceeași forță demonică.

Și culmea e că au început de mai mulți ani să legifereze adevărate plăgi prin care vor să desfigureze chipul și firea omului. Și nu lasă variante de salvare a libertății. O să începem cu ideologia de gen. Această aberație care și-a propus să înjunghie personalitatea și genul fizic și spiritual al omului se adresează în mod obligatoriu copiilor, tinerilor și adulților prin Ministerul Educației Naționale și Ministerul Sănătății. Și, firește că ora de religie îi înnebunește, așa că vor să o scoată din curricula școlară.

Și aici am intrat pe teritoriul documentelor biometrice. Deci, acești „oameni” care conduc lumea, dar fără voința acesteia, - vor să deposeze de libertate ființa umană, făcând-o astfel incapabilă să-l mai cunoască pe Dumnezeu. Platon însuși a spus că omul care refuză să-l cunoască pe Dumnezeu e ciuma societății. Există căi de salvare?! Fără îndoială că sunt și le cunoaștem noi, creștinii. Prima este înălțarea minții la Dumnezeu. N-o să reușim fără trezie (atenție). Prin urmare, se cere priveghere, luptă, atenție rostire lăuntrică a Numelui Celui care a adus la ființă Creația și Frumusețea sădită în toate care le vedem, auzim, mirosim, gustăm și pipăim, firește, cu evlavie, ca și cum am fi în același timp pe Golgota, dar în minte având Paradisul.

Foarte important e să specificăm că Biserica a fost zămislită în acest Babilon. Iată ce spune în acest sens sfântul Apostol Petru: „Biserica cea aleasă din Babilon și Marcu, fiul meu, vă îmbrățișează” (1 Petru 5, 13)

E bine deci ca nădejdea în Biserica să fie pentru noi stânca de care să se spargă toate tulburările, devierile și apostaziile acestei lumi ce o numim Babilon.

VALERIU TĂNASĂ

PETRU BOTEZATU, „PREOT AL CEREMONIALULUI VIZUAL”

Invitația de a fi părtaș la un astfel de eveniment e deopotrivă onorantă și frustrantă.

E onorant cu asupra de măsură să participi în acest loc, Catedrala Episcopală a Zalăului, la noul botez al unei lucrări apărută în 2017, albumul „Maica Domnului, Mama Eternă Universală”, cu o astfel de încărcătură de semnificații și teologice și estetice, având ca protagonist un adevărat „preot al ceremonialului vizual”, artistul Petru Botezatu, iar ca autor pe Cora Botezatu.

E înălțător să trăiești asemenea clipe într-un loc care a devenit referențial pentru o comunitate religioasă, care a avut șansa să beneficieze de harul unui mare artist. E copleșitor să fii împreună cu personalități de anvergura celor de față, să ai privilegiul să pui cuvintele tale să licărească în lumina orbitoare a unor astfel de frumuseți dumnezeiești, pictura murală a catedralei, care are ca artizan pe protagonistul acestui album.

Dar e frustrant să știi că timpul nu-ți va îngădui să rostești decât firimituri din ceea ce s-ar cuveni să spui, ca să-ți poți comunica bucuria, entuziasmul epitetelor cu care ai vrea să apreciezi o... capodoperă. Pentru că acesta e cuvântul potrivit pentru albumul cu lucrările lui Petru Botezatu, căruia i s-au deschis acum, aici, porțile către sufletul dumneavoastră.

Cum să comprimi însă în puține vorbe ceea ce ar merita spații largi de analiză și interpretare?

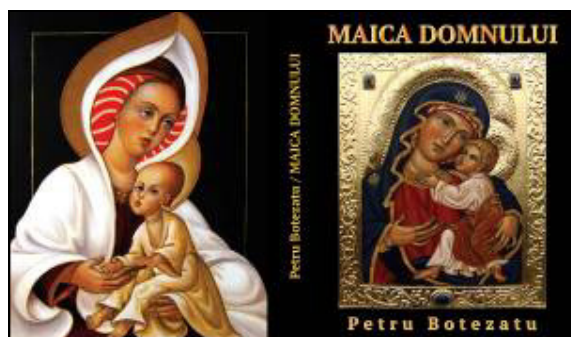
Sigur, a trebuit să-mi reprim orice tentație academică a discursului, limitându-mă la un exercițiu de admirație, un salut de întâmpinare, și să vă îndemn să nu vă refuzați această oportunitate a înobilării bibliotecii dv.

E o carte unică, originală - și nu e loc de circumstanțialitate ori de beție de cuvinte într-o astfel de judecată de valoare, ci de autoritatea pe care mi-o dă, cel puțin, calitatea mea de editor a peste 3500 de cărți! Am parcurs-o cu uimire și încântare, rămas fără cuvinte în fața atâtor frumuseți de artă întru credință. Înainte de toate, nu pot însă să nu remarc la superlativ concepția grafică a acestui album, regia punerii în pagină, aparținând Corei Botezatu, la rândul său un artist al cuvântului care, în texte sintetice, dar substanțiale, susține imaginile, ca într-un colocviu despre sacru și frumos.

Textele care prefațază lucrarea, deși intitulate simplu „Note biografice” și „Atelierul unui pictor de icoane”, sunt marca unui rafinat comentator, deosebit de abil, în condițiile în care intră în concurență cu un binecunoscut slogan : „O imagine face cât o mie de cuvinte”! Textele Corei Botezatu vin să potențeze cele „o mie de cuvinte”, într-o complementaritate a consubstanțialității, făcând mai profunde înțelesurile imaginilor prezentate.

Ele susțin un demers artistic, care ar putea părea onora polemic, deși el respectă ideea canonului, nu neapărat în spirit și literă, dar nici într-un caz trădând canonul.

Icoanele din album au o singură temă: Maica

Domnului, ilustrată în peste șaptezeci de ipostaze, neasemuite în frumusețe și îndrăzneală a revelației chipului sacru. Pictorul stăruie asupra acestui chip de „Maică Eternă Universală”, recurgând la registre stilistice diferite, unele inedite, deschizând căi nebătătorite, într-o descătușare a nevoii de a da sacralității noi valențe identitare.

Pictorul Petru Botezatu a eliberat icoana cu chipul Maicii Domnului dintr-un prizonierat păgubos și contraproductiv. I-a sporit lumina bucuriei credinței. A adus revelația mai aproape de dimensiunea umanului. „Imaginea văzută a celui nevăzut” (Michel Quinot) devine prin icoanele sale o fereastră mai larg deschisă spre absolut!

Pictorul apropie zărilor Răsăritului de cele ale Apusului, într-o veritabilă „liturghie vizuală”, cum o numește Cora Botezatu. Împacă tradiția cu modernitatea, având ca garant și cele peste cinci sute de nume care i-au fost atribuite Maicii Domnului, de la Theotokos (Născătoarea de Dumnezeu), la Sfânta Sfintelor, tot atâtea sugestii interpretative.

Armoniile icoanelor lui Petru Botezatu vin și din acordurile suportului pe care sunt pictate acestea, dar și din ceremonialul pictării, „deconspirat” de Cora Botezatu.

Singularitatea artei iconografice a lui Petru Botezatu o dă și fractura pe care aceasta o propune, din preocuparea de înnoire a acesteia, ceea ce nu face mai puțin mistuitor actul de creație artistică.

Apoi, Petru Botezatu recurge la o regie picturală proprie, la o „strategie picturală personal intuitivă” (Cora Botezatu), care „urmează un protocol intim”.

Notă distinctivă cea mai surprinzătoare vine însă din refuzul șablonului, într-un demers în care repetitivitatea e asumată ca teză în sinteză.

E o mare artă să crezi zeci de ipostaze într-o constrângere tematică, evitând monotonia, creând ritm tocmai în dinamica restrictivității.

Pictorul nu se lasă inhibat de rigori care, până la urmă, țin de convențional nu de adevăr, de doctrinar în limitări care sunt susținute de moșteniri istorice, de restricții compoziționale și cromatice, Petru Botezatu amendează, indirect, înrobirea în vechi tipare, potențiale surse ale mediocrității expresiei artistice.

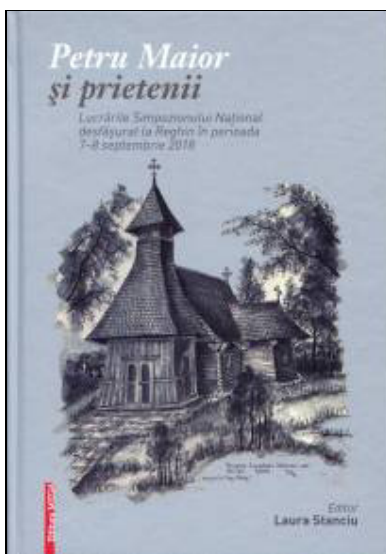
Și această schimbare de atitudine, despărțire de „schematismul și neantizarea frumuseții artistice de dragul corectitudinii dogmatice și al unei formule picturale rigide” aduce unicitatea icoanelor lui Petru →

NICOLAE BĂCIUȚ

Petru Maior și prietenii

Avem bucuria lecturii unui volum impresionant, care este rodul muncii și cercetărilor asidue a mai multor oameni care sunt dedicați muncii de arhivă, muncii de cercetare, pentru a evidenția adevărul istoric, pentru a-l scoate la lumină și a-l pune la îndemâna tuturor. De curând, a fost prezentat la Reghin volumul *Petru Maior și prietenii, Lucrările Simpozionului Național desfășurat la Reghin în perioada 7-8 septembrie 2018*. Volumul, apărut la Editura Mega din Cluj-Napoca, are ca editor pe Laura Stanciu și apare sub egida Bibliotecii Municipale „Petru Maior” Reghin și Universității „1 Decembrie 1918” Alba Iulia. În acest volum au publicat studii: Maria Precup, Remus Câmpeanu, Eva Mârza, Doina Hendre Biro, Andreea Mârza, Ștefan Stanciu, Florin Bogdan, Simona-Loredana Bogdan, Ana Maria Roman Negoii, Circa Ioan Adrian, Alin-Mihai Gherman, Florin Bengcean, Maria Tătar-Dan, Tamasi Zsolt, Laura Stanciu, Corina Teodor, Cornel Sigmirean, Anton Rus.

Acest volum cuprinde o serie de studii, lucrări științifice și articole extrem de valoroase și bazate pe o muncă de cercetare asiduă. Este un volum amplu, masiv, plin de

informații, care au menirea de a reliefa noi aspecte legate de viața și activitatea lui Petru Maior, precum și de a contura pe deplin vasta personalitate a acestuia. Acest volum reprezintă o lucrare fundamentală, o lucrare extrem de importantă pentru istoriografia românească contemporană, care scoate la lumină o serie de fapte și lucruri poate necunoscute până acum. Îi felicităm pe toți cei care au publicat studii și articole în acest volum, îi felicităm pe toți cei care au trudit pentru ca această carte să vadă lumina tiparului, pentru că o astfel de carte nu se face

ușor, apariția ei necesită o muncă asiduă, constantă și mai ales să fie făcută cu suflet.

Maior, personalitate marcantă, ce și-a dăruit întreaga lui capacitate pentru dezrobirea socială, spirituală și națională a poporului nostru.

Dintre toți reprezentanții Școlii Ardelene – pe care Kogălniceanu și Bălcescu îi numesc „cei dintâi apostoli ai românismului” –, lui Maior îi revine marea merit de a fi „deșteptat duhul național și lui îi suntem datori cu o mare parte a pulsului patriotic ce de atunci s-a pornit în trustele provincii ale vechii Dacii”.

Cărțile de predici ale lui Petru Maior au cucerit un întins orizont de influență, având un puternic ecou printre clerici.

Susținea în 1921 diaconul dr. Gheorghe Comșa, viitorul episcop ortodox al Aradului, că predicile învățatului profesor de la Blaj și protopop, au avut cea mai mare răspândire nu numai în biserica unită cu Roma, ci și în Biserica Ortodoxă românească.

Marele cărturar Petru Maior, ca și ctitor de cultură românească, se înscrie în cea vastă galerie de mari bărbați ai neamului românesc, luptători și apărători ai drepturilor poporului român.

FLORIN BENGEAN

→Botezatu, deschizând o nouă etapă în preminența artisticului în configurarea imaginii sacre. Suntem îndreptățiți să afirmăm chiar că ne aflăm în fața primului gest major de ecumenism în pictura icoanelor. De altfel, Cora Botezatu, un excelent manager al picturii lui Petru Botezatu, evidențiază această înnoire, care, pe de o parte, intersectează tradiționalul cu modernul, întinzând, totodată, o „punte între uman și divin”. Reușitele lui Petru Botezatu, cuprinse între coperti de album, sunt un manual de pictură, o pledoarie pentru nevoia de Dumnezeu unic, proiecție care apropie mai mult cerul de pământ.

Pictor de biserici, la care adăugăm și albumul dedicat „Maicii Domnului”, în cele patru decenii de slujire a picturii religioase, Petru Botezatu reabilitează pictura sacră, descoperindu-i noi izvoare de inspirație. Nici nu se putea ca un nume încărcat de sfințenie – Petru – și semnificație religioasă – Botezatu – să nu devină renume pe frontispiciul credinței noastre strămoșești. Artist complet, „născut iar nu făcut”, Petru Botezatu face parte din galeria marilor artiști români, unul recunoscut în cele trei decenii cât a pictat și în străinătate – Austria,

Canada, SUA - și care așteaptă să fie recunoscut și acasă, unde s-a întors de câțiva ani, ca să se înveșnicească aici.

Notă: Cuvânt la lansarea albumului „Maica Domnului”, de Petru Botezatu, prezentat la Catedrală Episcopală din Zalău, de Ziua Ortodoxiei.

ȘARPELE (LUCIFER)

SAU MITUL ETERNEI RENAȘTERI* (III)

«Și eu îți spun că tu ești Petru și pe această piatră (stâncă) voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui. Și-ți voi da cheile împărăției cerurilor și orice vei lega pe pământ va fi legat și în ceruri și orice vei dezlega pe pământ va fi dezlegat și în ceruri». (Matei, 16, 18-19).

«Și S'a suit în munte și a chemat la Sine pe câți El Însuși a voit; și au venit la El. Și a rânduit doisprezece; pe care i-a numit apostoli, ca să fie cu El și să-i trimită să propovăduiască și să aibă putere să vindece bolile și să alunge demonii. Deci i-a rânduit pe cei doisprezece: pe Simon, căruia i-a pus numele Petru; și pe Iacob al lui Zevedeu și pe Ioan, fratele lui Iacob, și le-a pus numele Boanergheș, adică Fiii Tunetului.» (Marcu, 3, 13-17).

Această moarte simbolică a inițiatului nu este necesară lui Dumnezeu. Samuel profetul (omul lui Dumnezeu – Văzătorul) îi spune lui Saul: -La Thabor trei bărbați urcă spre Dumnezeu, te vei duce pe Dealul lui Dumnezeu «Și duhul Domnului va năvăli asupra ta, și vei profeti laolaltă cu ei, și te vei preschimba în alt om. Și [atunci] când ți se vor împlini toate aceste semne, fă toate câte îți vor fi la îndemână, căci Dumnezeu este cu tine. Și a fost așa: cum s-a întors cu spatele ca să plece de la Samuel, Dumnezeu i-a schimbat inima; și s-au împlinit toate semnele în ziua aceea». (1 Regi, 10, 6-7, 9). Că inima este sediul unde se produc transformările, o spune chiar Iisus Hristos: «Și chemând iarăși mulțimea la El, le zicea: „Ascultați-Mă toți și înțelegeți: Nu este nimic din afara omului care, intrând în el, să-l poată spurca. Dar cele ce ies din

*Noi ne vom referi doar la VENUS=LUCIFER sau SATANA, care este Steaua Dimineții, dar și ȘARPELE CEL VECHI (Apocalipsa 20, 1), și care este fiul Aurorei. „LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ are o semnificație specială. Roșu, vestitor al renașterii perpetue a zilei (principiul al veșniciei reîntoarceri), luceafărul este simbolul însuși principiului vieții. În această calitate îl slăvesc indienii preriei”. (Apud: JEAN Chevalier Alain Gheerbrant, Dicționar de simboluri, vol.3, P-Z, Editura Artemis, București, 1995, p.239).

om, acelea sunt cele ce-l spurcă pe om. De are cineva urechi de auzit, să audă !” Și când a intrat de la mulțime în casă, ucenicii L-au întrebat despre această parabolă. Și El le-a zis: „Așadar, și voi sunteți tot atât de nepricepuți ! Nu înțelegeți că tot ce intră din afară în om nu poate să-l spurce ? Că nu în inimă intră, ci în pânțele și se aruncă afară unde-i e locul. Că bucatele sunt toate curate. Dar spunea că ceea ce iese din om, aceea-l spurcă pe om: „Fiindcă din lăuntru, din inima oamenilor ies cugetele rele, desfrânările, hoțiile, omorurile, adulterul, lăcomiile, vicleniile, înșelăciunea, nerușinarea, invidia, defăimarea, trufia, ușurătatea. Toate relele acestea ies din lăuntru, și ele îl spurcă pe om”». (Marcu, 7, 14-23).

Iar când Iisus a fost întrebat de către ucenici: „De ce le vorbești în parabole?” Iar El, răspunzând, le-a zis: „Pentru că vouă vi s'a dat să cunoașteți tainele împărăției cerurilor, dar acestora nu li s'a dat. De aceea le vorbesc în parabole, că ei văd fără să vadă și aud fără să audă și nici să înțeleagă. «Și se plinește cu ei profetia lui Isaia, care zice : **Cu auzul veți auzi, dar nu veți înțelege, și cu privirea veți privi, dar nu veți vedea. Căci inima acestui popor s'a împietrit și urechile lor greu aud și ochii lor s'au închis, ca nu cumva cu ochii să vadă și cu urechile să audă și cu inima să înțeleagă și să-și revină și Eu să-i vindec**» (Matei, 13, 10-11, 13-15).

Cum trebuie să fie cu inima cei împovărați, ne spune tot Iisus Hristos: «Luați jugul Meu asupra voastră; și învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima, și veți afla odihnă

sufletelor voastre !» (Matei, 11, 29).

Urcarea apostolilor pe muntele Tabor, sau Dealul lui Dumnezeu, a făcut ca duhul lui Dumnezeu să se pogoare asupra lor : « Și chemându-i pe cei doisprezece ucenici ai Săi, **le-a dat lor putere asupra duhurilor necurate, ca să le scoată și să tămăduiască toată boala și toată neputința**». (Matei, 10, 1). Doar într-un singur caz ucenicii nu au putut alunga demonii și atunci Iisus le-a spus : «Căci soiul acesta de demoni nu iese decât numai prin rugăciune și prin post». (Matei, 17, 21). Ucenicii lui Hristos nu posteau fiindcă erau cu Mirele (Iisus) : «Ucenicii lui Ioan și fariseii posteau; și au venit și I-au zis: „De ce ucenicii lui Ioan și ucenicii fariseilor postesc, iar ucenicii tăi nu postesc ?” Și Iisus le-a zis: „Pot oare nuntașii să postească în timp ce mirele este cu ei ? Atâta timp cât îl au pe mire cu ei, nu pot posti. Dar vor veni zile când mirele se va lua de la ei, și atunci, în acele zile, vor posti” ». (Marcu, 2, 18-20).

Doar trei dintre apostoli,²⁸ căroră Iisus le-a schimbat numele, vor avea puteri spirituale mai mari. Și membrii Comunității de la Qumran, de la Marea Moartă, recunoșteau importanța acestor trei nume: «Există doisprezece „bărbați ai sfințeniei” care au rolul de călăuzitori ai comunității – o remarcabilă corespondență cu cei doisprezece Apostoli.

Acești bărbați au trei superiori, care răspund la numele de Ioan, Petru și Iacob, ca cei trei stâlpi ai Bisericii²⁹ (Galateni, 2, 9f)³⁰.

EUGEN MERA

²⁸ Ibidem, p.1555: Chiar și în BIBLIA din anul 2001 se recunoaște că „Ioan făcea parte nu numai din colegiul celor doisprezece, ci și din grupul foarte restrâns de numai trei (alături de Petru și Iacob) rânduiți de Domnul să fie martorii unor evenimente cu totul excepționale”.

²⁹ Manuscrisele de la Marea Moartă, Ediția a doua; Traducere din ebraică, introducere și note: THEODOR H. GASTER; Traducere și îngrijire ediție: SIMONA DUMITRU; Editura Herald, București, 2009, p.42.

³⁰ Galateni, 2, 9: «și cunoscând harul ce mi-a fost dat, Iacob și Chefa și Ioan, cei socotiți a fi stâlpi, ne-au dat mie și lui Barnaba mâna dreaptă în semn de părtășie^f [f] Literal: (mâna) dreaptă a comuniunii; semnul prin care apostolii, deși deosebiți în lucrare, rămăneau în comuniune (koinonía) harică].

DOAMNA AMBASADOR **CARMEN PODGOREAN** LA ORA UNUI BILANT SĂRBĂTORESC

(II)

- **A.S.:** *Cum și când v-ați orientat spre domeniul diplomației?*

C.P.: Concursul pentru Institutul de sociologie s-a tot amânat și... așa am ajuns la Ministerul de Externe, care recruta personal pentru a-și reînnoi efectivul după Revoluție. Am intrat în MAE ca simplu referent. A trebuit să o iau de la zero. Abia după 10 luni am dat examen pentru postul de atașat diplomatic. Am lucrat 4 ani și jumătate – până la plecarea în prima misiune diplomatică - la Direcția de presă. Foarte interesant ca experiență, căci am crescut odată cu reforma diplomației ca deschidere spre public. Vă dați seama, de o jumătate de secol erau porți închise, informația pe teme de politică externă și diplomație era strict controlată. Ne ocupam cu acreditarea corespondenților străini și le acordam asistență, căutând să stimulăm deschiderea instituțiilor guvernamentale spre presă. Instituțiile noastre erau în acea perioadă ermetice și suspicioase. Nu aveau reflexul transparenței, drept care trebuia să-l formăm, ceea ce nu era ușor. Am avut satisfacția să o aud, după ani de zile, pe corespondenta la București a unei mari agenții de presă, explicând în fața studenților Academiei Diplomatice importanța pe care munca noastră din anii '90 a avut-o pentru a face posibilă munca lor jurnalistică de la începuturile tranziției democratice în România. Am învățat de la jurnaliști multe lucruri care mi-au fost ulterior foarte utile în munca diplomatică.

-**A.S.:** *Ce alt domeniu ați mai acoperit pe atunci în plan diplomatic?*

C.P.: Mai târziu, am focalizat munca mea diplomatică spre domeniul drepturilor omului. În 1999, când am fost numită director la Direcția drepturilor omului, am promovat dialogul cu organizațiile neguvernamentale și am susținut - cu succes - atragerea reprezentanților acestora în delegațiile oficiale care prezentau, la ONU și la Consiliul Europei, rapoartele României privind respectarea convențiilor internaționale în domeniul drepturilor omului la care România este parte. M-am specializat mai mult pe problematica romilor,

subiect care îmi era familiar din perioada studiilor sociologice și care, pe atunci, era foarte sensibil în relațiile internaționale ale României, combaterea discriminării fiind o condiție în procesul de aderare la UE. Un succes important a fost și interzicerea segregării în școli, idee în care am colaborat cu doamna Liliana Preoteasa de la Ministerul Educației și care a fost asumată, ca strategie bazată pe argumente juridice din dreptul internațional.

-**A.S.:** Îmi face mare plăcere să aflu că ați cunoscut-o pe doamna Liliana Preoteasa, cu care în anii 1990-1992 am avut și eu o perfectă colaborare când am activat la Ministerul Învățământului și Științei (cum era numit atunci) în Capitală. Eu am cunoscut situația romilor încă din anii 1990-1992, când am activat la Ministerul Învățământului și Științei, când în exact ziua când am fost angajată, era adusă în mod cu totul special Ioana Radu, țigancă, (etnia lor prin tradiție seculară era numită astfel atunci, dar fără conotații peiorative, nu romi ca astăzi) profesoară de limba română, cu care discutam strategiile de integrare a copiilor comunității lor în școlile din țară, în situația în care, deși aveau dreptul, în cea mai mare parte ei nu doreau să învețe. Deci, munca de lămurire trebuia făcută în familie, în primul rând. Nu s-a acceptat varianta constituirii unor clase separate pentru copiii de romi, și rezultate concrete nu s-au văzut atunci decât în momentul când ei au primit „cornul și laptele” sau erau amendați pentru neprezentarea copiilor la școală. Astăzi, situația este îmbunătățită, iar în unele grădinițe și clase la sate cu populație majoritar țigănească, toți elevii sunt romi. Este un semn că pe viitor comunitatea lor se va dezvolta în condiții normale.

A.S. Stimată Doamnă Ambasador, înainte de a funcționa în Argentina, în ce alte țări ați reprezentat România ca diplomat?

C.P.: Am activat de două ori la Ambasada României din Regatul Belgiei, respectiv în perioada 1994-1998 - în principal ca atașat de presă, dar gestionând și dosare politice, apoi, din nou, în 2002-2006, în calitate de consilier diplomatic și șef al secției politice. Belgia reprezintă o experiență diplomatică foarte complexă, căci este o țară cu două federații suprapuse, șapte guverne și șapte parlamente, un adevărat monument de descentralizare. Ca atașat de presă, învățasem limba neerlandeză, ceea ce m-a ajutat să înțeleg mai bine structura statului, mi-a deschis multe uși și mi-a permis să contribuie la pregătirea ratificării, de către Belgia, a acordului de aderare a României la Uniunea Europeană. În Belgia, era nevoie, pentru ratificare, de 9 voturi - de la Parlamentul Federal, de la Parlamentele celor 3 Regiuni și ale celor 3 Comunități, plus încă două de la anumite Comisii „comunitare” ale Parlamentului Regiunii Bruxelles-capitală. Am pregătit o campanie de întâlniri ale ambasadorului meu de atunci cu fiecare ministru-președinte (șef de Guvern regional sau comunitar) și cu președintele fiecărui Parlament. Nu mi-aș fi imaginat că învățarea limbii neerlandeze îmi va da ocazia să acționez în mod atât de folositor țării mele, pe durata acestui al doilea mandat diplomatic. Apoi, după doi ani petrecuți din nou la Direcția Drepturilor Omului din centrala MAE, am fost trimisă ca adjunct al șefului de misiune la Londra, între anii 2008-2012, cu rang de ministru consilier și ulterior ministru plenipotențiar. În 2015, am fost numită ambasador în Argentina, cea mai „europeană” țară a Americii Latine.

-**A.S.:** *Ce v-a impresionat la țara aceasta, care este prea puțin cunoscută de noi, românii, dincolo de renumele ei sportiv?*

C.P.: Peste jumătate din populația țării este provenită din imigrație, în principal de origine europeană și relativ recentă, de la sfârșitul secolului al XIX-lea - începutul secolului al XX-lea. Grupurile cele mai numeroase au fost cele de italieni, veniți din toate regiunile peninsulei. Desigur că italienii au venit în Argentina aducând cultura lor, pe care au dezvoltat-o tocmai →

ANCA SĂRGHIE

pentru că argentinienii au o natură avidă de cultură, de știință și artă. Președinții țării au invitat, încă din secolul XIX, cercetători, profesori universitari ca să întemeieze universități în Argentina, artiști care să organizeze teatre etc. Președintele Sarmiento a instituit învățământul primar gratuit și obligatoriu, ca factor de unificare lingvistică a amestecului de populații emigrate, astfel încât astăzi toți cetățenii vorbesc spaniola și doar anumite grupuri care s-au așezat mai compact în anumite zone din provincie au reușit să-și păstreze și limba din țările de origine. Au venit atunci și, în parte, după al Doilea Război Mondial, circa 20 milioane de italieni, care adesea vorbeau dialecte din diferitele regiuni și nu se înțelegeau între ei. S-au asimilat vorbind spaniola, iar acum, când au resurse pentru a călători, caută să reînnoade relația cu țara bunicilor sau străbunicilor și învață italiana literară la cursuri de diferite niveluri, de pildă la Institutul Italian de Cultură. Argentinienii au un nivel cultural ridicat, au Premiul Nobel, mari artiști, capitala Buenos Aires are un număr mai mare de teatre pe cap de locuitori decât New York-ul sau Londra. În Buenos Aires, sunt cele mai multe librării din toată lumea, raportat la numărul de locuitori ai orașului.

Ei fac sport de talie internațională, sunt cunoscuți în fotbal, tenis, rugby, polo pe iarba. L-au dat pe Diego Armando Maradona, care și acum activează ca antrenor și care a fost considerat de mulți specialiști ai domeniului drept cel mai mare fotbalist al tuturor timpurilor. Maradona a fost, căci acum argentinienii se mândresc cu Lionel Messi, care tocmai primește pentru a șasea oară „Globul de Aur”, dovedindu-se neîntrecut în lume. Orice meci între cele două mari echipe de fotbal la Buenos Aires - Boca Juniors și River Plata - provoacă patimi și conflicte în stradă între suporteri.

Argentinienii sunt în general un popor sportiv, au multe cluburi de cartier și tot timpul îi vezi alergând în parcuri luminate toată noaptea, jucând jocuri de echipă sau făcând fitness în centre cu pereți de sticlă, „să vadă toată lumea”. Argentinianul trebuie să se simtă stimulat să se miște.

Biblioteca Babel

PAUL CELAN

Bucovina (1920 – 1970)

Anii de la tine la mine

Îți vâlurește părul iar când plâng.
Cu-azurul din priviri
iubirii noastre praznic îi așterni: pat
între vară și toamnă.
Bem ceva distilat de un altul, străin
de mine și de tine:
sorbim din vid și din finit.
Privim cum în adânc de mare ni se
reflectă chipul și grăbiți
ne-ntindem unul altuia merinde:
noaptea e noapte și, cu zorii
începând,
mă culcă lângă tine.

din „Paul Celan, obras completas”,
Editura Trotta, Madrid

KIM SO-WOL

Coreea (1902 - 1934)

LUNĂ PE JUMĂTATE

De când tot stai pe cer, lună pe
jumătate,
palidă arătate, plutind peste genuni?
Se întetește vântul, noaptea în ger se-
mbracă
și-n tivuri albe apa clipește în amurg.

Peste întunecata câmpie pustiită
se-nalță ceața rece.
Of, iarnă înghețată,
tristețea ta m-apasă.

În inima iubitei ce pleacă e la fel,
pălesc iubiri, junețea prinde-a se ofili
din crengile ciulinului sălbatic
cad la apus petale ruginii.

ERNESTO CARDENAL

Nicaragua (1925 – 2020)

EPITAF PENTRU JOAQUÍN PASOS

A fost pe-aici, cândva, mergând pe-
aceste străzi
fără angajamente sau funcții sau
vreun peso.
Și doar câțiva poeți și cerșetori, și
curve
versul i l-au aflat.

Nicând peste hotare n-a plecat.
A stat toți anii lui încarcerat.
Acum în viață nu mai este.

Nimeni nu i-a făcut vreun
monument...

Dar voi
să-l evocați când poduri ridicăți,
turbine și tractoare și argintii
hambare,
guverne binefăcătoare.

Căci el prin poezie a-nobilat
limbajul din popor,
limba în care-apoi s-au scris acorduri,
legi
scrisori de amor,
decrete.

ALAIDA FOPPA

(Barcelona 1914 – Ciudad de
Guatemala 1980)

INIMA

Se spune că ar fi
cât pumnul.
Foarte mică,
însă neobosită
pune-n mișcare toate
lucurile.
Ea este truditorea
ce impecabil bate
tânjind după odihnă,
și prizonieră este
nedeslușit visând
la evadare.

FOROUGH FARROKHZAD,

Iran (1935-1967)

FEREAȘTRA

Când mi-a rămas credința
suspendată
de firul gingaș al dreptății atârând
iar prin oraș, răpusă la pământ,
inima razei mele a zăcut
călcată în picioare,
când din nevinovații ochi ai
dragostei
sub vălul negru și reglementar
ascunși
prinse-a țâșni izvorul sângelui
ce-a inundat locașul cel mai sfânt,
viața-mi pierdu orice valoare,
și numai sunetul pendulei
a mai bătut secundele
în care-am înțeles că negreșit
va trebui himeric să iubesc.

**Traducere: GERMAIN
DROOGENBROODT și
GABRIELA CĂLUȚIU
SONNENBERG**

Biblioteca Babel

Anna Santoliquido

(Italia)

Anna Santoliquido, născută în Forenza (Pz), locuiește în Bari, unde a predat engleza. Poetă, scriitoare și eseistă, din 1981 publică douăzeci și una de volume de versuri, printre care *Città fucilata* (Kragujevac, 2010), *Med vrsticami* (Lubiana, 2011), *Casa de piatră* (București, 2014), *Versi a Teocrito* (Bari, 2015), *Am mers prea departe* (Stepanakert, 2016), *Profetsha* (Saranda, 2017), *Parole e grappoli* (Teheran, 2018), un singur volum de povești și a editat numeroase antologii. Piesa ei, *The Baptist*, a fost pus în scenă în 1999. Este traducătoare și promovează activitățile culturale. Ea a fondat Mișcarea Internațională „Femeile și poezia”. Este membru al Comitetului Secției Naționale a Scriitorilor SLC-CGIL și este responsabil pentru „Puglia Basilicata”, precum și al Regiunii Apulia din PEN Club, Italia. Poezia ei a fost tradusă în douăzeci și două de limbi. Opera sa apare în numeroase reviste literare naționale și străine, colecții de eseuri critice și antologii. În 2010, ea a primit titlul de cetățean de onoare al localității Mrcajevci (Serbia). Este membru de onoare al Asociației Scriitorilor Sârbi și al Uniunii Scriitorilor Independenți din Bulgaria. În 2017, i-a fost conferit titlul *Laurea Apollinaris Poetica* de către „Universitățile Pontificale Salesiana” din Roma. Eseul critic al Francesei Amendola, *Anima mundi*. La *scrittura di Anna Santoliquido*, a fost publicat în același an. În 2018, au fost finalizate și publicate volumele *Parole in festa per Anna Santoliquido*, editat de „Laboratorio Don Bosco oggi” și *Una vita in versi*, editat de Francesca Amendola. În 2019, o teză despre lucrările ei a fost susținută la Universitatea din Bari. Bibliografia operelor sale este vastă. (traducere de N. Băciuț)

ESTE TIMPUL

Dacă vântul fluieră pe stradă,
deschide larg fereastra,
arată o față măreață.

Dacă ploaia stropește pe geam,
deschide ușa,
du-te și găsește recreere.

Dacă zăpada se depune în strat pe
acoperiș,
ieși în drum,
i-ați albul în păr.

Dacă un câine latră noaptea,
nu te teme de ghinion,
aruncă-i niște pâine:
poate că este doar flămând.

Dacă cineva bate la ușă,
Reflectă:
poate că e timpul să pleci.

din *Decodificare*, 1986

MĂSLINII DIN SAINT BIAGIO

aerul sănătos și șoimii,
vulpile și cârțițele,
printre măslinii din Saint Biagio
fructele verzi și negre
ca ochii fetelor
care flirtează în jurul fântânii
în pauzele din timpul recoltării
tatăl meu a decantat uleiul
mama mea primăvara
a rupt crengile
pentru Duminica Floriilor
Sfântul peșterii basiliene
a binecuvântat cântatul și truda
azi îmbrățișez trunchiurile
pentru a atrage energia înaintașilor
noștri

din *Măslinul este poezie*, editat de
Enzo Morelli, 2009

COPACUL VIETII

lui Ettore Catalano

Doamne,
Iubesc durerea
dar nu va dormi

reînvie-mă
dă-mi o voce melodioasă
să paraliziez răul

purificat
Voi îngropa cenușa păcatului
în păduri

să fiu și eu un copac?
Va fi cirip peste mine

de codobaturi și prihori?

ca să omagiez numele Tău
Voi scrie versete pe frunze
Voi cânta litanii și psalmi

lasă păsările cerului
să-și găsească refugiu
pe ramurile mele

Otranto, 5 iunie 2016

din *Nei cieli di carta* - Studi per
Ettore Catalano, 2017

CASA DIN AER

de-a lungul anilor
Am construit o casă
între cer și pământ

este protejată de vânturi
spiritele aerului
și stelele binare

plămădită din vise
și roua pădurilor
strălucește noaptea și ziua

Nu am părăsit
casa de piatră
Sunt atras de lumină

casa din aer
este împodobită cu versuri
și lăstari

Mă refugiez
când sunt obosit
și îmi revărs preaplinul

26 octombrie 2014

din *Antologia Soglie*, III, 2016

REȚETĂ

un ou și o cupă
puțină sare
a undelor cerebrale

Adaug impetuoșitatea vântului
și aromele câmpurilor
Amestec cu un totem

înainte de a găti
Îmi desfac napolitane
și coaceți în pântecele lumii

29 aprilie 2014

din *În cristalele timpului* - poezii
pentru Genzano, 2015

În românește de
NICOLAE BĂCIUȚ

Un roman - anatomia singurătății și a fricii

„Viața pe un peron” este prima întâlnire a cititorului bulgar cu opera lui Octavian Paler (1927-2007). Acest scriitor și filosof fără îndoială este unul dintre cei mai interesanți autori din România contemporană. Destinul lui este interesant.

În tinerețea sa, el a fost un om de stânga, jurnalist activ și funcționar de partid, a cărui carieră este în plină ascensiune. Dar el se transformă într-un adversar direct al regimului totalitar al dictatorului Ceaușescu. Militează împotriva regimului prin tăioasa sa peniță, la fel ca și compatrioții săi cunoscuți și în Bulgaria precum Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Marin Sorescu, Doina Cornea.

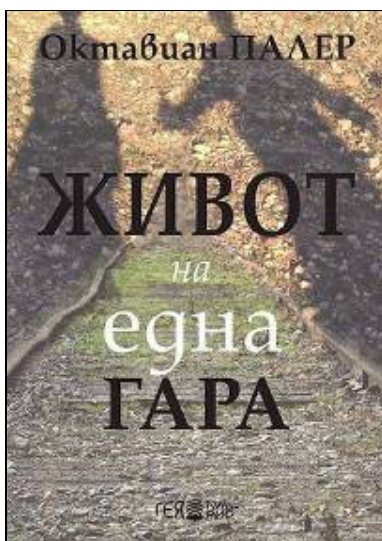
Romanul „Viața pe un Peron” urmărește linia romanelor cunoscute la nivel mondial, construite ca eseuri și basme filosofice: „Procesul” de Franz Kafka, „Ciurma” de Albert Camus, „Greața” de Jean-Paul Sartre, piesa „Rhinoceros” de Eugen Ionescu. Este o proză în care elementul de bază este imaginea metaforică a unui fenomen, a cărui existență intră în conștiința protagoniștilor, forțându-i să-și schimbe complet noțiunile despre sensul vieții.

În cazul actual Octavian Paler, îi lasă pe cei doi protagoniști ai săi – un bărbat și o femeie, într-o gară mică de sat, făcându-ne martori ai spovedaniei Bărbatului, care s-a trezit pe acest colț singuratic al lumii. Singuritatea și separarea lui din ceilalți îi oferă prilejul ca el să-și analizeze situațiile dramatice din viața sa.

Astfel, gara aceasta se transformă în simbolul „vieții lui oprite”. Iar anume această „oprire” îi permite să studieze rădăcinile tuturor întâmplărilor, care l-au dus pe această „stradă moartă”, să studieze motivele pentru această pedeapsă, să se trezească în punctul terminus al singurătății.

Partenerul în monologul lui este Eleonora – o femeie cu destin dramatic similar, care, asemenea lui, s-a trezit în acest loc simbolic. Cei doi fac o disecție nemiloasă a trecutului lor, plin de frică și răzvrătire, de victorii și de eșecuri în relațiile lor cu lumea. Aici totul este marcat de frica lor față de un regim autoritar, de frica față de puterea agresiunii și a brutalității regimului acesta, de frică de sângele răzburării în vremea exaltării revoluționare.

Astfel, romanul se transformă dintr-o poveste obișnuită într-o parabolă

despre nașterea fricii și despre împingerea personalității către punctul singurătății și al înstrăinării de ceilalți. Protagonii doresc să fugă de insuportabilitatea aprigilor moravuri, dar, înainte de toate, doresc să trăiască catarsisul căinței comportamentului lor din zilele dezlănțuirii răului. Iar aici acest răul este prezentat alegoric (cartea este scrisă în anul 1981 în apogeul „Epocii de Aur” a lui Ceaușescu, în timpul unei cenzurii dure și a represiunilor asupra scriitorilor), prin simboluri: îmblânzitorii șerpilor-cobra (pentru Bărbat) și antrenorii câinilor turbați (pentru Femeie). Realitatea din roman este construită prin multe semnificații simbolice, începând cu cel mai important lucru – gara pustie.

Romanul se poate citi cu mare curiozitate, pentru că spovedania protagonistului – avocat și profesor de istorie – curge nu doar în intonații dramatice și lirice, ci și prin gânduri interesante despre relația personalității cu Dumnezeu, despre personalitate și revoluție ca o încercare de a construi o nouă lume, despre personalitate și relele moravuri. În acest plan, paragrafele când Bărbatul joacă rolul de apărător și procuror în procesul imaginar al ghilotinării lui Maximiliane Robespierre sunt foarte emoționante.

Cartea este construită prin multe situații metaforice și imaginare și scene, care apar în conștiința protagoniștilor. Ele îi duc la isterie, la dizolvarea sistemelor lor de valori, la trezirea bestiei din ei și la punctul terminus al disperării. El a fugit din orașul său, a fost terorizat de îmblânzitorii cobrelor, iar ea de către antrenorii câinilor turbați. Iată imaginea răului, iată motivele pentru singurătatea protagoniștilor în gara izolată. În acest

roman, fiecare detaliu este încărcat de imaginație metaforică – pădurea, deșertul, lacul.

Acestea sunt metaforele punctelor de bază ale celor doi oameni singuratici care se simt totuși atrași de o ființă – în cazul acesta Natura, care simt că pot trăi și pot spera la a fugi din această gară. Asta înseamnă să învingă frica.

Această proză filosofică și eseistă nu se citește ușor: ea „îngreunează” puterea gândirii noastre filosofice și imaginare, forțând-o să decodizeze semnificații simbolice, „îngreunează” eforturile cititorului de a judeca gara, a cărei tentacule au acaparat spiritele ambelor persoane. Cititorului i se sugerează că el trebuie să fugă din aceste situații panicat, asemănătoare celor care îl pot plasa într-o gară pustie, într-un punct înghețat al vieții sale. Asta este o întrebare pur existențialistă – adică, în fiecare acțiune sa te forțezi să alegi stoicismul, reacția cetățenească categorică sau fuga de aceasta, o fugă care te va duce în punctul terminus al unei gări pustii...

Istoria dramatică a celor doi protagoniști este povestită într-un limbaj cu iz de basm, ca o poveste filosofică, dar în același timp are și lirismul unei poezii. Aici intervine și măiestria traducătorului Ognean Stamboliev, căruia îi datorăm marea număr de traduceri excelente ale unor autori români, care a simțit corect stilul specific al autorului și a găsit forma adecvată lui în limba bulgară. Filosofia romanului nu sună deloc abstract sau enigmatic. Ea este omenească și creează emoție. Cititorul se simte atașat de destinul protagoniștilor și nu este deloc distanțat de povestea lor.

Dovada pentru această atmosferă emoțională, filosofică și de spovedanie este sfârșitul romanului. Voi încheia recenzia mea pentru romanul „Viața pe un peron” cu un pasaj de final: „Nu aștept, prin urmare, de la dumneavoastră un verdict. Îmi cunosc singur și vinovățiile și dreptatea. Am vrut numai să vă previn, să nu mă judecați greșit dacă va trebui să-mi aruncați și mie o monedă, temându-vă să nu vă muște cobra. Am vrut să știți cum s-au întâmplat toate. Poate că atunci o să simțiți pentru mine acea milă tragică de care v-am vorbit. Plec, domnilor. Doamne, apăra-mă de mine însumi.”

Aș spune că acest roman al lui Octavian Paler aduce o nouă contribuție romanelor filosofico-eseistice din literatura contemporană.

KRUM GHERGHITOV

MAPAMOND

Țara Egiptului

– impresii de călătorie

(V)

Monumente și locuri memorabile

La morminte se ajunge cu trenulețul remorcat de tractoraș. Fotografiatul e interzis în interiorul necropolelor, cu excepția câtorva la care se percepe o taxă suplimentară. Mormintele lui Ramses al II-lea, al V-lea, al VI-lea, al IX-lea impresionează prin măreție, prin bogăția pereților și a tavelor pictate. Mormântul lui Tutankhamon (pe numele oficial Nebkheperure, 1341 î. Hr.-1323 î. Hr., urcat pe tron la nouă ani, faraon din Noul Regat, fără realizări deosebite, din dinastia a 18-a – Epoca de aur a faraonilor) nu este practic unul regal, moartea prematură a faraonului impunând îngroparea acestuia la repezeală, într-un mormânt pregătit pentru unul din nobilii curții regale.

Acolo zace muma originală a tânărului rege mort din cauze necunoscute la doar nouăsprezece ani și se află sarcofagul de piatră, unul din multele sarcofage de piatră și lemn în care, ca într-o matroșca rusească, trupul său mumificat a fost depozitat la îngropăciune. Celelalte mumii, împreună cu tezaurul nevandalizat vreme de 3.200 de ani și care l-a făcut celebru pe Tutankhamon, găsit într-o cameră alăturată, azi goală, sunt depuse la Muzeul Egiptean din Cairo. Printre acestea, masca din aur și pumnalul lui Tutankhamon, pentru viața de apoi, confecționat, se pare, din fier de meteorit (https://incredibilia.ro/pumnalul-lui-tutankhamon/?utm_source=feedburner&utm_medium=email&utm_campaign=Feed%3A+IncredibiliaNewsletter+%28Incredibilia.ro+-+RSS+Newsletter%29).

Mormintele regale au un culoar de intrare destul de lung, prin care se coboară în sala sarcofagului, cu unele săli laterale sau cu altele în continuare, bogat ornamentate cu sculpturi incizate sau reliefuri pictate ca și tavanele. Desigur, mumiile au dispărut, la fel ca toate comorile îngropate lângă regii înhumați acolo. Trecem pe la un magazin de obiecte din alabastru de diverse nuanțe și culori.

Templul lui Hatșepsut. Tot lângă Luxor – la complexul mortuar Deir el-Bahari, situat la vest de Nil – și tot cu trenulețul, ajungem la

templele lui Mentuhotep II-Nebhepetre din dinastia a XI-a și Thutmosis III din dinastia a XVIII-a, din care aproape nu a rămas nimic, iar la dreapta lor, vizităm mărețul templu al reginei Hatșepsut din dinastia a XVIII-a. De ele se leagă numele unui mare arhitect: Sen-en-Mut, care se traduce literal prin „fratele mamei”. Un păzitor localnic ne rânjește și începe să îmi arate frescele, numindu-i pe zeii pictați la parter. Când mă îndepărtez, strigă „Mister, mister!”, pentru a primi tradiționalul *bacșiș*, doar îmi arătase cu degetul zeii strămoșilor săi. Legende se descompun, din fericire, mai încet decât artefactele...

Urcăm o somptuoasă rampă, spre etajul ce se deschide cu prima din cele două terase suprapuse, flancate de colonade, de pe care poate fi admirată panorama locului. Aflăm că în anul 1997, aici au fost masacrați de membrii unei grupări teroriste 58 de turiști și patru egipteni. Pe lângă câteva coloane ale terasei de sus, stau în picioare statuile reginei cu trăsături frumoase, cu mitra faraonică pe cap și brațele încrucișate pe piept, ceea ce arată că „faraonul e mort”. Prințesa Hatșepsut, „Fiica regelui” (Tutmes I) a devenit prima femeie-faraon, Maatkare Hatșepsut, „Regina-faraon”, fiind al cincilea faraon dintr-a XVIII-a dinastie care a guvernat Cele Două Țări vreme de 22 de ani, totodată mașteră, soție și regentă a lui Tutmosis al III-lea pe care îl ține departe de putere până la moartea ei din anul 1482 î. Hr., după care numele îi este șters din istorie, pentru 3.000 de ani, de fiul vitreg ultragiut, care îi succede la tron. A reabilitat-o egiptologia modernă, dându-i locul cuvenit în istorie, o domnie de pace, prosperitate, cu construirea de temple impunătoare și cu granițele bine

Intrarea în mormântul lui Tutankhamon din Valea Regilor

Templul ridicat de Hatșepsut la Deir el-Bahari

Coloșii lui Memnon

păzite. Templul dedicat de Hatșepsut cultului Soarelui, la care se ajunge urcând altă rampă și apoi printre coloane, în curtea a treia, dinspre munte, are frescele de pe pereți și tavan foarte bine păstrate, culorile sunt vii, dimensiunile personajelor impresionante, după trecerea mileniilor. Ea a ridicat la Karnak două obeliscuri înalte de 30 de metri și învelite cu aur, iar în muntele piramidal din spatele templului său, se află și mormântul femeii-faraon.

Coloșii lui Memnon. Din patru, câți erau inițial, coloșii se arată în număr de trei, din care doi pot fi văzuți de aproape, au până la 18 metri înălțime și cântăresc circa 720 de tone fiecare. Sunt reprezentări ale faraonului Amenhotep al III-lea care au stat, începând din anul 1350 î. Hr., în necropola tebană situată, față de actualul Luxor, dincolo de Nil. Chipul faraonului e măcinat de vreme, lipsesc fragmente masive dar se văd, ca la un joc de cuburi, calupurile de piatră din care au fost edificate giganticele statui, aflate acum în ruină la marginea drumului, lângă niște dughene.

Traversăm Nilul cu barca, până la un local de pe malul opus, unde luăm prânzul, într-o atmosferă plăcută, cu vedere asupra marelui fluviu. Chelnerii sunt mai atenți decât la noi, uneori chiar excesiv de insistenți.

MIHAI POSADA

Șevalet

Dimitrie Bâșcu

(fratele lui George Enescu)

Cu ceva ani în urmă, la Muzeul G. Enescu din Capitală am vizionat o expoziție de pictură care m-a uimit prin coloristică. Nu știam multe despre autorul ei, pictorul și sculptorul Dimitrie (Dumitru) Bâșcu, fratele, cu 21 de ani mai mic, al lui G. Enescu. Apoi, în septembrie 2019, a fost deschisă, la Galeria Romană de pe Bulevardul Lascăr Catargiu nr. 1, București, o expoziție dedicată pictorului Dimitrie Bâșcu „Melodia cromatică”, unde au fost expuse unele din lucrările sale: peisaje, portrete (din familia sa: fiica, soția, G. Enescu și el însuși), schițe, flori.

Dimitrie Bâșcu s-a născut în satul Cracalia, comuna Dumeni, județul Dorohoi la 14 septembrie 1902 și a murit la 18 noiembrie 1983, București, aflându-și odihna cea din urmă în Cimitirul Andronache. A trăit la București din 1924. A fost căsătorit, din 1943, cu Margareta Arvay. În 1945 s-a născut fiica lor, Ana-Maria Sandi. A locuit în fostul raion I.V. Stalin, pe strada Sofia nr.1

Costache Enescu (tatăl lui G. Enescu) și frumoasa tânără Marie Ferdinand-Suscki au fost părinții lui. Pe când avea un an, mama lui s-a făcut nevăzută, copilul fiind dat spre creștere Tincuței, sora lui Costache Enescu. După moartea lui Costache, în 1919, a fost dat în grija boierului Mârzescu, care fusese primar la Iași. Ajutat de familia acestuia și de G. Enescu (care l-a iubit și l-a ajutat mereu), urmează liceul și Școala de Arte Frumoase la Iași, unde-l are profesor pe pictorul Jean Cosmovici

(1888, Iași – 1952, București). Între 1924-1927 vine la București la Școala Națională de Arte, unde-i are ca profesori, printre alții, pe G.D. Mirea (1852, Câmpulung Muscel -1934, București) și pe Camil Ressu (1880, Galați – 1962, București) care-i apreciază foarte mult talentul de pictor de șevalet în ulei (naturi statice, peisaje, portrete, flori). În 1927, expune deja la Salonul oficial. Câștigă chiar, la expoziția personală din același an, marele premiu Anastasie Simu (1854, Brăila – 1935, București. Primul colecționar de artă de la noi, care fondează în 1910, Muzeul Simu, dăruit de comuniști în 1960). Merge, cu o bursă de studii, în Italia și Franța. Expune lucrări la Salonul oficial de pictură și sculptură în 1928, 1929, 1930, 1946. La salonul din 1929, a primit premiul Th. Aman (1831, Câmpulung Muscel – 1891, București; întemeietorul, alături de Gh. Tattarescu (1818, Focșani – 1894, București; al primelor școli de arte frumoase de la Iași și București) și „bursa de voiaj pentru pictură” în valoare de 50000 lei. Cu acești bani, își permite să meargă în Franța (între 1929-1931) pentru studii. În 1935, expune la Sala Dalles (fondată în 1932 ca lăcaș de cultură și pentru expoziții de pictură și sculptură). În 1939, mai voiajează în scopul studierii picturii și sculpturii în Franța și Italia. În Italia, e pasionat de frescă.

Ca mai toți pictorii generației sale (Nicolae Dărăscu (1883, Giurgiu – 1959, București), Iosif Iser (1881, București – 1958, București), Ștefan

Dimitrescu (1886, Huși – 1933, Iași), Nicolae Tonitza (1886, Bârlad – 1940, București), Francisc Șirato (1877, Craiova – 1953, București), Samuel Mützner (1884, București – 1959, București), atrași de frumusețile Balicului și ale Coastei de Argint și încurajați de societatea culturală „Tinerimea artistică” (fondată la 3 decembrie 1901 de un grup de artiști între care: Constantin Artachino (1870, Giurgiu – 1954, București), Ștefan Luchian (1868, Ștefănești – 1916, București), Nicolae Vermont (1866, Bacău – 1932, București), Kimon Loghi (1873, Grecia – 1952, București), Ipolit Strâmbulescu (1871, Baia de Aramă - 1934, București), Arthur Verona (1867, Brăila -1946, București), Frederic Storck (1872, București – 1942, București), Șt. Popescu (1872, Buzău - 1948, București), Gh. Petrașcu (1872, Tecuci – 1949, București), Dimitrie Bâșcu vine și pictează și el aici. Cumpără chiar un teren pe un deal.

Cu o mare deschidere culturală, Bâșcu publică multe cronici de artă. A făcut parte, în 1946, din juriul Salonului de toamnă (organizație artistică ai cărei inițiatori au fost pictorul, desenatorul, acuarelitul și frescarul George Chirovici (1883, Craiova -1968), pictorul și graficianul Leon Biju (1880, București – 1970, București), pictorul Ionescu Doru (1889, Craiova – 1988), președinte fiind fostul său profesor, pictorul Camil Ressu. Expune lucrări, în 1944, la Tinerimea Română (societate înființată la București, în 1878, la inițiativa câtorva elevi interni ai Liceului Matei Basarab având drept scop descoperirea și promovarea tinerilor talentați din diverse domenii de activitate: muzică, dans, poezie, istorie, desen, pictură etc., și stimularea elevilor merituoși prin concursuri pe diferite domenii de activitate, câștigătorilor acordându-li-se premii și medalii), apoi, în 1947 la Flacăra. A fost apreciat și admirat de nume de rezonanță :

-Principesa Ileana (1909-1991), fiica cea mică a regelui Ferdinand I și a reginei Maria. Iubitoare de frumos și artă

-Regina Maria (1875-1938), regină a României, soția regelui Ferdinand I. Iubitoare și →

CLAUDIA VOICULESCU

colecționară de artă; a susținut o seamă de personalități artistice și literare cu burse și bani

-Irina Procopiu (1891-1950), ținea un salon artistic în propria casă, fiind mare iubitoare de artă; a fost doamna de onoare a reginei Maria.

-Alexandru Busuioceanu (1896-1961), critic de artă, critic literar, eseist, istoric, traducător în română și spaniolă din mării poeți ai literaturii universale. Bursier al Școlii Române din Roma (1923-1925)

-George Oprescu (1881-1969), istoric și critic de artă, colecționar, cărturar, întemeietorul Institutului de Istoria Artei al Academiei Române. Membru de onoare al Academiei Române

-Petru Comarnescu (1905-1970), critic literar, eseist, memorialist, jurnalist

-N. Tonitza (1886-1940), pictor, gravor, litograf

-Eugen Ispir (1909-1974), pictor și scriitor

-Ionel Jianu (1905-1993), cronicar dramatic, jurnalist, eseist, traducător, critic și istoric de artă. A scris monografiile despre Theodor Pallady, N. Tonitza, Gh. Petrașcu, Theodor Aman, C. Brâncuși

-N. Carandino (1905-1996), ziarist, cronicar plastic și dramatic, traducător și memorialist

-Eugen Crăciun (1922-2001), pictor

-Henri Blazian (1902-1961), referent literar la Societatea Română de Radiodifuziune, referent de presă.

A înfățișat publicului artiști consacrați: N. Grigorescu, Șt. Luchian, Constantin Lecca. A tradus din Benedetto Croce, H.G. Wells, Ștefan Zweig.

Dimitrie Bâșcu a mai fost admirat și iubit de personalități marcante ale muzicii românești:

-Mihail Jora (1891-1971), muzician, compozitor și dirijor român, membru titular al Academiei Române. Creatorul liedului și al muzicii de balet românești, primul director musical al radioului public

-Ion Nona Otescu (1888-1940), compozitor și dirijor roman, professor la Conservatorul din București și directorul acestuia și vicepreședinte al Societății Compozitorilor români.

-George Georgescu (1887-1964); dirijor, membru al Academiei Române din 21.03. 1963)

-Mihail Andricu (1894-1974), compozitor, pianist, profesor universitar

-Alfred Alessandrescu (1893-1959), dirijor, critic musical.

După 1946, nori negri se abat peste destinul pictorului atât de admirat de Prințesa Ileana și de Regina Maria (care îi cumpărase tablouri). Ca semn de înaltă prețuire pentru măiestria sa, prințesa Ileana îi dedică, pe coperta cărții Spitalul „Inima Reginei” (manuscris autograf, în cerneală): „Dlui Bâșcu a cărui nume nu figurează în această cărțuie, însă va avea loc de cinste în cea care va urma”.

Moșia de la Cracalia este incendiată de către comuniști în 1948. În 1949 ocupă funcția de expert la Consignația. Între 1949-1952, a fost

directorul Fondului plastic. În 1952, pictorul, în urma unor denunțuri calomnioase, este ridicat din casa lui și închis (fără proces) un an de zile, fără ca familia să știe unde se află. Este eliberat în urma intervențiilor celor ce răspundeau la cultură și renumit în funcția de director al Fondului plastic, dar Dimitrie Bâșcu refuză cu demnitate propunerea puterii politice totalitare. Din acest moment, nu mai ocupă funcții publice. A mai expus, în 1956, la Expoziția Interregională București și în 1960, la Expoziția de Arte plastice, București.

A supraviețuit vremii, lucrând pictură murală, frescă, pictură și restaurare de biserici (Săcele, Dârste, Tismana etc). Școlit în Italia în frescă, a lucrat în această manieră la peste 30 de biserici, la Muzeul Militar Central, la hoteluri (Olănești și Poiana Brașov). A executat pictură bisericească la Catedrala Brad, bisericile din Murariu, Târgu-Frumos, Balotești, Măgurele, Braniște, Vânători Neamț, Bran, Buzău, Bitănești etc.

Lucrări ale acestui pictor important se află în muzee și colecții la Ministerul Artelor, Ministerul Culturii, la Muzeul din Baia Mare, Buzău, Brad, familia regală, propria familie etc.

Plastica

ANA RANETE

Născută la Izvorul Alb-Neamț, în 1959. Absolventă a Școlii Generale Bicaz, a Liceului de Chimie din Piatra Neamț, a Universității Politehnice București. Urmează cursuri de grafică și pictură în atelierelor de ceramică din București. Căsătorită și stabilită în București din 1978.

Activitate artistică

Este membră a Asociației Artiștilor Plastici București și a Asociației Artiștilor Plastici Feroviari din România; a Comunității de Artă „vreausapictez” și a Uniunii Creatorilor de Artă și expune din anul 2002

Expoziții personale

Sala Foaier a Cercului Militar Național –București (28 octombrie 2013 - 10 noiembrie 2013)

Spații neconvenționale - Hanul Negustorilor – București - februarie 2014

Mediateca George Enescu-Biblioteca Metropolitană București-24.09.2015-14.10.2015 Centrul Cultural Mihai Eminescu București-(1-13) octombrie 2018

Tour D'Art-Turda-decembrie 2018

Biblioteca G.T.Kirileanu, Piatra Neamț –(14-31)octombrie 2019

Participă la expoziții colective și de grup. Distinsă cu numeroase premii.

*

„Pictează firesc, de parcă ar cânta. Pictura face parte din ea, din mâinile și degetele ei. Iubește cu patimă această artă trimisă de zei să ne înșenineze viețile nouă, tuturor.

Artista plastică Ana Ranete pictează cu apă din fântână, aripi de fluturi, gene de zână și petale de flori. Liniile au o sensibilitate aparte, vorbesc despre anotimpuri, dragoste, credință, basme și viață.

Lucrările domniei sale izvorăsc o lumină dulce, vie, care vine din sufletul tabloului.”

*

Pictura Anei Ranete se desfășoară pe coordonatele stilului modern, cu implicații figurative și stilizări în care cromatica joacă un rol important, mai ales când albastrul deschis, specific lucrărilor artistei, devine dominant în creația sa, așa

cum ni se dezvăluie pe simezele Institutului Socio - Cultural „Jean Louis Calderon”. Iubind în primul rând elementele structurale ale naturii, fie că este vorba de o floare, de un peisaj sau de ființa umană, reperetele vizuale ale pictoriței se metamorfozează în universul său recent, înzestrat cu semnificații și sentimente, cu spontaneitate și rigurozitate, concentrând axele cunoașterii sale într-o viziune plină de rafinament și sensibilitate, specific feminine. Fascinația trăită de Ana Ranete în fața motivului se dezvăluie privirii noastre prin atenția pe care aceasta o acordă compoziției, sintezelor plastice, planurilor în perspectivă, registrelor tonale, care cunosc interpretări inepuizabile de la o lucrare la alta, prin tușa vivantă și prin echilibrul regăsit în armonii, în ritmică și sursele de lumină utilizate și adaptate contextelor de atmosferă. În pictura subacvatică, persistența complemetarelor oranj/albastru ocupă întreaga imagine, modalitatea de așezare a tonalităților abstractizând discursul estetic, direcție reiterată și în alte tablouri, unde melanjul de culori cu tente evanescente, conferă o frumusețe aparte suprafeței lucrărilor. Buchetele de flori, așezate în plină pagină, păunul cu întreaga lui simbolică, alte forme din zona aviarului și acvaticului, grațioase balerine și dansatoare de latino, portrete și peisaje din natură, marine și urbane, culminează cu evocarea îngerului, admirabil reprezentat, cel care, cu aerul său divin, domină peste toate cele lumești, imprimându-le din bunătatea și curăția lui. Înșuși spiritul picturii Anei Ranete este unul încărcat de transcendent, uneori prin acuratețea stărilor de liniște sugerate și prin atitudinea concentrată pe visare, alteori, prin intonații cromatice surdinizate ale componentelor structurale. Dacă deseori accentul cade pe desen, demonstrând experiența artistei în domeniul reprezentării figurative, regina rămâne culoarea în abordările sale. Realitatea este punctul fundamental de pornire, dar aceasta cunoaște transformări specifice adaptării la subiectul abordat și la plăcerea a simți energia interioară a unei cromatice aplicate conforma trăirilor artistei, extrem de delicată în interpretarea atmosferei care învâluie compozițiile.

Peisajele Anei Ranete sunt învăluite de poezie, fiind imagini ale unei naturi ideale, ivită în amintirile sale sau surprinse în plein-air. Eclerajele diurne ori momentele diferite ale zilei, sugerate prin rafinate tente de închisuri și deschisuri, sunt aspirații și totodată principii de evidențiere a unor valorări plastice în funcție de seducția și disponibilitățile sugerate de realitate. Luminișuri din interiorul compozițiilor sunt încadrate de arbori grafiați expresiv pe suprafața bidimensională, dar menținuți în tonul sublimului joc de contraste și armonii, de simetrii și asimetrii ale compoziției, rezultând un spațiu încărcat de taine și frumusețe onirică. În ceea ce privește redarea florilor, artista este atrasă de misterul corolelor, de modul cum poate valora lumina pe întinderea unei petale, de rotunjimile și unghiurile ce descriu plasticitatea intrinsecă a acestor fascinante forme. Atenția pentru proporțiile corpului uman nu lipsește din preocupările Anei Ranete. Inepuizabila putere de osmozare a mișcării unei balerine, este redată în ritmuri de tușe și culori, în care forma este subordonată cromatice, în care mișcarea domină subtilitățile nuanțelor, senzualitatea, feminitatea, puterea gestului delicat al dansatoarei, fiind pretextul artistei de a-și regăsi propria emoție, ca un reflex al sensibilității nelipsite din orizontul său imaginativ, așa cum îl percepem în expoziția de la Institutul Socio - Cultural „Jean Louis Calderon”.

ANA AMELIA DINCĂ,
critic de artă

EPIGRAME

Minciunile-ncornorate?

Coronavirusul

Putere de monarh în nume.
Pe glob ca mólíma se-ntinde.
E singura coroană-n lume,
La care niciun prinț nu tinde.

„Bine” faci, „bine” găsești

Le plătești, să nu te mânii,
Omule, facturile,
Căci și tu distrugi plămâni,
Când ne tai pădurile.

Plămâni omului și plămâni pământului

Virusul-coroană-atacă
Plămâni trăindului.
Virusul-om, scos din teacă,
Plămâni pământului.

Fermitatea președintelui în problema coronavirusului

„Nu vă panicați degeaba:
E-o pârlită de răceală”.
Azi, văzând că-i slută treaba:
„Achtung! Mólíma-i mortală!”

Nu-l ia virusul pe iúncăr, Căci el s-a blindat în búncăr

Unde-o fi oare cărmaciul? -
Se-alarnează lumea-n stat.
Un orbeț, veghind: „Fugaciul
S-a a-u-t-o-i-z-o-l-a-t!”

Coronavirusul le-a deschis ochii conducătorilor?

Nu purtau mănuși, măști,
fracuri,

Dar jucau o mascaradă.
Azi, cu ele, -n noi atacuri,
Vor salva-o, flota, -n radă?

Întrecere socialistă

Gripa cu zuluți sezonieră
Și-un COVID avid de carieră
S-au luat, perfizi cum sunt, la-
ntrecere:
Car, când și cât mai mulți să
sécere.

Nepotismu-i la putere și aici?

Infectat, nepotul Línus,
De-un întors - unchi - din
turism.
Noi nici la coronavirus
Nu scăpăm de nepotism.

Féri-ți ochii, ca Femida, De la nurii doamnei SIDA

Te orbesc - ca norii cirrus -
Nurii-n salt de baiadere?.
Prócletul coronavirus
Se transmite la vedere!

Rafturi goale în alimentare

Au cărat, bată-i pustia,
De băut și de mâncare,
C-au ras tot, pân-și hârtia
De igieni(nici!)zare.

Nu-s lumânări în magazine?

Coronavirusul tontol,
De-o fi cumva să te doboare,
Ți-e gata sacul cu formol.
La ce-ai mai vrea și-o lumânare?

Bătrânii - țapi ispășitori pentru toate relele

Fac orc din viața noastră
pământească,
Ne poartă-n casă virus și ponos.
Să-i izolăm pe Stânca Tarpeiană
Și să le facem iute vânt în jos.

Frate, frate, dar leacu-i cu bani

- „Nu ți-s frate?- Mi ceri și
gologani?!”
- „Mi-ești, dar, cum știi, brânza
e cu bani.
Și-n UE - aceea cu trei roate -
Scapă cine și cum poate, frate!”

În grotă locul, sus, pe sacrul Fuji

Trăiesc mai mult decât
Matusalem,
Pustiu încing la rafturi când dau
iama,
Bugetul ni-l subție ca pe-un
ghem ...
Au nu li-i locul sus, pe
Fujiyama?

Autoritățile nu poartă nici o vină?

Virusul, ca o lavină,
Ne-a legat de pat butuc?
Doar prostimea e de vină,
Nu și cei ce ne conduc.

Anticoronavirus?

Cad la căpete la Mediu,
Mai să crezi că sar capace.
După-un astfel de asediu
N-are-un virus ce mai face.

Cine beneficiază de-o plimbare și-o gură de aer în plus

Sânge-albastru-ar curge-n porii
Unei clase de bătrâni.
Dar, de fapt, conducătorii
S-au gândit mai mult la ... câini.

În legătură cu noua prevedere din Ordonanța militară nr. 4

Sufocat de ordonanțe,
Pot da ortul - azi sau mâine.
Am să fac uz de uzanțe
Și-am să-mi iau și eu un ...
câine.

Raportări triumfaliste din provincie către Centru

Șefi locali cu barbă sură,
Triumfal, ca mai-nainte,
Chiar și despre morți, -n alură,
Unu scriu și doi în minte.

Raportări la UE pentru ajutoare în combaterea consecințelor COVID-ului

Cum sunt și-n UE cavăfi,
Unde cifrele primează,
Pișicherii plastografi
Moare unul - doi bifează!

NICOLAE MĂTCĂȘ

Lumea lui Larco

ÎN LUNA APRILIE

ÎN LUNA APRILIE

Lumea nu mai stă în casă,
E de lucru pe câmpie,
Vremea este capricioasă...
Cum e câte o soție.

LA ÎNVIERE

Speranța-n suflet va renaște
Uniți în jurul unui cleric,
Primind **lumină** toți de Paște,
C-am stat destul în **întuneric!**

REMARCĂ ÎN PARC

Știind că n-am în vorbe „lănci”,
Ar fi să nu mă condamnați;
Dar nu toți cei ce stați pe bănci,
Păreți și oameni așezați!

Omul în împărăția cerului

El, omul, știutor de carte
Ocupă locul său aparte

Și-i un segment din infinit,
Iar ca segment, e mărginit.

VREM LUMINĂ, DOAMNE!

Luminează-mi calea, Doamne,
Bezna cruntă să dispară,
Primăveri să-mi faci din toamne
Și lumină-n suflet, iară.

Luminați la minte fie
Toți cărmuitorii lumii
Ce vor pace, armonie,
Pe ceilalți, te rog, adu-mi-i!

Curgă valuri de lumină
Și căldură de la soare
Peste-acei ce au o vină
Că nu-i România Mare.

Să privească spre hotare
Cum se-apropie de glie
Raza de lumină care
Ne-o uni o veșnicie.

Lăcomia să dispară
Dar și vechile imperii,
Liniștea s-ajungă-n țară
Prin *Lumina Învierii*.

Căci nu moștenim Pământul,
Când momentul o să vină
Ne-o lua pe toți Prea Sfântul
Unde-i veșnică lumină!

*****

CALUL ȘI CĂRUȚAȘUL

Că stă cu fundul spre stăpân,
E-un fel de reciprocitate -
Și la părerea mea rămân:
Căluțul stă așa că-l bate!

PROVERBIALĂ

Românu-i simplu de pornit,
Așa i-e dat de la natură:
Când e de foame-nghesuit
Și când îl calci pe bătătură.

PREDESTINARE

Era românul învățat
Să fie de pământ legat,
Dar s-a desprins, ca un atom,
Și de o vreme e în...pom!

ILUMINAREA STRĂZILOR

Edilii-s puși pe multe fapte,
Sunt becuri, alta-i România,
Se vede și în miez de noapte
Cum strălucește... sărăcia!

**RONDELUL UNEI
REUNIUNI**

În jur e numai lume bună,
Se trag concluzii, negreșit,
La întâlnire au venit
Să fie-o vreme împreună.

Spectacolul de-i reușit,
Artiștii merită cunună;
În jur e numai lume bună,
Se trag concluzii, negreșit.

Doar cârcotașii pot să spună
Că publicul nu-i mulțumit,
Așa o fi, dar la sfârșit,
Întreg banchetul merge strună...
În jur e numai lume bună.

VASILE LARCO

De la un clasic citire:

NICOLAE NICOLAE
1927-2014

BULĂ ÎN EUROPA

Ajuns în Europa, Bulă
Se văicărește dezolat:
Aicea muncă e destulă,
Că nu ai timp nici de furat!

CREȘTE FISCALITATEA

După felul cum trăim,
Simt c-așa nu se mai poate:
O s-ajungem să plătim
Ortul popii și în rate!

UNUI MAGISTRAT

Distinsul nostru magistrat
Văzând, în multe rânduri,

Că mulți colegi cad în păcat,
Căzu și el... pe gânduri

MINISTRULUI TURISMULUI

Guvernul, după instalare,
Și-a pus ministrii de față,
Că în turism - cu munți și mare -
Mai trebuie și câte-o nadă.

IN VINO VERITAS

Că adevărul e în vin,
Nu-s de acord în niciun fel:
Eu de o viață beau din plin
Și, sincer spun, n-am dat de el.
Selectie VASILE LARCO

Literatură și film

Humbert și Lolita

Lolita, romanul lui Vladimir Nabokov, e considerat cel mai important roman american al ultimei jumătăți de secol. O carte stranie, cu multe adevăruri morale, eliminând orice tentație facilă. Bineînțeles că răul potențial există în această carte. Humbert știe de la început: „De ce nu am depus discret cheia „342” la recepție și n-am părăsit orașul, țara, emisfera – globul - chiar în acea noapte? E singurul meu regret”. Humbert e un european (ca și Nabokov) care privește cu atenție lumea americană. Desigur, el este un dezrădăcinat, însă se adaptează rapid. Pasiunea lui confuză pentru Lolita înseamnă începutul unei obsesii majore, al cărei deznodământ e tragic. Această obsesie înseamnă, de fapt, apariția unui egoism monstruos.

Dan Grigorescu scrie o prefață la traducerea romanului (realizată de Horea Popescu) și remarcă sufletele personajelor lui Nabokov, care ar fi „suflete moarte”, asemenea celor ale lui Gogol. Nu putem neglija acțiunea continuă a destinului, chiar dacă Humbert ar fi dorit să se sustragă rapid oricăror consecințe. Adrian Lyne a ecranizat *Lolita*, distribuindu-i în rolurile principale pe Dominique Swain, Jeremy Irons, Melanie Griffith. Regizorul nu s-a îndepărtat de scriitură, dar nici de spiritul cărții

și al epocii, astfel încât narațiunea cinematografică pendulează subtil între frazele lui Nabokov și între imaginile posibile. Regizorul a păstrat chiar replicile lui Humbert adresate „doamnelor din juriu”. „Fiți indulgente cu mine! Îngăduiți-mi să vă răpesc doar o fărâmă din timpul dumneavoastră prețios”. Cum e nimfeta (Dominique Swain)? Pură, copilărie, ipocrizie, candoare, premeditare: obraji de copil, trup de nimfetă, gură plină de bomboane, salturi de adolescență.

Alături de ea evoluează Jeremy Irons în rolul lui Humbert: virilitate, masculinitate, crispă, măcinare interioară, violență, răbdare, pasiune, gelozie, șarm, resemnare. În roman, Nabokov alunecă subtil spre poetic, îmbinând realitatea palpabilă cu dialogul, iar divagațiile sporesc suspansul. Și zice Humbert: „Aș fi pictat plopi, meri, o duminică la periferia orașului. Și opalul de foc dizolvându-se în lac, cu undiri circulare, o ultimă pulsație, o ultimă tușă de culoare, roșu țipător, roz strident”. El simte că bestialitatea și frumosul se contopesc într-o anumită zonă. De-a lungul multelor translații, în procesul avatarurilor „comise”, pendulând între cuvinte și imagini, povestea Lolitei obligă la anumite asociații. Cum era obsesia în romanul *O iubire* a lui Dino Buzzati? Dar durerea eroului din *Bufnița moartă* de Hedayat? Acolo nu se ajungea la crimă, pe când la Nabokov ieșirea din poveste înseamnă uciderea lui Clare Quilty, adică suprima-

rea oricărui rival. O soluție care duce la „șuvițe de sânge și gănganii verzi”. La Buzzati predomină ridicolul. Personajul n-are parte de răsfațul evident al Lolitei. În *Vrăjitorul* lui Nabokov (o variantă a Lolitei apărută în 1986, în timp ce Lolita a apărut în 1959), fata nu cedează insistențelor bărbatului nestăvilit.

Înainte de Adrian Lyne, regizorul Stanley Kubrick a ecranizat *Lolita* în 1962, cu James Mason, Peter Sellers, Sue Lyon. Erotismul a fost diminuat, satira Americii părea cam convențională, Sue Lyon se dovedea prea matură pentru rol, iar Peter Sellers în rolul lui Clare Quilty, era cam „invadator”. Pentru *Lolita*, Adrian Lyne păstrează ordinea epicului, parfumul introspecției, găsește o interpretare credibilă, lasă erotismul în planul doi și cizează câteva imagini obsedante (sângele lui Clare pe clapele pianului, chipul lui Humbert în spatele ștergătoarelor de parbriz). Muzica lui Morricone e subtilă și extrem de funcțională.

ALEXANDRU JURCAN

Opinii

VIAȚA DE OPORTUNIST

Cei vreo câțiva care mai urmărim viața literară cu imparțialitate, adevăr care s-a putut observa de prin paginile câtorva reviste de cultură, nu a fost greu să observăm *mersul* câtorva scriitori prin meandrele noii democrații. Și, ca să nu existe confuzii, mă refer aici la acei scriitori care, trecuți cam demultșor de prima tinerețe, s-au „implementat” în literatura actuală cu un fel de mărinoasă veselie față de tânăra generație de autori, parcă însoțindu-și propria creație cu o atitudine de purificată gândire scriitoricească. Adică: vajnici și conștiințioși reprezentanți ai ideologiei comuniste și apărători prin aceasta ai dialecticii

marxist-leniniste, după o perioadă de curioasă spaimă și de așteptare – Doamne, poate nu era adevărată trecerea de la socialism la capitalism, inclusiv în literatură! – s-au transferat cu talentul, cât îl aveau!, în bagajul mental purtând și limba de lemn în noul mod de a gândi și scrie. Unii!

Alții, în schimb, de la fervenți, loiali și prolifici colaboratori ai *Scânteii*, *Scânteii tinereții*, *SLAST*-ului etc., și conștiințioși membri ai PCR-ului, au devenit brusc adepți înfocați ai PNȚCD-ului, PNL-ului și ai altor partide mai mult sau mai puțin istorice, ca să nu mai spun că o *subcategorie* s-au transformat în monarhiști, practicând o atitudine de revoltă deschisă împotriva celor care cutezau să nu le împărtășească opțiunea. Evident, nu aceasta era esența problemei, ci aceea a sincerității, respectiv: acești oportuniști de profesie, cumva zeloși, când anume au fost sinceri, înainte sau după '89? Însă cei care mai știm una-alta despre ei, afirmăm cu siguranță că *înainte!* Și, nu e complicat pentru nimeni, cred, să-și→

DUMITRU HURUBĂ

dea seama că afurisita de mentalitate se ținea ca scaiul (și încă se mai ține în unele cazuri...) de gândirea, vorbirea și exprimarea în literatura proprie.

Nu e uimitoare această fulgerătoare adaptare în baza unui cameleonism?

Ca să revin puțin la... mentalitate: unii scriitori, care în vremea de... *restricte comunistă*, când ocupaseră chiar funcții importante prin redacții, își păstrează încă – nu cumva cu voie? – acea mentalitate specifică unui fost activist și propagandist PCR-ist tratându-i pe noii colegi de breaslă scriitoricească exact ca pe niște neaveniți în literatură, deși mulți își demonstrează prin ineditul și forța creației, talentul și valoarea.

E complicat... Însă, partea hilară e alta și aș putea-o cataloga drept paradoxală dublată de un anume grad de spectaculozitate, și anume: oportunități despre care vorbeam la începutul acestor rânduri, și cărora m-am ferit să le spun lingăi pentru a nu întina textul, au purces la o atitudine de-a dreptul josnică față de alți colegi într-ale scrisului cu care fuseseră colegi la colaborări la publicațiile PCR-iste, respectiv, cu nonșalanță angelică, au început să-i denigreze, să le pună bețe în roate și, în general, mergând până acolo încât să-i considere autori de stângă comunistă și clar împotriva noii democrații, gest greu calificabil, dacă nu cumva chiar imposibil.

Dar acest lucru, nu ne dezvăluie fără drept de tăgadă mârșăvia unor caractere? Și, cât de cât apropo de conținutul acestui text al meu: **Paul Goma** (2 Octombrie 1935-25 Martie 2020) – Dumnezeu să-l odihnească! – a fost unul dintre adevărații scriitori dizidenți români bucurându-se (vorba vine) de acest statut timp de peste 40 de ani (a părăsit țara în anul 1977), fiind scriitorul cel mai acuzat și ponegriat de către colegii de breaslă rămași în țară.

Acum, după moartea lui, aceiași – vreo câțiva – fac afirmații incredibile, cum că ei ar fi fost prieteni foarte buni, că l-au laudat din greu pentru curajul lui de a pleca la viața de disident...

Declară ei acum că îi țineau partea!

În timp, îl denigrau?

Ehe! Nu e ușoară nici viața de oportunist!

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Un număr superb, multe mulțumiri!

Toma Pavel

Stimate maestre Nicolae Băciuț mulțumesc și felicitări pentru trimiterea și realizarea revistei cu numărul trei din anul acesta și iată că pentru luna aprilie: *Vatra patru-i* pregătită, Cum sunt pentru ploaie norii Și cu zestrea de elită Își așteaptă cititorii.

VASILE LARCO

Dragă D-le Nicolae Băciuț, Abia acum a sosit timpul să sparg tăcerea și să vă trimit spre publicare un eseu pe marginea cărții lui Darie Ducan, „Arta Imunitară”. Apariția acestui tânăr poet în peisajul literaturii actuale mi se pare un eveniment care trebuie promovat cu argumente. E, în generația lui, o spargere de canon postmodernist prin întoarcerea la destinul României, obstaculat de „corectitudinea politică” care manipulează dezastruos cultura și politica românească.

Vă rog să-l puneți în pagină în episoadele (subcapitolele) concepute de mine. Dacă e posibil să apară câte două, cu atât mai bine. Aștept să confirmați primirea și ce hotărâre ați luat.

Cu deosebită prețuire,

Th. Codreanu

Mulțumesc mult! Chiar a fost o lectură foarte plăcută!

Alina Theodorescu, Eforie Sud

Am citit cu plăcere noul număr, pe martie al „Vetrei vechi”. Foarte dens, necesar, adevărat e articol tău, Nicolae, despre „lecția” pe care moartea o dă azi vieții zgomotoase, superficiale, secula-

rizate excesiv. Ce binevenită-I evocare lui Nichita Stănescu, dar și alte articole cu subiectul centrat pe maternitate...

Adrian Popescu

Stimate domnule Nicolae Băciuț, Am primit revista, ceea ce a constituit un prilej de bucurie într-o vreme când asemenea situații devin rarități. Vă mulțumesc pentru clipele de încântare intelectuală, dar și pentru postarea cronicii doamnei Francisca Stoleru. Desigur i-am trimis revista, iar mulțumirile domniei sale se adaugă celor proprii. Să vă țină Dumnezeu cu sănătate și putere de muncă.

M.B.B.

Vă mulțumesc d-nule Băciuț pentru acest nou număr al revistei „Vatra Veche” pe care mi l-ați trimis. În aceste zile de autoizolare, am ce citi, la ce medita. Așa cum ne-ați obișnuit, iată un număr dens, cu atâtea articole interesante. Vă mulțumesc f mult și să aveți sănătate și putere de muncă pentru a mai edita această revistă minunată.

Nicolette Orghidan

Domnule Redactor -șef, Nicolae, Mulțumesc... felicitări pentru activitatea depusă pentru revistă.

Inventator Alecu Ioan

Domnule director Nicolae Băciuț, Citesc întotdeauna cu mare interes frumoasa „Vatră veche” pe care o redacțați, unde numeroase rubrici, versuri, proză, știri culturale, cronici, însemnări de călătorie și altele alcătuiesc un atractiv univers literar și artistic, pentru realizarea căruia meritați să fiți felicitat, poate chiar invidiat de cei care mai au îndrăzneala și perseverența de a scoate publicații de cultură. Acțiunea dumneavoastră menține un nivel intelectual înalt, benefic pentru cititori, în condițiile existenței încă a multor oameni care își încălzesc sufletul la flacăra nestinsă a literaturii române. Vă doresc să aveți succes în acest domeniu cât mai mult timp posibil, de asemenea multă sănătate!

Corneliu Vasile

Mulțumesc mult pentru revistă și pentru gândul bun!

Vă îmbrățișez, cu speranța unei vieți care-și va redobândi bucuria!

Corina-Lucia Costea

Dragă d-le Băciuț, Am primit Vatra veche nr 3 / 2020. E o minune! Materialele sunt de bună calitate, iar ilustratiile cu lucrările lui Victor Brauner dau revistei o lumină foarte specială. Felicitări și mulțumiri pentru ceea ce ne oferiți, cu efort, dar și cu bucurie, lună de lună! Aceași stimă,

VPL, Canada

Mulțam pentru revistă. Excepțională!!! Se vede treaba că tot de la ardeleni vine lumina (nu de la răsărit!!!). Sper să se bucure criticul Aureliu Goci de publicarea prefeței pe care a făcut-o pentru volumul meu de rondeluri „Sinele ca un rondel”. Cu gânduri bune de sănătate și spor în toate cele!

Claudia Voiculescu

Dragă Nicu - mulțumiri. Mulțumiri pentru revistă, pentru bucuria pe care am trăit-o lecturând-o. Cu toată afecțiunea, cu cele mai alese gânduri,

Titus

Domnule Băciuț,

Sunteți nemaipomenit! Până și în vremurile astea lucrați neîntrerupt. Vă mulțumesc sincer pentru revistă! Sănătate și spor în toate!

Daniela Ciucan

A plecat dintre noi, cu lacrimi în ochi, profesorul Mihail Diaconescu, prozator, eseist, jurnalist, laureat al Premiului Academiei Române. Bunul Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească!

Condoleanțe familiei!

Marian Dumitru

Multumim pentru revista stimată domnule Baciut Nicolae. Va citim cu interes în Australia. Sanatate,

Ben Todica

Stimate Domnule Nicolae Băciuț, Mulțumesc pentru aceste număr și felicitari pentru realizarea lui. Succes și sănătate!

Hans Dama, viena

Vă mulțumesc mult. Felicitări pentru pagina dedicată prietenului meu, Nicolae Rotaru, un scriitor septuagenar de mare talent și unicat, în opinia mea, în ceea ce privește prolificitatea! Gânduri bune și mult succes în continuare!

Ilie Gorjan

Stimate Domnule Băciuț, Felicitări și pentru acest număr interesant și generos al revistei, pentru care trudiți cu profesionalism și cu folos pe tărâmul culturii, luminându-ne viețile. Sănătate și împliniri!

Cu prețuire,

Livia Fumurescu

Domnule Nicolae Băciuț, Mulțumesc pentru revistă!

În aceste momente atât de grele prin care trece toată populația globului, să ne rugăm la Dumnezeu să ne păzească de tot răul și de alte primejdii. Aveți grijă de dvs. și de familia dvs.!

Să menținem vie Speranța! Multă sănătate! Va fi bine!

Cu stimă,

Violeta Craiu

Mulțumim, felicitări, sănătate și junimătate, Baci Nicolae Băciuț drag!

LV

Stimate domnule Băciuț,

Am primit revista, vă felicit pentru apariția ei, și vă mulțumesc. Să ne dea Dumnezeu sănătate să putem ieși cu bine din această pandemie. Teama e mare. Cu prietenie,

Vavila Popovici

Mulțumiri pentru numărul foarte reușit și optimism în vremurile "coronei"!

Dimovici

Nu pot să cred! Munciți!! Să fie cu noroc și cu sănătate!

E. T.

Dragi carantizezi (ne-chinezi) de toate vârstele,

Precum ne este firea, cu haz-denecezamuzându-ne (sic), vă trimit o poezioară despre carantină ... să vă fie oleacă / un „leac” de consolare pentru nedorita izolare ... îndemnându-vă, totodată, să o trimiteți mai departe ... menționând și autorul, dacă nu uitați.

Dorindu-vă sănătate,

Șoro

Frate Nicolae Băciuț,

Te felicit pentru ultimul nr. al revistei pe care cu onoare o păstorești.

Inspirat până la Dumnezeu ai fost cu ilustrațiile marelui Brauner.

Până în momentul în care îți voi da unele contribuții, primește poemul pe care îl dedic celui mai mare Pontif în jilțul Sfântului Petre, e Centenarul nașterii. După ce publici poemul îți trimit și un eseu.

Îmbrățișări cordiale,

Nicolae Mares

Am lecturat cu mare interes, dar și cu o bucurie deplină aparte, revista VATRA VECHE...Această revistă are și va avea un mare destin literar, darcă luăm în considerare dimensiunea calitativă a eseurilor, poeziilor etc.cuprinse în paginile ei ca niște nestemate literare de excepție...Bucuria de a păși cu sufletul în conținutul paginilor de istorie literară, iar, mai apoi, în creația autentică a poeziei contemporane, se transformă în timpul lecturii într-o sărbătoare a literaturii române de bună calitate...

Vă doresc mult succes, d-le Nicolae Băciuț și vă mulțumesc pentru că mi-ați trimis și mie revista VATARA VECHE...

În compensare, vă trimit și eu cartea de poeme LACUL REMEMORĂRII, care a apărut recent la Editura ECOU TRANSILVAN din Cluj Napoca...

Cu respect, prețuire și alese gânduri colegiale,

Dumitru Țimerman

Mulțumesc, dle. Băciuț. Vă doresc maximă imunitate. Recitesc din Goma. Aș vrea să scriu ceva. Toate cele bune.

S. Jinga

Mulțumiri! Apreciez în continuare seriile despre V. Micle, D. Stelaru și V. Anania.

Ioan Dănilă

Bună ziua, Domnule Nicolae Băciuț!

Vă scrie poeta Raisa Plăieșu!

Mulțumesc mult că mereu îmi trimiteți revista "Vatra Veche", care o citesc cu mult interes.

Mă gândeam poate să vă trimit și eu un ciclu de versuri creștine, dar zic să vă întreb mai întâi dacă se poate să vă trimit în timpul apropiat! Mulțumesc anticipat pentru înțelegere!

O zi binecuvântată cu Doamne ajută!

Cu prețuire și admirație,

Raisa Plăieșu

Gânduri de mulțumire din București, domnule Nicolae Băciuț.

Sunt onorat să primesc regulat revista *Vatra Veche* în format electronic.

Tematica variată: de la eternul feminin și iubirea din necuvintele lui

Nichita Stănescu, la Zoe Dumitrescu-Bușulenga și Ana Blandiana, de la prezentarea în cuvinte plasticizate a Muntelui Athos din Peninsula Halkidiki (cca. 70 km est de Tesalonic), până la poezia lui Grigore Vieru, analiza și descrierile competente din paginile domnului acad. Ion Aurel Pop, interviul luat părintelui Dumitru Ichim, apoi imaginea Egiptului în a doua jumătate a secolului XX, poeziile lui George Filip și epigramele, toate cele incluse în paginile periodicului transilvănean oferă imaginea unei reviste culturale de înaltă ținută.

Victor Marola

Bună ziua, domnule Băciuț,

Vă felicit pentru ambele reviste.

Rămân veșnică admiratoare pentru tenacitatea cu care duceți lupta pe câmpurile literaturii, cu mâinile aproape goale... la partea financiară mă refer. Știu și eu că nu se alocă bani pentru asta. Aprecieri și pentru frumoasele activități. Cei care vă au aproape, sunt binecuvântați.

Sănătate vă doresc, bucurii și spor în toate.

Și un april de belșug plin.

Cu prețuire,

Mihaela Aionesei

Stimate domnule Nicolae BĂCIUȚ,

Confirm primirea celui de-al treilea număr pe anul în curs al revistei. În peisajul cultural românesc, „VATRA

VECHE” ocupă un loc extrem de important. Este o revistă specială, cu o estetică editorială aparte. Sunt impresionat de bogăția ideatică și de calitatea materialelor care depozitează o intensitate spirituală deosebită, contribuind, astfel, la menținerea limbii române la înalte standard literare și de corectitudine lingvistică.

Mi-ar face mare bucurie să mă număr printre colaboratorii revistei. În această idee, aș dori să vă trimit câteva creații de-ale mele.

Cu aleasă considerație,
Costel Avrămescu

Mulțumesc. Felicitări pentru noul număr!

Gânduri bune, cu stimă,
Sânziana Batiște

Felicitări pentru altitudinea estetică a revistei!

Sănătate și spor cu bine,
Ștefan Vlăduțescu

Doamne, ajută!

Mii de mulțumiri pentru consistentele numere primite lună de lună și pentru faptul că găsiți spațiu și textelor mele. De data aceasta vă trimit un portret George Bălăiță, care ar fi putut împlini 85 de ani în această lună.

Toate cele bune și o primăvară fără viruși,

Cornel Galben

Domnule Nicolae Băciuț,
Citesc de mult timp revista „Vatra veche” și de fiecare dată simt o satisfacție deosebită. De câteva luni o citesc regulat, deoarece mi-o trimiteți imediat după apariție. Va mulțumesc, va felicit (și pentru acest număr 3/2020) dorindu-vă sănătate multă și succes.
Cu aleasă prețuire,

Stan Brebenel
(coordonatorul Filialei „Pamfil Șeicaru” Buzău a UZPR)

Stimate domnule, Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc pentru că îmi trimiteți revista dvs. în care găsesc articole care mă interesează, am observat în acest număr că la p. 80 este publicat Paul Lazăr cu haiku. Aș dori să iau legătura cu dânsul. Textele sunt doar micropoeme pe tema iubirii, haikuul este cu totul altceva, studiez și public de peste 25 de ani, la Constanța, tot ce ține de lirică japoneză.

Totuși, am descoperit doar două texte între cele ale poetului în discuție, doar aceste două vi le transcriu: „în fiecare seară/ luna îmi acoperă/ privirea”; „privirea mea/întunecată/bântuie luna”. Haiku este o poezie cu formă fixă, deci

are un număr de silabe în cele trei versuri scurte, ce trebuie respectat, și la bază filozofia buddismului zen... Presupune niște norme de scriere... Nu teoretizez, dar se poate interesa și pe blogul *Romanian kukai*, sau *Nippon art* versiune engleză și română ce aparține Societății de Haiku Constanța pe care o conduc din 2002.

Vă mulțumesc pentru înțelegere
Laura Văceanu
Mulțumiri deosebite! Va fi, sigur, o lectură reconfortantă în aceste zile. Sănătate și toate gândurile bune!
Mircea Pospai

Stimate domn, mulțumesc mult pentru ultimul număr al revistei Vatra Veche. Un regal, că întotdeauna.

Primiți va rog unul dintre ultimele mele cronici scrise în urmă unei participări la un concert - live, de atunci ne bucurăm de ele mai mult de la distanță...

Fiți sănătos, cu drag,
Milena

Dragă Nicu,
Ne-am bucurat enorm pentru apariția revistei „Vatra veche”, într-un context atât de dramatic, ce efort mare ai făcut. Oare „Aurul și argintul” că fond material... mai contează acum când cea mai de preț este viața care ni se ia minut de minut... Noroc că am pus accent în articol pe valențele spirituale, simbolice, poetice ale acestor materiale prețioase, versus: soarele și luna. O să fie că un balsam, lectura revistei, iar evenimentul nostru de la Oradea, teaurizat de una din revistele literare prestigioase și nu o să putem să-ți mulțumim pe măsură...

Ai grijă de ține, de familie, de cei dragi. Bunul Dumnezeu să va ocrotească!

Cu drag și recunoștință,

Suzana și cei trei artiști minunați:
Lucian, Mihaela, Radu

P.S. Expoziția a fost solicitată și programată la toamna în Timișoara.... dar nu e cum vrem noi.... odinioară spuneam „artă trebuie să circule” ...iată că și artă are sincopel ei istorice, alături de făuritorii ei, de iubitorii ei ... rămânem împreună cu ea, „acasă”, și tot ar fi bine dacă viața nu ar fi în pericol, a noastră și a lumii întregi ..

Nae, dragă,
M-ai dat gata cu pagina 31 din *Vatra veche* nr. 3. Frumoasă amintire. Dar cine e tipul cu șapcă de vatman? Nu îmi mai amintesc. E unul dintre colegii lui Lalescu la revista Centrului de îndrumare a creației populare care apărea la București sau un prieten bucureștean. Pe Netea l-am mai întâlnit

ulterior în mai multe rânduri. Oameni zdraveni, atunci.

Îți doresc toate bune sau, vorba lui N. Gheran: Toate brune! Salutări Codruței. Vă doresc (cum a spus acum, azi, Cornel Udrea) să fiți negativi!

Cu drag,
Virgil

Domnule Nicolae Băciuț, un articol cum numai Domnia Voastră îl putea scrie, deoarece am citit mult din cele scrie de dvs. „Moartea a început să dea lecții de viață...” cum adevărat spuneți... Tristețea și gândurile mă duc spre anul 2017, când eu am dansat cu moartea prin 10 operații din cauza celor 5 viruși extrem de periculoși care într-un final mi-au mutilat sufletul! Ce am făcut? Am răbdat, am suferit peste puterile mele și m-am rugat! Atunci, ca și acum, gândul la Cel de Sus este fără de moarte! Sănătate vă doresc, cu aceeași credință, ce v-a rămas eternă! De Ziua Poeziei, gânduri alese de prețuire.

Abălașei-Donosă Constanța

Se vorbește de multă vreme despre „Trezvie”, adică trezirea spirituală. Transformarea în spirit. E vremea. Unii vor reuși, alții vor fi egali cu ei înșiși, plăți și intangibili... Rezonez cu fiecare idee din acest articol. Chiar așa este! Personajul cel mai tare, Moartea! Iată cum dă lecții celei mai iubite eroine: Viața! Felicitări și urări de bine și protecție divină, domnule Nicolae Băciuț!

Valeria Bilt

Adică ne-am TREZIT, lucru care trebuia să îl facem de mult. Zdruncinata situație de răscruce ne determină să deschidem ochii, care, iată, ne sunt unși cu tina realității. Suntem noi, Doamne. Copiii tăi. Mai miluiește-ne o dată.

Gabriella Costescu

Cât de frumos ! „Și lumea va fi mai bună. Mă bucură optimismul dumneavoastră, doar nu ați spus: „Și lumea, poate, va fi mai bună ..... Doamne ajută-ne ! Respect!

Augusta Chertes

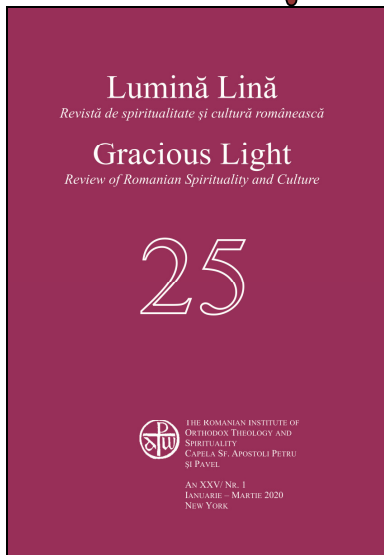
„Lecția despre moarte ne dă măsura vieții.” Excelent articol! Admirație și prețuire, domnule Băciuț!

Mihaela Aionesei

..O lecție de mare, mare simțire...! Un articol care impresionează prin profunzimea și adevărul lui! Respect, d-le Băciuț! Felicitări pentru noul număr al revistei!

Carolina Baldea

„Lumină lină/Gracious Light” - 25

Prestigioasa revista trimestrială de spiritualitate și cultură românească „Lumină lină/Gracious Light” din S.U.A. aniversază anul acesta 25 ani de la apariție.

Scoasă sub egida Institutului

Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă din New York, revista a întrunit de-a lungul anilor colaborările a importante personalități din lumea culturală a diasporei române nord-americane, patronând, stimulând sau cooperând în numeroase manifestări, între care însemnatul Simpozion anual Mihail Eminescu, și rămânând o prezență statornică, de înalt nivel intelectual, în condițiile în care celelalte reviste românești din S.U.A. și Canada, tipărite sau electronice, au avut o existență trecătoare.

Revista s-a bucurat și de participarea a multor condeie din România, unde a avut întâlniri cu cititorii în diferite localități.

Lista bibliografică a articolelor publicate în primii 20 ani a apărut în două volume tipărite în Cluj-Napoca: Aurel Sasu & Carmina Popescu, *Căile luminii: Istoria unui deceniu de cultură în Statele Unite* (Eikon, 2005), și Flavia Tofan, *Al doilea deceniu, Zece ani de Lumină lină la New York* (Școala Ardeleană, 2015).

HORIA ION GROZA

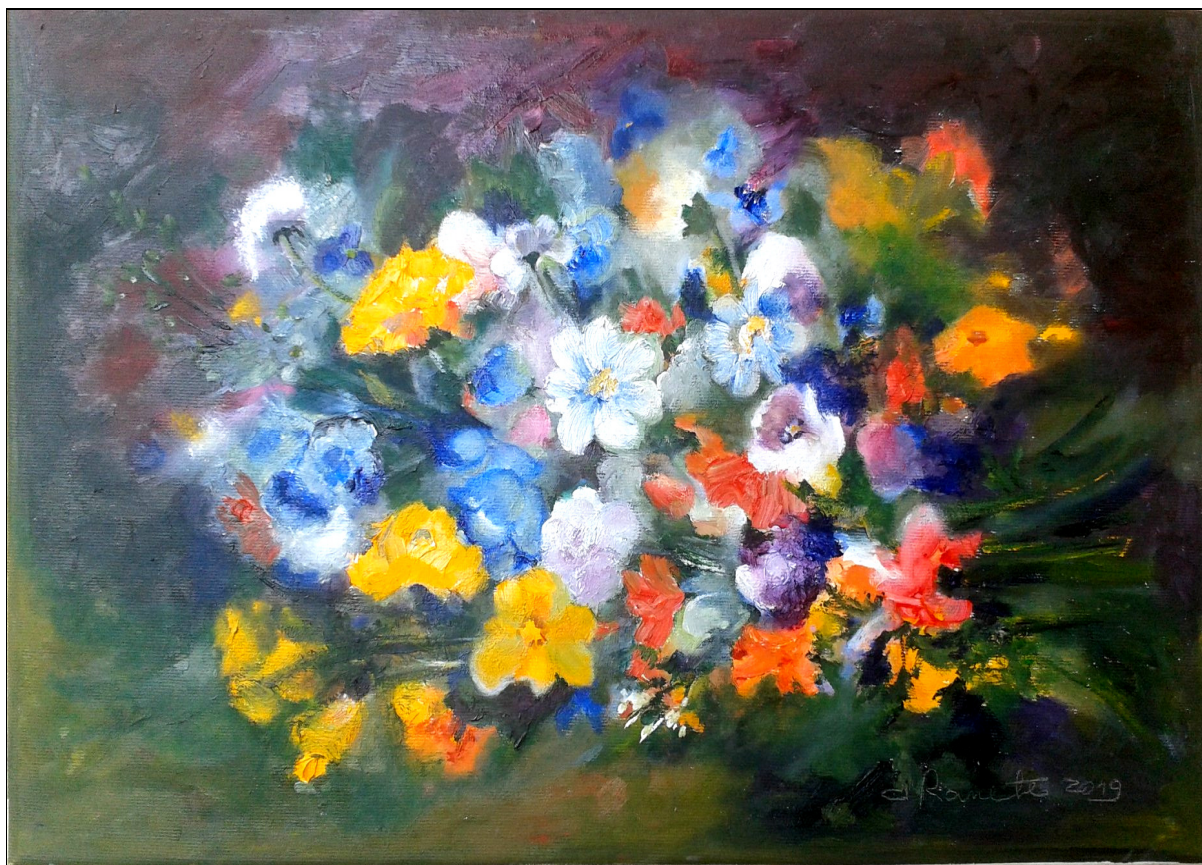
Theodor Damian, M.N. Rusu

Mihaela Albu, Theodor Damian

Theodor și Claudia Damian

Ana Ranete, Flori de vară

OCHIUL CICLOPULUI

Ana Ranete, Păun, pictură pe sticlă

RĂSTIGNIRE

Nu, acesta nu e sfârșitul -
e un alt început.
E dimineața care vine,

după primul sărut.
Acesta nu e un capăt,
e doar un răsărit,
unul care vine -
privire după un clipit.

Aceasta nu e moartea,
aceasta e viața ei,
e picătura de sânge
pe gâtul unor miei.
Aceasta e nașterea,

când ești răstignit,
aceasta-i Învieria -
Doamne, bine-ai venit!

6 aprilie 2020

NICOLAE BĂCIUȚ

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Florin Bengean, Diana Dobrița Bîlea, Sorina Bloj, Luminița Boboc, A.I. Brumaru, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-Baia, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan, Vasile Larco, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Ioan Marcoș, Cristina

Sava, Maria Dorina Stoica, Mihaela Malea Stroe, Nicolae Suci, Titus Suci, Gheorghe Sarău, Ilie Șandru, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie Ducan, (Paris), Dumitru Ichim, George Filip (Canada), Andrei Fischof (Israel), Simina Lazăr (Paris) Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin Nădrău (SUA), Dalila Özbay (Turcia), Mircea M. Pop (Germania), Aliona Grati, (Chișinău), Ognean Stamboliev (Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).

Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSTINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2020 • Email : nicolaebaciut@yahoo.com; yatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

2044-0952